

179

گچمش عصرلرده تورك حیاتی

Bizans karşısında Türkler

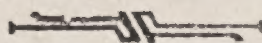
احمد رفیق

Ahmet Refik

بیزانس قارشیسنده تورکلر

(٦٩٩ : ٨٥٧)

این اوکنده تورکلر - تورکلر و بیزانس - یشیل بروسه‌دن کوزلجه حصاره - ییلدیریمك اوغوللری - بیزانسك برنجی وایکنجی محاصره‌سی بیزانسك صوك سنه‌لری - بیزانسك اوچونجی و دردنجی محاصره‌سی بیزانسده تورکلر

استانبول

کتابخانهٔ حلمی — باب عالی جاده‌سی ، ٨٨

١٩٢٧

معرفت مطبعه‌سی

بیزانس قارشیسنده تورکلر

۱ . این اوکنده تورکلر

چاووشلر ، شوق وشادی ایچنده ، باغیریوورلردی :

— آب حیاتلر ، صحتلر ، عافیتلر ، پادشاهلق مبارك اولسون !

بوتون آغالر ، کتخدالر ، جوار ایللرك تکمیل بکلری طوپلانمشلردی . آناطولو ، پارچالانمق تهلکه‌سنه معروضدی. عصرلردن بری سلطنت سوره‌ن سلجوقی خاندانی اداره ضعفیله، موغول تحکمیله أزیلمشدی . (قونیه) ده آرتق سلطاندن اثر یوقدی: اوچونجی علاءالدین کیقباد، موغوللردن غازان خانك عسکرلری طرفندن یاقالانمش، ایرانه کوتورولمشدی. موغوللرك تجاوزلرینه قارشی دورمق ، (سوکود) و (این اوکی) نده یاشایان تورکلرك ده موجودیتلرینی قورومق لازمدی . بورالری

تورکلرك اوچ بلده‌لری ایدی. اوغوز بکلری هپ طوپلانمشلر، موغول تجاوزینه قارشی قویمق ایچین آناطولونك غربنده‌ده بر دولت تشکیلنی دوشونیورلردی. قونیه سلطاننك موغوللر الینه کچمه‌سی سلچوق خاندانننك خاتمه‌سیدی. سلطنته سلچوقیلردن برینك کتیریلمه‌سی ایسه امکان خارجنده ایدی. آناطولونك هر طرفنده، قارامان اوغوللری، کرمیان اوغوللری، صاروخان اوغوللری، منتشا اوغوللری، اسفندیار اوغوللری هپ استقلاللرینی اعلان ایتمشلردی.

او کون عثمان بك ده استقلالنی اعلان ایدیور، بیعت رسمی اجرا اولونیوردی. اوغوز بکلری عثمان بکك اوکنده «اورطوروب اوغز رسمنجه اوچ کره یوکنوب» باش قویدیلر، باللردن، قیمیزلردن عثمان بکه «صغراق» صوندیلر. عثمان بك، قیمیزی ایچر ایچمز، چاووشلر:

— آب حیاتلر، صحتلر، عافیتلر وپادشاهلق مبارك اولسون!

دییه دعالر ایتدیلر.

او تاریخده (٦٩٩ ه، ١٣٠٠ م)، عثمان بکك اداره‌سنده بولونان اولکه‌ده ایکی مهم بلده واردی: سوکود، قره‌جه‌حصار. عثمان بکك باباسی ارطوغرول معیتنده‌کی تورکلرك آناطولوده ایلك یاشادقلری یر، (سوکود) اولدی. ارطوغرول بك بورایه یرلشدی، قبیله‌سنی بورایه کتیردی. (سوکود)، پایتختی (قونیه)ده

تشكل ایدن سلچوقی ایمپراطورلغنك اوج بكلكنی تشكیل ایتدی.
بو بكلك، ارطوغرول بكه ویریلدی.

ارطوغرولك (سوكود) ه یرلشمه‌سی جوار بكلر ایچین
مهم بر حادثه ایدی. هیچ بری ده سلچوقی سلطانك اولكه‌سنه
یاناشامیوردی. كرمیان توركلری اندیشه ایچنده ایدی. ارطوغرولیلر
اوج بكلكنی جاندن و یوره كدن مدافعه ایتدیلر. ارطوغرول
بك (سوكود) ده دائمی بر جنك حیاتی كچیردی.

(قونیه) ده سلطانلرك دكیشمه‌سی وظیفه‌سنه اصلا خلل
كتیرمه‌دی؛ اوچونجی غیاث الدین كیخسرو (سوكود) جوارینی
تفتیشه كلدیكی زمان اونی حرمتله قارشیلادی.

ارطوغرولك اوچ اوغلو واردی: كوندوز بك، ساوجی
بك، عثمان بك. ساوجی بك (صاری باتی) لقبیله معروفدی.
لطفی پاشا دیور كه: «عثمان جمله‌سندن بهادر قوپدی. خلق
دخی عثمانه عزت و حرمت ایدوب اترا كك یكیدی و بكلری آوده
و شكارده یاننده جمع اولورلردی. و بالجمله سلچوقیلردن هر
قنغیسی پادشاه اولسه ارطغروله و عثمانه نظر حمایتلرین دریغ
ایتمزلردی. دخی غایتده دیندار و نامدار ایدی و شجاعتله
موصوف كمسنه ایدی. ارطغرول پیر فانی اولوب اوغلی عثمان
قاردشلری ایله كندو بویلری ایچنده حاكم اولوب نهایت كوچر
اولو اتراك آنك مخدومی و محكومی ایدیلر».

ارطوغرول ، (سوکود) ده یارم عصر قادار یاشادی . دوقسان ایکی یاشنده وفات ایتدیکی زمان (٦٨٠) ، نعشی (سوکود) طوپراقلرینه کومولدی . لطفی پاشا ، بو حادثه‌دن بحث ایدرکن ، شو مصراعلری یاد ایدییور :

چون دکلدر بخت دولت پایدار
آنکیچون نا کرك بو کار وزار
چاره نه چون بویله کلدی روزکار
کیم دوکیلور کل قالور یرنده خار

عثمان بك ، باباسنك وفاتندن صوکراده ، (سوکود) ده قالدی . (بیله‌جك) و (اینه کول) تکفورلریله مناسبت پیدا ایتدی ، اوغلو اورخان بك بوراده دنیایه کلدی (٦٨٠) .

(سوکود) عثمان بك زماننده‌ده اهمیتنی غائب ایتمه‌دی . اوراسی ، عثمانلی تورکلر ایچین ایلك مرکز اولدی . عثمان بك تکفورلردن مهم قلعه‌لر آلیور ، (سوکود) تورکلر نظرنده قیمتنی غائب ایتمیوردی . حتی قونیه تختنه یکی جلوس ایدن غیاث‌الدین مسعود ثانی‌ده (سوکود) اوجنی عثمان بکه ویردی. سلجوقی دولتنك حدودی غربه دوغرو ایلریله‌دکجه ، عثمان بکك اداره‌سی‌ده (یکیشهر) ه قادار کنیشله‌دی . (اسکیشهر) تورك اداره‌سنه کچدی . (سوکود) ایله (اسکیشهر)دن مرکب سانجاغه ینه عثمان بك تعیین اولوندی (٦٨٨) .

هر آقشام، ایکندی وقتی، (سوگود) افقلری طبل ومهتر آوازه‌لریله چینلاردی. تمکلر چیقار، فقرایه آشلر داغیدیلیردی. طبلخانه چالینیرکن عثمان بك آیاغه قالقار، باشنده خوراسانی صاریق، آرقاسنده کنیش یاقالی و کنیش یکلی فراجه، أللرینی قاووشدورر، طبلخانه‌یی آیاقده دیکلردی.

عثمان بکك زماننده بورالره (این اوکی) دیرلردی. (این اوکی) شیخلر ومریدلر مسکنیدی. عثمان بکك قائن آتاسی أده‌بالی بوجوارده اوطورردی. بورالری وجد وتوکل ایچنده یاشایان آخیلرك زاویه‌لریله معموردی. عثمان بك، اکثریا، شیخ أده‌بالینك زیارتنه کیدردی. حتی اورخان بکك آناسی مال خاتونه‌ده بوزیارتلردن برنده مفتون اولمشدی. کذا، (این اوکی) حاکمنی‌ده دائما زیارته کیدردی. بر کون، ینه (این اوکی) نده ایدی. ضیافته دعوت ایدلمشدی. (اسکی شهر) حاکمی بونی دویدی. اوزمان کوسه‌میخال دها اسلام اولمامشدی؛ (خرمن قیا) حاکمیدی. کوسه‌میخالی چاغیردی، ایکیسی برابر اولدیلر، (این اوکی) نی قوشاتدیلر، عثمان بکك تسلیمنی ایسته‌دیلر. (این اوکی) حاکمی راضی اولمادی، حتی شاشیردی. عثمان بك مسئله‌یی آکلار آکلاماز (این اوکی) ندن چیقدی، قلعه‌دن طیشاری فیرلادی. حیاتنه کوز دیکن دوشمانلرینه اویله بر ضربه ووردی که، هپسی‌ده قاچمقدن باشقه چاره بولامادی.

کوسه میخال بو محاربه‌ده اسیر دوشمش و نهایت اسلامی قبول ایله‌مشدی. بر آز صوکرا (٦٨٩) (این اوکی) ده عثمان بکلك آلینه کچدی. اوزمانلر (قره‌جه حصار)، (قره‌جه شهر) دیرلردی. (این اوکی) اورایه تابعدی. (این اوکی) نه دها صوکرالری (سلطان اوکی) نامی ویرلدی.

(این اوکی) کیتدکجه بویوك بر اهمیت قازاندی. عثمان بکلك زمانـنده پك معمور اولدی. عثمان بك بو کوزل بلده‌یی اوغلو اورخان بکه ویردی. صو باشیلغنه قارده‌شی کوندوز بکی تعیین ایتدی. قلعه‌سنك قوماندانلغنه‌ده آیغود آلپی موافق کوردی.

(این اوکی) دائما عثمان اوغوللری طرفندن اداره ایدلدی. اورخان بك، دها صوکرا باباسی عثمان بکلك یرینه کچدیکی زمان، (این اوکی) نی اوغلو مراد بکه ویردی. کیبکلی بابانك باغ وباغچه‌سی (این اوکی) نده ایدی.

(قره‌جه حصار) تکفورینك دوشمانلغی سلچوقی سلطانی غیاث‌الدین ابن مسعودی کوجندیرمشدی. قوتلی بر سلچوقی اوردوسی (قره‌جه حصاری) قوشـاتدی. عثمان بك‌ده معیتی خلقی ایله بو محاصره‌یه اشتراك ایتدی. موغوللر تورکلرك بی امان بر دوشمانی حالنده (اوکای) یه دوغرو ایلریله‌دیلر. سلچوقی سلطانی تاتار تخریباتنه میدان ویرمه‌مك ایچین وطنی مدافعه‌یه قوشـدی. (قره‌جه حصار) اوکنده‌کی اوردونك سردارلغنی

عثمان بكه براقدی . عثمان بك محاصره‌يی شدتلنديردی ، و برقاچ كون ايچنده قلعه‌يی آلمايه موفق اولدی .

عثمان بك ، برمدت صوكرا ، قرارکاهنی (اسكيشهر) ه نقل ايتدی . (قره‌جه‌حصار) ك فتحی ، حياتنده مهم بر مرحله اولدی . اوزمانلر عثمان بك اوتوز بش ياشنده ايدی (٦٩٠) .

(قره‌جه حصار) ك فتحی عثمان بكك پارلاق ظفرلرندن بريدی . قاردشی آق تيموری سلطان غياث‌الدين ابن مسعوده يوللادی . بو موفقيت اوزرينه كنديسنه سلطاندن طاوول ، سانجاق كوندرلدی . عثمان بك رسماً بك اعلان ايدلدی . (قره‌جه‌حصار) عثمان بكك مقرينی تشكيل ايتدی (٦٩٠) .

عثمان بكك ايلك ايشی (قره‌جه‌حصار) ك تزيين واعماری اولدی. شهرك كليساسنی جامعه تحويل ايتدی. كرميان ولايتندن ، جوار كويلردن فوج فوج اهالی كليوردی. عثمان بك (قره‌جه حصار) ده بازار يرلری آچمايه ، خلقك تجارتنی آرتديرمايه چاليشدی .

شرعی ايشلری كورمك ايچين برقاضی‌يه احتياج واردی. بو وظيفه طورسون فقيهه ويرلدی . طورسون فقيه شاعر و فاضلدی . او صراده پيغمبرك غزالرينه دائر منظوم بر اثرده يازمشدی . عثمانلی توركلرك ايلك قاضيلری طورسون فقيه اولدی . عثمان بك نامنه (قره‌جه حصار) جامعنده

ایلك خطبه‌یی طورسون فقیه اوقودی . بایرام خطبه‌سی ده (اسکیشهر) ده اوقوندی .

(قره‌جه حصار) کوندن کونه شنلندی . (پورصاق) صویی کنارنده حاکم بر نقطه‌یی اشغال ایدن کوزل بلده تورکلرله دولدی . دلبر تورك قیزلرینك بازار یرلرنده دولاشدقلری ، تارلالرده چالیشدقلری کورولوردی (قره‌جه حصار)، (اسکیشهر)، پك یاقین اولدوغی جهتله، اکثریا اورخان بکك آت نالللاتمق ویا اشیا آلمق ایچین (اسکیشهر) بازارینه کیتدیکی واقع اولوردی .

عثمان بك ، استقلالنی اعلان ایتدکدن صوکرا ، بو حوالینك قیمتی برقات داها آرتدی . (قره‌جه حصار) وجواری عثمانلی تورکلرك مرکزینی تشکیل ایتدی . عثمانلی آتلیلری (بیله جك) باغلرنده ، ساقاریانك صارماشیقلی وچاملی قیالقلری آراسنده ، طاتلی بر زمزمه ایله آقان چاغلایانلر اطرافنده ظفردن ظفره قوشدیلر . آرتق عثمانلی دولتی تأسس ایتمشدی . بوحوالیده‌کی تورکلرك حکم سوردکاری یرلرده باغلر، باغچه‌لر، چیچکلرله مزین وادیلر ، چاملی تپه‌لر ، صوکودلر آلتندن ساکتانه آقان یشیل دره‌لرواردی . بو کوزل بلده‌لرده غیرمسلم کویلولر بیله، تورکلرك مردلکی وعدالتی سایه‌سنده ، مرفه بر حیات کچیریورلردی . (قره‌جه حصار) بوتون بو اولکه‌لرك مرکزیدی، أده‌بالیلر ، مال خاتونلر، نیلوفر خاتونلر، قومرالی

دده‌لر ، صمصه چاوشلر ، آقچه قوجه‌لر ، قوکور آلپلر ، قره مرسللر ، غازی رحمانلر ، کیکلی بابالر ، هپ بو بلده‌لرده یاشارلردی . بونلرك بالخاصه قاپلیجه‌لری مشهوردی . (اسکیشهر) پازارینه (بیله‌جك) دن قابلر ، اطرافدن قوماشلر ، کرمیاندن امتعه کتیریلیردی . عثمان بك ، ایلك دفعه اولارق ،(اسکیشهر) پازارنده رسم وضع ایتمشدی . بو پازار قاپلیجه‌لریاننده قورولوردی .

(قره‌جه حصار) ، اوزمانلر ، (پورصاق) صویی کنارنده اوفاق جامعی ، غلبه‌لك چارشیسیله کوزل بر بلده ایدی . بهارك فیضلی دملرنده (قره‌جه حصار) حقیقةً بر شعردر . ارغوانی افقلر آلتنده سیاه طاشلرله یوکسه‌لن حصارك أتکی سراپا چیچکله ، رنك و بو ایله دولار . دیك قایالره طیرمانان چاملرك ازلی یشیللکلری ، چایرلری رنکدن رنکه صوقان اوفاق تورنجی کلینجکلر ، نفتی ، صاری ، لاجورد و مائی چیچکلر (قره‌جه حصار) ی رنکارنك بر چلنکله احاطه ایدر .

آقشام ، قلعه‌نك دیوارلرینی آل بر هاله ایله قوشادیر . آشاغیده سوکودلر ، صاری چیچکلر ، صارماشیقلر و کوموش یاپراقلی قاواقلر آراسندن پورصاق صویی کاه چاغلایانلر تشکیل ایده‌رك ، کاه ساکن و بیتاب ، قیرلرك صاری و پنبه چیچکلرینی اوپه‌رك یشیل چایرلره دوغرو سوزولور .

(سوکود) و (قره‌جه حصار) غازیلر دیاری و قهرمانلر یاتاغیدی .

عثمانلی تورکلرك آناطولوده ایللك یرلشدکلری یر، (بیله جك) ایله (قره جه حصار) آراسنده ایدی؛ فقط (بیله جك)ه دها یاقین بر محلده ایدی. عثمان بك (بیله جك) تکفوریله دائما خوش کچینیردی. اونك اك زیاده فنالق کوردیکی، (اینه کول) تکفوریدی. عثمان بك یازك صیجاق کونلرنده نه زمان یایلایه چیقسه، (بیله جك) تکفورینه أثوابلرینی واو کوزلرینی براقیر، بوتون اشیایی قادینلرله کوندریردی. یایلادن دونوشده‌ده تکفوره هدیه اولارق پنیر، یاغ، قایماق، تلمه، خالی، کلیم وجوز کتیریر، امانتلرینی اکسیکسز آلیردی. بوسببدن، (بیله جك) تکفورینه آرزوسنی آچیقجه خبر ویردی.

— سزدن دیله‌دیکمز بودرکه، بزم کوچکونمزی یایلایه کیتدیکمز وقت سزده امانت قویالم.

تکفورده بو آرزویی ممنونیتله قبول ایله‌دی.

او زمانلر عثمان بك (قره جه حصار) ده اوطورردی (٦٩٨هـ)، وحربدن زیاده سیاستله بلده‌لر فتح ایتمك ایستردی. بر کون، قارده‌شی کوندوز بکله بو مسئله‌یی مذاکره ایتدی. مناقشه اپی حرارتلی اولدی. کوندوز بك دیدی که:

— نواحیمزده اولانی اورالم، ولایتلری بوزالم.

عثمان بك شو جوابی ویردی:

— بو رأیك فسادی واردر. آنکیچونکیم نواحیلریمزی

یعقوب یاقیجق ، بو شهریمز كه قره‌جه حصاردر ، معمور اولمازه اولاسی بودركه قومشولریمزله دوستلق ومدار ایده‌لم .

عثمان بكك (بیله‌جك) تكفورینه قارشی كوستردیكی معامله ، هپ بو سیاستك نتیجه‌سیدی . حتی بیله‌جكلیلرله صمیمیتی هر كسك نظر دقتنی جلب ایدردی . بردفعه ، كندیسنه بونك سببنی صوردیلر ، وشو جوابی آلدیلر :

— قومشولریمزدر . بز بو ولایته غریب كلدك . بونلر بزی خوش طوتدیلر . ایمدی بزه واجبدركه ، بونلره حرمت ایده‌لم .

عثمان بكك (بیله‌جك) تكفورینه محبتی غیابادی . تكفورك نه یوزینی كورمش ، نه‌ده بر دفعه اولسون كوروشمشدی . بونكله برابر ، اكثریا دوكونلره كیدر ، آغیر هدیه‌لر ، خالیلر وكلیملر ، سورولرله قویونلر كوتورردی . همان هر كس عثمان بكك ویركیسنی بكه‌نیر ، جومردلكنه حیران اولوردی . عثمان بكك الك مدهش رقیبلری ، تكفورلردی . (بیله‌جك) تكفوری بیله ، عثمان بكك بودرجه اعتمادینه قارشی ، ینه طیشندن دوست ، ایچندن دوشماندی . عثمان بكی ایلك فرصتده بوغمق ایستردی . كذا ، كرمیان اوغلو علیشیر ویعقوب بكلرده عثمان بكی چكه‌مزلردی . عثمان بكك دوستی كوسه میخال ، بو سرلره تماميله واقفدی . كونلر كچدی . (بیله‌جك) تكفوری اوغلونی اولندیرمك ایسته‌دی : (یارحصار) تكفورینك قیزینی آلاجقدی . عثمان بكی دعوت

ايچين ميخالي کوندردي، ميخال تکفورك مقصديني بيليوردي. حق عثمان بکه ده آکلاتمشدي. عثمان بك ميخاله شو صورتله تعليمات ويردي :

— ميخال. بك قاردشمه بندن چوق چوق سلام ايرشدير. ايشته شمدي بزدخي ياي لايه کيدييورز. وهم قاين آنام وخاتونم دخي قاردشمك خاتونيله بيليشمك ايستر. ايمدي قاردشم خود بيلور، کرميان اوغلي بزمله نه حالده‌در. ينه کرم ايتسونلر، دائم زحتمز چکه کلمشلردر. بو ييل دخي چکسونلر، آتاملك وبنم خوايجلريمزي ينه حصاره کوندره‌لم.

ميخال، عثمان بکك تکليفني (بيله‌جك) تکفورينه آکلاتدي، تکفور سويندي. ميخالي تکرار عثمان بکه يوللادي. عثمان بکك کلمه‌سي ايچين بر کون تعيين اولوندي. عثمان بك تکفوري قازديغي قويويه دوشورمه‌يه عزم ايتمشدي. ميخال بکله تکفوره شو توصيه‌ده بولوندي :

— بزم خاتونلريمز صحرايي اوکرنمشلردر. (بيله‌جك) طار يردر. دوکوني (چاقير پيکار) نده ايتسون.

تکفورك مقصدي، اساساً عثمان بکك دوکونه کلمه‌سيدي. راضي اولدي، دوکون خلقي (چاقير پيکار)ه طوپلاندي.

عثمان بك، وعد ايتديکي کون، اوکوزلريني يوکلتدي، هرزمان کوتوره‌ن قادينلره ويردي، کچه‌لرك آراسنه بر چوق

آدام صاقلادی . او کوزلر برایکی قطاردی. اورتالق قاراردی. عثمان بك قطارلری یوللادی . آقشام قارانلغنده حصاره کیردیلر . بر دنبره کچه‌لرك آراسندن چیقانلر اورتایه آتیلدیلر ، حصارده ذاتاً آز آدام قالمشدی . هپسی ده ، (چاقیرپیکار)ه ، دوکون یرینه کیتمشدی .

عثمان بك ، قطارلری یوللادقدن صوکرا ، کندی ده حاضرلاندی . غازیلرینی قادین قیافتنه صوقدی ، تکفوره خبر یوللادی :

— بونلری آیریجه بر یره قوندورسونلر که ، خاتونلریمز آنده‌کی تکفورلری کوروب اوتانمسون .

(بیله‌جك) تکفوری بوکا داها زیاده ممنون اولدی. اونك فکرنجه ، عثمان بکك قادینلری ده أله کچمش دیمکدی. او کون قطارلری حصاره کیردیکی ساعتده عثمان بك ده قادینلرله برابر (چاقیرپیکار)ه کلدی. تکفور سرخوشدی، عثمان بکی اولامق ایسترکن، نهایت کندی اولاندی: بوتون مسافرلر اسیر ایدلدی. اسیرلر ایچنده دلبر برسیما واردی: اوده (بیله‌جك) تکفورینك کلینیدی . بوکلین ، نیلوفر خاتوندی (٦٩٨) .

عثمان بك بو قیزی اوغلو اورخان بکه ویردی . اورخان بك، او تاریخده اون‌دوقوز یاشنده ایدی. آناسی مال خاتون ، آناسنك پدری أده‌بالی ، تمیز ایتمش سیمالردی . اورخان بك

بر سنه‌لك أولیدی . زوجه‌سی نیلوفر ، پارلاق بر ظفر غنیمتی اولمق اوزره آغوشنه ویرلمشدی (٦٩٨). عثمان اوغوللرینك بیزانس باغچه‌سندن قوقلادقلری ایلك چیچك بوایدی . نیلوفر ، (یار حصار)ڭ كلنری آره‌سنده بویوندی . (یارحصار) بیله‌جك یاقیننده ایدی . (بیله‌جك) ، (ویتینیا) نك الڭ كوزل شهرلرندندر. بلده‌نك یانندن (قره‌صو) چایی آقار . چای ، كاه یالچین قایالر آراسندن ، كاه كوموش یاپراقلی سوكودلر آلتندن كچر . اطرافنده‌كی اورمانلرده مائیلی یشیللی آلاجه قارغالرك دالدن داله اوچوشدقلری كورولور . (چاقیر پیكار) ، (بیله‌جك) ك صولنده‌در. شهرڭ آشاغیسنده دائمی برچاغیلتی قولاقلری اوقشار . باغلری ، باغچه‌لری ، دره كنارلرنده داللرندن كرازلر صارقان آغاجلری ، تپه‌لرڭ قویتویشیلكلرنده آغاجلری سوسله‌ین اصمالری ، یارلرینك كنارلرنده یتیشن رنكارنك چیچكلری كوزلری شنلندیرر .

عثمانلی تورکلر (سوكود) اوواسنه یرلشدكلری زمانلر ، اونلره ایلك خصومتی كوسترن ، (اینه كول) دی . اوتاریخلرده (اینه كول) بیزانسلیلر ألنده ایدی . تكفورینه آیانیقولی دیرلردی . عثمان بك نه زمان یایلاغه ویا قیشلاغه چیقسه ، اینه كول بكی اونی راحتسز ایتمكدن ، كوچلرینه هجوم ایله‌مكدن كری دورمازدی . عثمان بكك قوتی ، او صره‌لرده ، (اینه - كول) تكفورینی أزه‌جك درجه‌ده دكلدی . مع مافیه عثمان بك

بنه اونکله اوغراشمقدن کری دورمازدی . قوتجه ضعیف اولدوغنی بیلدیکی ایچین سیاستله مرامنه ایرمه‌یی دوشونوردی . نهایت ، بر کیجه ، هرشیئی کوزینه آلدی . (اینه کول)ی یاغمایه قرار ویردی . اینه کوللیلرك جاسوسلری واردی . چارچابوق خبر آلدیلر ، عثمان بکك کچه‌جکی یوله پوصولر قوردیلر . عثمان بك هیسچ تردد ایتمه‌دی ، کیجه‌نك قارانلغنده (اینه کول) اوزرینه یورودی . عسکرینك هپسی ده یایا ایدی . دوشمانك آنسزین هجومی عثمان بکی تلاشه دوشورمه‌دی . ایکی طرف شدتلی مهاجمه‌لرله چارپیشدی . بو محاربه عثمان بکك بای خواجه‌یی شهید ویرمه‌سنه سبب اولدی . بای خواجه ، قارداشی صارو باتینك اوغلوایدی . عثمان بك بوسفر یالکز بو ضربه ایله اکتفا ایتدی . دوندی ، یایلاغنه دوغرو چکیلدی ، کیتدی .

(اینه کول) ایچین بوایلك مصادمه ، برفلاکت مقدمه‌سیدی . عثمان بك سوینجلی رؤیالر کوریوردی . شیخ أده‌بالینك کندیسنه بکلك مژده‌سی ویردیکی تاریخدن اعتباراً عثمان بکك عزمی و امللری ده یوکسلدی . آتاسندن قالان قیلیجی قومرال دده‌یه ویردیکی کوندن صوکرا طالعی کیتدکجه آچیلدی . هدفی معیندی : اینه کول .

عثمان بك کندینی و قبیله‌سنی ازعاج ایدن بونامرد دوشمانی

بر آن اول محو ایتمك ایستیوردی . فقط قوتی آزدی . او ،
بو آزلغی کیجه‌نك قارانلقلریله تلافی ایتمك فکرنده ایدی .
بر کیجه ، تکرار (اینه کول) اوزرینه یورودی ، ایچری
کیره‌مه‌دی . مع‌مافیه ، یانند‌ه‌کی (قولاجه‌حصار) ی یاغما
ایتدی ، کوینی آتشلره یاقدی . خلقنی قلیجدن کچیردی .
بو تجاوز روم تکفورلرینك عثمان بکه قارشی برلشمه‌لرینه سبب
اولدی . (قولاجه حصار)ك فتحی (٦٨٥) (اینه کول)
تکفورینی تلاشه دوشوردی . اوزمان داها (قره‌جه حصار)
آلینمامشدی . درحال (قره‌جه حصار) تکفورینه قوشدی :

— نه طورور سنکم سنی و نسلکی اسیرلر ایدرلر ، و هم
بو ولایتی بزم الیمزدن آلورلر ، خراب ایدرلر . کندولری
خود بر صوفی ترکمان دکللردرکه ، بزدخی انکله معامله ایدیدك .
ایمدی بونلری بوولایتدن چیقارمزسکز ویاخود قوومازسکز
آخر پشمانلق فائده ویرمز .

دیدی . (اینه کول) تکفوری بوتون روملری برلشدیردی .
عثمان بکه قارشی قوتلی بر اتفاق وجوده کتیرلدی . عثمان بك
غازیلری طوپلادی ، (اکینجی) یه کلدی ، (طومانیچ)
بلنی آشدی ، ایکی طرف شدتلی بر صورتده چارپیشدی .
بو مجادله‌ده ایکی مهم آدام تلف اولدی : عثمان بکك قارداشی
صاروباتی ، قره‌جه حصار تکفورینك قارداشی قالاقوز . « صارو -

باتینك قانتك دو کولدیکی طوپراقلرده بر چام آغاجی یتیشدی که، اوکا « قندیللی چام دیرلر . شیمدی آنده گاه گاه بر شعله کورینور » (۱). او تاریخدن صوکرا (٦٨٨) (قره‌جه حصار) ، (بیله‌جك) ، (یار حصار) بری بری آرقاسنه سقوط ایتمشدی . (یار حصار) سقوط ایتدکدن صوکرا عثمان بك ، طورغود آلپی (اینه کول) اوزرینه کوندردی . شیمدی تام صیراسیدی ؛ دوشمانك کیمسه ایله اتفاقنه میدان ویرمه‌مك لازمدی . عثمان بك بوتدبیرنده موفق اولدی. طورغود آلپ (اینه کول) ی چویردی ، عثمان بك‌ده آرقاسندن یتیشدی. غازیلرك (اینه کول) ه کیریشلری پك فجیع اولدی: سنه‌لردن بری تورکلك اقبالنه مانع اولمایه چالیشان تکفور ، برلحظه‌ده حیاتنك و اقبالنك سوندوکنی کوردی (٦٩٨).

عثمان بك درحال اعماراته باشلادی. آلینان حصارلری بکلره ویولداشلره آییردی . (اینه کول) ی‌ده طورغودعلی‌یه‌ویردی . بو دیاره (طورغود ایلی) دنیلدی . (تاریخ آل عثمان) دییورکه : « شیمدی دخی اول عزیزك آدی آ کیلور. اینه کول یوره‌سنده کویلری وارکیا کا طورغودایلی دیرلر ». اورخان بکك بابالرله، أرنارله مناسباتی، طورغودایلنده، اوتاریخدن صوکرا ، کیتدکجه آرتدی . (اینه کول) جواری کوزل کویلرله زینت

---

(۱) عاشق پاشا زاده ، ص ۸

بولدی : بابا سلطان ، قوزلواوره‌ن ، بك یکیت ، أده بك ، آهو طاغلری ، بوغازاووالری عثمانلی تورکلرك خوشنه کیدردی . کاه عثمان بکك معیتنده ، بیزانس طوپراقلرینه دوغرو ایلریله‌مك ، کاه یالچین قایالر اوزرنده حصارلر فتح ایتمك ، چیچکلی اویوکلر اطرافنده آت اویناتمق ، اونلر ایچین بویوك بر ذوق یرینه کچردی .

(یکیشهر)ك فتحی (قره‌جه‌حصار) ی اهمیتدن دوشوردی . عثمان بك اکثر زمانی (یکیشهر) ده کچیریردی . زوجه‌سی مال خاتون ایله قاین آتاسی أده‌بالی ، اوغلو علاءالدین (بیله‌جك) ده ، کندی ده اکثریا (قره‌جه‌حصار) ده ، بعضاً (سوکود) و (یکیشهر) ده اوطورردی .

عثمانلی تورکلر اولکه‌لرینی بویولتمك ایچین کیجه کوندوز چالیشیورلردی . بر کون ، عثمان بك (یکیشهر) ده غازیلری اطرافنه طوپلادی . کندیلرینه دوشمانك احوالنی اوزون اوزادی آکلاتدی ، صوك سوزی‌ده شو اولدی :

ــ ها غازیلر ، سزی کوره‌م ، دین یولنه نیجه تپره‌نیرسز ؟

آقچه قوجه ، قوکور آلب ، غازی رحمان و کوسه میخالدن مرکب مجاهدلر زمره‌سی ایچنده اوغلوده واردی .

آقچه قوجه ، عثمان بکك صمیمی آرقداشلرندندی . عثمان بك ، اونی اکثریا اوزاق سفرلره اوغلو اورخان بکله برابر

یوللاردی . او کونده اویله یاپدی . اورخان بکك مستنه آقچه
قوجه‌یی ویردی . (قره‌جیوش) و (قره‌تکین) حصارلرینك
فتحنه یوللادی . اورخان بك ، داها اول ، (قره‌جه‌حصار)
چاودار تاتارلرینك هجومنی ، (اسکیشهر) ده آتنی ناللاتیر کن
خبر آلمش ، اونلری (اوینااش حصار) نده بوزمشدی .
اورخان بك آقچه قوجه‌دن حقیقی بر یولداشلق کوردی .
(قره جیوش) ه اوچ قولدن هجوم ایتدی . بر قول حصاره
کیردی ، بر قول دره‌یه صاقلاندی . حصاره کیرنلر دوشمانلا
بر مدت چارپیشدیلر . بر آز صوکرا قاچدیلر ، دوشمان آرقالرینه
براقمادی ؛ فقط دره‌یه صاقلانان قولدن خبری یوقدی . بوقول
چارچابوق ایلریله‌دی . قلعه‌دن چیقان دوشمان عسکرینك آرقاسندن
حصارك قاپیلرینی قاپادی . دوشمان ایکی آتش آراسنده پریشان اولدی

آقچه قوجه (عیان ، صبانجه کولی) نك آقدیغی یره ، (بشر
کوپرو) طرفلرینه کلدی ، (بوغازجق) ده یرلشدی .
اورخان بك‌ده (یکیشهر) ه ، باباسنك یانینه کلدی . قوکور
آلب (آق‌یازی) ایله ، آقچه قوجه‌ده (ایزمید) له مشغولدی
« بوغازیلر شویله طورشدیلر که ، کیجه‌لرده اویقو او یومازلردی
و کوندوزده آت آرقه‌سندن اینمزلردی » .

تورکلرك بو اثناده آلمق ایسته‌دکلری اوچ مهم بلده واردی
ایزنیق ، بروسه ، ایزمید .

اساساً (یکیشهر) آلیندقدن صوکرا ، (ایزنیق) ایچین تهلکه باشلامش دیمکدی (۷۰٤) . تورکلر ایزنیق اوکلرنده دائما کورونورلردی . نهایت شهرك قاپیسی تحکیم اولوندی . ایچنده کیلرله کونلرجه جنك ایدلدی . اطرافی کاملاً آلیندی . (ایزنیق) ی کوزه تمك ایچین حاکم تپه‌لره حصارلر یاپیلدی ، ایچنه أرلر قونولدی ، آلینان یرلر « تیمار أرلرینه ویرلدی » . (ایزنیق) ی کوز اوکنده بولوندورمق ایچین (قره جیوش) ه قوت کوندرلدی ؛ بوراسی (ایزنیق) محاصره‌سنه اشتراك ایده‌جکدی . فی‌الحقیقه (قره جیوش) ده‌کی أرلر آرا آصیرا دیشاری چیقارلر ، (ایزنیق) باغچه‌لرینی خراب ایدرلر ، خالقه راحت ویرمزلردی . ایزنیق محاصره‌سی سنه‌لرجه سوردی .

آرتق عثمان بك سفرلره اشتراك ایتمیوردی (۷۲۵) . بویوك اوغلو علاءالدین بکله برابر (یکیشهر) ده اوطوریور ، بوتون سفرلره آقجه قوجه‌لر ، قوکور آلپلر ، صمصه‌چاوشلرله برابر کوچوك اوغلو اورخان بکی کوندریوردی .

عثمان بك زماننده بیزانس ایمپراطوری ، ایکنجی آندرونیقوسدی (۱۲۸۳ - ۱۳۳۸ م) . آندرونیقوس ، سکزنجی میخائل پاله اولوغوسك اوغلیدی . زماننده ، آناطولو پریشان بر حالده ایدی . باباسی میخائلك دورنده آناطولونك (ویتینیا)

و (فیریکیا) کبی طاغلق یرلر اهالیسی ویرکیدن معافدی.
بوکا مقابل اونلرده یرلی عسکر تشکیل ایدرلر، مملکتك
مدافعه‌سنه چالیشیرلردی.

ایمپراطورلغك حدودنده‌کی حصارلوك قوماندانلری فضله
اولارق آیلقده آلیرلر، اراضی وغنائم خصوصنده امتیازلره
مالك بولونورلردی.

میخائل، خزینه‌نك ضرورتنی کورونجه، قوماندانلرك
آیلقلرینی قالدیردیغی کبی، اونلردن فضله ویرکیلرده آلمایه باشلادی
کذا، اهالینك‌ده ویرکیلرینی آرتدیردی. اودرجه‌ده که، ولایتلر
آرتق حکومتدن امدادشویله دورسون، کندیلرینی بیله مدافعه‌دن
عاجزقالدیلر. ایمپراطور، تورکلرك کوندن کونه ایلریله‌دکلرینی
کوریبوردی. حتی بونك ایچین قارشیلرینه مقتدر برجنکاور
(فیلانتروپینوس) ی کوندرمش، نتیجه‌ده اونی‌ده یاردیمسز
براقمشدی. فیلانتروپینوس، ارزاقدن، سلاحدن و پارادن
محروم قالدیغنی کورونجه، چاغیریلماسنی ایسته‌مش. حکومت بو
حرکتنی اهانت تلقی ایدر ایتمز، اوده عسکرلرینك آرزوسنه
تابع اولارق، کندیسنی ایمپراطور اعلان ایتدیرمشدی. او
صراده (ساقاریا) نك طاشماسی بیزانس ایچین آیری بر فلاکت
اولدی. ساقاریا ساحلنده‌کی حصارلری کاملاً صو باصدی. شهر
بر آی صوکرا یاتاغنه چکیلدیکی زمان، چامورلری وقوماری د

برابر سوروکله‌دی ، ساقاریانك درینلکی آزالدی . آرتق اوندن صوکرا نهری کچملك‌ده قولایلاشمش ، سرحد حصارلرنده هیچ بر محافظه قوتی قالمامشدی .

بیزانس ایمپراطورلغنك ضعفی ، آناطولوده‌کی ایالتلرینك حصارلرندن باشـقه معنوی هیـچ بر مدافعه قوتی بولونمایشی ، عثمانلی تورکلرك نظرلرینی بیزانس افقلرینه جلب ایتدی . فقط بیزانس طوپراقلرینه کوز دیکن یالکز عثمانلی تورکلر دکلدی ؛ آناطولوده ، سلچوقیلرك انقراضی اوزرینه، استقلاللرینی اعلان ایدن سائر تورك بکلری‌ده ایمپراطورلقدن بر پارچه یرقوپارمق ایستیورلردی . کرمیان اوغلو علیشر بك (مندره‌س) اوزرنده کائن (تیریپولیس) ی آلمش ، (آلاشهر، فیلاده‌لفی) یی قوشا-تمشدی. آیدین اوغلو (سارت) شهرینی آلمشدی. اسفندیار اوغلو (کنغری‌یی)یی قوشاتیوردی (۷۰۳ ھ) .

ایمپراطور بوتون تورك بکلرینه قارشی بیزانس طوپراقلرینی مدافعه‌دن عاجزدی . تام او صراده ایدی که ، روژه دوفلور ایمپراطور آندرو نیقوسه مراجعت ایتدی . روژه ، جسـارتی وشجاعتیله مشهوردی . سیجیلیا قرالی (فره‌دزیق)ه ، تامپل شوالیه‌لرینه بر مدت خدمت ایدن بو آدام ، ایشسز کوجسز قالنجه ، یکرمی آلتی کمی و سکز بیك عسکرله ایمپراطورك خدمتنده بولونمایی تکلیف ایتمشدی . معیتنده‌کی عسـکرلر

مغربیلرله اسپانیوللردی . بونلره (قالاطان) یعنی (قاطالونیالی) دیرلردی .

آندرونیقوس ، دوچار اولدوغی تهلکه‌دن قورتولمق ایچین بو تکلیفی قبول ایتدی . روژه‌یی یکنارندن بریله أولندیردی. عهده‌سنه (مه‌غادوقس ، غراندوق) رتبه‌سنی ویردیکی کبی، معیتنه‌ده آلانلردن و تورقوپوللردن بر قطعه تعیین ایتدی . قاطالانلر، آیدین، صاروخان، منتشا، قره‌سی وقارامان اوغوللریله اوغراشدیلر . بونکله برابر، قاطالانلرك غالبیتی بیزانسلیلرك اصلا ممنونیتلرینی موجب اولمادی، هپسی‌ده بوجسور عسکرلرك بر کون کندی مملکتلرینی‌ده ضبط ایده‌جکلرندن قورقدیلر .

او صیراده ، بولغارلرك بیزانسه هجومی ، آندرونیقوسی تکرار قاطالانلره مراجعته مجبور ایتدی . فقط بو فرصتدن استفاده ایدرك قاطالانلری روم‌ایلیده‌کی قطعه‌لرینه تقسیم ایتمك، اونلری بوصورتله پارچالامق ایسته‌دی . قاطالانلر ایمپراطورك مقصدینی آکلادیلر ، تورکلردن آلدقلری یرلری کاملاً تخریب ایتدیلر. اوردولرینی پارچالامق وبیزانسه ارزاق وسائره کوندر- تمه‌مك ایچین (چاناق قلعه) بوغازینی طوتدیلر ، (کلیبولی) یه یرلشدیلر . دها صوکرا ، روملرك خدعه‌لرندن دلکیر اولدیلر، اونلره قارشی اك مدهش محاربه‌لرده بولوندیلر .

قاطالانلر ، آناطولوده‌کی تورك بکلریله مشغول اولدقلری

صیراده، عثمانلی تورکلر فورطنه‌نك کچمه‌سنی بکلیورلردی. (قره‌جه
حصار)ده، سلچوقی انقاضنك بر کوشه‌سنده تشکل ایدن یکی حکومت
بویوك بر قوته قارشی دورابیله‌جك حالده دکلدی. بو کنج
وقابلیتلی خلقك، دهانشوونمازماننده، بویوك بر تهلکه‌یه آتیلماسی
موافق دکلدی. عثمانلی تورکلر بونقطه‌لری دوشوندیلر
قاطالانلرك (کلیبولی) یه یرلشمه‌لرندن بر سنه صوکرا، بیزانس
قارشی یاپیلان مهاجمه‌لردن استفاده ایتمه‌یه باشلادیلر.

قاطالانلرك (کلیبولی) یه یرلشمه‌لرینك سببلری واردی
ایمپراطور میخائل پاله اولوغوس، قاطالانلرك رئیسی روژه‌یی
(ادرنه) ده أولدورتمشدی. قاطالانلرك (کلیبولی) ده عقد
ایتدکلری براجتماعده رئیسلرندن بهرانژه برنطق ایراد ایتدی
بونطقده شو سوزلرده واردی: « آناطولویی سلاحمزك قوتیله
تورکلرك ظلمندن قورتارمقلغمز بزم ایچین نه درجه ابدی
برشان و شرف بخش ایده‌جك، ونامزی الك اوزاق خلفلرینز
قادار انتقال ایتدیره‌جك برحادثه‌در. بونی بزه بومرتبه ناروا
معامله‌لرده بولونان روملرك‌ده حیرتله تقدیر ایتمه‌لری غیرقابلدر
بوخائنلر شیمدی مظفر قوللریمزك قوتنی آکلاسینلر، چونکه
اوقوللری کندی مدافعه‌لری ایچین محافظه ایتمه‌یی بیله‌مه‌دیلر
اونلر، هیچ شبهه‌سز بزم ایچین کمیلریمزه بینوب (سیجیلیا) یه
کیتمکدن باشقه چاره قالمادی صانیرلر. اوبله ظن ایتسینلر

ز ، هرنه صورتله اولورسه اولسون (کلیبولی) یی الده بولوندورمالی یز » .

قاطالانلرك بو انتقام حمله‌لرینی ایکنجی آندرونیقوسك سلطنت شریکی و اوغلو ایمپراطور دوقوزنجی میخائل‌ده آکلادی . فقط هیچ برشی یاپمایه‌قادر اولامادی (١٣٠٧ م ، ٧٠٧ ﻫ). قاطالانلر مرمره و تراکیا ساحللرینی پریشان ایدیورلردی .

فقط بو سفر، قاطالانلرله آناطولوده‌کی تورکلرده برلشدیلر، (غانوس) طاغنی آلدیلر، بورالرده اوردوکاهلر قوردیلر، تورکلرك برقسمی ده (أکزامیل) ی أله کچیردیلر. ایمپراطور بو مهم بلده‌یی تورکلردن آلمق ایچین چوق چالیشدیسه‌ده، اصلا موفق اولامادی.

بو صیراده آناطولودن ملك اسحاق قوماندا سنده ایکی بیك پیاده و سکز یوز سواریدن مرکب آیدین تورکلری کلدی ، اونلرده قاطالانلرله برلشدیلر . بوقوت ، قاطالانلرك جسارتنی برقات داها آرتدیردی (٧٠٨ ﻫ) . پاپالر خریستیانلرك تورکلرله برلشمه‌لرینی چوق تقبیح ایتدیلر. فقط بو ، یالکز پاپالره دوقونمادی ؛ ایمپراطور آندرونیقوسك‌ده جانی صیقدی . ایمپراطور هرطرفدن تورك هجومنه معروض قالمشدی. کذا (ونیدیا) ده ، عثمانلی تورکلرده بوش دورمیورلردی .

آندرونیقوس، بو اتحاده مانع اولمق ایچین، تدبیرلر دوشوندی. ملك اسحاقی ألده ایتدی . متفقلرندن آیریلاجق اولورسه ،

کندیسنه سلجوق بکلرندن مسعودك قیزینی ویره‌جکی
سویله‌دی . مسعود ، سلجوقی سلطانلردن عزالدینك اوغلیدی
عزالدین، قارده‌شی رکن‌الدین قیلیچ آرسلاندن قاچمش، (علائیه
طریقیله (استانبول) ه کلمشدی . اوزمان ایمپراطور ، میخائ
پاله اولوغوسدی . عزالدینك والده‌سی خریستیاندی . کندی
خریستیانلغه تمایل کوستردی. بویله اولدوغی حالده ، بیزانسلیلر
بر دورلو یاراناما‌دی. ایمپراطور علیهنده عصیان چیقاراجق دی
اتهام اولوندی . (اینوز) قلعه‌سنه حبس ایدیلدی . بالآخر
جنکیزك حفیدی برکه‌خان طرفندن قورتاریلدی، وقریمه کیتدی
صالتق سلطانله برابر دوبریجه‌یه کلن تورکلرده عزالدینك
آرقاسندن کیتدیلر .

عزالدین فرار ایدرکن ، والده‌سنی ، زوجه‌سنی وایک
اوغلونی ایمپراطور نزدنده براقمشدی . اوغوللرندن بری تنص
ایده‌رك (ملك قسطنطین) نامنی آلدی. دیکری، مسعود، باباسن
وفاتندن صوکرا (قسطمونی) دن کچرکن زوجه‌سنی و کریمه‌س
ایمپراطور آندرونیقوسه رهن براقدی. ایشته ، ایمپراطور
ملك اسحاقه ویرملك ایسته‌دیکی ، بو قیزدی .

ملك اسحاق ، ایمپراطورك بوتکلیفنه صورتا راضی اولدی
فقط بونی قاطالانلر خبر آلدیلر ، ملك اسحاقه صوردیلر
اسحاق، بوحیله‌دن مقصدی متفقلری اولان تورقوپوللرك ایمپراطو

نده بولونان چولوق وچوجوقلرینك قورتارلماسی مقصدینه مبنی
دوغنی سویله‌دی . قاطالانلر ، تورکلر و تورقوپوللر ،
مره ساحللرینه دوغرو ، یکی ظفرلر پیشنده اوزاقلاشدیلر .
بیزانس ایمپراطورلغی هر طرفدن تورك تجاوزلرینه معروضدی .
طولوده (آیاثلوغ) تورکلر طرفندن آلینمشدی . عثمانلی تورکلر
زنیق) و (پی‌تیا) حوالیسنی ضبط ایدییورلردی (۷۰۸ ﻫ)
سا بوتون تورکلك بیزانسه هجوم ایدییوردی . تورقوپوللر ، بیزانس
متنه کیرن تورکلردی . قاطالانلرده ، (الموغابار ، المغربی)
له یاد اولونیورلردی . شوحالده اونلرکده اصلاً سیجیلیالی
بلر اولدقلرینه حکم ایدیله‌بیلیردی (۱) . کیبون دییورکه :
« قاطالانلردن و اسپانیوللردن ترکب ایدن بوقافله‌نك اك
یعلری کندیلرینه (المغربی) دییورلر .
دوقاس ، بونلرك غوطلردن ، پاخیمه‌ریس ایسه عربلردن
دوقلرینی سویلیور . ملی و دینی غروره رغماً بن‌ده صوکنجی
وره حق ویرییورم . »
تورکلر قاطالانلرله برابر مرمره ساحللرینی کاملاً ألده
یلر . (رودوستو) ، (مه‌ریت) ، (سیلیوری) ، (تونا) ،
فیتیا) ، (مه‌غاریس) ، (کلیبولی) ، (أکزامیل) ،
کلرله قاطالانلر ألینه چکدی . بوصورتله ترا کیا ساحلی ،

(۱) لوبو ، بیزانس تاریخی ، کتاب ۱۰۵ ، ص ۱٦٤

آناطولودن کچەجك تورکلر ایچین یوسبوتون آچیلدی .

قاطالانلر، تورکلرله برابر بوموفقیتلری قازاندقدن صوکرا، (آتنه) دوقەلغنه کلدیلر . (آتنه) اوردوسنی محو ایتدیلر ، شهره کیردیلر . بوراده ، بونیفاسی کندیلرینه حکمدار انتخاب ایتدیلر .

تورکلرله تورقوپوللر، قاطالانلرك (آتنه) یه یرلشدکلرینی کورونجه ، اوراده قالمق ایستەمەدیلر. قاطالانلر اونلره اراضی و املاکده ویرمك ایستەدیلر . تورکلرله تورقوپوللر قبول ایتمەدیلر، کلدکلری یولدن دوندیلر ، هر طرفی تاراج ایتدیلر (٧١٣ ھ). ماکەدونیایه کلدکلری زمان، تورقوپوللر ملك اسحاق قومانداسنده بولوندقلری حالده صرب قرالنك خدمتنه کیردیلر . تورکلرده خلیلك معیتندە آناطولویه دونمك، اوراده چوجوقلری و عائلەلریله غنیمتلرینی پایلاشمق ایستەدیلر . فقط بونك ایچین بك چوق زورلق واردی : اولا (خریستو پولیس) کچیدندن کچمك لازمدی. صوکراده ، (چاناق قلعه) بوغازینی کچمك ایچین کمیلره احتیاج واردی .

ایمپراطور آندرونیقوس ، تورك اسمنی ایشیتمك بیله ایستەمیوردی. خلقده، ایمپراطورلرده ، تورکلردن اودرجه بیلمشلردی که، لوبونك تعبیری وجهایله : « قاپلانلرك و آرسلانلرك اوکندن الك ضعیف حیوانلر اورمانلره ناصل قاچارلرسه ،

لرده تورکلرك اوکنده اویله قاچیشیورلردی . »

خلیلك معیتنده‌کی تورکلر بیك بش یوز کشیدی. ایکنجی
ـرونیقوس، تورکلرك یاقلاشدقلرینی خبر آلیر آلماز، اونلری
نکتندن برآن اول چیقارمق ایسته‌دی. ایالتلری یغما ایتمه‌مك
طیله ، کندیلرینه هرنه ایسترلرسه ویره‌جکنی وعد ایتدی .
بون کچیدلری آچدی . کمیلره بینمه‌لرینی تأمین ایتدی .
ساندانلرندن سه‌ناخیریم‌ی اوچ بیك کیشی ایله یاردیمه کوندردی.
صیراده تورکلر (کلیبولی) یه کلمشلردی .

سه‌ناخیریم، بو بر آووچ تورکی کورونجه، اونلری صالیویرمه‌یی
دایـلغه یدیره‌مه‌دی . تورکلری اولدورمه‌یه قرار ویردی .
ك تورکلر، بو تدبیری درحال آکلادیلر، کندیلرینی طوپلادیلر.
ن جوارده برقلعه الده ایتدیلر، قوتلیجه یرلشدیلر، قانلرینك
ك داملاسنه قادار مدافعه‌یه قرار ویردیلر. سه‌ناخیریم، تورکلره
شی هیـچ بر موفقت الده ایده‌مه‌دی . ایمپراطوره یازدی ،
یچ بر جواب کلمه‌دی .

تورکلر، تحکیماتی وقوتلرینی کیتدکجه آرتدیردیلر. آناطولودن
ـادقوتلری آلدیلر ، روملره اوزون مدت قارشی قویاجق بر
له کلدیلر (٧١٤ ﻫ) .

کنج ایمپراطور میخائل تورکلره قارشی حرکت ایچین
سندن امر آلدی ، ایمپراطورلغك اك کزیده عسکرلرینی

طوپلادی. ایچلرنده کوبلولرده واردی. قسم اعظمنك سلاحلری اوراق وبلدن عبارتدی . میخائل، کندیسنی قوجه براوردونك باشنده کوروبجه ، قطعیاً مظفر اولاجغنه وتورکلرك بیزانس بایراقلرینی کورور کورمز قاچاجقلرینه ذاهب اولدی. عسکرلرینی غیرمنتظم برصورتده ایلری یوروتدی . تورکلر هیچ قورقمادیلر، حصاردن چیقدیلر، دوشمانه قارشی یورودیلر. میخائلك معیتنده کی کوبلو آلایی ، تورکلری کورر کورمز دوکما قالدیلر . تورك سواریلرینك هجومی بونلری بر آنده محو ایتدی . ایمپراطورك منتظم عسکرلری بیهوده یره چابالادیلر ، قاچانلری دوردورمق ایسته‌دیلر ، بردرلو موفق اولامادیلر . تورکلر ، ظفرلرینی براقمادیلر ، ایمپراطورك چادیرینه قادار کیردیلر. مقصدلری ، ایمپراطوری یاقالامقدی . فقط ضابطلری کندیلرینی فدا ایده‌رك اونی قورتارمشلردی . ایمپراطور میخائل آغلایه آغلایه قاچمش، حیاتی آنجق (ادرنه) یه صیغینارق محافظه ایده‌بیلمشدی .

تورکلر، رومه‌لرك اوردوکاهنی یاغما ایتدیلر. ایمپراطورلغك سانجاغنی آلدیلر. ایمپراطورك آکر طاقملرینی ضبط ایتدیلر. پك چوق پارا ، مجوهرات ، حتی برده ایمپراطور تاجی بولدیلر . تاجی خلیله ویردیلر . خلیل تاجی باشنه کچیردی . سلطنتی غائب ایدن ایمپراطورلر حقنده مستهزیانه سوزلر سویله‌دی . بوظفرله، بوسبوتون حاکم اولونجه ، تراکیایی تخریبه باشلادی .

روملر تورکلردن او درجه ییلمشلردی که ، بوحاللره نهایت ویرمك ایچین اولرندن چیقمایه ، حتی تارلالرینی سورمه یه جسارت ایده میورلردی . هر طرف محصولسزدی . تحصیلات یوقدی . یکی قوت طوپلامق امکانسزدی . سرای ، اندیشه ایچنده ایدی . نهایت پاله اولوغوس خاندانندن فیلیس کندینی اورتایه آتدی ، تورکلره قارشی یورومك ایچین ایمپراطوردن مساعده ایسته دی . ایمپراطور ایکنجی آندرونیقوس اولا حیرت ایتدی؛ فقط فیلیسك فضیلتلرینی بیلدیکی ایچین راضی اولدی . فیلیس منتظم عسکرلر یتشدیردی . عسکرلرینك انتظامنه قائل اولور اولماز سفره باشلادی (٧١٥ ﻫ) . خلیلك (بیزی) ویزه ، طرفلرنده مشغول اولدوغنی خبر آلدی ، رجعت یولنی کسمه یه قرارویردی . تورکلر روملری کورونجه ، ایلك حمله ده شاشیردیلر؛ فقط چار چابوق کندیلرینی طوپلادیلر . اولا آرابالرله برطابور یاپدیلر ، آغرلقلرله اسیرلرینی بورایه دولدوردیلر . صوکرا محاربه نظامی آلدیلر ، هجومه باشلادیلر . محاربه ایکی طرفدن ده غایت مدهش اولدی : روملرك صاغ جناحی بوزولدی ، بو جناحده رجعت بیله باشلادی . فیلیس بونك فرقنه واردی . امدادلرینه قوشدی . بوسفر تورکلر چکیلمه یه باشلادیلر . بوحال روملرك جسارتلرینی آرتدیردی . تورکلر کلیبولی شبه جزیره سنه ، (ترا کیا کرسونه زوسنه) طوپلاندیلر . ساحل کمیلرله دولو ایدی .

بوکمیلر تورکلرك هم رجعتلرینه ، همده آناطولودن امدادقوتی آلمالرینه مانع اولدی . وضعیت جداً مشکلدی . بو بر آووج تورك ، هرطرفدن ، دکزدن ، قرهدن دوشمانله چویرلمشدی. فقط اونلر جسارتلرینی ینه قیرمادیلر ، شهره کیردیلر ، دوشمانه تسلیم اولمقدنسه ، شهرك انقاضی آلتنده اولمه یه قرار ویردیلر .

او اثناده ایدی که ، ایمپراطور ، دامادی صرب قرالنه مراجعت ایتدی. صرب قرالندن ایمپراطور آندرونیقوسه ایکی بیك صرب امداد قوتی کلدی. فیلیس درحال تورکلرك صیغیندقلری شهری محاصره یه باشلادی . آیدین تورکلری قانلرینك صوك داملاسنه قادار چارپشدیلر. سورلری وشهری ، فیلیس حرب آلتلریله او درجه شدتلی دوکدیردی که ، دیوارلر هر طرفدن چوکمه یه باشلادی . تورکلر بیلمیورلردی . اسکیسندن داها زیاده شدتله مدافعه ایدیورلر ، تسلیم اولمایی عقللرینه کتیرمیورلردی. نهایت فلاکتك محقق اولدوغنی اونلرده آکلادیلر . فقط هرشیئی کوزلرینه آلدیلر ؛ کیجه یاریسی دوشمانه هجوم ایدهرك دوشمان خطنی یارمایه قرار ویردیلر . اولا روملرك قرارکاهنه هجوم ایتدیلر ؛ بونده موفق اولامادیلر . نهایت ، بر کیجه یاریسی قلعهدن چیقمایه ، روملردن داها زیاده انسانیتلی بیلدکلری جنویزلره التجایه قرار ویردیلر .

فی الحقیقه کیجه یاریسی ، روملرك خبری اولمادن ، قلعهدن

چیقدیلر. فقط بوچیقیش بدبخت تورکلرك فلاکتیله نتیجه‌لندی. تورکلرك روملردن قاچانلری شهادت مرتبه‌سنه ایردیلر؛ جنویزلولك ناموسنه التجا ایدنلری ده اسارت فلاکته اوغرادیلر (۷۱۵ ﻫ).

عثمانلی تورکلر بوصیرالرده (ایزمید) طرفلرینه آقچه قوجه ایله غازی رحمانی وقره‌مرسلی یوللامشلر؛ کندیلری ده (بروسه)یی آلمایه حاضرلانمشلردی.

فی الحقیقه (بروسه) الده ایدیله‌جك اولورسه (ایزمید)ك آلیناسی ده قولایلاشه‌جق؛ اس الحرکات هدفه داها زیاده یاقلاشدیرلمش اولاجقدی. (بروسه) تکفوری تورکلره قارشی دائما خصومت کوستریردی. بردفعه‌سنده، (آطرانوس) و (کستل) تکفوریله برلشمش، عثمانلی تورکلره هجوم ایتمشدی. نهایت (قویون‌حصار) محاربه‌سی (بروسه) تکفورینی حصارینه قاپانمغه مجبور ایتدی (۷۱۷).

عثمانلی تورکلر (بروسه) یی تورك شهری کورمك ایسته‌یورلردی. تورکلر اوزمانلرده بورایه (بروسه) دیرلردی. شهرك آدینی شیوه‌لرینه‌ده اویغون بولورلردی. آلینان دیکر شهرلره ایسه، هپ تورك آدلری قویمشلردی: (قره‌جه‌حصار)، (اینه‌کول)، (بیله‌جك)، (سوکود)، (اسکیشهر). روملر بورالره (مه‌لانکییا)، (آنکه‌لوقوما)، (به‌لوقوما)، (ته‌وازییون)، (دوریله‌ئون) دیرلردی.

عثمان بك (بروسه) یی هر نه صورتله اولورسه اولسون آلمایه قرار ویردی .

فقط او دورده ، آز بر قوتله ، نقصان بر مالزمه ایله (بروسه) نك فتحی قولای دکلدی. بونی عثمان بك ده آکلادی:

— بوکا صبر کرکدر .

دیدی،(بروسه) اطرافنه حواله‌لر یاپیلمایه باشلادی. فی الحقیقه، (بروسه) یی آلابیلمك ایچین حواله یاپمقدن باشقا چاره یوقدی. طوپله، تفنکله آلینامایان قلعه‌لرك، حاکم نقطه‌لرینه قوله‌لر یاپمقله، ایچنه اُرلر قویمقله، شهری آجلقدن بزدیرمکله آلینماسی قابلدی. عثمانلی تورکلر اولا (قاپلیجه) طرفنه بر حصار یاپدیلر. بورایه عثمان بکك قارده‌شنك اوغلو آق تیموری مأمور ایتدیلر، یاننه ایچه برقوت براقدیلر . آق تیمور غایت جسوردی .

بر حصارده طاغ طرفنه یاپدیردیلر . اورایه‌ده بالابانجغی تعیین ایتدیلر . قاپلیجه حصاریله طاغ حصاری بر ییلده یاپیلدی (٧١٧) . آرتق تکفورك‌ده ، خلقنك‌ده (بروسه) دن طیشاری چیقمالری امکانسزدی . یوللر تماماً کسیلمشدی . شهره اوزاق تدارکی قابل دکلدی . طیشاریدن امداد آلمق ایچین‌ده هیچ برچاره‌یوقدی. آز برقوت، (بروسه) یی قوشاتمق ایچین کافیدی . بوتون قوتلر (یکیجه) لرك ، (آق حصار)لرك (آق یازی) لرك ، ضبطیله مشغوللردی . غازی رحمان (یالاق

اووه ، يالوه) اوكنده استانبول تكفورينك امداد قوتلرينى
باصيوردى. قره‌مرسل (ايزميد) ساحللرينى آليوردى. صمصه
چاوش، اورخان بك معيتنده ايدى. اورخان بك (قره‌تكين) لك
آديله شهرتله‌نن حصار اوكنده ايدى. بوتون بوغيرتلر (بروسه)
اطرافنى تميزله‌مك ، اورالرده هيچ بر دوشمان قوتى براقمامق،
ساقارياساحللرينى، منبت اووالرى، فيضلى صحرالرى توركـ ايللرينه
قاتمق ايچيندى . بووظيفه‌ده أرلر ، أرنلر، بكلر، اخيلر ، عين
عزمى ، عين ايمانى طاشيورلردى. سلچوقى خاندانك انقرا
ضندن صوكرا توركك ياشامق عزمى شدتله اويانمشدى .

مع مافيه تورك نسلنى ياشاتمايه چاليشان مجاهدلر قافله‌سنك
مرشدلرى و مربيلرى‌ده واردى . عصرلردن برى عرقلرينك
شرفيله دولان تاريخى بيتيرمه‌مه‌يه ، اوكا شانلى صحيفه‌لر علاوه
ايتمه‌يه عزم ايدن غازيلر ، بوتون قوت و ايمانلرينى فضيلتدن
آليورلردى . توركلر آلتايدن طوغان ظفر كونشيله ، (بچ)
قاپيلرينى آچاجقلر ، (سن‌سته‌فان) كليساسنك آيينى ويلديزينى
سوندوره‌جكلردى . بو غازيلرى ظفره ايصال ايدن بر روح
واردى كه، اونى تلقين ايدنلر، ابدى ويكيلمز برقوتك توكنمز
قدرتنه ايمان أيله‌ينلردى. حتى برچوغى « جذبه صاحبلرى » ،
« صاحب كرامت » عزيزلردى : اخى اورون ، قومرال دده ،
آبدال مراد ، كيكلى بابا .

آق تیمورله بالابانجق (بروسه) یوللرینی کسـن حصارده ایدیلر . شهر قوشادیلالی سکز ییل اولمشـدی (٧٢٥) . بروسه تکفوری محبوس کبیدی . شهرده ییه‌جك قالمامشدی . برچوق کیشی آق تیمورله بالابانجغك آرا صیرا یاپدقلری هجومدن زیاده ، آجلقدن تلف اولیوردی .

آرتق محاصره‌یی صیقیشدیرمق وشدتنی آرتدیرمق زمانیدی . (بروسه) قلعه‌سی اطرافنده آلینمادق حصار ، بروسه یاننده تورك ایلینه قاتیلمادق دیار قالمامشدی . شمدی ، اصل قلعه‌نك‌ده فتحی لازمدی . (ایزنیق) محاصره‌سی حالا دوام ایدییوردی . (بروسه)ده خلقك آجلقدن قیریلدیغنی سویلیورلردی . اهالی تورکلره تسلیم اولمق ایچین بهانه آرایوردی . عثمان بك ، اوغلو اورخان بکی چاغیردی :

— اول سن (آدرانوس) ه وار کم اول کافرك آتاسی (دین بوز) غزاسنده بنم بای خواجه‌نك دوشمننه اول سبب اولدی .

دیدی . کندی ، آیاغندن راحتسزدی . مع‌مافیه اورخان بکله برابر بروسه‌نك محاصره‌سنده بولوندی ، واوغلونه‌شو وصیتی ایتدی :

— اوغل . بن أولدیکم وقت بنی بروسه‌ده شول کومشلی قبه‌نك آلتنه قویاسن .

کوموشـلی قبه ، اسکی بر بیزانس مناستریدی . « اول وقت

کافرلر مناستری یکی اورتمشلردی . کونش کبی یلابردی ، ایراقدن کورن کونش صانردی » (نشری) .

بعده ، سوزینه شو صورتله دوام ایتدی :

— وبر کیمسه‌کم سکا تکری بیورمادیغی سوزی سویلیه ، سن آنی قبول ایتمه . و اکر بیلمزسه‌ك ، تکری علمنی بیله‌نه صور ، وبردخی سکا مطیع اولانلری خوش طوت .

عثمان بك مضطربدی . اوچ آی اول قائن پدری أده‌بالی ایله زوجه‌سی مال خاتونی کندی ألیله (بیله‌جك) ه کومشدی . احتمالکه خسته‌لغك شدتلنمه‌سنه بو آجی‌ده سبب اولمشدی . عثمان‌بك راحتسزلغنه مبنی (سوکو) ده دوندی. فقط عزمندن وأملندن دونمه‌دی. اورخان بکك معیتنه طورغود آلپله میخال بکی‌ویردی. اورخان بك، شیخ محموده أده‌بالینك قاردشی اخی شمس‌الدینك اوغلو اخی حسنسز کیتمك ایسته‌مه‌دی . عثمان بك بوکاده راضی اولدی .

کیتدیلر ، (آطرانوس) ه چیقدیلر ، هپسی‌ده آتلیدیلر . (آطرانوس) تکفوری فلاکت خبرینی دویدی ، (بروسه) طاغلرینه قاچدی . خلق‌ده اونکله برابردی . اورخان بکك غازیلری آتلرندن ایندیلر ، اورمانلره کیردیلر ، طاغلره طیر-ماندیلر ، تکفورك پیشنی بردرلو براقمادیلر . تکفور قاچدی، یالچین تپه‌لره صیغیندی. داها صوکرا، صیغیناجق یر بولامایُنجه،

کندیسنی قایالردن آشاغی فیرلاتدی ، حیاتندن اثر قالمادی .
تکفورله برابر قاچان خلق ، بو فلاکت اوزرینه ، عثمانلی
تورکلره صیغیندیلر. آرتق (اطرانوس) ده ، خلقیده تورکلرك
اَلنده ایدی .

عثمانلی تورکلر بوغلبه‌دن صوکرا، تپه‌لردن ایندیلر، بروسه
جوارینه کلدیلر . (پیکارباشی) نك یوکسك آغاجلری آلتنده
چاغلایان صولر کنارنده آتلرینی دیکلندیردیلر .

قلعه‌یه صلحاً کیرمك ایستیورلردی . نته‌کیم اویله اولدی:
بروسه قلعه‌سی آلیندی ؛ فقط « باش یارلمادن وقان‌دوکولمدن»
آلیندی. اورخان‌بك بروسه‌نك تکفورینه میخال‌بکی یوللادی،
تسلیم اولماسنی تکلیف ایتدی . تکفور شو جوابی ویردی :

— عهد ایده‌لم . بزه کیمسه‌نك ضرری دکمسون .
حصاری ویره‌لم .

میخال بك تکفورك جوابنی اورخان بکه آکلاتدی .
اورخان بك راضی اولدی . تکفور قورقیور ، حصاردن
چیقارکن باشنه برفلاکت کلیر دییه چکینیوردی. تکرارمیخال
بکله خبر یوللادی :

— بکا برقاچ یارارآدم کوندرسون که بزحصاردن‌چیقارکن
بزی تورك اینجتمسونلر .

میخال بك تکفوردن بوزحمتك بدلنی آلمق ایسته‌دي :

— واران آدملره نه‌وررسن کم کله‌لر .

تکفور هرنه‌ایسترلرسه ویرمه‌یه راضی اولدی. اوتوزبیك فیلوری‌یه قرار ویرلدی .

نهایت (بروسه) دن چیقدی ، شهر تورکلرله دولدی . اخی حسن ، حصارك برجلری اوزرنده دولاشیوردی .

اورخان بکك آداملری تکفوری کمی‌یه بیندیردیلر . کمی بیزانس ساحللرینه دوغرو آچیلدیغی صیراده (بروسه) ده دوشماندن اثر قالمامشدی .

اورخان بك (بروسه) خلقنه عادلانه طاوراندی. اهالیدن نه‌برچوپ آلدی ، نه‌ده کیمسه‌یه آلدیردی . یالکز تکفورك ثروتی غازیلره أولشدیردی .

خلق ممنوندی. شهرده اییجه تلفات واردی . اورخان بك تکفورك وزیریله کوروشدی ، وصوردی :

— بوحصاری ویردیکز ، نه‌دن بونالدیکزده ویردیکز؟

وزیرك جوابی برچوق حکمتلری جامعدی :

— برنیجه نسنه ایچون ویردك : بری بوکم سزك دولتکز یوماً فیوماً زیاده اولدی . وبزم دولتمز دوشدی، تحقیق بیلدك. وبری دخی بوکم، باباك اوزرینه حواله یاپدی کیتدی. انك دولتی کویلریمزی ضبط ایتدی ، سزه مطیع اولدیلر و بزی هیچ آکمازلر. بری دخی راحتلغه هوس ایتدك. بری‌ده بوکم تکفورمز

مال قودی ، فائده ویرمدی . انکچونکه مال ویرمکه نسنه بولمادی . وقتیله آنجق نسنه آلمادی . احتیاجمز وقتی صاحبی بولنمادی . حصار بزه حبس اولدی . وبری دخی پادشاهکم زبون اوله ، مملکت تیز خراب اولورمش . وبری دخی بوکم یارامزه اویدقکم ، ینه اول تکفوردی . وبری دخی عالمك تبدلاتی اکسیلك دکل . ایمدی بوتبدلات بزه دخی اولدی .

عثمان بك ، خسته وبی مجال ، (سوکود) ده ظفر مژده‌سنه منتظردی . اورخان بك (بروسه) ده مشغولدی . عثمان بك صوك نفسنی ویرمك ایچین عادتا (بروسه) ظفرینی بکله‌یوردی . نهایت بو سعادته نائل اولامادن وفات ایتدی . نعشی موقتاً (سوکود) ده طوپراغه قونولدی . اورخان بك (بروسه) ده ایدی ؛ باباسنك ضیاعنی خبر آلیر آلماز قوشدی (٧٢٦) . عثمان بکلك ثروتی لاشی حکمنده ایدی : دکزلی بزدن ایچ طرفی علملی برصاریقلق بز، آته مخصوص بززره طاقمی (یانجوق)، برطوزلق ، برقاشیقلق ، برچفت چزمه ، آلاشهرده دوقونان قرمزی رنکلی سنجاقلر ، برقیلیج ، برتیرکش ، برمزراق ، برقاچ طویله کهیلان ، اوچ سوروده قویون ... (سلطان اوکی)نده برقاچ یابانی قیصراقله برقاچده چفت حیوانی واردی .

اورخان بك باباسنك نعشنی (بروسه) یه کتیردی ، برزمانلر کندیسنه ظفرهدفی اولمق اوزره کوستردیکی (کوموشلی کنبد)ك آلتنه کومدی .

۲ . تورکلر و بیزانس

بروسه‌نك فتحی تورکلری بیزانس حدودینه بر قات داها یاقلاشدیرمشدی . او صیراده اورخان بك ، قرق آلتی یاشنده ایدی . تورکلر تمام یکرمی سنه‌یه یاقین ، آقچه قوجه‌لر ، کوسه‌میخاللر ، صمصه چاوشلرله برابر ساقاریا اووالرنده ، این اوکی قیالقلرنده ، عیان کولی قییلرنده جنك ایتمشلردی . چاملق قایالر اوزرنده‌یوکسه‌لن بیزانس حصارلری تعقیب ایتدکلری ظفر یولی اوزرنده اونلری اصلا دوردوراماددی. بیزانسه قارشی یاپدقلری مجادله‌ده هیچ برزمان مغلوبیت کورمه‌دیلر. بوتون امللری، بیزانسه دوغرو ایلریله‌مك ، بیزانسی ضعیف دوشورمك، حتی ایجاب ایدرسه، اطرافنده‌کی یرلری‌ده آلارق «بلده‌لرملیکه‌سی»نی تورك طوپراغی آراسنده محصور براقمقدی . ذاتاً بوده برنوع « حواله » دیمکدی. (بروسه) ده اویله آلنمامشمیدی؟ (ایزنیق) محاصره‌سی الآن بوطرزده دوام ایتمیورمیدی ؟

عثمانلی تورکلرك بیزانسده یکانه خصمی ، اختیار ایکنجی

آندرونیقوس پالهاولوغوسدی . بونکله برابر پالهاولوغوس ، ساچوق تورکلکنك انقاضی اوزرنده یرلهشن عثمانلی تورکلرك عزمنه قارشی هیچ برشیئك مانع اولامایاجغی بیلمز دکلدی . بوسببه مبنی ایدی که ، ایمپراطورداها عثمان بك زماننده بوتهلکهیی آکلامش ، ایرانده کی موغول حکمدارینه مراجعت ایتمشدی . مع مافیه بیزانسلك تورکه قارشی موغولدن امداد اوممامسی بیزانس سیاستنك اوتهدن بری مراجعت ایتدیکی چارهلردندی . بومراجعت وقتیله هولاکویه ، آباقاخانهده یاپیلمشدی . ایمپراطور بوسفر ، غازان خانه مراجعت ایدهرك قیز قاردهشی ماریقایی بیله تکلیف ایتدی . غازان خانك وفاتی اوزرینه ماریقا خدابندهیه میراث قالدی . (ایزنیق) محاصره اولوندیغی صیراده ، عثمان بکه مخاصماتدن وازکچمهسنی تهدید صورتندهسوبلهین ، ایشته بو پرنسس ماریقا ایدی .

فقط بوتهدیدلرك هیچ اهمیتی اولمادی . ساقاریاوادیسندهکی حصارلرك کافهسی تورکلر آلینه کچدی . اختیار آندرونیقوسلك موغوللردن بکلهدیکی امیدلردنده شمدی اثر یوقدی . تورکلك بیزانسه قارشی تعقیب ایتدیکی سیاستده دکیشیکلك اوممامق امکان خارجنده ایدی .

عثمانلی تورکلرك نفوذی آناطولونك غربنده یکانه حاکمدی . واقعا کوتاهیهده کرمیان اوغوللری ، آنقرهده اخیلر ،

قسطمونیده اسفندیار اوغوللری، جنوبده صاروخان اوغوللری، واردی . عثمانلی تورکلر ایچین او طرفلردن بویوك بر تهلکه اولامازدی . چونکه هپسی ده عینی عرقك وعین ملتك مختلف زمره لریدی . اونلری بر بردن آییران نقطه ، هر زمره نك باشنه گچن بکلردی . دها دوغروسی ، سلچوق تورکلری آناطولوده مختلف بکلر اطرافنده اوفاق دولتلر تشکیل ایتمشلر ، قوتلرینی بو مرکزلر اطرافنده طوپلامشلردی .

بو زمره لری قوی، مترقی، متمدن، منور بر مرکز اطرافنده طوپلامق و برلشدیرمك ایچین، ایچلرندن برینك قوت، عرفان جهتیله اوبرلرینه فائق اولماسی لازمدی . بونك ایچین سلاح قوتنه ده احتیاج یوقدی . چارپیشیلاجق ملت کیمدی ؟ برقاچ سنه اول برلکده یاشانیلان ، برلکده چالیشیلان خلق دکلمیدی؟ اونلرك عرقداشلریله برلشمه لری ایچین قانلرینی دوکمك دکل، بکلرینك نفوذلرینی قیرمق کافیدی. عثمانلی تورکلر بوتون سلاحلرینی وقوتلرینی بیزانسه چویرمش اولدقلری ایچین بو طرفلردن کندیلرینه ایلیشه‌جك ایده‌جك یوقدی . ذاتاً اختیار آندرونیقوسك ده قورقدوغی بو نقطه ایدی. بیزانس تهلکه ده ایدی . عصرلردن بری سرایلرنده ذوق واحتراص حکم سوره‌ن شوق و حظوظ شهری ، شمدی تورك تهلکه سنه معروضدی . کچمش عصرلرده، بیزانسك اهمیتی بویوکدی . زمان اولدی که ، بیزانس تك باشنه

بر ایمپراطورلق کبی یاشادی. محو اولاجق صانیلدی؛ فقط بردنبره تجدد ایده‌رك قوجه بر ایمپراطورلغك خلاصنه سبب اولدی. حتی ایمپراطورلق اولدکدن صوکرا، بیزانس داها بر عصر مدت یاشادی.

میلادك بشنجی عصرنده ایمپراطور ایکنجی ته‌اودوزیوس مرمره قپیلرندن خلیج ساحللرینه قادار اوزانان سورلری یاپدیردیغی کوندن اعتباراً بیزانسك عسکری قیمتی آرتدی، بلده‌نك یکانه قوتی سورلرینه منحصر قالدی. ایمپراطور هه‌راقلیوس (ولاکرنا) محله‌سنی سورك ایچنه آلدیردی. قومنه‌نوس خاندانی ظریف قوله‌لری سوسله‌دی. قاپیلرندن برنده‌شو کتابه واردی: «معبودیمز جناب عیسی، سنك بلده‌کی هردرلو اغتشاشدن، هردرلو حربدن اسیر که‌سین. دوشمانلرینك قوتنی مظفریتکله قیرسین»

فی الحقیقه بو سورلره عثمانلی تورکلردن اول کیملر هجوم ایتمه‌مشدی؟ هونلر، آوارلر، بولغارلر، روسلر، پچه‌نه‌کلر، عربلر، لاتینلر. بالخاصه لاتینلر، ظلمدن واعتسافدن باشقا خاطره براقامشلردی.

بیزانسك زنکینلکنه عثمانلی تورکلرده واقفدی. مثلا خلیجده منتظم ترسانه‌لر واردی. (مانغان) قوله‌سندن غلطه برونه بر زنجیر کریلیر، دونانما خلیجده حفظ ایدیلیردی. بیزانس

ایچنده‌کی قیشلالرده شهرك محافظه قوتی اولمق اوزره یکرمی درت بیك عسکر واردی . اصل شهر ، بالخاصه میلادك اون ایکنجی عصرنده ، شرقك الك کوزل بلده‌سیدی . غلبه‌لق سوقاقلرنده خلق دولاشیر ، باغچه‌لرینك آغاجلقلری آراسنده کلیسالر ، مکتبلر و خسته‌خانه‌لر کورولوردی . شهرده بیزانس زنکینلرینك محتشم سرایلری واردی . بوکا مقابل ، بعض محله‌لرده کورولوردی که ، کونش یوزی بیله کورمزدی . ستونلر ، آبده‌لر ، هیکللرله سوسلو جاده‌لرك ومیدانلرك یاننده ، پیس و چامورلی سوقاقلرده کوزه چارپاردی . کیجه‌لری جاده‌لرده هیچ بر ایشیق کورولمزدی . ایصسز کوشه‌لرده کوپکلر وخیرسزلر دولاشیردی . اون ایکنجی عصر محررلرندن بری دییورکه : «استانبول واقعا زنکینلکجه بویوك شهرلردن اوستوندر ؛ فقط رذالت جهتیله‌ده اویله‌در . »

استانبولك ستونلرندن وآبده‌لرندن باشقه ، الك محتشم بنالری سرایلردی . آت میداندن مرمره ساحللرینه دوغرو اینن صرت اوزرنده (مقدس سرای) ك مختلف بنالری واردی . بوراسی ، عادتا شهر ایچنده برشهر کبیدی . استانبولك تأسیسندن صوك زمانلره کلنجیه قادار ، نه قادار ایمپراطور کلدیسه ، هپسی‌ده ذوقنه ومزاجنه کوره بر دائره یاپدیرمش ، سرای بو صورتله بویومشدی . (مقدس سرای) قارما قاریشیق برچوق بنالردن

مرکبدی . اوراده ، قبول صالونلری ، یشیللکلر ایچنده غائب اولمش کوشکلر ، سرایلر ، قیشلهلر ، حماملر کتبخانهلر ، کلیسالر ، محبسلر ، اوزون غالهریلر ، بوغازك یشیللکلرینه ، مرمرهنك کنیش ماٸیلکلرینه ناظر تراسهلر ، مردیونلر ، قولهلر وباغچهلر واردی . بونلرك هیچ بری ده منتظم بر پلانه کوره ترتیب وتنظیم ایدلمهمشدی. داٸرهلر کاملاً آلتون موزاییقلر ، پارلاق مرمرلرله مزیندی . بو محتشم داٸرهلرده دولاشانلرك قیافتلری ده اونسبتده شعشعهلی ، مکلف وپارلاقدی . بوراده فسونکاروا سیلیسالردن، جاذبهلی قیزلردن، آناطولونك، ویتینیانك مستثنی کوزللرندن مرکب، شوخ وظریف، موسیقی یه مجلوب، اکلنجهلره مفتون ، حیلهکارلقلره مألوف بر خلق یاشاردی . استانبولی کلوب کورنلر : « دنیاده بویله بر شهر بولوناماز » دیرلردی .

استانبول ، شوق وحظوظ بلدهسی اولمقله برابر ، ایمپراطورلغك اك مهم دینی مرکزیدی . مناسترلری واردی که، سرین باغچهلرنده پرنسلر وزنکینلر عبادتله مشغول اولورلردی . آیاصوفیا، استانبولك ممتاز بر خارقهسیدی . سمالره یوکسهلن قبهسی ، بر بیزانس محررینك دیدیکی کبی ، « کوك یوزینه آلتون زنجیرله آصیلمش » ظن اولونوردی . حواریون کلیساسی، آیاصوفیادن صوکرا بویوك برقیمتی حاٸزدی . کذا سنت ایرهن، کوچوك

آیا صوفیا ، تهءوطوقوس کلیسالریله متعدد مناسترلر ، شهرك منظرەسنه یوکسك قبەلریله باشقه بر لطافت ویریپوردی. بوتون بو کلیسالردە پارلاق ومطنطن آیینلر اجرا اولونوردی .

استانبولك تجارت وصنایعیده یولندەایدی. لیماندە، بالخاصه خلیجدە ، مرمره قییارندە، مختلف ملتلره منسوب تاجرلر کورولوردی . بابلدن ، سوریەدن ، مصردن ، ایراندن کلنلرك عددی نهایتسزدی . ایکنجی تهاودوزییوس زماندن اعتباراً علم ومعرفتده ایلریلەمشدی . پاله اولوغوسك زماننده ایسه بیزانسده مقتدر مدرسلر ، عالم مؤرخلر بولونیوردی .

شهردە ذوق ونشئه اکسیك دکلدی . آت میدانی بوتون اکلنجەلرك مرکزیدی. قوشولر وسیرق منظرەلری بوراده کورولوردی. ایمپراطورلر خلقی اویالامق واکلندیرمك ایستەدکلری ایچین اکلنجەلردەدائما برد کیشیکلك اولماسنه اهمیت ویررلردی.

بودور، بیزانسك تدنی زمانلریدی. لاتین اشغالندن صوکرا میخائل پاله اولوغوس تکرار استانبولی آلدیغی زمان (١٢٦١ م ٦٥٩ ه) شهر خراب بر حالده ایدی . استانبول اللی یدی سنه مدت اجنبی اشغالی آلتنده قالدقدن صوکرا صویولمش، مقدساتی بیله تجاوزه اوغرامشدی . استانبولك ظرافتنی و کوزللکنی وجوده کتیرن ثروتلر ، مقدس اشیا ، نفیس صنعت اثرلری ، هیکللر هیچ قالمامشدی (١٢٠٤ م ؛ ٦٠١ ه) .

فلاکتدن صوکرا استانبول متماديا ياغما ايدلمشدی. استانبولی اشغال ایدن لاتینلر بو کوزه‌ل بلده‌نك الك مقدس اشیاسنی صاتمشلردی. آياصوفیا کاملاً صویولمشدی. حواریون کلیساسنده‌کی ایمپراطور مزارلری خرد وخاش ایدلمشدی. کلیسالرده مقدس قابلر، محراب زینتلری، پاپاس اثوابلری یوقدی. بویوك میدانلری تزیین ایدن هیکللر اریدلمش، وقیرلمشدی. اشغال کوننده ظهور ایدن یانغینده استانبولك الك کوزل بنالری یانمشدی. (ولاکرنا) سراینك دائره‌لری بیله اوطورولامیه‌جق درجه‌ده ایدی. صالونلرده یاقیلان آتشلر دیوارلری سیم سیاه ایتمشدی.

شهر تکرار ایمپراطورلر طرفندن اشغال اولوندیغی کون بیزانس خلقی ممنوندی. بیزانس مؤرخلرندن بری نقل ایدییور: «او اثناده تهٔودور طورنیقوس نامنده عاقل وفطین برذات خسته ایمش. کندیسنه استانبولك بیزانسلیلر الینه کچدیکی سویلنمش، بونی دویار دویماز کوزلرندن یاش دوکه‌رك:

— ایواه! بو، خریستیانلق ایچین بر فلاکت اولاجق.

دیمش. شاشیرمشلر:

— سه‌نیور، نه دییورسکز؟ وطنکز قورتولدی، سز ایسه آغلاییورسکز.

— خیر، آغلادیغم بوشنه دکل.

دیمش. ایمپراطورلق، پایتختنی (ایزنیق) دن استانبوله نقل

ایدنجه ، آناطولوده تورکلرك بوسبوتون سربست قالاجقلرینی ، بر کره ده آناطولودن روم ایلینه کچدیلرمی ، استانبولك ده ، بوتون ایمپراطورلغك ده الدن چیقاجغنی آکلاتمش . مؤرخ دیبور که : « بو سوزلری سویله دکدن صوکرا ، یوزینی دیواره دوندی ، براز صوکراده روحنی تسلیم ایتدی » .

فی الحقیقه ، ایمپراطورلق استانبولده یکیدن تشکل ایتمشدی ؛ فقط بو تشکل ، ضعیف بر طاقم انقاضدن مرکبدی . لاتین اشغالندن اول ایمپراطورلغك مالك اولدوغی اراضی یی الده ایتمك امکانسزدی . تراکیانك برقسمی صربلرله بولغارلر النده ایدی . یونانستانك بر قسمنی لاتین سه نیورلردی آلمشلردی . آطه لر دکزینك برپارچه سی ونه دیكلیلرده ایدی . جنویزلرك قره دکزده برچوق یرلری واردی . تورکلر ایسه ، آناطولوده ، تهدیدکار بر وضعیتده ایدیلر . بو قادار مهالکه قارشی بیزانس متحد بر کتله تشکیل ایتمیوردی . طرزونده کی روم ایمپراطورلغی آناطولونك ، أپیر ده سپوطلغی ده روم ایلینك آنجق برقسمنی اشغال ایدییوردی . پاله اولوغوسلرك اللرنده بولونان قسم ، عادتا ضعیف ، عاجز و نحیف بر وجوددی ؛ بو جلیز و چلیمسز وجودك قوجامان بر باشی واردی که ، اوده بیزانسدی .

حال بو که ، بومشوش ایمپراطورلغی اداره ایچین مهم منبعلر ، یکی بر وضعیت لازمدی . استانبولده ایسه احتراصدن باشقه برشی

یوقدی. ماضینك شرفلی میراثی استانبولك ضعیف اوموزلرینه پك آغیر کله جکدی. اوردو یوقدی، دونانما یوقدی، پارا یوقدی.

ایمپراطور، مملکتنی مدافعه ایچین اجنبیلردن اجرتلی عسکر طوپلایوردی. نته کیم قاطالانلرده بو مقصدله کلدکلری حالده (کلیبولی) یه یرلشمشلر، سکز سنه مدت استانبولی ازعاج ایتمشلردی. دکزده، همان هر طرف قورصان تجاوزلرینه معروضدی. او درجه‌ده که، ایمپراطور بیله ساحللرده اوطوران اهالی‌یه داخله چکیلمه‌لرینی توصیه ایتمشدی. مملکتده حکومت نفوذی یوقدی. جنویزلرله ونه‌دیکلیلر، ایمپراطورك کوزی اوکنده بوغازایچی صولرنده چارپیشیرلر، شهرده یانغینلر، جنایتلر ایقاع ایدرلردی. استانبولده ایمپراطوردن زیاده کندیلری حاکم اولدقلری ایچین اوکا حقارت ایتمکدن بیله کری دورمازلردی. کمیلرینی خلیجه، حتی ایمپراطورك سراینی دیبنه صوقارلر، ایمپراطوری سلاملامایه بیله تنزل ایتمزلردی. دونانمالری بعضاً پایتختده تجاوز ایدردی. اللرندن کلسه، قره‌دکزدن بغدای و بالق بیله صوقمایاجقلر، استانبولی آجلقله ضبط ایده‌جکلردی. ایتالیان جمهوریتلری استانبولله صلح حالنده یاشامق ایسته‌سه‌لر بیله، ینه تجارت معاهده‌لریله، ویرکیلردن معافیتله ایمپراطورلغك قانی امکدن کری دورمازلردی (۱).

---

(۱) شارل دیل، بیزنس تدقیقاتی، ص ۲۰۹ : ۲۲۱

بوتون بو فنالقلرك اوكنی آلمق ایچین متین و عزمكار حكمدارلره احتیاج واردی. حال بو كه بیزانسده وراثت قاعده‌سی ده بوزولمشدی. همان هر ایمپراطورك وفاتنده داخلی عصیانلر چیقار، و بو عصیانلر اثناسنده سلطنت مدعیلرینك هر بری ایمپراطورلغك دوشمانلرینی، توركلری، صربلری، بولغارلری امدادلرینه چاغیریرلردی. ونديكليلرله جنويزلرده عصيانلری كوروكلرلر، بو سایه‌ده هر یاردیمده ایمپراطورلغك بر پارچه‌سنی قوپاریرلردی. ایمپراطورلردن بری تاجنك ألماسلرینی رهن قویار، او بری بورجندن دولایی ونديكليلر طرفندن حبس ایدیلیردی.

بیزانسك دوچار اولاجغی تهلكه‌لری بیلنلر یوق دكلدی. ایمپراطور ایكنجی آندرونیقوسك ناظری مه‌طوخیتیس، عالم، فاضل، حكیم بر ذاتدی. ایمپراطور كندیسنی صوك درجه سوردی. مؤرخ غریغوراس، اونك هم شاكردی، هم ده اك صمیمی دوستیدی. مه‌طوخیتیس بیزانسك كچیردیكی فلاكت ساعتلرینی، ایمپراطورلغك انقراضه سوروكلندیكنی، اسكی شوكت وعظمتدن هیچ بر اثر قالمادیغنی كوروپوردی. یازدیغی بر چوق مخطره‌لرده بیزانسك انقراضنی، معروض اولدوغی تهلكه‌لری، آناطولو آیالتلرینك پریشانلغنی كوسترمشدی. كندی اساساً ازنیقلیدی. كنجلكنی همان كاملاً آناطولوده كچیرمشدی. آناطولونك یشیل طاغلری، چاغلایان ایرماقلری روحنی سرمست ایدردی. مه‌طو

خیتیس‌ك پاژدقلری بر فریاددی. تورك تهلکه‌سنك کوندن کونه بویودیکنی کوریوردی. فلاکت پك یاقینده‌ی. بو مرضه سریعاً بردوا بولمق لازمدی. مه‌طوخیتیس اختیار آندرونیقوسی عطالتدن اویاندیرمایه چالیشدی، بعضاً شدید و مؤثر برلسانله اونی تورکلره قارشی ابدی حربلره تشویق ایدردی.

فقط بیزانسده بو حربلری اداره ایده‌جك نه‌معنوی، نه‌ده مادی، هیچ بر قوت یوقدی (١).

صوك زمانلرده ایمپراطورلرك بوتون نفوذلری قیرلمشدی. عصرلردن بری طونا بویلرندن، دجله ساحللرندن استانبول سورلرینه آتیلان استیلا کارلرك هجومی، «مقدس بلده»نك معنوی موجودیتنی‌ده صارصمشدی.

بوکا اك مهم سببده، بیزانسك داخلی مرضلریدی. تحکم، احتراص، شهوت، سفاهت، جنایت، عصیان، بیزانس سراینی کوندن کونه انقراضه سوروکله‌ین عامللردی.

اورخان بك زماننده بیزانسك سیاسی واداری مؤسسه‌لری انحطاطه‌اوغرامش برحالده‌ایدی. عثمانلی تورکلرك تشکیلاتی مکمل، اوردولری کوندن کونه‌متزاید، اراضیلری کیتدکجه‌متوسع اولدوغی حالده، بیزانس ایمپراطورلغنك اراضیسی کوچولمش، اوردوسی اسکی انتظامنی غائب ایله‌مشدی.

(١) شارل دیل، بیزانس تدقیقاتی، ص ٥٠٠.

بیزانس اوردوسنك آزالماسنه الك مهم سبب ، آناطولوده توركلرك بیزانسه عائد پك چوق اراضی ضبط ایتمه‌لریدی . ایمپراطورلق الك برنجی عسكرلرینی آناطولودن آلیردی . بیزانس دونانماسنك افرادینی ساقیز وحوالیسی تأمین ایدردی . (ایزاوری) ، (لیقااونیا) ، (طوروس)، و (قاپادوكیا) ده دینج وكوربوز عسكرلر یتیشیردی . بابادن اوغله انتقال ایدن واسع تیمارلر آناطولوده ایدی. شمدی بویرلر كاملاً توركلر ألینه كچمشدی . بورالری، بیزانس ایچین، اون برنجی عصردن اعتباراً، برداها عودت ایتمه‌مك اوزره ، ألدن چیقمشدی. اون دردنجی عصرده ایسه، بیزانس طوپراقلرینك قسم اعظمی عثمانلی توركلرله صربلر ألنده ایدی . او درجه‌ده كه ، ایمپراطورلغك عسكر طوپلایاجغی اراضی، همان همان استانبول جوارینه منحصر ایدی .

یالكز آناطولوده ، بیزانسك ٣٦٠٠٠ تیمارلیسی واردی . شمدی بوده ألدن چیقمشدی. بیزانس سرحدلرینك محافظه‌سی ایسه آنجق بو قوتله ممكن اولابیلیوردی . عسكرده حرب وجنك هوسی قالمامشدی. بیزانس اوردوسی آنجق اجرتلی عسكرله موجودیتنی ادامه ایده‌بیلیوردی .

مؤرخ پاخیمه‌ریسك روایتنه كوره : (٥٧٢) سنه‌سنده ، آناطولودن كان عسكرلر مملكتلرینك استیلایه معروض اولدوغنی خبر آلیر آلماز داغیلمشلر ، كندی یوردلرینی كندیلری

محافظه‌یه قوشمشلردی . غریغوراسك روایتنه کوره : ١٣٢٩ (٦٢٩ ھ) ده ٢١٠٠ آتلی استثنا ایدیله‌جك اولورسه ، اوردو ، اصناف و صناعت صاحبلرندن مرکبدی . بونلر ایلك فرصتده قاچمق ایچین فرصت بکلیورلردی . بو سببدن ، حکومت اك زیاده اجرتلی عسکرلره اعتماد ایدییوردی .

فی‌الحقیقه ، بو عصرده اجرتله عسکرلك ایده‌جك سرسریلر پك چوقدی . آلمانلر ، صربلر ، بولغارلر ، قاطالانلر ، ایتالیانلر ، آلمانلر و حتی تورکلردن بعضیلری ، بیزانس سانجاغی آلتنده اجرتله عسکرلك ایتمه‌یه تشنه ایدیلر . فقط بو عسکری دشمن آتشنه قارشی چالیشدیرابیلمك ایچین پاره‌یه لزوم واردی . ایمپراطورلر ایسه ، اسکیسی کبی ، زنکین دکللردی . اجرتلی عسکر ایسه چوق پارا ایسته‌یوردی . ایمپراطورلر اکثریا خزینه‌نك مصرفنك فوق‌العاده آرتاجغنی نظردقته آلارق اجرتلی عسکر قوللانمقدن صرف‌نظر ایدرلردی . بو سببدن اوردونك قوتی دها آز بر مقدارده بولونوردی . بونکله برابر ، بو دورده ، برقاچ بیك کیشی مهم بر قوت دیمکدی . اکثر سفرلره اون اون ایکی بیك کشی ایله تشبث ایدیلیردی . بونکله برابر عثمانلی تورکلرك قوتی ده بیزانس اوردوسنك قوتندن پك فضله دکلدی . (١٣٢٩ : ٧٢٩ ھ) ده اورخان بکك اوردو موجودی ٨٠٠٠ کشیدن عبارتدی . فقط بو اوردو انضباط ، اداره ، و جنکاورلك شرفی نقطهٔ نظرندن ، بیزانس اوردوسنه

قات قات فائقدی. غزا وغنیمت فکری تورك اردوسنده ظفری تأمین ایدن اك مهم عامللردن معدوددی. اوردو، ملی ایدی. بکلرك باشنده تجربه کورمش یکیتلر و بکلر واردی. زمان اولوردی که، برقلعه‌یی آلمق ایچین سنه‌لرجه محاصره ایدرلر، کیجه کوندوز آت اوستندن اینمزلردی. هر ظفر، بکلره بر تیمار ویا زعامت تأمین ایدردی. اوردوده انضباط اساسلیدی. بیزانس اوردوسنده ایسه، اجرتلی عسکرك مطالباتی بعضاً ایمپراطورلر ایچین تحمل ایدیله‌میه‌جك بر حاله کلیردی. بونلر مملکتدن یاشارلر، خلقی صویارلردی. محاربه زماننده، هله براز ایمپراطوره کوجه‌نیرلرسه، محاربه میداننددن درحال فرار ایدرلردی. اوزون سفرلره تحمل ایده‌مزلر، همان مأذونیت ایسترلردی. ارزولرینه ممانعت ایدلدیکی زمان، عصیان ایدرلر، جنراللرینی اولدورورلردی. ایچلرندن کوزده اولانلری چکه‌مزلر، بعضاً آرالرنده قانلی مصادمه‌لره سببیت ویررلردی.

بیزانس اوردوسنده اجرتله قوللانیلان تورکلرده واردی. فقط بونلرك مقداری اوقادار چوقدی که، ایمپراطورلر اداره‌دن عاجز قالیرلردی. صداقت واطاعتلری مفقوددی. بعضاً، ایمپراطورلغك ضعفنی و عجزنی آکلارلر، استفاده‌لرینی تأمین ایچین، خزینه‌نك ضررینه حرکت ایدرلردی. اوردو افرادینك هر بری کندی حسابنه چالیشیردی. بوتون غایه‌لری یاغما ایتمك

ویارا قازانمقدی. ایمپراطورلغك مدافعه‌سنی قطعیاً خاطرلرینه کتیرمزلردی .

بیزانسك قوللاندیغی اجرتلی عسکرلرك اك مدهشی ، تورکلردی . ایمپراطور قانتاقوزینوس دییورکه : « تورکلر ایچین اولدورمك بر ذوق ، اسیر آلمق واسارته دوچار ایتمك ، هرهانکی برغنیمتدن دهازیاده موجب مسرتدر. هیچ آجیمازلر، بیچاره‌لره هیچ رحم ایتمزلر؛ دین آیریلدیغندن دولایی روملرك طبیعی دوشمانلریدر». غریغوراس دییورکه: «تورکلر خریستیانلردن نه قادار أسیر آلدیلر ، نه قادار یاغما ایتدیلر ، مقدس محللره نه قادار تجاوزلرده بولوندیلر ، بونی آکلاتمق قابل دکلدر ». « تورکلرك معتاد ظلملری روم ایمپراطورلغنی معتادندن فضله خسته‌لاندیرمشدی » .

بیزانس اوردوسنی بووضعیتده اداره ایتمك قابل دکلدی. اجرتلی عسکرلرك قوماندانلری ده کندی عرقلرندندی. بونلر، ایمپراطورك سردارلرندن زیاده کندی قوماندانلرینه اطاعت ایدرلردی . بو غیر منتظم اوردویی اداره ایده بیلمك ایچین مقتدر قوماندانلره احتیاج واردی. بیزانسده ایسه بویله قوماندانلر یوقدی. عثمانلی تورکلره قارشی اك زیاده موفقیتله حرکت ایدن سردارلر، بیزانس حسابنه، خریستیانلق تعصبی ایله ویاشهرت قازانمق ایچین چارپیشان فرانسزلردی .

بناءً عليه تشكيلاتى بو درجه‌ده شكون براوردوايله ايمپراطورلغك اداره‌سى قابل دكلدى . وقتيله ايمپراطورلغى محافظه‌ايدن قوت، قلعه‌لر يدى. (بروسه) ، (ايزميد) ، (ايزنيق) بو مستحكم قلعه‌لرك الك مهملرندندى . بو قلعه‌لر اكثريا بيزانس خاندانڭه منسوب پرنسلرك وپرنسسلرك اداره‌سنده ايدى. پايتختك ضعفى، ايالتلرك فقرى ، خلقك ممنونيتسزلكى، قلعه‌لرله پايتخت بيننده‌كى روابطك كوشه‌مه‌سنه سبب اولمشدى. مثلا آناطولوده (مغنيسا) و (آلاشهر) ، روم ايلنده (ديمتوقه) و(سلانيك) كبى مستحكم موقعلر پايتختدن اوزاقده و جمله‌سى ده تورك طوپراقلرى آراسنده ايدى. بو قلعه‌لر عادتا توركلر طرفندن دائمى برآبلوقه آلتنده ايدى . كنديلرينه بيزانسدن امداد كلمك احتمال خارجنده اولدوغى كبى ، مدافعه قوتلرى‌ده آنجق كندى سپرلرينه منحصردى . صربلر، توركلر، بولغارلر، هيچ بر مانعه‌يه‌دوچار اولمادن ، ايمپراطورلغك قلبكاهنه قادار كيره‌بيليرلردى. بناءً عليه بيزانسك بوتون عسكرى قوتلرى ، قلعه ديوارلرى آرقاسنده محصور كبيدى. هر قلعه ، مدافعه‌سنى آنجق كندى حسابنه تأمين ايدردى. آناطولوده (قره‌جه‌حصار) ، (بيله‌جك)، (اينه كول)، (قره‌تكين) ، (ايزنيق) ، (ايزميد) ، (آيدوس) ، هپ بو وضعيتده ايدى .

بيزانس ايمپراطورلرى اوردولرينى تنسيق ايتمك ايسته‌رلردي؛

فقط حادثات ، عصیانلر ، بالخاصه تورك تهدیدی بو کادائمامانع اولوردی . اون دردنجی عصر میلادیده ایسه اوردوده انضباط قالمامشدی . اکثری، محاربه میداننده قاچارلردی . یوآنیس قانتاقوزینوس اوردویی ودونانمایی اصلاح ایتمك ایسته‌دی. فقط ایمپراطورلق ، پایتخته بیله صاحب دکلدی. بیزانسك جنوبنده ونديك نفوذی هرشیئه حاکمدی. بیزانسك قوتلنمه‌سی، اونلرك اقتصادی وتجاری منفعتلرینه بویوك بر مانعدی . بو سببدن اوردونك تنسیقی ایشلرینه کلمزدی. بیزانسك کندیسنی طوپلاماسنه دائمامانع اولورلردی. ایمپراطورلر ایسه، دوشمانلرینك مطالبنی رد ایده‌جك هیچ بر قوته مالك دکللردی . بناءً علیه ایمپراطورلق کوندن کونه، ایچندن چوریيور، وسقوط ایدییوردی. اداره‌سنده بولونان اراضی ایسه، سنه‌دن سنه‌یه پارچه پارچه‌اریيور، آووجندن چیقیوردی .

اون اوچونجی عصرك نصف اخیرنده پاله‌اولوغوس خاندانی (بیزانس)ده یرلشدکلری صیراده بیزانس ایمپراطورلغی اداره‌سنده بولونان یرلر آناطولونك شمال غربیسی، آوروپاده (بیزانس) ایله (ترا کیا)، ماکه‌دونیانك برقسمی، (سلانیك)، آطه‌لر دکزینك شمالنده برقاچ آطه ، یونانستانك ده برقسمندن عبارتدی. بوندن باشقا ، قره دکزك شمالنده طربزون ایمپراطورلغی واردی . بوایمپراطورلق (ارکلی) دن قافقاسیایه قادار قره دکز ساحلنی

اشغال ایدیوردی. تسالیاده ابیرده سپوطلغی، بویوك افلاق پرنسلکی بیزانسه تابع یرلردی. بوکا مقابل، پهلوپونه‌زده، قوزفوده، سه‌ریغوده، کریدده ونديك مستملکه‌لری موجوداولدوغی کبی، آطه‌لرد کزنده‌ده ونديك سينيورلقلری، آناطولو ساحلنده و آناطولو اطرافنده ساقز ومدللی کبی بويوك آطه‌لرده جنويز مستملکه‌لری واردی. اورتا یونانستانده آتنه دوقه‌لغی، موره‌ده (آخائه) پرنسلکی موجوددی. روم ایمپراطورلغك اداره‌سنه تابع اراضیده یکرمی حاکمیت تأسس ایتمشدی.

اون دردنجی عصرده عثمانلی تورکلرك ایمپراطورلغه قومشو اولمالری بیزانسك خرابیسنی بوسبوتون یاقلاشدیردی. شمالده، بالقان شبه جزیره‌سنده، کنج حکومتلر کیتدکجه بویویوردی. آتیه‌ن دوشان، همان بوتون ماکه‌دونیایی آلمش، کندیسنی (صربلرك و روملرك چاری) اعلان ایله‌مشدی. بولغارستان (تراکیا) ده کیتدکجه بویویور، تورکلر ایسه آناطولو طرفلرینی آله کچیریوردی. (بروسه) نك فتحی، آناطولوده بیزانسی‌اك مهم بربلده‌دن محروم ایتمش، تورکلر ایچین بالعکس کوزل بر پایتخت، متین بر اس‌الحرکه وجوده کتیرمشدی.

زراعت، بیزانسك اك مهم قوت منبعیدی. تورك استیلاسی بیزانسی بوقوتدنده محروم ایتمشدی. اك زنکین ایالتلر، تورکلر النده ایدی. ایمپراطورلرك اداره‌سنده بولونان اراضی‌یه ایسه

تورکلر ، صربلر و بولغارلر دائما هجوم ایدییورلر ، کیردکلری کویلری تخریب ایلیورلردی . او درجه‌ده که ، اون دردنجی عصر میلادیسنک ایلك زمانلرنده ، (بیزانس) لك اعاشه‌سی آنجق قره‌دکزدن کله‌جك بغدایه بالغه انحصار ایله‌مشدی . ما که دونیانك ، تراکیانك الك محصولدار صحرالری تورك و قاطالان هجومنه معروضدی . بو تورکلر ، یالکز عثمانلی تورکلر دکلدی ؛ خساراتی یاپان ، دها زیاده آیدین تورکلریدی .

حکومت بر زمان ، بویوك املاکك چوغالماسنه ، احتکارك آزالماسنه چالیشمشدی . شمدی او ده ممکن دکلدی . کویلولر سربست دکلدی ؛ بناءً علیه سربست مالکانه‌ده یوقدی . زراع ، افندیسنك طوپراغنه مربوطدی ؛ اوکا برچوق ویرکیلر و تکالیف ویرمکه مکلفدی . صوك زمانلرده سربست زراع جماعتلرندن اثر قالمامشدی . طوپراغك قسم اعظمی ایمپراطوره ویا بیت الماله عائددی . ایمپراطورلر بو اراضی‌یی ملتزملره ویررلردی . کذا ، کلیسالرك و مناسترلرك‌ده جسیم مالکانه‌لری واردی . بو مالکانه‌لر واقعا دولته ویرکی ویرمکه مکلفلردی ؛ فقط اکثریا استثنا ایدیلیرلر ، خصوصات فوق العاده‌ده ایسه تکالیفدن معاف طوتولورلردی . بونك خارجنده‌کی یرلر ، خصوصی املاکی تشکیل ایدردی . فقط بورالری‌ده زادکانك املاك خصوصیه‌سیدی . بورالری کندی آداملرینه اکدیررلر ، برقسمنی‌ده کیرایه ویررلردی . عسکری زعامت

صاحبلری ، صرف حرب وظیفه‌سیله مکلف اولانلردی .

اهالی ، خزینه‌یه متعدد ویرکیلر ویردکلری کبی، منسوب اولدقلری سه‌نیوره قارشی‌ده بعض مکلفیتلری واردی. بناءً علیه بویوك مالکانه‌لرك چوقلغی، اراضینك ایشلتمه اصولی، طوپراقدن قابلیتی نسبتنده محصول آلنماسنه مانعدی . اهالی عظیم بر ممنونیتسزلك ایچنده ایدی . بویوك املاك صاحبلرینك اکثر تکالیفدن معافیتلری املاك ویرکیسنك مقدارینی آزالتیر ، تکالیفك همان کاملاً فقیرلره تحمیل ایدلمه‌سنه سببیت ویرردی. بوحال ، طبیعتیله خلقك جسارتسزلکنی ، عصیان حسلرینی آرتدیردی . بوندن باشقا ، ویرکیلرك چوقلغی، ویرکی تحصیلنده کوستریلن ظلمده ، خلقك سفالتیله برلکده تزاید ایدردی . خلقدن ، بورجنك عادتا اون اون ایکی مثلی مقدارده پارا آلینیردی . بیزانس احتضار حالنده بولوندوغی دملرده ، خلق آرتق باشقا بر حکومتك اداره‌سنه کیرمه‌یه تشبث ایتدی. تورك اداره‌سی، بیزانس اداره‌سندن یوزقات داها عادلانه وداها مشفقانه ایدی. تورکلر طرفندن فتح ایدیلن اراضیده‌کی روملرك وضعیتی اونلری داها زیاده منجذب ایدییوردی .

روملر، تورك اداره‌سنه کیرمه‌یی بر نوع قورتولوش صایارلردی. حکومتلرینك ظلملری آلتنده أزیلن روملرك قاچ دفعه‌لر تورکلری کندیلرینك امدادلرینه چاغیردقلری ویاخود ایمپراطورلغه قارشی

عصیان ایدنلره التحاق ایله دکلری کورولمشدی. اکثریسی، ویرکی ظلمندن قورتولمق ایچین طاغلره قاچارلر، اجنبی مملکتلره صیغینیرلردی. آناطولوده برچوق باغلری و تارلالری خراب برحالده براقیرلردی. بوحال بیزانس مالیه‌سنی کوکندن صارصاردی.

زراعت بویله اولدوغی کبی، تجارتده کاملاً یابانجیلر الٔنده ایدی. اون دردنجی عصرك باشلرنده، شرق دکزلرینك کافه‌سی لاتین مستملکه‌لریله دولو ایدی. فوچه، ساقیز، مدللی، اینوز، جنویزلر الٔنده ایدی؛ کفه، طانا وطربزونده جنویز جماعتلری واردی. غلطه اونلرك حاکمیتنه تابعدی. (١٣٤٣م، ٧٤٣ ﻫ) ده جنویز نفوذی برمرتبه‌ده ایدی که، کندیلرندن مساعده آلمادن هیچ برونديك، حتی برروم کمیسی قره‌دکزه چیقامازدی. کذا، ناقسوس، آندروس، پاروس، تینوس، سانطورین، سه‌ریفو، قوورون، مودون، نغره‌پون، کرید هپ وندیکلیلرك الٔنده ایدی. بیزانسده وسلانیکده وندیك جماعتلری واردی. روملر، کندیلرینه دوشمان اولدوقلری حالده اونلر بوکا ینه موفق اولمشلردی. بعضاً آرالرنده حرب بیله اولوردی. ١٣٠٥(٧٠٥ﻫ)ده وندیك دونانماسی (پرنس آطه‌لری) نی یاغما ایتمش، ایمپراطوری وندیکله معاهده‌لری یکیله‌مکه زورله مجبور ایله‌مشدی. ١٣٥١ ده وندیك، بیزانس ایمپراطورینی جبراً بیطرفلقدن چیقارارق جنویزلره قارشی کندیسیله حربه صوقمشدی. ١٣٧٥ دده

عینی صورتله حرکت ایتدی . (تەنەدوس ، بوزجه آطه) یی بیزانسدن زورله آلدی . بونك اوزرینه جنویزلر (بیزانس)ده قانلی بر سرای اختلالی چیقاروتارق بشنجی یوآنیس پالەاولوغوسی دویرمه یه موفق اولمشلردی . لاتین کمیلری بیزانس سراینك اوکندن کچرکن سرایی سلاملامق اصولدندی . وندیك وجنویز کمیلری بوکاده رعایت ایتمزلردی. ۱۳٤۸ (۸٤۸) ده یوآنیس قانتاقوزینوس بیزانس دونانماسنی اصلاحه تشبث ایتدی . (بیزانس) کومروکنك فعالیتنی آرتیرمق ایچین ، کومروك رسمنی تنزیل ایتدیکی زمان ، جنویزلر تجارتلرینه ضرر ویرن بو حالدن ممنون اولمادیلر ، (بیزانس) ه تعرض ایتدیلر ، یاپیلان و یاپیلمقده اولان کمیلری تخریب ایلەدیلر ، (خلیج) ده دوران تجار کمیلرینی یاقدیلر . اون اوچنجی عصرك صوکنده بیزانس دونانماسی همان یوق کیبیدی . آرتق دونانما بسلەمك بیزانس ایچین بیهوده بر مصرفدی . خلیجده یاتان برقاچ کمیدن ماعدا ، دیکر کمیلر بوم بوش ، عسکرسز ، دکز اوزرنده چورویوب کیدییوردی . روملر انحطاطه دوشدکجه ، روم صولرنده لاتینلرك استفادەلری آرتیوردی .

ایمپراطورلغی صویماق ایچین لاتینلرله جنویزلر بو فرصتدن استادانه استفادەایدییورلردی . بیزانس فقر وانحطاط ایچندەاولدوغی حالده ، قارشیسنده جنویز (غلطه) سی خارق العاده بر فعالیت

كوستريوردى. بيزانس كومروكنك وارداتى، غلطه نك وارداتنك آلتى بوچوق مثلنه ياقيندى. ايمپراطورلرك بعض امتعه حقنده قويدقلرى تقيداتك هيچ اهميتى يوقدى. قاچاق مال، بيزانس كومروكلرندن مبذولاً چكيور، بو صورتله بيزانسك كومروك وارداتى ده آزاليوردى. بونكله برابر (بيزانس)، شرقك اك غلبه لق و اك زيارتكاه بر ليمانيدى.

ميلادى اون دردنجى عصرده، بيزانسده، جنويزلرله ونديكليلرك ياننده، فلورانسه لى، آنقونالى، راكوزه لى، بارسلونلى، مارسيليالى تاجرلرده واردى. قاديقس، سه ويل وحتى لوندره دن بيله بيزانسه تجار كليردى. روم ايمپراطورلغنك ليمانلرى، اك بويوك تجارت يوللرينك مخرجلرى اولمق اعتباريله، دائما خارق العاده بر فعاليت مركزى تشكيل ايدرلردى. فقط بو فعاليتدن مستفيد اولانلر اجنبيلردى. مورخ غريغوراس ديوركه: « لاتينلر يالكز بيزانسك بوقوت و ثروتى وبوتون دكز وارداتى ضبط ايتمكله قالماديلر؛ حكمدارلك خزينه لرينى زنكينلشدىرن بوتون منابعى ده أله كچيرديلر » . اودرجه ده كه، بيزانس نه ليمان رسمى، نه كومروك رسمى، هيچ برشى آلمايه موفق اولامادى.

بو وضعيت قارشيسنده بيزانس ماليه سى موضوع بحث اولامازدى. ايمپراطورلغك ايكى مهم منبعى، املاك ويركيسى ايله كومروك رسميدى. املاك ويركيسى خزينه يه پك آز برشى تأمين

أيديبوردي . كومروك رسمي ايسه، كوندن كونه آزاليوردي.
ايمپراطورلغك مالي و اقتصادي وضعيتي بو مركزده اولدوغي
حالده، ايمپراطورلر عنعنوي دبدبه‌لرندن واز كچميورلردي.
اونلر ايچين عظمت واحتشامي محافظه، عزت نفس مسئله‌سيدي.
ايمپراطورلر عزت نفسلريني تطمين ايچين ايمپراطورلغك مدافعه
واسطه‌لرندن اقتصاد ايديورلر، عظمت وحشمتلريني محافظه‌يه
اعتناده قصور ايتمه‌يورلردي. ظاهري آلايشلريني محافظه ايچين
اقتصاد ايديلن پارا، دونانمادن، تحكيماتدن و تسليحاتدندي.
ايمپراطور، اوردو بودجه‌سني آزالتيوردي؛ فقط بودجه‌نك
آزالتيلماسي ايمپراطورلغك استيلايه معروض براقيلماسي ديمكدي.
واقعا بودجه آزالتيليوردي؛ فقط اوردو بودجه‌سندن كسيلن
پارا يوزندن ايمپراطورلغه تجاوز ايدن صربلره ويركي ويريليور،
توركلرك هر آرزوسنه مطاوعت ايديليوردي. بو صورتله مملكتك
مالي فلاكتي برقات داها آرتديريليوردي. بوتون بو اقتصادي
تدبيرلرله آرتديريلان پارا ايله سرايك دبدبه‌سي محافظه اولونيوردي؛
چونكه ايمپراطورلغك اك زياده اهميت ويرديكي، بو نقطه ايدي. اسكي
ايمپراطورلر زماننده‌كي عظمتي ادامه ايتديره‌رك خلقك كوزيني
بويامق ايچين ايمپراطورلغك مدافعه‌سي اهمال اولونيوردي.
اصل غريبي، ايمپراطورلغك فقر وضرورت ايچنده بولوندوغي
برزمانده، مراسم وتشريفاته دائر نظامنامه‌لر وجوده كتيرلمه‌سيدي.

بو نظامنامه‌لرده سرای ارکاننك اونیفورمالری ، شاپقالرینك رنکی،رتبه علامتلری، تشریفاتده‌کی صیرالری تثبیت ایدلمه‌سیدی. بو کتابی اوقویان بر انسان ، بیزانسی ینه اسکیسی کبی ألماسلر و صیرمالر ، مدبدب و مطنطن تشریفات ایچنده یاشایور ظن ایدردی. حال بو که ایمپراطورقانتاقوزینوس خاطراتنده دییور که: « هیسچ بریرده پارا یوق . احتیاط آقچه بیله صرف ایدلمش ؛ ایمپراطورك مجوهرلری صاتیلمش، مملکت کاملاً محواولمشدی. ایمپراطورك زوجه‌سی بیله، ایمپراطورلغك سقوط و اضمحلالنی اعتراف‌ایدییوردی. حتی بیزانس عنعنه‌سنه‌تابع اولارق، وطنك مدافعه‌سنی عظمت و دبدبه‌سنه فدا ایدن سرای بیله ، باطناً دوچاراولدوغی سفالت‌وضرورتی کیزله‌یه‌میه‌جك برحاله کلمشدی.

ایمپراطور بشنجی یوآنیس پاله اولوغوسك دوکوننده (۱۳٤۷ م)، دوکون ایچین ویریلن ضیافتده، یمکلر طوپراق وقالایلی قابلرایچنده ویرلمشدی. ایمپراطور سراینك صوفراسنده آرتق آلتون و کوموش قابلر کورولمیوردی . ایمپراطورك قوستومی و تاجی ، ألماس یرینه یالانجی طاشلر ، صیرما یرینه یالدیزلی کوسه‌له‌لرله مزیندی. غریغوراس دییور که : « ایشته ، روم‌ ایمپراطورلغنك اسکی رفاه و طنطنه‌سی بو درجه خراب اولمشدی . و بونی‌ده حجاب ایده‌رك یازییورم » .

بیزانس سراینك بویله برتنزله تحمل ایده‌بیلمه‌سی ایچین ،

مالی سفالتك غایت فجیع اولماسی ایجاب ایدردی . حقیقتده بو مرکزده ایدی . خزینه بوم بوشدی . حتی غریغوراسده دییورکه : « خزینه‌ده هوادن و توزدن باشقه برشی یوقدی » (شارل دیل ، بیزانس ، ص ۲۲۵) . بیزانس احتضار حالنده ایدی . محتضر پایتخت ، خراب ایمپراطورلغك ماتمنی طوتیور كبیدی . واقعا بیزانس حالا بر چوق تاجرلری و سیاحلری كندیسنه جلب ایدییوردی ؛ فقط اونك حائز اولدوغی وضعیتدن استفاده ایدن ، اهالیسندن زیاده اجنبیلردی .

بیزانس اهالیسنك اجتماعی سقوطیده ، ایمپراطورلغك انقراضنه سبب اولان عاملرك اك مهمیدی . بیزانس خلقنك اك مهم مشغله‌لرندن بری ، (سیرق) اویونلریدی . ایمپراطوردن صوك نفرینه وارنجیه قادار بوتون خلق (هیپودورم) له علاقه‌داردی . بوراده (مائی) و (یشیل) لرك مسابقه‌سنه ایمپراطورده اشتراك ایدردی . اودرجه‌ده‌که ، مائیلرله یشیللر مملكتده آیری آیری فرقه‌لر تشكیل ایدرلر ، اكثریا سیاسی مجادله‌لره سببیت ویررلردی . هیپودورمده ، یاریشلردن ماعدا ، انسان كوره‌شلری ، حیوان دوكوشدورمه‌لر ، جانبازلق ، پالیاچولق ، هپسی یاپیلیردی . خلق بوراده هم اكله‌نیر ، همده سیاسی احتراصلرینی میدانه قویاردی . ایمپراطور ، تبعه‌سیله ایلك دفعه سیرقده تماس ایدردی .

کذا، دین‌ده بیزانس عالمنده مهم برعاملدی . خلق کلیسا آیینلرینك طنطنه‌سندن ذوقیاب اولوردی . اعزه تصویرلرینه کرامت عطف ایدر، هرآبده‌ده خارق‌العاده و پیغمبرانه برقوت تصور أیلردی . بیزانسك عابد و دیندار خلقی کلیسا نفوذینه بویوك بر اهمیت ویرردی . دینی مناقشه‌لر بیزانس خلقنك اك طاتلی مشغولیتلرندن برینی تشکیل ایدر ، بر بیزانسلینك تربیه‌سنده دینی مشغولیت مهم برموقع احراز ایلردی . کلیسا ایله هیپودورم، خلقك اك مهم اجتماعی محللریدی . خصوصیله ایمپراطورلر روحانی صفتلرینی محافظه ایچین کلیسا مراسمیله سرای طنطنه‌سنی یکدیکرینه مزج ایدرلردی .

بیزانس خلقی ، دیندار اولمقله برابر ، صوك درجه‌ده حیله‌کاردی . بیزانسك اصول اداره‌سی، مطلقیتدی . مطلقیت اداره‌ده هرشی ایمپراطورك آرزوسنه تابعدی : سرای بوتون ایشلرك مرکزیدی . بو سببدن ، منفعتلرینی تأمین ایتمك ایسته‌ینلر ، هپ أنتریقه‌لرینی سرایده ایمپراطور اطرافنده تدویر ایدرلردی . سرای ، خادم آغالری، قادینلر و ایشسز کوجسز دولت رجالیله دولو ایدی . بناءً علیه حیله و دسیسه حرمده جاری‌اولدوغی کبی، خاصه‌عسکرلری آراسنده‌ده بوتون فجاعتیله حکم فرما ایدی . هرکس ، ایمپراطورك کوزده‌سنی ده‌ویرمه‌یه چالیشیر، مداهنه، افترا، پارا، جنایت، کافه‌سی مباح عد ایدیلیردی .

سرایده قادینلر مهم بر رول اوینارلردی . اخلاق دوشکون، تفسخ کمالنده ایدی. بوتون بیزانس حیاتی هیپودوروم ایله آیاصوفیا ومقدس سرای اطرافنده جریان ایدردی .

بیزانس خلقی، اجتماعی صنفلرك هانکیسنه منسوب اولورسه اولسون، عصبی، سریع التأثر، دیندار، موسوس ومحترصدی. ذوقدن، اویوندن، مطنطن کلیسا مراسمندن حظ ایدردی . قلباً ظالمدی . جزالری بیله برون کسمك، کوز اویمق، قولاق کسمك، عذاب واضطراب ایچنده جان ویردیرمکدی . خلق، سقوط ایدن بر ایمپراطوره بیله الك ظالمانه معامله‌لردن چکینمزلردی. بونکا برابر، بیزانس خلقنك تدقیقه، تتبعه، فکری اینجه‌لکلره‌ده تمایلی واردی. خلق، معجزه‌لره ، کاهنلره، سحره ، فالجیلره، علم نجومه اعتقاد ایدردی .

بیزانسك صوك زمانلرنده دوچار اولدوغی بواداری، سیاسی، اجتماعی قصورلری ، عثمانلی توركلره قارشی الك مهم ضعفلرینی تشکیل ایدییوردی . بعضاً عثمانلی توركلری چکه‌مه‌ین آیدین وصاروخان توركلری ، کندی استفاده‌لری ایچین بیزانسله برلك اولورلردی . فقط اونلرك بو اتحادی‌ده بیزانس ایچین مهم بر قوت تشکیل ایده‌مزدی . بیزانسه یاردیم ایدن توركلرك بکلری، همان عمومیتله ، عثمانلی توركلرك سطوتنی، فتوحاتنی ، موفقیاتنی چکه‌مه‌ینلردی . بناءً علیه کندیلرینك بیزانسه یاردیم ایتمه‌لری ده

ضعفلرینه بویوك بر دلیلدی .

عثمانلی تورکلرك اداره سنده کی دولت، عسکری، اداری وسیاسی تشکیلات اعتباریله، آناطولوده کی سائر تورك بکلکلرك فوقنده ایدی. خصوصیله عثمانلی تورکلر، دوراندیشانه بر سیاستله، بیزانسلك دوشمانلرینی کاملاً آکلامشلر، ایجابنده بیزانسی ضعیف دوشورملك ایچین وندیك و جنوبز جمهوریتلرینك احتراصلرینی ده سیاسی بر واسطه کبی قوللانمق چاره‌لرینی بولمشلردی. بیزانس، عثمانلی تورکلرك غایه‌لرینه مانع اولاجق بر اقتدارى حائز دکلدی .

بو ییپرانمش وصارصیلمش بنیه‌نك سلطان اورکندن وطورغود ایللرندن (یالاقاووا) ساحللرینه، حتی (ایزنیکمید) اوکلرینه قادار ایلرلیه‌بیلدیکی ومقاومت کورمدیکی، تورکلره قارشی قویابیله‌جکی شبهه‌لیدی. بو حقیقتی، تورکلرك غزا منقبه‌لرینی مقدس سرایده خلجانلرله دیکله‌ین مؤرخ غریغوراس ده تصدیق ایدیوردی :

« تورکلر بیزانس ایشلرینك پك فنا کیتدیککنی بیلدکلرندن کمیلر حاضرلایارق بویوك قوتلرله دکزلرده دولاشمایه باشلادیلر. بر طرفدن، آشاغی یوقاری کیدن تجار کمیلرینی هجوم ایچین کوزه‌تیرلر ؛ دیکر طرفدن، ماکه‌دونیا و تراکیایه و کوچوك آطه‌لره هجوم ایده‌رك فلاکت اوستنه فلاکت یاغدیریرلردی . بو صراده ایمپراطور خزینه‌سی طام طاقیر اولدوغندن اسکی ایمپراطورلرك خزینه‌ده محفوظ قیمتلی اشیاسی‌ده، ضرورت یوزندن

صاتیلیردی » .

(بروسه)نك آلینیشندن اولکی وقوعاتی ده شو صورتله یازمشدی:

« ایمپراطور ، شبه جزیره جوارنده آوله مشغول ایکن بر دکز قضاسی نتیجه سنده تورکلردن یتمش کیشی بو طرفلره کلدیلر . ایمپراطورك معیتیله چارپیشدیلر . کندیلرینه بر شی اولمادی. روملردن ایسه چوغی یارالاندی ، ایمپراطورك یاراسی آیاغنده ایدی . بو یارادن چوق راحتسز اولدی . او صیراده شرق ایشلری اهمال ایدلدیکی ایچین (ویتینیا)یه تابع شهر وایالتلرك چوغی تورکلر الینه کچدی . (بروسه)ده محاصره ایدیله رك آجلقدن تسلیم اولدی » .

عثمانلی تورکلرك (بروسه) ایله قالمایاجقلری آشکاردی . عثمان بکك وفاتی، سرحدلرده و حوالهلرده دشمن کوزلهین غازیلرك عزمنی اصلا خللدار ایتمه مشدی . اورخان بك ذاتاً سنهلردن بری ایش باشنده ایدی . عثمان بك حیاتنك صوك سنهلرنده (۷۲۵) همان بوتون دولت ایشنی ، غزا وجهاد مصلحتنی اوغلنه براقشدی. بویوك اوغلو علاءالدین بك (یکیشهر)ده علم ومعرفتدن باشقه بر شیله مشغول اولمازدی .

(ایزنیکمید) اوکلرنده الآن محاربهلر دوام ایدییوردی. تورك نفوذی (پهلهقانون ، مالتپه) اوکلرینه یاقلاشمشدی . بو اثناده ایدی که ، قوکور آلب (آق یازی)یی آلدی. بو دیاره

(قوکورپه ایلی) دینیردی . (بولی) و (مدرنی) تورکلر الینه کچدی . قوکورآلپ (أبه صویی) نه قادار ایلریله‌دی . بك رحمانی اوراده براقدی. آقچه قوجه‌یی (قاندری) یه کوندردی. مقصدی (صامان دره ، سمندره) یی آلمقدی . غازیلر کیجه کوندوز چالیشیورلردی. کاه قلعه بکلریله خوش کچینیورلر، کاه چارپیشیورلر ، و بو صورتله قطعی فرصتی کوزه‌تیورلردی .

نهایت ، (صامان‌دره) تکفورینك اوغلو اولدی. جنازه‌سی طنطنه ایله حصاردن دیشاری چیقاریلدی. تورکلر ، تام بواثناده حصاری باصدیلر ، قاپیلرینی قاپادیلر، وبو صورتله فتحه موفق اولدیلر. حصارك فتحنه دائر شو روایت واردر: بکلر حصاری آلمازدن اول تکفوری جنازه‌ده یاقالامشلر ؛ حصارك او کنه کتیرمشلر .

— کلك بو تکفوری صاتون آلك ، حصاریکزی بزه ویرك . دیمشلر . اونلرده :

— استانبوله یوللایك ، اوراده صاتك .

جوابنی ویرمشلر . بونك اوزرینه مسئله‌یی اورخان بکه صورمشلر . شو جواب کلمش : « صاتون ، غازیلره خرجلق اولسون. غازیلر تکفوری استانبوله یوللامشلر. اون‌پارا ویرن اولمامش . نهایت حصاری زورله آلمشلر .

(صامان‌دره) نك دوشمه‌سی ، (ایزنیکمید، ایزمید) ك‌ده

فلاکتنه سبب اولدی. بوتون بو ساحه‌لرده فعالیت کوسترن، آقچه قوجه ایدی . حتی (صامان دره)یی اشغال ایدن ده، او ایدی .

(تاریخ آل عثمان) دییورکه :

« آقچه قوجه کلدی ، صماندره‌یی مقام ایدندی . استانبول تکفوریله و آیدوس تکفوریله دائم جنك ایدردی ، و هردم آقچه قوجه‌یله غازیلر آت آرقه‌سندن اینمزدی . آنکچونکم استانبول تکفورینك دائم جنکی اکسیك دکل ایدی. آنکچونکم آیدوس حصاری ترکی سورمك ایستردی . آقچه قوجه اطرافك کویلرینی مقرا یتمش ایدی .

نهایت صرا (آیدوس) حصارینه کلدی. (آیدوس)، حقنده‌ده شو روایت واردر :

تکفورك قیزی ، رؤیاسنده بر کنج کورمش . بو کنجه عاشق اولمش . قلعه تورکلر طرفندن محاصره ایدیلنجه ، رؤیاسنده کوردیکی قهرمانی درحال غازیلر آره‌سنده طانیمش . کندیسیله ، اوزون محاصره‌لر اثناسنده ، بر فرصت بولوب کوروشمش . غازیلری قلعه‌یه صوقمایه موافقت کوسترمش . طاشه بر مکتوب باغلایوب حصاردن طیشاری آتمش . غازی رحمان مکتوبی آقچه قوجه‌یه کتیرمش . روجه بیلن بریی بولمشلر ، مکتوبی اوقوتمشلر، مسئله‌یی آکلامشلر ، قیزك سوزلرینه اینانمامازلق اتمه‌مشلر . آقچه قوجه دیمش که :

— غازیلر ، کیمدرکم بو یوله ، حق یولنه باش قویه و بر نشان قویه‌وبن آنکله اولام ؟

غازی رحمان بردنبره آتیلمش :

— بن حاضرم .

قوکور آلپ سوزه قاریشمش :

— بر حال دخی ایده‌لم .

— نه ایده‌لم ؟

— اوطوردیغمز حصاری أوده اورالم .

قبول ایتمشلر ، (صامان دره) یی آتشه اورمشلر ، اوزاقلره دوغرو صاووشوب کیتمشلر .

فی‌الحقیقه ، تکفور کندیسنی تورك هجومندن قورتولدی صانمش . پك زیاده مستریح اولمش . وقتلر کچمش ، قیزك مکتوبنده تعیین ایتدیکی کیجه کلمش . غازیلر مکتوبده یازیلان یره کیتمشلر . قیز ، غازی رحمانی کورمش ، حصاردن بر ایپ صارقیتمش . بر اوجنی حصارك مازغالنه باغلامش ، غازی رحمان ایپه صاریلارق چیقمش ایچری کیرمش . قاپیلر آچیلمش . آنی بر هجوم تکفوری پریشان ایتمش . صباحلین آقچه قوجه‌ده حصاره کلمش ، (آیدوس) بو صورتله تورکلر ألینه کچمش .

اوصیراده اورخان بك (یکیشهر) ده ایدی . بك رحمان‌ده ، قیزله برابر (یکیشهره) کلمشدی . اورخان بکه هم قیزی ، هم‌ده تکفورك ماللرینی تسلیم ایده‌جکدی . اورخان بك آیدوس کوزه‌لنی بك رحمانه‌ویردی . بك رحمانك نسلندن اولان قره‌جه‌رحمان بوایللرده استانبول فتحنه قادار یاشادی . قره‌جه‌رحمان‌ده ، جدینك یاپدیغی کبی ، استانبول تکفورینی راحت براقمازدی . عاشق پاشا زاده دییورکه :

« آنك زماننده اوغلانجقلر آغلاسه : هی ! قره‌جه رحمان کلدی دیرلردی . هی بکلر ، بو مناقبی کم یازدم ، والله جمعیسنه علمم یتیشوب یازدم ؛ صانمه کز کم یاباندن یازدم » (ص ٣٥) .

آقچه قوجه بو ایللرك قهرمانیدی . نهایت بودیاره‌ده اونك

نامی ویرلدی . (قوجه ایلی) ، بیزانسه قارشی بر اوج دیاری اولدی . طورغود ایلی ، قوكورپه ایلی ایله برابر ، سقاریالری ، نیلوفرلری ، بورصاقلریله عصرلرجه تورك آتلیلرینه جولانگاه تشكیل ایتدی. آقچه قوجه‌نك بكلری سقاریانك چاملی بللرنده، (خنكارچایری) نك چیچكلی اووالرنده سنه‌لرجه آت اویناتدیلر.

توركلرك تجاوزلرینه قارشی دواملی بر مقاومت كوستردیكی یوقدی. اساساً بو حصارلرك، كندی باشلرینه قارشی دورمالری قابل دكلدی . توركلرك عسكرلری هم قوتلی ، همده حربه آلیشغیندی .

استانبول ایسه اونلره نه یاردیم ایتمه‌یه مقتدردی، نه‌ده یاردیم ایتمك ایسته‌ردی . توركلرك ایلریله‌مه‌سی ، استانبولده بوسبتون باشقا بر ذهنیت حاصل ایتمشدی. (بروسه) نك سقوطی استانبولك قوهٔ معنویه‌سنی قیرمشدی . بیزانس ایچین آرتق توركلره قارشی دورمایه امكان یوقدی .

ایمپراطور كنج آندرونیقوس آلتی سنه‌دن بری حكومته اشتراك ایتمه‌دیكی حالده، شیمدی اختیار آندرونیقوسی غریب بر سلطنت حرصی استیلا ایله‌مشدی . حفیدی كنج آندرونیقوسدن دائما اندیشه ایدیوردی .

خصوصیله ، بولغارلرله تعرضی وتدافعی برمعاهده عقد ایتمش اولماسی، اندیشه‌سنی بوسبوتون آرتدیرمشدی. بوسببدن، اوده

خارجده کندیسنه قوتلی بر متفق آرامق ایستهیوردی . اونك ایچین‌ده قوتلی متفق، اورخان بك اولابیلیردی .

اورخان بکك شرفی کوندن کونه آرتییوردی . بوسببدن، اختیار آندرونیقوس بر دقیقه تردد ایتمه‌دی . کنج آندرو - نیقوسك (سلانیك)ی آلدیغنی وبوتون ماکه‌دونیایی تسخیر ایده‌رك (استانبول) اوزرینه یورودیکنی دویار دویماز ، اورخان بکه مراجعت ایتدی . اورخان بك اختیار آندرونیقوسك تکلیفنی مع‌الممنونیه قبول ایتدی ، کندیسنه امداد قوتی اولمق اوزره بر قاچ بیك کیشی یوللادی . بونکله برابر ، اختیار آندرونیقوسك اوردوسی (سیلیوری) ایله (چورلو) آراسنده مغلوب اولدی ، بوتون اوردو (استانبول) ه التجا ایله‌دی . بونك اوزرینه اختیار آندرونیقوس سلطنتدن فراغت ایتدی . بیزانس تختنده ، اوچونجی کنج آندرونیقوس قالدی . اورخان بکك امداد قوتی آناطولویه چکلدی (۷۲۸) . عثمانلی تورکلرك آوروپا ایشلرینه ، ایلك مداخله‌لری ، بیزانسله سیاسی مناسبتلرینك ایلکی، بوایدی . داها صوکرا بومناسبت کیتدکجه آرتدی (اوقزا ، دولت عثمانیه تاریخی ، ص ۹۱) .

(ایزمید) اطرافی تورکلر ألینه کچمشدی . فقط (ایزمید)ك ، حصارینك‌ده آلینماسی لازمدی . حصار آلینمادقجه ، مرمره ساحللرینه حاکم اولمق قابل دکلدی .

مؤرخلریمزك اكثری (ازمید) ك (ایزنیق) دن اول آلیندیغنی ذكر ایدرلر. یالكز لطفی پاشا، بیزانس مؤرخلریله هم فكر اولارق، (ایزنیق) ك داها اول آلیندیغنی یازار (تاریخ آل عثمان، ص ۱۸ : ۴۱).

كیبون دییوركه:

« اورخان بكك (ایزنیق) ی ۱۳۳۰ (۷۳۱ هـ)، و (ازمید) ی ده ۱۳۳۹ (۷۴۰ هـ) ده آلدیغی آڭلاشیلیوركه، بو، توركلرك قبول ایتدكلری تاریخلره تمامیله موافق كلمیور».

عثمانلی توركلرك زیاده اهمیت ویردكلری، (ایزنیق) دی. عثمان بك زماننده بری قوشاتیلان حصار، الآن دوشمیوردی. شیمدی، بیزانس ایمپراطوری كنج آندرونیقوس حصاره یاردیم ایتمه‌یه‌ده قالقشمشدی. ایمپراطوری هرحالده یولندن آلیقویمق لازمدی. بیزانسك تنبل اوردوسی (ایزنیق) اوكلرینه كلنجه‌یه قدار، عثمانلی توركلرك داها اول قارشی‌چیقابیلمه‌لری قابلدی. اساساً (ایزنیق) ایله بیزانس بیننده (ازمید) محصور، (قویون حصار)، (آیدوس) و (صامان دره) آقچه قوجه ایله قوكور آلپك غازیلری ألنده ایدی.

اورخان بك، ظفردن امین، اوردوسنی طوپلادی. (ایزنیق) ی قورتارمق ایچین استانبولی تهدیده باشلادی. اوردو استانبوله

(۱) روما ایمپراطورلغنك انقراضی تاریخی، جلد ۲۲ ص ۷۹۴

دوغرو ایلریله یوردی .

عثمانلی تورکلرك مرمره قییلرنده قازاندقلری بویوك ظفر، مالتپه مظفریتیدر . بو ظفرك منقبه‌لرینی بیزانس مورخلرینك آغزندن ایشیتمه‌لیدر . بونلردن غریغوراس ایله قانتاقوزینوس محاربه‌یه بالذات شاهد اولمشلردر . مثلا قانتاقوزینوس، محاربه‌ده (مه‌غادومه‌ستیقوس) صفتیله حاضر بولونیوردی . مع مافیه قانتاقوزینوس حقیقتی بوزمشدر . غریغوراس ایسه شو صورتله آکلاتیور :

« یازك مبارك آلی بریوزینی کونا کون آغاجلر ورنکا رنك چیچکلرله سوسله‌دی . ایمپراطور، بیزانس اوردوسنك حاضرلانماسنی امر ایتدی . بوکا برچوق سببلر واردی : (ویتینیا) شهرلرینك الك اسکیسی واك مهمی اولان (ایزنیق)ی آجلق وقوتله محاصره ایدن (ویتینیا) بکی اورخان ایله چارپیشمق ایچین آناطولویه کچمك فکرنده ایدی . عسکر، بهار صوكارنده ، بیزانس بوغازندن ایمپراطورله برابر آناطولویه کچدی . اوردونك الك سچمه قسمی ایکی بیك کیشیدی . چوغی ایسه درمه‌چاتما ایدی ؛ بونلرك محاربه‌یی بوزاجقلرینه شبهه یوقدی . بوزغونلق وقوعنده قاچابیلمك ایچین برابرلرنده همان کندی نفوسلری نسبتنده قایق وصندال کوتوریورلردی که ، بوده قورقاقلقلرینك کورونور علامتلرندندی . تعقیب وظفری ایسه هیچ دوشونمیورلردی . (ویتینیا) بکی ، عسکرلرینك الك تجربه کورمشلرینی سچوب کوندردی . کندیسی‌ده سکز یوز کیشی آلارق ایمپراطورك قارشیسنه چیقدی .

ایمپراطور آناطولویه کچدی ، اوچ کون ساحل بونجه کیتدی ، (فیلوقرینی ، طاوشانجیل) قصبه‌سنه کلدی . اورخانك عسکری

جوار دربندلری اشغال ایتمشدی. کندیده یاقین بریرده اوطوریبوردی. ایمپراطور بونی خبر آلدی. اوردوکاهنی قوردی، کیجه‌یی اوراده کچیردی. کونش دوغارکن اولا خفیف، صوکرا آغیر تورك پیاده‌لرینك، آرقالرندن‌ده تورك آتلیلرینك طاغلردن ایندکلرینی کوردی. درحال سلاحلاندی، اوزرلرینه یورودی. تورکلر بزمکیلره یاناشمیورلر، اوزاقدن اوق یاغدیریبورلردی. ایمپراطور تورکلرك بویله عادتلری اولمادیغنی بیلدیکی ایچین بونی قورقدقلرینه حمل ایتدی، داها زیاده جسارتلندی، ایلری‌یه دوغرو یورودی. ایمپراطورك معیتنده‌کی تجربه کورمش کیمسه‌لر بونك أیی بر نتیجه‌یه منجر اولمایاجغنی آکلادیلر، فقط ایمپراطوری دوردورمایه موفق اولامادیلر.

کونش نصف‌النهاردن کچیوردی. محاربه غیر منتظم بر صورتده دوام ایدیبوردی. هوا صیجاقدی. اورخان روملرك صیجاقدن و یورغونلقدن درمانسز قالدقلرینی تپه‌دن کوردی، بویوك بر قوتله طاغلردن آشاغی یورودی، تورکلر هم باغیریبور، هم اوق یاغدیریبور، آرا صیراده کوکس کوکسه، قلیج قلیجه چارپیشیوردی.

روملر بو هجومه جسورانه قارشی دوردیلر، ساعتلرجه دایاندیلر، برچوق‌ده تلفات ویردیلر.

نهایت اورتالق قارارادی. روملر دوشمان طوپراغنده کیجه یاریسی محاربه‌یه دوام ایتمه‌نك تهلکه‌لی اولدوغنی آکلادیلر. عجله عجله اوردوکاهلرینه دونمه‌یه باشلادیلر. ایشته اوزمان تورکلر داها زیاده بر صولتله آتیلدیلر. اورتالق قارارنجه‌یه قادار، انسان، حیوان، نه وارسه، قلیجدن کچیردیلر. برچوق یارالیلر آراسنده ایمپراطورده بر آیاغندن اوقله خفیفجه و تهلکه‌سزجه یارالانمشدی.

او کیجه، مشئوم بر حادثه حقك غضبنی کوستردی: تورکلر روملرك تسلیحاتنی ومقاومتنی آکلادیلر. اونلرك بوراده دورمایاجقلرینه

و ایرته‌سی صباح تکرار هجوم ایده‌جکارینه ذاهب اولدیلر . کوزجی اولارق اوچ یوز سواری براقدیلر . یوللری و کچیدلری طوتمق ایچین اوردو ایله داها ایلریلره کیتدیلر .

اورخان بوصورتله آیرلدی. ایمپراطورده یاراسنی صاردیرمق ایچین (طاوشانجیل) قصبه‌سنه کیتدی، روم عسکرلری بونی دونجه، ایمپراطوری قاچدی ظن ایتدیلر. فی‌الحقیقه ، او کیجه اورخانك بویوك بر قوتله هجوم ایتمه‌سی ، صباحه قادار ایچلرندن کونش کوره‌بیله‌جك برفرد براقاماسی قابلدی. یانلرنده قایق کتیرنلر، چیر چیپلاق قایقلره بینه‌رك صاووشدیلر ، بر قسمی قصبه‌نك حصار قاپیلرینه قوشدیلر . بربرینی چیکنه‌یه‌رك تلف اولدیلر . بر قسمی‌ده بربرینك اوموزلرینه بینه‌رك مازغاللردن آتلایورلردی. آرقه‌دن کندیلرینی چکنلر یووارلانیورلر، برلره دوشه‌رك تلف اولویورلردی . حتی دوردقلری یرده قورقولرندن نفسلری طوتولارق اولنلر بیله اولدی .

کونش بوصیراده افقلرده یوکسلمش ، روملرك اوملاز فلاکتی اوچ یوز تورکه کوستریپوردی . بونلر همان قوشدیلر . اوردوکاهه کلدیلر . چادیرلر بوم بوشدی . ایمپراطورك قیرمزی پالانلی آتلریله چادیرلرینی کوردیلر . ایچلرندن ایکی یوز کیشی بونلری یوکله‌نوب دوندیلر . یوز نفری داها زیاده یاقلاشدیلر، کندیلرینی قایقلره آتمایه وقت بولامایانلره یاغمور کبی اوق یاغدیرمایه باشلادیلر . ایمپراطور بو فلاکتی دویار دویماز آرتق هیچ بر تدبیر قوللانامادی ، اوده بر کمی‌یه آتلادی ، (بیزانس) ه دوغرو دونوب کیتدی (فصل ۹ ، باب ۹) .

غریغوراس، محاربه‌نك (طاوشانجیل) ده اولدوغنی یازدیغی حالده، قانتاقوزینوس صراحةً (په‌له‌قانون ، مالتپه) ده جریان ایتدیکنی و ایمپراطورك مغلوب و پریشان اولدقدن صوکرا

(فیلوقرینی) حصارینه چکلدیکنی یازییور .

قانتاقوزینوسك روایتنه کوره ، ایمپراطور صوك بر تدبیرده بولونمق ایستهمش . قوتلرندن برقسمنی (طاوشانجیل) ه ، بر قسمنی (لیبیسا ، ککبوزه)یه ، برقسمنی (ریچیون ، داریجه)یه، برقسمنیده (نیکهتیاطوس ، اسکی حصار) ه کوندرمش . فقط نتیجه ، ینه روملرك پریشانلغنه منجر اولمش .

تورکلر ممنوندی . مالتپه ظفرلریله بیزانسك آناطولودن کاملاً ألنی کسمشلردی . ایمپراطورك تورکلره قارشی آرتق نه دورلو داورانمق لازم کلدیکنی آکلاماسی ایچین بو درس کافیدی . تورکلر بوتون توجه ایلینه حاکمدیلر . غریغوراس دییورکه :

« تورکلر ایکیده برده قرهیه چیقیورلر ، کویا دوست بر مملکتده ایمشلر کبی کندیلرینه قارشی دوراجق برفرده تصادف ایتمیورلردی » .

تورکلر ایچین آرتق بیزانسدن هیچ بر تهلکه قالمامشدی . (ایزنیق)ك محاصرهسنه سربستجه دوام ایدهبیلیرلردی . ذاتاً مقصدلری ده بوایدی . نتهکیم ، دوشمان پریشان برصورتده دکزه دوکولدکدن صوکرا ، تورکلر غازیلرینی طوپلادیلر ، (ایزنیق) یوللرینه دوغرو اوزاقلاشدیلر .

(ایزنیق) خلقی صولك رادهیه کلمشلردی . آجلغه وصیقینتی یه

دایانامایورلردی. زمان اولدی که ، (ایزنیق) لك قاپیلرینی بیله آچمایه جسارت ایده‌مه‌دیلر . شهرك اطرافی تورك آتلیلری ایله دولو ایدی. جوارده‌کی کویلر غازیلره تیمار اولارق ویریلمشدی. بونلر حصار خلقنه کوز آچدیرمایورلر ، ییه‌جك‌ده ویرمیورلردی . بعضاً ، اورالرده‌کی روملرده تورکلرله برلك اولورلر، (ایزنیق) شهرینه قارشی محاربه‌یه کیدرلردی . تورك اداره‌سی هپسنی‌ده ممنون ایتمشدی . (ایزنیق) خلقی ایسه بالق آولامق ایچین کوله بیله چیقاماز اولمشلردی .

نهایت اهالی ، غازیلره خبر یوللادیلر . شهرك مضایقه ایچنده قالدیغنی آکلاتدیلر . اورخان بك (ایزنیق) اوکنه کلدی. تسلیم مذاکره‌سی باشلادی. ایزنیقلیلرك تکلیفی شوایدی :

— بزمله عهد ایدك ، بزی قیرمایك، وکیده‌نمز کیتسون و طورانمز طورسون . حصاری سزه تسلیم ایده‌لم .

اورخان بك راضی اولدی ، شهرك تکفوری استانبول قاپیسندن چیقوب کیتدی ، اهالی وعسکر قالدی . اورخان‌بك (ایزنیق) تکفورینی کمی‌به بیندیرتدی، استانبوله یوللادی . کندی‌ده (یکیشهر) قاپیسندن شهره کیردی . قاپی جوارنده بر باغچه واردی : اورخان بك بو باغچه‌یه کلدی . بوتون خلق قارشیلامایه چیقمشدی . آرالرنده پك چوق قادین واردی ، چوغی‌ده قوجه‌سزدی .

اورخان بك مراق ايتدى :

— بونلرك أركلرى قانى ؟

جواب ويرديلر :

— قيرلدى . كيمى جنكدن ، كيمى آجلقدن .

ايچلرنده مستثنا كوزەللرده واردى . بونلردن ايستەكى اولانلر، غازيلره نكاح ايدلدى . شهرك أولرى غازيلره تقسيم اولوندى .

(ايزنيق)، توركلر طرفندن فتح ايدلدكدن صوكرا (۷۳۱)، تكرار روملرك ألينه كچدى . ايكى سنه قادار روملرك ألنده قالدى . نهايت ۷۳۳ ده (۱۳۳۲ م) تكرار توركلر طرفندن صورت قطعيەده فتح ايدلدى .

لوبو ، بيزانس مؤرخلرينه استناداً دييوركه :

« بواثناده توركلر (ايزنيق) اوكنه كلديلر ، بوراسى تكرار ايمپراطورلق ادارەسنه كيرمشدى . چونكه اوزمانلر بورالرى روملردن توركلره ، توركلردن‌ده روملره كچردى . بوسفر توركلر ، معظم شهرك معبدلرينى يغما ايتديلر . زينتلرينى ، تصويرلرينى ، مقدس اشياسنى وبرچوق‌ده كتابلرينى آلمقله اكتفا ايله‌ديلر . بونلرى روملره غايت بهالى صاتديلر . اورادن (ويتينيا)يى احاطه ايدن دكزك بوتون ساحللرينى دولاشديلر ، بورالرده يرلشديلر ، و بوحوالينك بوتون شهرلرينى خراجه باغلاديلر » (۱) .

(۱) بيزانس تاريخى ، كتاب ۱۰۹ ، ص ٤٥۲ .

شو حالده ، (ایزنیق)ك صورت قطعیه‌ده فتحی ، تورك مؤرخلرینه کوره ۷۳۱، بیزانس مؤرخلرینه کوره‌ده ۷۳۳ده‌در.

غریغوراس (۱۳۳۲ م) ۷۳۳ سنه‌سی وقوعاتی صیراسنده (ایزنیق)ك سقوطنی شو سطرلرله قید ایتمشدر :

« تورکلر اپی مدتدن بری محاصره ایتدکلری (ایزنیق) شهرینی بو صیراده فتح ایتدیلر » (فصل ۹) . اورخان بك (ایزنیق) ی اعمار ایتدی . (یکیشهر) قاپیسنده بر عمارت یاپدیردی . عمارتك شیخلکنی ده اده‌بالینك مریدی وقارده‌شنك اوغلو آخی حسنه ویردی .

شهرده مدرسه آچدی . مدرسلکنه داود قیصری‌یی، داها صوکرا تاج‌الدین کردی‌یی ، خطیبلکه‌ده قره خواجه‌یی تعیین ایتدی . شهری اعمار ایچین اپی زمان (ایزنیق)دن آیریلمادی. (ایزنیق) ی مقر اتخاذ ایدندی. قاضیلغنه چاندارلی قره خلیلی تعیین ایتدی. چاندارلی، ایلك اول (بیله‌جك)، داها صوکراده (بروسه) قاضیسی اولمشدی. (ایزنیق) ی چوق سوردی .

تورکلر ایچین ، مالتپه ظفرندن صوکرا ، استانبول یولی آچیلمش کبیدی . بونی بیزانسلیلرده آکلامشلردی .

مؤرخ غریغوراس دیبورکه :

« یازه‌دوغرو، ایمپراطور سفره حاضرلاندیغی صیراده، آناطولودن دهشتلی بر خبر کلدی : ویتینیا بکی اورخان چوقدن بری کیزلی کیزلی

طوپلاديغى قوتلرى حاضرلامش، قسماً (ابيه‌رون)، قسماً ده (پروپونديس) يولندن بيزانسه كچه‌جكمش . بو برلر او زمانه قادار دشمن تجاوزندن مصون قالمشدى . توركلرك مقصدى يازين خرمن وحصادله مشغول اولان وبالخاصه كويلره چيقان اهاليى وورمق ، بر ايكى قلعه الده ايتدكدن صوكرا، اونلرى اس الحركات كبى قوللانارق بيزانس اوزرينه يورومكدر. چونكه كرك مالى مضايقه‌ده بولوندقلرندن وكرك دشمنلرينك متوالى هجوملرندن دولايى روملرك اونلره قارشى قوياجق قوتلرى يوقدى. بوندن باشقه، توركلر غلطه‌ده‌كى لاتينلرك ده رأيلرينى وموافقتلرينى آلمشلردى. بوسببدن ، بيزانسى فتح ايده‌جكلرينه تماميله قانعديلر . »

ايشته بوقناعته مبنى ايدى كه ، سنه‌لردن برى محاصره ايديلن (ايزميد) اوزرينه براوردو يورويوردى. بو اوردوده اورخان بكك اوغلو سليمان بكله قره مرسل ده واردى. آقچه‌قوجه، ساقاريه‌اوو الرينه نامنى يادكار براقدقدن صوكرا ، دنيادن أل چكمشدى (۷۲۸). كذا، قوكور آلپ ده اولمشدى. اورخان بك، باباسى عثمان بك زماننده ياشاديغى و اداره ايتديكى سلطان اوكى سنجاغنه اوغلو مراد بكى متصرف ايتمش ، بوكا قوكور آلپك ايالتى ده الحاق ايدلمشدى. آرتق (ايزميد) ك فتحى قولايلاشمشدى ؛ اورخان بكك يوله چيقماسى ده بو سببه مبنيدى . (آيدوس) ايله (بروسه) بيننده ، دوشمان النده قالان ، بر (ايزميد) واردى . شيمدى اوده فتح ايديله‌جكدى . بوتون غازيلر سرور ايچنده ايدى . اورخان بكك (ايزميد)ه دوغرو يوله چيقديغنى دويار دويماز، (آيدوس) قلعه‌سنده‌كى غازيلر هپ (كيوه) يه كلمشلردى .

(کیوه) ، یشیل اورمانلری ، چاملی قایالری ، سرین صولریله بر شعردر . (طوغان چای)ك یوکسکلردن » زمرد یاپراقلر ، چیچکلی داللر آراسندن پارلاق اینجیلر کبی دوکولن صولری فیاض آناطولونك دامارلرندن صیزان زمزملر کبیدر .

(کیوه)، اوکون اورخان بکیده ، آیدوس قهرمانلرینیده کولکه‌لری آلتنده دیکلندیردی . برقاچ کون صوکراده ، عظمتلی تورك آتلیلری (ایزمید) اوکلرنده کوروندی .

(ایزمید) بیزانسك مهم مرکزلرندندی .

عاشق پاشا زاده دییورکه :

« آنك صاحبی بر خاتون ایدی . استانبول تکفورینه تعلق واردی . آدینه بلقونده دیرلردی . یلاق اوواسنك صاحبی ایدی . دره‌ده‌کی حصار آنکدر ، وهم بر قارداشی واردی . آدینه قلبون دیرلردی . یوقارده‌کی حصار آنکدر . شمدیکی حینده ترك اکا قویون حصاری دیرلر » (ص ۳۸) .

عاشق پاشا زاده‌نك بحث ایتدیکی (بلقونده)، پرنسس ماریقا پاله اولوغوسدر . قارده‌شی (قلبون) ده ، (قالویانی) در . تورکلر محاصره‌یی شدتلندیرمه‌یه باشلاینجه ، قالویانی دایانامیه‌جغنی آکلادی . داها یوقاری‌یه ، (قویون حصار) ه کیتدی . تورکلر اورایی‌ده قوشاتدیلر ، قلعه‌یی آلدیلر ، ایچنده کیلری اسیر ایتدیلر .

(ایزمید)، بو پك مهم استناددن محروم اولونجه ، چار ناچار تسلیم اولدی .

(ایزمید) محاصره‌سی حقنده (صحائف الاخبار ، جلد۳ ، ص ۲۸)نه ویریلان معلومات داها صریحدر :

(ایزمید) محاصره‌سنه آقچه قوجه طرفندن باشلانمشدی . حتی (ایزمید)ك آلینماسنی ، وفات ایدرکن ، وصیت بیله ایتمشدی . اورخان بکه آقچه قوجه‌نك وصیتنی آکلاتدیلر . اورخان بك ، بونك اوزرینه آقچه‌قوجه‌نك ایالتنی اوغلو سلیمان بکه ویردی ، کندی ، (ایزمید) تختنه یورودی . (ساقاریا) کوپروسنی تعمیر ایتدیردی . کوپرونك باشنده برقریه تأسیس ایتدی . اهالیسنی کوپرونك تعمیرینه مأمورقیلدی . بوکا مقابل کندیلرینی هردرلو تکالیفدن معاف طوتدی . بلاقونیه (عاشق پاشازاده‌ده‌کی بلقونده) نك قارده‌شی قلایون (عاشق پاشا زاده‌ده قابون) قویون حصاری مدافعه ایدییوردی . اورخان بك بورایه قره علی ایله اویغور آلپی کوندردی . (قویون حصار) آلیندی . قالو یانینك باشنی کتیردیلر ، (ایزمید) حصارینك اوکنه آصدیلر . بلاقونیه (پرنسس ماریقا)، قارداشنك باشنی کورونجه ، دایانامادی ؛ حصاری تسلیمه راضی اولدی .

تسلیم شرطلرینی عاشق پاشا زاده شویله روایت ایدییور :

« خاتون ایدر : بن بو ترکله جنك ایتمزین ، آنکچونکم اکر بونلر بزدن اولدورلرسه أولن کیتدی . یرینه قالانن فائده نه ؟ وا کر بز بونلردن اولدررسه‌ك بونلرله قان دشمنی اولورز . تاقیامته دکین جنك اکسیك اولماز دیدی . بو خلقك بر یرار کیشسی واردی ، آنی

کوندردیکم عهد ایدهلم ، حصاری دخی ویرهلم دیدی . اورخان بك دخی قبول ایتدیکم اول عورت هر نه‌یی وارسه آله ، دخی حصاری تسلیم ایده . خاتون خبر کوندردیکم بن کیجه چیقارم ، والا بنی تورکلردن یکله‌سون دیدی وهم آنك کبی ایتدیلر ، وهر کافرك کیتمه‌ده وطورمه‌ده اختیاری النده اولسون دیدیلر . اسکله‌یه کمی کتیردیلر ، مرادلرنجه طولدوردیلر . اورخان بك ایدرکم : صاقینك برچوپی کتمه‌سنکم ، بز عهده عزده خائن اولما یاووز . دیدی ، وهم اویله اولدی » (ص ۳۸).

(ایزمید) فی الحقیقه ۷۲۸ (۱۳۲۸) ده آلنمشدی . فقط روملر طرفندن تکرار استرداد ایدلمشدی . بو سببدن ، تورکلر ۷۳۲ (۱۳۳۱ م) ده (ایزمید) ی تکرار قوشاتمایه مجبور اولمشلردی .

لوبو دییورکه :

« اورخان ، روملرك تورکلردن استرداد ایتدکاری (ایزمید) ه کلمش ، شدتله صیقیشدیرییوردی . فقط (ایزمید) ی بالذات مدافعه ایچین ایمپراطورك کلدیککنی ایشیدنجه ، استقبالی ضمننده ایلچی کوندردی . صلحه‌ده ، حربه‌ده ، هانکیسنی ایسترسه ، موافقت ایده‌جککنی خبر ویردی . ایمپراطور ، اورخانك نزاکتنه کبارانه مقابله ایتدی . کندی محاربه ایچین کلدیککنی ، فقط اورخان ایسته‌دیکی تقدیرده صلحه‌ده راضی اولاجغنی سویله‌دی . نهایت ایکی طرفك ناظرلری کوروشدیلر ، بر معاهده تنظیم ایتدیلر ، بو معاهده‌یه نظراً سلطان ، ایمپراطورله دوست اولاجق ، روملرك شرقده متصرف بولوندقلری شهرلردن هیچ برینی تعجیز ایتمیه‌جکدی . بعده ایکی طرف بر برینه هدیه‌لر کوندردیلر . مسلمانلرك هدیه‌لری آتلر ، آو کوپکلری ، خالیلر وقاپلان پوستلرندن عبارتدی . آندرونیقوس‌ده اورخانه کوموش قابلر ، یوکلی و ایپکلی قوماشلرله کندی اثوابلرندن بر دانه کوندردی . اورخان بوکا ممنون اولدی ، ایمپراطوره

تشکر ایتدی . صوکرا عسکرینی آلوب چکلدی. اورخان صاووشدقدن صوکرا ، آندرونیقوس قره‌یه چیقدی ،(ایزمید) ه کلدی، دونماسنده‌کی ارزاقك قسم اعظمنی اهالی‌یه داغیتدی . یدی کون شهری و جوارینی کزدی . بورالری شیمدی‌یه‌قادار هیچ کورمه‌مشدی. صوکرا استانبوله دوندی . » (لوبو، بیزانس تاریخی، کتاب ۱۰۹ ، ص ۴۳۰)

آرادن سکز سنه کچدی ، تورکلر (ایزمید) ی تکرار آلدیلر (۱۳۳۹ م ۷۴۰ ھ) . مؤرخ غریغوراس تورکلرك بوموفقیتنی شو سطرلرله حکایه ایدییور :

« ویتینیانك مرکز حکومتی اولان (نیقومیدیا) ده، قحط و مضایقه‌یه و دوشمانلرك مصرانه محاصره‌سنه دایانامیه‌رق تسلیم اولدی . اوراده بولونان مقدس تصویرلرله کتابلرك برچوغنی و ایکی عزیزه‌نك نعشنی قسطنطنیه‌یه پارا ایله صاتدیلر . تورکلر آرتق (ویتینیا) ساحللرینه بی پروا یرلشمشلر ، بر قاچ قصبه‌یه آغیر ویرکیلر قویمشلردی . حتی بو ویرکیلردن استفاده ایچین یرلی اهالی‌یی وقایه‌ده ایتمشلردی » (فصل ۹۰) .

(آیدوس) ده برچوق تورك واردی. اورخان بك اونلری کاملاً (ایزمید) ه کتیردی ؛ شهرك اداره‌سنی ده اوغلو سلیمان بکه ویردی .

قوجه‌ایلی (ایزمید)ك فتحیله تمامیتنی تأمین ایتمش دیمکدی. اوراده تك بر دوشمان نفری یوقدی . بوکا آقچه قوجه‌نك روحی‌ده ممنون اولاجقدی. قوجه‌غازی، (قاندری) ده ، برطاغ تپه‌سنده‌یاتیوردی. (کای بوز) ده تکیه‌سی اولان فضل‌الله‌قاضی اونك نسلندندی .

اوصیراده (یالاق اوواء یالوه) ده آلنمشدی. ایزمید ساحللری قره مرسللك اداره سنده ایدی. قره مرسل، استانبول تکفورینك کمیلرینه قارشی دائما اویانیق بولونوردی .

یکی تورك دولتنك غرب حدودی (ایزمید)، (آیدوس)، (صماندره) و (قویون حصار) ه قادار ایلریله مشدی. قیلیجدن زیاده عدالت قوتیله فتح اولونان بو طوپراقلرك طاغلرنده، یاماجلرنده، یایلالرنده، یشیل کویلرنده، هپ برر غازی یاتیوردی .

(سوکود) ده ارطوغرل، (طومانیج) ده صاروباتی، (قویون حصار) ده آی دوغدو، (بیله جك) ده شیخ اده بالی، (چاووش کویی) نده صمصه چاووش، (قوکورپه) ده قوکور آلپ، (قاندری) ده آقچه قوجه، (ایزنیق) ده کوندوز آلپ ...

آرتق، بیزانسك آناطولوده کی اوچ بویوك مرکزی تورکلرك ألنده ایدی : بروسه، ایزنیق، ایزمید .

مع مافیه تورکلر بونکله ده قالمادیلر. (ایزنیق) ك سقوطندن اوچ سنه صوکرا (کیلیوس، کملیك) ی ده آلدیلر. بوراسی، کورفزك الك مستحکم نقطه سیدی. کملیكك اساطیرده ده موقعی واردی : آرغونوطلر سفرنده، بلده یی قافقاسیادن دونن بر آرغونوط تأسیس ایتمشدی. آرغونوطلر کورفزك قییلرینه

کلدکلری زمان، (هرکول) لك ندیمی ایلاس صو آلمق ایچین قره یه چیقمش، اوراده پریلر طرفندن یاقالانمشدی. کملیك اهالیسی (ایلاس)لك یاقالاندیغی کونك دور سنویسنی تسعید ایچین قاطیرلی طاغلرینی دولاشیرلر: «ایلاس! ایلاس!» دیه باغیررلردی.

داها صوکرا، (آناخور)ده، (آره‌ودلی)ده، (کملیك) لك عاقبتنه اوغرادی.

عثمانلی تورکلر کنج ایمپراطور آندرونیقوسله عقد ایتدکلری ۷۳۲ معاهده‌سنه صادق قالمق ایسته‌دیلر. فقط بیزانس احوالی قاریشیقدی. عثمانلی تورکلرله صلح عقد ایتدکدن صوکراده، صلح ومسالمت ایچنده یاشامق آندرونیقوس ایچین ممکن دکلدی. بوسفرده، آیدین وصاروخان اوغوللری، بولغارلر، صربلر وجنویزلر بیزانسه تجاوز ایدییورلردی. بالخاصه آیدین وصاروخان اوغوللرینك (تراکیا) یه یاپدقلری تجاوزلر ایمپراطوری بیقدیرمشدی. حتی مؤرخ غریغوراس، تورکلرك تراکیایه قارشی رقوع بولان متوالی تجاوزلری ایچین تاریخنده: «معلوم ومعتاد اولدوغنه مبنی دائما ایرادی جان صیقان کستاخانه ومتمادی مهاجمه‌لر» دییوردی.

فی الحقیقه، آیدین وصاروخان اوغوللرینك دکزده‌کی قوتلری مکملدی. بونلر قره‌یه بردنبره عسکر چیقاریرلر، ساحلده‌کی شهرلری یاغما ایدرلردی. ایمپراطور آندرونیقوس،

وقتیله میخائل پاله اولوغوسـك یاپدیغی کبی ، لاتینلردن امداد اومدی . شرق وغرب کلیسالرینك برلشدیریله جکنه دائر پاپایه امیدلر ویردی . پاپا اون ایکنجی ژانله مذاکره یه کیریشدی . فقط پاپا ، بیزانسه امداد عسکری کوندره جك یرده ، کلیسالرك برلشدیرلمه سنی مذاکره ایچین برهیئت کوندرمکله اکتفا ایتدی. بومذاکره لر استانبولده مناقشه لری ومنازعه لری موجب اولدی. اوصیراده آیدین اوغوللرینك تجاوزلری حالادوام ایدییوردی.

ایمپراطور ، خریستیانلردن امیدینی کسینجه ، اسلاملردن مدد اومماىه چالیشـدی . مه غالو دومه ستیقوسی قانتاقوزینوسی آیدین تورکلریله مذاکره یه مأمور ایتدی. بو مذاکره اوقادار کوزل جریان ایله دی که ، ایکی طرف آراسـنده یالکـز صلح عقد ایدلمکله قالمادی ؛ (مدللی) و (فوچه)ده محصورقالان جنویزلره قارشی ده امداد کوندریله جکنه دائر وعدلر آلیندی. صاروخان اوغلو یکرمی درت کمی ایله ایمپراطورك یاردیمنه کلدی ، آیدین بکی ده اوغلو اوموربکی اوتوز کمی ایله کوندردی. بوقوتلر لاتین دونانماسنی تماماً مغلوب ایتدیلر. بومهم یاردیم ، بیزانس ایله آیدین وصاروخان اوغوللرینك صمیمیتلرینی آرتدیردی. اوموربکله قانتاقوزینوس آراسنده دائمی بر رابطه پیدا اولدی .

آندرونیقوسـك وفاتی (٧٤٣) بو صمیمیته اصلا خلل کتیرمه دی . آندرونیقوسه ، اوغلو ، اون یاشنده ، یوآنیس

پاله اوغولوس خلف ، قانتاقوزینوس ده وصی اولدی .

ایمپراطورك کوچوکلکی بیزانسده احتراصلره میدان آچدی .
قانتاقوزینوس بو احتراصلرك هپسنه مانع تلقی ایدلدی ، کندیسنه قارشی هر طرفده درین خصومتلر اویاندی . قانتاقوزینوسك الك بویوك دوشمانی ، سرایك پروطووه‌ستیاریوسی ، یعنی اثوابجی باشیسی آپوقاووقوس دی . پطریق ده اونکله برابر اولمشدی . هر ایکیسی ده ایمپراطورك چوجوقلغندن بالاستفاده ، حکومتك اداره‌سنی کندی اللرینه آلمق ایسته‌یورلردی . نهایت قانتاقوزینوس علیهنده ایمپراطورك والده‌سنه بیك دورلو بهتانلر آکلاتدیلر ، قانتاقو - زینوسی وطن خائنی تلقی ایله‌دیلر . قانتاقوزینوس ایسه ، او صیراده ، پهلوپونه‌زوسده‌کی عصیانی باصدیرمق ایچین ، (دیمتوقه) ده اوردونك باشنده بولونیوردی . پهلوپونه‌زوس اهالیسی لاتین تحکمندن قورتولمایه حاضرلانمشلردی .

قانتاقوزینوس ، پایتختده ، علیهنده جریان ایدن حادثه‌لری خبر آلیر آلماز ، ایمپراطوریچه‌یه آدملر کوندردی . مقصدی صداقتنی و فداکارلغنی آکلاتمقدی . فقط قانتاقوزینوسك آدملرینی آپوقاووقوس داها یولده‌لرکن یاقالاتدی ، اللرینه کلبچه‌لر ووردوردی .

قانتاقوزینوسك آناسنی و اوغلونی طوتدوردی ، माللرینی مصادره ایتدیردی . بو غدارانه معامله قانتاقوزینوسك بوتون

دوستلرینی قیزدیردی . آناسی محبسده اولدی . قانتاقوزینوسلك طرفدارلری کندیسنه مراجعت ایتدیلر ، ایمپراطورلغنی اعلان ایتمه‌سنی تکلیف ایتدیلر . قانتاقوزینوس برمدت تردد ایتدی ، نهایت راضی اولدی ، کندیسنی ایمپراطورك سلطنت شریکی اعلان ایتدی ، (ادرنه) اوزرینه یورودی .

آپوقاوقوس ، بوحوادث اوزرینه ، اداره‌یی اَلینه آلدی . کندیسنی مه‌غا دوقس یاپدیردی ، دوشمانی دوردورمق ایچین لازم‌کلن تدبیرلری آلمایه باشلادی . بوتون زادکان قانتاقوزینوس طرفداریدی . آپوقاوقوس هرطرفه خفیه‌لر یوللادی . اهالی‌یی قانتاقوزینوس علیهنه قالدیرمق ایچین اَلندن کلنی یاپمقدن کری دورمادی . ایمپراطورلقده مدهش بر داخلی حرب باشلادی . آپوقاوقوس بوتون تدبیرلرنده موفق اولدی . قانتاقوزینوسك (ادرنه) یه قارشی حرکتی کاملاً دوردورولدی . (به‌ره) ، (آناسطاسیوپولیس) و(سلانیك) شهرلرینه قارشی یاپدیغی حرکتده عین موفقیتسزلکه دوچار اولدی . قانتاقوزینوسك اَلنده یالکز بر (دیمتوقه) قالدی . بواوفاق موفقیت اوزرینه ، قانتاقوزینوس دیشاریدن‌ده امداد آلمایه باشلادی . زوجه‌سی ایمپراطوریچه ایرینی‌یی (دیمتوقه) ده براقدی . کندی ، صرب قرالی اُسته‌فان دوشانه مراجعت ایتدی ، صربلردن امداد ایسته‌دی .

دوشانك غایت واسع فتوحات اَمللری واردی . مقصدی ،

بیزانس انقاضی اوزرنده بر ایمپراطورلق تأسیس أیله‌مکدی . قانتاقوزینوسک تکلیفنی درحال قبول ایتدی . فقط ایمپراطورلقدن آلاجغی شهرلرك کافه‌سی کندیسنده قالمق اوزره یاردیم ایده بیله‌جکنی سویله‌دی . قانتاقوزینوس بو تکلیفی رد ایده بیله‌جك وضعیتده دکلدی؛ راضی اولدی . بر آزصوکرا، قرال حقیقةً حاضرلانمایه باشلادی ، نه ضبط ایتدیسه محافظه ایتدی ؛ او صورتله که ، آپوقاوقوس کندی اداره ایتمك ایسته‌دیکی ایمپراطورلغی بو صورتله انقسامه اوغرامتش اولدی . کذا ، بولغارلرده قانتاقوزینوسه یاردیم ایتمك بهانه‌سیله (دیمتوقه) یه دوغرو یورودیلر ، شهری مدافعه ایده‌جك یرده ضبطه قیام أیله‌دیلر . قانتاقوزینوسك ایشی فنالاشمایه باشلادی . حتی جسارتی ده کیتدکجه غائب ایتدی .

اوصیراده ایدی که ، (دیمتوقه) یی محاصره ایدن بولغارلر بردنبره قاچدیلر . سببی ، بالآخره آکلاشیلدی : آیدین اوغلو اومور بك ، قانتاقوزینوسك مشکل وضعیتده قالدیغنی دویار دویماز امدادینه قوشمشدی . اومور بکك معیتنده‌کی قوت غایت مهمدی : آیدین اوغلو، اوچ یوزسکسان کمی ایله (نه‌بروس، مریچ) منصبنه کلمشدی . کمیلرك اوزرنده یکرمی دوقوز بیك کیشی واردی . ایمپراطوریچه ایرینی ، عالیجناب متفقنك کلدیکنی ایشیدیر ایشتمز ، بوتون زادکانی ، ضابطلرینك الك کزیده‌لرینی قارشیلامایه یوللادی . هیئت ، عین زمانده یوزده آت کوتوریپوردی .

ایمپراطوریچه ، احوالك غایت فنا کیتمش اولماسندن دولابی آنجق بو قادار آت کوندره بیلدیکنی آیریجه معذرت مقامنده بیان ایتمشدی. اومور بك، بو یوز آتی غازیلرینك الك یاشلیلرینه هدیه ایتدی . کندی ، غازیلری آراسنده یولنه دوام أیلەدی .

(دیمتوقه) یه کلدی، اهالینك معنوی قوتلرینی آرتدیردی. غازیلرینك اللرنده بولونان غنیمتلری کندیلرینه داغیتدی ، (دیمتوقه) ده دوقوز بیك کیشی براقدی، شهرك محافظەسنەده بش یوز کیشی تخصیص ایتدی . آرتان قوتی معیتنه آلدی ، قانتاقوزینوسله برلشمك اوزره یوله چیقدی. (خریسطوپولیس) سورلرینه یاقلاشدی. سوری محافظەایدنلر تورقولرندن قاچیشدیلر. اومور بك سورك برچوق یرلرینی ییقدیردی ، اوردوکاهنی یانی باشنده قوردی. (فەر، فرەجك) اهالیسی تورکلرك کلمەسندن بوسبتون تلاشه دوشدیلر . ایمپراطور قانتاقوزینوسك آغزندن اومور بکه ساخته مکتوبلر یازدیردیلر . بو مکتوبلرده کویا قانتاقوزینوس ، اومور بکه آرتق داها فضله ایلریلەمەمسنی ، شاید ایلریلیه جك اولورسه صرب قرالنك اندیشه یه دوشه جکنی یازیورردی . اومور بك مکتوبی اوقوینجه ، وهلهٔ اولاده شاشیردی. نەصورتله حرکت ایدەجکنی بیلەمەدی. بوصورتله، وقت ده کچمش اولدی . صوغوقلر باشلادی . اوردوکاهنده ایکی یوز کیشی تلف اولدی . دونانماسی (بەرره) یه دمیرلەمشدی.

اوراده‌ده اوچ یوز قادار کمیجی اولدی . اومورك قانتاقوزینوسه
بوقادار یاردیمی کافی کوردی ، ایمپراطوریچه‌یه وداعده ایتمه‌دی ،
یالکز بر آدام کوندردی . معذرت بیان ایده‌رك (١٣٤٣ م ،
٧٤٤) صاووشدی کیتدی .

اومور بکك (دیمتوقه)ده براقدیغی تورك قوتی قانتاقوزینوسك
سعادتنی تأمین ایدیوردی . بونلر آراصیرا دیشاری چیقارلر ،
اطرافی تاراج ایدرلردی . جوار شهرلر بو تجاوزلردن بیزار
اولمشلر ، ایمپراطوریچه ایرینی‌یه مراجعت ایده‌رك قانتاقوزینوسك
تابعیتنی قبول ایله‌مشلردی . فقط (دیمتوقه) اهالیسی راضی
اولمادیلر . مقصدلری‌ده غریبدی : « شاید بونلرله‌دوست اولاجق
اولورسه‌ق ، هانکی شهری یغما ایده‌جکز ، ارزاقمزی نره‌دن
تدارك ایده‌جکز ؟ » دیورلردی (١) .

اومور بك جداً عالیجنابدی . دوستی قانتاقوزینوس نه‌زمان
مشکلاته اوغراسه ، درحال قوشوب امدادینه یتیشیوردی .
برسنه صوکرا ینه کلدی ؛ فقط بوسفر قانتاقوزینوس طرفندن
دعوت ایدلمشدی .

(تراکیا) ساحللری ایمپراطورك کمیلریله محافظه ایدیلیوردی .
اومور بکه خبر کوندرمك غایت مشکلدی . قانتاقوزینوس
بوکاده موفق اولدی . یوللادیغی آدام (ازمیر) ه کلدی .

---

(١) لوبو ، کتاب ١١١ ، ص ١٠٩

اومور بك، قانتاقوزينوسى أولمش ظن ايديپوردى . آپوقاوقوس اورتايه مخصوص بويله برشايعه چيقارمشدى . قانتاقوزينوسك مكتوبنى آلنجه ممنون اولدى. چارچابوق بر دونانما حاضرلادى. مكمل بر صورتده تجهيز ايدر ايتمز يوله چيقدى . اومور بكى سفردن وازكچيرمك ايچين آپوقاوقوسك ياپديغى تدبيرلردن هيچ بر نتيجه حاصل اولمادى .

اومور بك ، برمدت صوكرا ، (نه‌غره‌پون) ه كلدى . روزكار فنالاشمدى ، بوراده دورمايه مجبور اولدى ؛ فقط ينه صبر ايده‌مه‌دى ، اوردوسنك الك مقتدر غازيلرينى طوپلادى ، بونلره كميلرى كاملاً ياقارق ما كه‌دونياده قره‌يه چيقمالرينى تكليف ايتدى:

— اولا بن كندى كميمى آتشليه‌جك ، و سلاحم ألمده اولارق يورويه‌جكم . بنم كبى ياپمايه جسارت ايده‌مه‌ينلر كرى‌يه دونه‌بيليرلر.

ديدى . كنديسنه امتثال ايدنلر يتمش‌درت كميدى، قصورى راضى اولماديلر . اومور بك ياقيلاجق كميلرده‌كى ارزاقى ، سلاحلرى ، جبخانه‌يى بوشالتمقله مشغول اولدوغى صيراده ايدى كه ، روزكار بردنبره ده كيشدى ، هوا كميلرك حركتنه مساعد بر جريان آلدى . اومور بك ، چيقاريلان ارزاقله جبخانه‌نك تكرار يوكله‌دلمسنى امر ايتدى ، (سلانيك) ه

قره‌دن کیتمکدن واز کچدی .

بر کون صو کرا ، بوتون غازیلرله برابر ، (سلانیك) ده قره‌یه چیقدی . اومور بك آپوقاوقوسله بالذات چارپیشمق ایستردی. اونك آنسزین (بیزانس) ه قاچدیغنی دویجه ، جانی صیقلدی . فقط بواوزون یولجیلغی‌ده بوسبوتون ثمره‌سز براقمق ایسته‌مه‌دی ، عسکرلری (سلانیك) جوارنده ایسته‌دکلری کبی طویوم اولدیلر .

اومور بك قانتاقوزینوسه اولا اولدقجه مهم بر قوت یوللامشدی . قانتاقوزینوس ، او صیراده ، (بەرره) شهرنده ایدی . بو امداد قوتی آلنجه (سلانیك) ه کلدی . اومور بك آتنه‌ یه‌نه‌رك قانتاقوزینوسی قارشیلادی. ایکی دوست برمدت (سلانیك) ده قالدیلر .

اومور بك ، هیچ وقت غائب ایتمه‌دن ، سلانیکه هجوم ایتمك ایسته‌یوردی. فقط قانتاقوزینوس، (سلانیك) ك حامیسی آپادیمیترینك حشمندن قورقدی . شهری آجلقله دوشورمك ایسته‌دی . اومور بك، یکی ایمپراطوری قبول ایتدکلری تقدیرده، تورکلرك کندیلرندن آلدقلری بوتون اسیرلری صالیویره‌جکلرینی سویله‌مك اوزره سلانیکه آدام کوندردی . سلانیك خلقی بوسبوتون قیزدیلر . قانتاقوزینوس طرفدارلرینك برونلرینی وقولاقلرینی کسه‌رك اومور بکك قرارکاهنه کوندردیلر . قانتاقو-

زینوس بو منظره‌دن اورکدی ، (ترا کیا) یه دونمك ایسته‌دی ، اومور بك‌ده برابر کیتدی ؛ فقط (سلانیك) ی آلمق ایچین هیچ بر تشبث یاپیلمادیغی ایچین جانی صیقیلدی .

اومور بکله قانتاقوزینوس (خریسطوپولیس) سورینی هیچ بر زورلغه اوغرامادن کچدیلر ، (په‌ری ثه اوریبون) اوکنه کلدیلر ، بورایی ضبط ایتدیلر . (آبده‌را) شهری‌ده بو میانده تسلیم اولدی .

او صیراده ، (بیزانس) ه ، قانتاقوزینوسله ایمپراطوریچه‌نك آراسنی بولمق ایچین ایکی ایلچی کیتمشدی . ایلچیلردن بری ، اومور بك طرفندن ، صلاح الدین ؛ دیکری‌ده ، قانتاقوزینوس طرفدارلرندن ، ژاق برولاسدی .

ایکی ایلچینك بیزانس سراینده ، صلح ومسالمت حقنده‌کی ذهنیتلری دقته شایاندی : بری ، تورك نجابتنی بوتون صفوتیله کوستریور ، اوبری روم نانکورلکنه صریح برمثال وجوده کتیریوردی .

برولاس ایمپراطوریچه‌نك حضورینه چیقدیغی زمان ، اولا اونك رقتنی جلب ایتمك ایسته‌دی :

— قانتاقوزینوس واقعا تورکلری چاغیردی ؛ فقط اوکا مثال کوسترنلر اولدی . آپوقاوقوس ایلك اول ناصلکه تورکلره باش ووردیسه ، قانتاقوزینوس‌ده ینه بو باربارلره مراجعت

مجبوریتنده قالدی .

دیدی . اومور بکك ایلچیسی، قانتاقوزینوسك ایمپراطوربچه نزدنده‌کی تکلیفلرینی قبول ایتدیرمك ایچین برولاسه یاردیم ایده‌جکدی. اومورك، ایلچیسنه‌ویردیکی نامه‌ده قانتاقوزینوسله آرالرنده موجوداسکی دوستلقلرندن بحث‌ایدییور، ایمپراطورلق اراضیسنه محضا دوستنه اولان حرمتندن دولایی رعایت‌ایتدیکنی، نته‌کیم اولجه فوچه‌لیلرله آرناوودلره قارشی‌ده کنج آندرونیقوسه یاردیم ایتمش بولوندوغنی ایمپراطوربچه‌یه خاطرلاتیوردی. اومور بك، قانتاقوزینوسدن بحث ایدرکن، غایت‌احترامکارانه برلسان قوللانمشدی . قانتاقوزینوسه صادق قالاجق روملره قطعیاً ایلیشمیه‌جکنی ، بناءً علیه قانتاقوزینوس صلحه طالب اولدقدن صوکرا ایمپراطوربچه‌نك‌ده بونی قبولده تردد ایتمه‌مه‌سی ایجاب ایده‌جکنی سویلیوردی .

آپوقاوقوس بو هیئتدن هیچ ممنون اولمادی . مع مافیه اومور بکك ایلچیسنه چوق حرمتلر ایتدی ، حتی هدیه‌لر ویرمکده‌ده قصور ایتمه‌دی . فقط قانتاقوزینوسك ایلچیسنه بوسبوتون باشقه معامله ایتدی : ایلچینك صاچنی ، صاقالنی کسدیردی ، برونی أزدیردی ، باجاقلرینی قیردیردی ، شهرك میدانلرنده بو حالده دولاشدیرتدی . داها صوکراده محبسه آتدیردی . اومور بکك ایلچیسنه برمکتوب‌ویردی. بومکتوب

حرمتکارانه یازلمشدی . مکتوبده اومور بکدن عاصی بر آدامه یاردیم ایتمه‌مسنی رجا ایدییوردی . قانتاقوزینوسه یازیلان مکتوب ایسه ، کفرلرله دولو ایدی . اومور بك بو مکتوبی آلدی ، قانتاقوزینوسه کندی کوتوروب تسلیم ایتدی . قانتاقوزینوس آرتق کندیسنی حربه دوام ایتمه‌یه مجبور کوردی . مومیچیل آدلی بر بولغارله برلشدی : بو بولغار ، عسکرلکی وجسارتیله ممتازدی . صوکرا ، بر اوردو طوپلادی . فقط بیزانسه تابع شهرلره قارشی هیچ بر موفقیت ألده ایده‌مه‌دی . اومور بکله برابر (دیمتوقه) یه دوندی ، شهره آلقیشلر ایچنده کیردی .

بر آز صوکرا تکرار چیقدی ، (دیمتوقه) جوارنده ایمپراطوره راست کلدی ، ایمپراطور (موره) دن دونیوردی . ایکی رقیب آراسنده شدتلی بر مصادمه اولدی . اومور بك خسته‌لقدن یکی قالقمشدی . فقط محاربه‌ده اویله قهرمانجه چارپیشدی که ، اوچ یردن مزراق یاراسی آلدی . زرهی قوروماسه‌یدی ، تلف بیله اولاجقدی . اومور بك خسته‌لغندن دولایی محاربه‌یه کیرمیه‌جکدی ؛ فقط قانتاقوزینوسك اصرارینه‌دایانامامشدی .

ایمپراطور مشکل بر وضعیتده ایدی . قانتاقوزینوسه قارشی بولغار قرالی آلکساندر ایله اتفاق ایتمك ایسته‌دی ؛ فقط قرال ، تورکلردن قورقدی . تورکلر ، (تراکیا) یی اشغال ایتدکجه کندیسنه یاردیم ایده‌میه‌جکنی سویله‌دی .

ایمپراطور، بوسفر باشقه برچاره دوشوندی. قانتاقوزینوسك دوستی اوموربکی ألده ایتمك ، اونی مملکتنه چارچابوق دونمه‌یه مجبور قیلمق ایسته‌دی. امور بك بوتکلیفی شدتله رد ایتدی.

بیزانس سرایی اوموربکی مذاکره‌لرله اقناعه موفق اولامایجه، حیله‌یه سلوك ایتدی. آپوقاوقوس ، ماوروماتی اسمنده برینی بولدی. بوآدام قانتوقوزینوس طرفندن بوتون ایشلرینه باقمق اوزره اوموربك معیتنه ویرلمشدی. بونك ایچین ، تورکلرله مناسباتی زیاده ایدی. بوندن باشقا، تورکجه‌یی‌ده غایت کوزل بیلیوردی. ماوروماتی، اوموربکك عسکرلرینی آیارتدی ، آناطولی‌یه‌دونمه‌لری ایچین تشویق ایتدی. اوموربك، عسکرلرینك دونمك ایسته‌دکلرینی ایشیدنجه شاشیردی. اونلری فکرلرندن واز کچیرمك ایچین تمام اون بش کون اوغراشدی، هیچ برشیئه موفق اولامادی. نهایت دونمه‌یه راضی اولدی. قانتاقوزینوسه مسئله‌یی آکلاتدی، مع مافیه ینه دونه‌جکنی وحتی کندیسیله برابر یا أولمك، یا غالب کلمك ایچین یکی عسکرلرله کله‌جکنی وعد ایتدی (۷٤٥ ﻫ).

قانتاقوزینوس، ایمپراطورك والده‌سنه تکرار برایلچی کوندرمه‌سی ایچین اوموربکه رجا ایتدی. اوموربك راضی اولدی. اموربکك ایلچیلری ایمپراطورك مجلسنه قبول ایدلدی. تورکلرك مقصدی ایمپراطوریچه‌یه صلح تکلیف ایتمك، قانتاقو-

زینوسله آرالرینی بولمقدی . آپوقوقوسله آرقاداشلری اومور بکك قانتاقوزینوسله برابر چالیشدیغندن دولایی ایلچی‌یه ممنونیتسزلك کوستردیلر . آناطولو بکلری آراسنده مهم بر موقع اشغال ایدن بر بکك ، قانتاقوزینوس کبی بر حریفك یاننده عادتا خدمتکارلق ایتدیکنه ، او اویورکن ، راحت اویوسون دییه چادیرینی بیله بکله‌دیکنه حیرت ایتدکلرینی سویله‌دیلر . مع مافیه ایمپراطوریچه‌نك اوموربکه حرمتی اولدیغی ایچین نه زمان آناطولویه کچرسه ، کندیسنه کمیه کوندره‌جکنی ، حتی عسکرلرینك معاشی بیله ویره‌جکنی آکلاتدیلر تورك ایلچیلرینك رئیسی بوسوزلره قارشی :

بولافلری سویله‌ینلر غالبا دوستلغك نه اولدیغنی ، نه‌ده وظیفه‌لرندن آکلایورلر . بر انسانك دوستنه خدمت ایتمه‌سنده عیب برشی یوقدر . اصل عیب ، قانتاقوزینوسك حیثیتنی افترالرله تلویث ایدنلره ، کندیسندن کوردکلری ایلکلری اونوتارق اوکا قارشی حرب ایدنلره توجه ایدر .

جوابنی ویردی

تورك ایلچیلرینك رئیسی ، روملری کندی وجودلرینی کمیرن حیوانلره تشبیه ایتدکدن صوکرا ، سوزلرینی شو جمله‌لرله بیتیردی :

بکمزك حرکتی مردانه و عالیجنابانه‌در . سزلر ایسه بوتون شرفنی ویر دوکمه‌دن ... خلق بدر ...

اصلا یار اولمایان باربارلر کبی حرکت ایتدیکز .

ایمپراطورك مشاورلری، تورك ایلچیلری رئیسنك کندیلرینه فضیلت درسی ویرن بو انسانیتکارانه سوزلرینه شاشا قالدیلر . فقط اومور بکله اویوشمایی‌ده پك زیاده ایسته‌دکلری ایچین بو سوزلردن هیچ آلینمادیلر . نهایت مذاکره باشلادی . اومور بکی آناطولویه کچیرمك ایچین کمی یوللامایه، عسکرلری ایچین پارا ویرمه‌یه قرار ویرلدی . قانتاقوزینوس ، اومور بکك بو ائتلافنه هیچ سس چیقارمادی، حتی‌ألآلتندن کندی‌ده یاردیم ایتدی. بو ، اونك ایچین برتصرف دیمکدی ؛ چونکه اومور بکك مصرفلری دوشمانلرینك جیبلرندن چیقاجقدی .

قانتاقوزینوس اومور بکی (طرایانوپولیس)ه قادار تشییع ایتدی . بوشهر (مریچ) اوزرنده ایدی . اومور بك بوراده کندیسنی کوتوره‌جك دونانمایی بکله‌دی . قانتاقوزینوس ، اوصیراده (کوملجنه) ده خسته‌لانان اوغلو ماته‌ئوسی زیارته کیتمشدی. یانینه‌ایکی‌ده‌تورك آلمش، یولده ، تراکیا ساحللرینه چاپول ایچین کلن آناطولو تورکلرینه راست کلمشدی .

قانتاقوزینوس (طرایانوپولیس)ه کلدیکی زمان ، اومور بك حالا اوراده ایدی . فقط برآز صوکرا ، (اینوز)ه حرکت ایتدی . ذاتاً بیزانسدن کلن دونانما ایله کندی دونانماسی اوراده طوپلانمش ، کلمه‌سنه انتظار ایدییورلردی .

اوموربك، مملکتنه دونردوکمز، مدهش برهجوم قارشیسنده بولوندی. ایمپراطورك آناسی ایمپراطوریچه آننادو صاووا) آپوقاوقوسله برابر اهل صلیب دونانماسی تشکیل ایتدیرمشلر، (ازمیر) ی، اومور بکك مقرینی تهدید ایدییورلردی. سفره اشتراك ایدنلر: پاپا، ونديك، قبریس قرالی، رودوس شوالیه‌لریدی. اهل صلیب دونانماسی یکرمی‌دورت کمیدن عبارتدی. ایمپراطوریچه آننا غرب کلیساسیله شرق کلیساسنی برلشدیره‌جکی پاپا آلتنجی قله‌مانه وعدایتمکله بوقوتی یوللاتمایه موفق اولمشدی.

لاقرووا دییورکه: «بو دونانما ۱ تشرین ثانی ۱۳۴۲ ده (نه‌غره‌پون) ده طوپلاناجقدی. قوماندانلق پیه‌رزه‌نونك النده‌ایدی. زه‌نو، (نه‌غره‌پون) ه کیتدی. بوراسی تورکلرك محاصره‌سنده ایدی. اورادن تورکلری قاچیردی. اوسنه‌نك ایلوانه قادار اهل صلیبدن امداد آلمقله وقت کچیردی. ۱۳۴٤ ده مقدس اتفاقك بوتون اعضاسی طوپلانیر طوپلانماز، (نه‌غره‌پونز) دن قالقدی. آطه‌لر دکیزینك الك مهم لیمانلرندن (ازمیر) ی محاصره ایتدی.» (عثمانلی تاریخی، جلد ۱، ص ۹۹)

اهل صلیب تورکلرك برچوق کمیلرینی یاقدیلر، ساحلی مدافعه ایدن طابیه‌لردن برینی آلدیلر. قانتاقوزینوس بوخبری دویدوغی زمان، متأثراولدی. فقط بوحادثه‌نك اوموربك (ترا کیا) ده بولوندیغی صیراده اولمادیغنه چوق تشکر ایتدی. چونکه اوزمان، کندی سبب اولمش اولاجقدی. مع مافیه اوموربکك باشنه کلن بوفلاکت، ینه اونك یوزندندی. شیمدی اصل کندی، مشکل وضعیتده ایدی. اومور بك (ترا کیا) دن کیدرکیتمز اطرافی

بوتون دوشمانلری صاردی. بونکله برابر قانتاقوزینوسی بو مشکل وضعیتدن ینه آیدین تورکلری قورتاردیلر.

آپوقاوقوس، قانتاقوزینوسه قارشی حرکت ایتدی، قانتاقوزینوسده (غراتییانوپولیس) ی قوشاتدی. صربلرله بولغارلرده، تورکلر کیدر کیتمز، (ترا کیا) یه یورودیلر. صرب قرالی، کمیلرك آزلغندن دولایی آناطولویه کچمه‌ین اومور بك معیتنده‌کی تورکلردن بر قسمنك کری‌یه دوندیکنی ایشیدنجه، بوتون قوتیله اوزرلرینه یوکلندی؛ فقط موفق اولامادی. تورکلر ماهرانه بر مانوره ایله صربلری آلداتدیلر، قرالی قاچمایه مجبور ایتدیلر. اورادن، قانتاقوزینوسك یاننه کلدیلر، (غراتییانوپولیس) ی آلمق ایچین کندیسنه یاردیم تکلیف ایتدیلر. قانتاقوزینوس ایسه معین بر پارا مقابلنده کندیسنه قرق کون خدمت ایتمه‌لرینی قبول ایتدی. تورکلرك مقداری اوچ بیکدی.

بونکله برابر، قانتاقوزینوس ینه تورکلر سایه‌سنده مظفر اولدی. ایمپراطورك (په‌رینتوس، ارکلی) ده بولوندوغنی ایشتدی، اورایی‌ده آلمق ایسته‌دی. فقط تورکلر کیتمك ایسته‌مه‌دکلری ایچین وازکچدی. تورکلرك مقصدی بولغار مومیچیلدن انتقام آلمقدی. چونکه او، تورکلره‌ده، روملره‌ده اهانت ایتمشدی. مع مافیه بو انتقامی‌ده آلمایه موفق اولدیلر، مومیچیلی (په‌ری‌ثه -

اوریبون) شهرینه قاچیردیلر .

قانتاقوزینوسك تورکلر سایه‌سنده قازاندیغی موفقیتلر ، علیهنده‌کی حسلری کلیاً تعدیل ایتدی. هر کس، بو داخلی حربه سبب اولدوغی ایچین آپوقاوقوسه لعنت ایتمه‌یه باشلادی. حتی بر چوق شهرلر قانتوزینوسه تسلیم اولدیلر. یالکز، (بیزانس) ایله (ادرنه) مستثنی ایدی. آندرونیقوس کیتدکجه جسارتنی آرتدیردی .

اودورده، آناطولوده ، آیدین اوغوللرندن ده قوتلی بر بك واردی : اورخان بك . فی الحقیقه اورخان بکك نفوذی هپسنه فائقدی . اورخان بك بدایتده ایمپراطورك والده‌سی آننا دوصاووا ایله اوغلونی التزام ایدر بر وضعیتده ایدی. شیمدی قانتاقوزینوس، اورخان بکله اتفاق ایتمه‌یی تصور ایدییوردی. اورخان بکك، قیزی ته‌ئودورایه غیاباً مجلوب اولدوغنی بیلییوردی. واقعا دلبر ته‌ئودورانك کوزللکی، نادر وصفلری بروسه سراینده سویله‌نیر طوردی . بونی قانتاقوزینوس ده ایشیتدی. قیزینی تکلیف ایده‌جك اولورسه، اورخان بکك بو اتفاقی رد ایتمیه‌جکنه قانع اولدی .

اوصرالرده ، اورخان بك (ویتینیا) یی ده، (پافلاغونیا) یی ده فتح ایتمشدی. بناءً علیه (بیزانس) ه دها یاقین بر وضعیتده ایدی. (بیزانس)ك یانی باشنده ، (ازمید) ، اورخان بکك النده ایدی. بو سببدن قانتاقوزینوس اورخان بکله اتفاق ایتمکدن کری دورمادی (٧٤٧). بو سایه‌ده، (سوزه بولی)دن ماعدا، قاراد کز ساحلنده‌کی

بوتون شهرلری آلدی. (بیزانس) لك یاڭی باشنده‌کی (آمفیریت) شهرینی‌ده ضبطه موفق اولدی. قانتاقوزینوس اوردوسنده‌کی توركلر، كندیسنی هم مظفر ایدییورلر، هم‌ده قافله‌لرله اسیر آلیورلردی.

قانتاقوزینوس بر درلو بیزانسله اویوشامیوردی. یگانه مانع‌ده، آپوقاوقوسدی. بناءً علیه (ترا كیا)نه یكیدن محاربه‌یه مجبور اولدی. اومور بك، بوسفرده دوستنك امدادینه قوشمق ایسته‌دی. فقط كمیلری یوقدی: لاتینلر برچوغنی یاقمشلردی.

بوندن باشقه، (لیدیا) بكی صاروخان بكك موافقتی اولمادن (آق دكز بوغازی، هه‌لله‌سپون) ی‌ده كچمك قابل دكلدی. اساساً آرالرنده برحدود مسئله‌سی‌ده واردی. اومور بك قانتا - قوزینوسله برلشمه‌یی صبرسزلقله آرزو ایدییوردی. نهایت منفعتنی فدایه قرار ویردی. منازع فیه اولان اراضی‌یی صاروخان بكه براقدی. فقط متفقنه كیتمك ایچین كندی طوپراغندن كچمه‌سنه مساعده ایتمه‌سنی شرط قویدی. صاروخان بك بو تكلیفی ممنونیتله قبول ایتدی. حتی جنك صنعتی اوكرنسین، غزایه آلیشسین دییه اوغلونی‌ده اومور بكله برابر كوندردی.

اومور بك (هه‌لله‌سپون) دن كچدی. یكرمی بیك سواریله (ترا كیا)یه ایندی، (دیمتوقه)یه كلدی. قانتاقوزینوس اوراده ایدی. هیچ وقت كچیرمك ایسته‌مه‌دی، بولغارموميچیله قارشی

حرکت تکلیفنده بولوندی .

رومەلر حاضر دکللردی. اوموربك اوکاده اهمیت ویرمەدی، بولغارستانه کیردی . غنیمتلرله دوندی . صوکرا (دیمتوقه) یه کلدی ، قانتوقوزینوسی کندیسیله برلکده سفر ایتمەسی ایچین صیقیشدیردی. ایکی اوردو مومیچیله قارشی یورودیلر. مومیچیل (قیسانتیا ، اسکچه) ده ایدی . اومور بك مدهش برمحاربه یاپدی : مومیچیل تلف ، اوردوسی پریشان اولدی.

اوموربك سلاحنك قوتیله قانتاقوزینوسی ظفردن ظفره دولاشدیررکن ، آپوقاوقوس ده بیزانسده خصملرینی محبسلره آتمقله مشغولدی . فقط بو ظلم چوق سورمەدی : بر کون ، حبسخانەیی کزرکن محبوسلر طرفندن أولدورولدی .

قانتاقوزینوس مدهش دوشمانندن قورتولدی. ذاتاً صرب قرالی ده (فەر) شهرندن اوزاقلاشمشدی . شیمدی بورایی ده الده ایتمك لازمدی . قانتاقوزینوس مجلسی طوپلادی . مجلسده اومور بکله برابر صاروخان بکك اوغلو سلیمان بك ده واردی . قانتاقوزینوس، (فەر)ك اشغالندن بحث ایتدی. فقط اومور بکله سلیمان بك (بیزانس) اوزرینه یورونمەسنی تکلیف ایتدیلر . مطالعەلری شو ایدی : قانتاقوزینوس تك بر شهر آلمق ایچین حرب ایتمەمەلی ایدی. بوتون ایمپراطورلق ایچین حرب ایتمەلی ایدی. پایتختی ضبط ایتمەدکدن صوکرا ، ایمپراطورلغه کندیسنی

حاکم عدایده‌مزدی. بوندن باشقه، آپوقاوقوسلك ائتلافیله وضعیت‌ده مساعد بر شکل آلمشدی. بوندن‌ده استفاده لازمدی.

بو فکری هرکس قبول ایتـدی. اوردو (بیزانس) ه دوغرو یورودی. (بیزانس) ذاتاً هر طرفدن تهدید آلتنده‌ایدی: آناطولودن اورخان بك، روم ایلندن قانتـاقوزینوسله اومور بك بیزانسك الك باریشمق بیلمز دوشمانلریدی. نهایت اوردو (بیزانس) اوكلرینه كلدی. شهرده هیـچ قارغاشالق یوقدی. بوسکونت اومور بکك‌ده، قانتاقوزینوسك‌ده امللرینی قیردی. تکرار دوندیلر، (ماکه‌دونیا) یه كلدیلر. (آپاءه) ده دورمایه مجبور اولدیلر. بو صیراده صاروخان بکك اوغلو سلیمان بك بردنبره خسته‌لاندی.

خسته‌لق، فضله بر صیتما ایدی. کندیسنه صوغوق صو ایچیره‌رك ضدیله تداوی‌ایتمك ایسته‌دیلر. آتش کیتدکجه آرتدی. سلیمان بکك کنج سیماسنده أولوم علامتلری کورولدی. اومور بك‌چوجوغك بوحالندن پك متأثر اولدی. چونکه‌باباسی اونی کندیسـنه امانت ایتمشـدی. یانـنه كلدی، تیریاکله بیلانمش شراب ایچیردی. سلیمان بك بر آز آچیلیر کبی اولدی؛ فقط آتشی کیتدکجه زیاده‌لشدی؛ تکرار بوزلو صو ویردیلر؛ فقط أولومی دوردورمایه موفق اولامادیلر. اومور بك‌اندیشه‌ایچنده ایدی: صاروخان بکك حدتندن قورقویوردی. احتمالکه بوکا قیزار،

اولکه‌سنه تجاوز ایدردی. آرتق (ترا کیا)ده بر دقیقه دورامادی. صاروخان بك، دها اوغلونك اولومنی خبر آلمادن حرکت ایتدی، (ایزمیر)ه کلدی. اومور بك دوغرو دوشونمشدی: صاروخان بك، اوغلونك اولومندن صوك درجه متأثر اولدی. اومور بك چوق اوغراشدی. فلاکتزده پدرك حدتنی بردرلو تسکینه موفق اولامادی. اومور بکك دونوشی، قانتاقوزینوس ایچین بویوك بر فلاکت اولدی. دوشمانلری تکرار آیاقلاندیلر. مع مافیه آرتق بونك اودرجه اهمیتی یوقدی: ولایتلر کاملاً قانتاقوزینوسك النده ایدی. ایمپراطوریچه آننا دوصاوانك نفوذی (بیزانس) سورلرندن اوته‌یه کچه‌میوردی. قانتاقوزینوسك طرفنده ایسه آناطولونك اك قدرتلی بر بکی واردی: عثمان اوغلو اورخان بك، قانتاقوزینوسك وعدینی بکلیوردی. نهایت بو وعد ایفا ایدلدی. اورخان بك تهٔودورا ایله اولندی (٧٤٧هـ، ١٣٤٦م). او زمان، قانتوقوزینوسله اورخان بك آراسنده‌کی صمیمیت بوسبوتون آرتدی. بیزانس سرایی تلاشه دوشدی. ایمپراطوریچه آننا تکرار تورکلرك یاردیمنه باش ووردی. (لیدیا) بکی صاروخان بکله بر ائتلاف عقد ایتدی. اومور بك بونی خبر آلدی. قانتاقوزینوسه یاردیم ایچین ایکی بیك تورك کوندردی. بونلر صاروخان بکك اوردوسنه مقابل کله‌جکلر، سرایك تشبثنی عقیم براقاجقلردی. قانتاقوزینوس صاروخان بکك عسکرلرینی الده ایتدی.

استانبولدن (سیلیوری) اوکلرینه برقاچ کمی کلدی . ایکی حکمدار بو کمیلرده ایدی . فقط کمیده کیلر ، قانتاقوزینوسه قارشی حرکت ایده‌جك اولان تورکلرك، بالعکس اونی مدافعه ایتدکلرینی کورونجه دورامادیلر، صاووشوب کیتدیلر. قانتاقوزینوس تورکلره ابدیاً منتداراولدی. تورکلر بوش دونمه‌مشلردی: بولغارستانه کیرمشلر ، ایجه دویوم اولمشلردی .

(بیزانس)ك وضعیتی کوندن کونه قانتاقوزینوسك لهنه دونیوردی . قانتاقوزینوس بو فرصتدن استفاده ایتدی . (سیلیوری) دن (بیزانس) اوزرینه یورودی. (یدی قوله) ده‌کی یالدیزلی قاپو (خیریسو پورطا) دن آنسزین شهره کیردی . ایمپراطوربچه‌یه برهیئت کوندردی. قانتاقوزینوسله ایمپراطوربچه آراسنده برائتلاف عقد ایدلدی. قانتاقوزینوسه قارشی هرکسك اعتمادی آرتدی. (بیزانس) ده دواملی برسکون حاصل اولمایه باشلادی (۷٤۸ ھ) .

قانتاقوزینوس مرادینه ایرمشدی. آرتق (بیزانس) تختنده ایمپراطورله برابر سلطنت سوره‌جکدی. فقط بوتون بوظفرلری وموفقیتلری تورکلرك سلاحنه بورجلیدی .

اورخان بك قائن پدرینك (بیزانس) تختنی الده ایتمه‌سندن پك ممنون اولدی. ایکی حکمدار بیننده‌کی صمیمیت کیتدکجه آرتدی. قانتاقوزینوس اورخان بکك قوتنه کووه‌نده. (تراکیا) دن آلدیغی

یرلری صرب قرالندن ایسته‌دی ؛ قرال قطعیاً راضی اولمادی. ایکی طرف حربه حاضرلاندی. قانتاقوزینوس، دامادی اورخان بکه درحال برمکتوب یوللادی. اورخان بکدن امداد ایسته‌دی. اورخان بك سفره کلمه‌دی. دورت اوغلو، سلیمان، مراد، ابراهیم وخلیل بکلرله برابر قائن پدرینه اون بیك کیشی کوندردی.

تورك قوماندانلری تراکیایه کیرنجه، ایشك رنکی دکیشدی. تورکلر، صربلری مدهش بر هزیمته اوغراتدیلر. (میغدونی) یه قادار کلدیلر ؛ اطرافی هرج و مرج ایتدیلر (۱). اورادن دوندیلر، آناطولویه کچوب کیتدیلر.

مع مافیه آناطولوده یاشایان تورکلردن بر قسمی تراکیایه الآن تجاوز ایدییورلردی. بر دفعه، ینه ایکی بیك کیشی (تراکیا) یه کچدی. اوصیراده قانتاقوزینوس، کندیسنه اطاعت ایتمه‌ین (مه‌ده) شهرینی تأدیبدن دونویوردی. بوشهر، مرمره ساحلنده ایدی.

قانتاقوزینوس، قارشیسنده تورکلری کورونجه قورقدی. کندیلریله محاربه‌یه کیریشدی ؛ فقط تماميله مغلوب ایده‌مه‌دی. تورکلر طاغلره چکیله‌رك مدافعه‌یه باشلادیلر. قانتاقوزینوس عسکرلرینه محاربه‌یی کسدیردی، تورکلرك یانـنه کیتدی، طاتلی سوزلرله اونلری اقناعه موفق اولدی. تورکلر بونازکانه

---

(۱) لوبو، کتاب ۱۱۲، ص ۱۲۹

معامله‌یه قارشی قانتاقوزینوسه حرمت ایتمه‌یه باشلادیلر قانتاقوزینوس هپسنی اطرافنه طوپلادی . اونلره تورکجه نصیحتلرده بولونمایه باشلادی . تام بو صیراده ، دامادی نیکه فوروس‌له زادکاندن بر قاچ کیشی تورکلرك اوزرینه آتیلدیلر ، ایچلرندن برقاچنی شهید ایتدیلر . ایشته بو ، بویوك بر فلاکت اولدی . تورکلر بردن بره ایرکیلدیلر ، خنجرلرینی چکدیلر . برشی یاپمایاجقلردی ، بوذلیلانه تجاوزه قارشی یالکز کندیلرینی قورویاجقلردی . مع مافیه ، ایسته‌سه‌لردی ، اودقیقه‌ده امپراطوری‌ده تلف ایدرلردی . فقط قانتاقوزینوسك بوندن ممنون اولمادیغنی کوردوکلری ایچین برشی یاپمادیلر . قانتاقوزینوس دامادینی‌ده ، زادکانی‌ده شدتله تکدیر ایتدی . تورکلری طاتلی سوزلرله یاتیشدیردی ، هدیه‌لرله تلطیف ایتدی . بوحادثه‌یی‌ده شوصورتله آتلاتمایه موفق اولدی . اوصیراده ، ینه بر تورك قافله‌سی (خالکیدیکیا) یه تجاوز ایتمش ؛ اوراده ، قانتاقوزینوسك بویوك اوغلو ماته‌ئوسله چارپیشیوردی (٧٤٩) .

عثمانلی تورکلر بیزانسك داخلی ایشلرینه بالذات قاریشنجیه‌یه قادار ، آنادولوده‌کی تورك بکلریله (بیزانس) بیننده‌کی مناسبتلر بو درجه‌ده ایدی .

اورخان بکك مقصدی ، بیزانس وصایتی آلتنده بولوندورمق ، اوراده هیچ بر یابانجی قوتك یرلشمه‌سنه میدان ویرمه‌مکدی .

اوموربك ایسه (بیزانس)ه یاردیم ایده‌رك اورخان بکی ضعیفلاتمق ایسته‌یوردی . اوصیراده جنویزلر متصل قانتاقوزینوسه تجاوز ایدییورلردی . قانتاقوزینوس بوتجاوزلردن قورتولمق ایچین وندیکلیلرله اتفاق ایتدی، بوصورتله جنویزلری انقسامه دوچار ایتمك ایسته‌دی . حالبوکه قانتاقوزینوسك وندیکلیلرله اتفاقی اورخان بك ایچین بویوك برتهلکه‌ایدی. قانتاقوزینوس ناصلکه کندی متفقلریله برلشدی ایسه ، جنویزلیلرده قانتاقوزینوسك متفقلریله برلشمه‌یه قرار ویردیلر، اورخان بکله بر معاهده عقد ایتدیلر . اورخان بك جنویزلیلره ، امداد اوله‌رق ، برسواری قطعه‌سی کوندردی .

جنویزلیلر تورك سواریسنی (بیزانس) قارشیسنه برلشدیردیلر. اورخان بك ، بومسئله‌ده قائن پدرینك منفعتنی قطعیاً نظر اعتباره آلمادی : اولا : جنویزلیلردن کلیتلی پارا آلاجقدی ؛ ثانیاً : وندیکلیلر کندی اولکه‌سی جوارینه کلدکلری حالده کندیسنه هیچ بر خبر ویرمه‌ملرینی سیاست نزاکتنه مغایر کورمشدی ؛ چونکه کندی ، دیپلوماسی مراسمنه دائما رعایت ایدییوردی . ثالثاً : قانتاقوزینوس وندیکلیلره استناد ایده‌جك اولورسه ، کندیسنك وصایتی آلتندن چیقمش اولاجقدی .

اورخان بك، بوسببلرله قائن پدرینه قارشی جنویزلیلرله اتفاق ایتدیکی کبی، بالآخره ینه‌عین سببلرله بوآنیس پاله‌اولوغوسه‌ده

یاردیم ایتدی . فقط کنج ایمپراطورك ، کندیسنك یاردیمیله قناعت ایتمیه‌رك صربلر ، بولغارلر ، وحتی وندیکلیلرله‌ده اتفاق ایتدیکنی کورونجه، درحال قانتاقوزینوس طرفنی التزام ایتدی. اوغلو سلیمان بك معیتیله اون بیك کیشی کوندردی. صربلرله بولغارلر، قانتاقوزینوسك رقیبی یوآنیس پاله‌اولوغوسله برلشمشلر، (آمفیتیون) قلعه‌سنه هجوم ایدییورلردی. سلیمان بك بومجادله‌ده دوشمانلرینه اودرجه شدتلی برتعرض اجرا ایتدی که ، ایلك حمله‌ده صربلری‌ده ، بولغارلری‌ده هزیمته اوغراتدی . تورکلر (ادرنه) یه دوغرو یورودیلر، آلدقلری غنیمتلری قانتاقوزینوسه کتیردیلر . پیشلرنده برسورو اسیرلروحیوانلرده‌واردی. یوآنیس پاله‌اوغوس‌ده ، طرفدارلری‌ده ، بو انهزامدن متأثر اولدیلر . سلیمان بکك عسکرلری برقاچ کون دیکلندیلر . داها صوکرا ، بولغار کویلرینه شدتلی بر آقین یاپدیلر ، بوتون غنیمتلری یانلرینه آلارق آناطولویه دوغرو چکیلوب کیتدیلر .

سلیمان بك‌داها (تراکیا)دن چیقمامشدی که، یوآنیس پاله اولوغوس کندیسنه برهیئت کوندردی. بوهیئت ، سلیمان بکدن یوآنیس پاله اولوغوسه یاردیم ایتمه‌سنی رجا ایده‌جکدی . کنج ایمپراطورك مبعوثلری ،سلیمان بکه برچوق هدیه‌لرله برابر، ایمپراطوردن برده مکتوب کتیرمشلردی. بومکتوبده یوآنیس پاله‌اولوغوس، قانتاقوزینوسی قطعیاً ایمپراطور صاییمیوردی .

سلیمان بك یوآنیسك ایلچیلرینه غایت نازکانه معامله ایتدی؛ ایمپراطورلرینه قطعیاً ضرر ویرمك نیتنده اولمادیغنی، فقط هدیه‌لرینی قبول ایده‌میه‌جکنی سویله‌دی. یوآنیس پاله‌اولوغوسك مکتوبنی قانتاقوزینوسه یوللادی. سببی، کنج ایمپراطورك قانتاقوزینوس حقنده تعقیب ایله‌دیکی کیزلی امللری کندیسنه آکلاتمقدی.

حالبوکه قانتاقوزینوس اورخان بکدن هم امداد آلیر، هم‌ده آلندن کلسه، اونی محو ایتمه‌یه چالیشیردی. قانتاقوزینوس بو غایه‌سنه ایرمك ایچین اك زیاده پاپا آلتنجی قله‌مانه کووه‌نیوردی. حتی، بیزانسده مدهش بر وبا وقوعه کلدکدن صوکرا ایدی که (١٣٤٨ م) تورکلرك استیلاسندن قورتولمق ایچین پاپایه مراجعته قرار ویردی. اساساً سلفلری‌ده مشکلاته اوغرار اوغرامز، هپ بو چاره‌یه باش وورورلردی. قانتاقازینوس کندیسنه یاردیم ایتمه‌سی ایچین پاپایه اوچ ایلچی کوندردی. فقط پاپا، قانتاقوزینوسك علیهنده ایدی. خصوصیله، قیزی ته‌ئودورایی اورخان بکه ویرمه‌سی اونی بوسبوتون اغضاب ایتمشدی. پاپایی قانتاقوزینوس علیهنه اك زیاده تشویق ایدن‌ده، ایتالیالی بر قادین، زامپه ایدی. بو قادین، وقتیله آننادو صاووایی کنج آندرونیقوسله اولنمك ایچین (بیزانس) ه کتیرمشدی. ایتالیایه دونوشنده، قانتاقوزینوسدن بحث ایتمش، اونی آننایه قارشی حرکتندن دولایی تقبیح ایله‌دیکی کبی، تورکلره اولان صمیمیتی، حتی اونلره قیزینی

ویره‌رك قاننی بیله قاریشدیردیغنی پاپایه مفصلاً آكلاتمشدی .
شیمدی قانتاقوزینوس، پاپانك فكرینی دوزه‌لتمك ایسته‌یوردی .
قانتاقوزینوسك ایلچیلری كندیسنی بو آنس پاله اوغوسله‌یاپدیغی محاربه‌دن دولایی تبریه ایده‌جكلر، توركلرله اولان مناسباتك صرف احوال ایجابندن اولدوغنی سویلیه‌جكلردی . خصوصیله قانتاقوزینوسدن اول‌ده، كنج ایمپراطورله والده‌سنك اسلاملرله اتفاق عقد ایتمش اولدوغنی، قانتاقوزینوسك‌ده اونلرك اثرینه بعیت ایله‌مش بولوندوغنی آكلاته‌جقلردی. قانتاقوزینوس، ایلچیلرینه بالخاصه شونی سویله‌مه‌لرینی تنبیه ایتمشدی: قانتاقوزینوس تورك عادتلرینی قبول ایده‌میه‌جكی كبی، اونلرك دینلرینی‌ده هیچ برزمان تصویب ایتمز . اكر آوروپا حكمدارلری توركلره قارشی اتفاق ایدرلرسه، كندیسی اونلری مملكتندن چیرمه‌یه یاردیم ایده‌جكی كبی، كندیلرینه‌ده التحاق ایده‌جك، و تورك عرقنی محو ایتمك ایچین اهل صلیبك باشنه بیله كچه‌جكدر .

ایلچیلر بوتون بو مطالعه‌لری پاپایه آكلاتدیلر. پاپا پك ممنون اولدی. ایلچیلره عزت و اكرامده قصور ایتمه‌دی. حتی (بیزانس)ه دونمك اوزره حركت ایده‌جكلری صیراده، قانتاقوزینوسه ممنونیتنی آكلاتمالرینی، و یاقینده مذاكراته دوام ایتمك اوزره (بیزانس) ه مرخصلر كونده‌ره‌جكنی سویله‌دی (١) .

---

(١) لوبو ، كتاب ١١٢، ص ٣٣٧

او صیراده سلیمان بك آناطولویه دونمشدی. قانتاقوزینوس تکرار دامادی یوآنیس پالەاولوغوسله اوزلاشمق ایستەدی. ایمپراطور بردرلو یانشمایوردی: (ادرنه) اساساً یوآنیسك ألندن چیقمشدی. قانتاقوزینوس اورایەده تماميلەحاکمدی. بو سببدن، یوآنیس پالەاولوغوسه قارشی شدتلی بر حرب یاپمایه قرار ویردی. کنج ایمپراطوری شهردن شهره قوغدی. یوآنیس بوسریع ظفرلره قارشی دورامیەجغنی آکلاینجه، (تەنەدوس، بوزجه آطه)یه التجا ایتدی. زوجەسی، وقانتاقوزینوسك قیزی ألەنیده برابردی. ألەنی بوحربلرده زوجنه صوك درجه صادق قالمشدی. یوآنیس، (تەنەدوس)دن برقایغه بینەرك (بیزانس)ه کیرمەیه چالیشدی. قانتاقوزینوس پایتخته دکلدی، (وەرا)دهایدی. فقط زوجەسی ایرینی اویله مصیب تدبیرلر اتخاذایتدی که، یوآنیس هیچ برشی یاپمایه موفق اولامادی. آرتق بیزانس خلقی تاج وتخت غوغالرندن بیقمشدی. قانتاقوزینوس، اوغلو ماتەاوسی ایمپراطور انتخاب ایتدیردی.

(بیزانس) ده بوحادثەلر جریان ایلەدیکی صیراده، سلیمان بك (هەللەسپون) اطرافنده بلدەلر فتح ایدییوردی. تورکلرك بوصورتله ایلریلەمەلری قانتاقوزینوسی اندیشەیه دوشوردی. اورخان بکك آنی برتعرضله (بیزانس)ی آلماسندن قورقویوردی. (ترا کیا)نك برچوق شهرلری وازجمله (چمنی) تورکلر ألندهایدی.

قانتاقوزينوس بو بلده‌لری توركلردن زورله آلامازدی. بوسببدن اورخان بكه يازدی: (ترا كيا) ده‌كی شهرلری كنديسنه تسليم ايتمه‌سی ايچين شهزاده سليمان بكه امر ويرمه‌سنی رجا ايتدی. ايمپراطورلغك اك كوزل نقطه‌لرينی ضبط ايده‌رك آرالرنده اوته‌دن بری موجود صميميتی شهزاده سليمان بكك خللدار ايتمه‌مه‌سنی استرحام ايتدی. اورخان بك، اوغلونه برای نزاكت برمكتوب يازدی. سليمان بك باباسنك امرلرينی ايسته‌میه‌رك ايفا ايتدی. (چمنی) يی براقمق ايسته‌میوردی. قانتاقوزينوس اون بيك آلتون كوندرنجه، راضی اولدی (٧٤٥).

اوسنه، مدهش بر زلزله (ترا كيا) ساحللرنده‌كی شهرلرك چوغنی خراب ايتمشدی. اهاليدن برقسمی انقاض آلتنده قالمش، برقسمی ده آجلقدن وسفالتدن قيرلرده تلف اولمشلردی. (كليبولی، قالی پوليس) او درجه خساره اوغرامشدی كه، داخلنده همان آز برنفوس قالمشدی.

سليمان بك، او اثناده، (هه‌لله‌سپون) جوارنده (په‌ژ) ده اوطورييوردی. (ترا كيا) شهرلرينك زلزله‌دن دوچار اولدوقلری خساری خبر آلنجه، بو وضعيتدن استفاده ايتمك ايسته‌دی. (ترا كيا) نك بوتون شهرلرينی دولاشدی. اك زياده خساره اوغرايان بلده‌لری تعمير ايتدی. نفوسسز قالانلره اهالی يرلشديردی.

سليمان بكك الڭ زياده نظر دقتنى جلب ايدن، (كليبولى) ايدى. (كليبولى) نك سورلرينى ياپديردى، استحكاملرينى تعمير ايتدى. قلعه‌يه كاملاً توركلرى يرلشديردى. قانتاقوزينوس بو تدبيرلردن چوق متأثر اولدى. ألنده، قارشى دوراجق، هيچ بر قوت يوقدى. نهايت اورخان بكه شكايته مجبور اولدى. سليمان بك (چمپنى) يى داها تسليم ايتمه‌مشدى. اورخان بك سليمان بكه امر كوندردى. (ترا كيا) دن آلديغى شهرلرى، حتى (چمپنى) يى ده سريعاً تسليم ايتمه‌سنى طلب ايتدى. حالبوكه سليمان بكك بو حركتنى معذور كوستره‌جك سببلر واردى: سليمان بك (ترا كيا) شهرلرينى مسلح قوتلرله آلماديغنى، بورالرى كاملاً خراب و پريشان و نفوسدن ده محروم بولوندوغى جهتله كنديسنك اورالره صلحاً كيرمش اولدوغنى، بناءً عليه هيچ بر شخصك حقوقنه تجاوز ايتمه‌مش بولوندوغنى سويله‌دى. اورخان بك ايمپراطوره قارشى واقعا ظواهرى محافظه ايديوردى؛ فقط سليمان بكك بو بلده‌لرى اشغال ايتمه‌سنده كنديسنك ده دخلى واردى. مع مافيه، قانتا- قوزينوسك مشروع آرزولرينى يرينه كتيرمك ايچين، هيچ بللى ايتمك ايستمه‌دى.

قانتاقوزينوس، اورخان بكه يالكز رجاده بولونمقله ده قالمادى: آرالرنده قطعى بر ائتلاف زمينى حاضرلامق ايچين (ايزميد) ه كله‌جكنى، كنديسيله (ايزميد) ده مذاكره‌ده بولوناجغنى ده

آکلاندی . اورخان بك خسته‌لغی وسیله ایده‌رك کیتمکدن اجتناب ایتدی . نهایت برچوق مشکلاردن و مذاکره‌لردن صوکرا ، سلیمان بك اشغال ایتدیکی بوتون شهرلری قرق بیك آلتون مقابلنده تسلیمه راضی اولدی (٧٥٥ ھ) .

قانتاقوزینوس ، آرتق بوفلاکتلر قارشیسنده ، دامادی ایمپراطور یوآنیس پاله‌اولوغوسله برلشمکدن باشقا چاره کوره‌مه‌دی . اوصیراده ، قانتاقوزینوس علیهنده‌کی جریانلر کیتدکجه آرتمشدی . (سلانیك) شهری پاله اولوغوسدن طرفه اولمشدی . جنویزلیلرده ایمپراطوره یاردیم ایدییورلردی . حتی (بیزانس) ده بیله یوآنیس پاله‌اولوغوسه طرفدارلر ظهور ایتمه‌یه باشلامشدی . قانتاقوزینوس آرتق یورولمشدی . نهایت ، دامادی یوآنیس ـ پاله‌اولوغوسله مذاکره‌یه کیریشدی . ایکی ایمپراطور بیننده ائتلاف حاصل اولدی . یوآنیس (بیزانس) ه کلدی ، ایکی طرفك بربرینه اعتمادی چارچابوق آرتدی . هرکون مه‌طوختیسك اوینده طوپلانان مجلسه کیدرلر ، مذاکره‌لرده بولونورلردی . بومذاکره‌لردن برنده ، (تراکیا) یه دولان تورکلرك ، بولغارلرك و صربلرك چیقاریلماسی موضوع بحث اولدی . روملر بونلرك کافه‌سنه (باربار) دییورلردی . قانتاقوزینوس بومسئله‌یه دائر برنطق ایراد ایتدی . تورکلرك حرب صنعتنده پك ایلریله‌مش اولدقلرینی سویلدی . پاراسزلقدن بحث ایتدی . پارا و قوت اولمادقجه

بونلره قارشی مقاومتك امکانسز اولدوغنی آکلاتدی، وسوزینه شو صورتله دوام ایتدی :

— بزم محاربه ایده‌جکمز یالکز اورخان دکلدر. اوزمان بزبزی چاغیرارق تراکیایه کومه‌لرله دولاجق اولان بوتون آناطولو تورکلریدر. بوباربارلر بزه قارشی دینلرینك واضعی طرفندن کندیلرینه الهام ایدیلن وعدلرك تلقین ایله‌دیکی وحشیانه برقوتله هجوم ایده‌جکلردر. پیغمبرلری، بزمله حرب ایتدکلری تقدیرده، جنتده کندیلرینی ابدی تاجلر بکله‌دیکنه اونلری اعتقاد ایتدیردیکی کبی، عسکرلریمزدن‌ده نه قادار آدم اولدوررلرسه، اوبر دنیاده اوقادار مکافاته نائل اولاجقلرینه ایمان ایتدیرمشدر.

قانتاقوزینوس نطقنی بیتیردیکی زمان، اطرافدن میریلتیلر باشلادی. کندیسی اورخانله متفق بولوندوغی ایچین حرب ایتمك ایسته‌مه‌دیکنی، دامادی مسلمان اولدوغی ایچین تراکیاده‌کی تورکلری التزام ایله‌دیکنی یوزینه قارشی سویله‌دیلر. قانتاقوزینوس بونلره جواب ویره‌مه‌دی. نهایت، مجلسی تعطیله مجبور اولدی.

آرتق قانتاقوزینوس بومجادله‌لرك دوام ایدوب کیده‌جکنی آکلادی. نهایت، تاج وتختنی اوغلو ماته‌اوس ایچین تأمین ایتدی. کندی، سلطنتدن چکیلمه‌یه مجبور اولدی. سرایده بوتون اثوابلرینی

چیقاردی ، صاچلرینی کسدیردی ، آرقاسنه بر پاپاس البسه‌سی کیدی . بیتاب و بی مجال ، (مانغان) مناسترینه چکیلدی . زوجه‌سی، ایمپراطوربچه‌ایرینی‌ده بلاتردد قوجه‌سنه اقتفا ایتدی، یوزینی قاپادی، قوجه‌سنك تصرفنده بولونان (مارط) مناسترینه کیتدی .

قانتاقوزینوسك سلطنتدن فراغتی اورخان بکك (بیزانس)ه قارشی تعقیب ایتدیکی سیاستی بوسبوتون دکیشدیردی . آرتق اورخان بك بیزانسه قارشی هیچ بر تعهده باغلی دکلدی . بیزانس تختنده ایکی ایمپراطور واردی : یوآنیس پاله‌اولوغوس، ماته‌اوس قانتاقوزینوس. بونلردن، یوآنیس باجناغی؛ ماته‌اوس قائن برادری ایدی. اورخان بکك یوآنیسه هیچ اعتمادی یوقدی. خصوصیله ، کندیسنك قانتاقوزینوسله اتفاقندن بری غزالرك‌ده آرقه‌سی کسیلمشدی . آرتق بیزانسه قارشی مجادله‌یه دوام ایتمك لازمدی . بوملی حرکتك باشنه آنجق سلیمان بك کچه‌بیلیردی. اورخان بکك بویوك قارده‌شی علاءالدین بك (ایزنیق) فتحنی متعاقب (۷۳۲) وفات ایتمشدی (۱) . اوصیراده ، عجلان بکك اوغلوندن آلنان (قره‌سی) ایالتی ۷۳۷ سنه‌سندن بری سلیمان بکك اداره‌سنده ایدی. ذاتاً اورخان بکك بیزانسه یاردیم ایچین (ترا کیا) یه دائما سلیمان بکی کوندرمه‌سی‌ده ، موقعك یاقینلغی

---

(۱) بلیغ ، کلدستهٔ ریاض عرفان .

وسلیمان بکلک بهادرلغی سببیله ایدی .

اوبراوغلومرادبك (بروسه) سنجاغنه متصرفدی. بورایه (بك سنجاغی) دیرلردی . شهزاده خلیل بك ده (ازمید) حوالیسنه متصرفدی. بوصیراده ایدی که، دیکر اوغلو خلیل بك (ازمید) کورفزنده کزرکن فوچه قورصانلری طرفندن اسیر ایدیلدی. اورخان بك ، یوآنیس پاله اولوغوسك نفوذندن استفاده ایتمك ایسته دی. یوآنیس ده ایمپراطور ماته اوسه یاردیم ایتمه مسی شرطیله اوغلونی قورتاراجغنی وعد ایتدی. نهایت موفق اولدی . خلیل بکی ، باباسی اورخان بکه کوندردی .

اواثنالرده، یوآنیس، ماته اوسله بوزوشدی. ایکی ایمپراطور آراسنده تکرار حرب باشلادی . ماته اوس ، یوآنیسه قارشی مشکل وضعیتده ایدی. صربلر کندیسنه یاردیم تکلیف ایتدیلر. ماته اوس بوتکلیفی قبول ایتدی. فقط صربلری مملکتنه صوقمق ده تهلکه لی ایدی . ایچابنده اونلری (بیزانس) طوپراغندن قووابیله جك برقوت ده لازمدی .

ماته اوس، انشته سی اورخان بکه مراجعت ایتدی. اورخان بك واقعا یوآنیس پاله اولوغوسه سوزویرمشدی ؛ فقط صربلرك بیزانسی نفوذلری آلتنه آلماسی کندیسی ایچین ده تهلکه لیدی. بوسببدن قائن برادری ماته اوسه یاردیم ایتمه یی دها موافق کوردی. بیزانسه بش بیك تورك کوندردی . بوعسکرلر بیزانسه کلیر

گلمز بر لحظه بيله صبر ايده‌مه‌ديلر . كنديلرينك درحال دوشمانه قارشى سوق ايدلمه‌لرينى ايسته‌ديلر . ماته‌اوس هنوز حاضرلانمامشدى. اونى‌ده بكله‌مه‌ديلر، دوشمانه قارشى يورويشه باشلاديلر. ماته‌اوس، ايسته‌رايسته‌مز، اونلرى تعقيبه مجبوراولدى. توركلر (فه‌ر) جوارنده دوشمانه شدتلى برهجوم ايتديلر، اولا بوزولور كبى اولديلر؛ فقط بالاخره كنديلرينى طوپلايارق صربلرى قاچيرمايه موفق اولديلر .

ماته‌اوسك موفقيتلرى چوق سورمه‌دى . دعواسنى كيتدكجه غائب ايتديكينى آكلادى. نهايت خصمنك ألنه اسير دوشونجه، اوده باباسى كبى فراغته مجبور اولدى .

اورخان بك، باجاناغى يوآنيس پاله‌اولوغوسله قارشى‌يه قالدى. آرتق بيزانسه قارشى بسله‌ديكى حسلرك تظاهرينه هيچ برمانع يوقدى. قانتاقوزينوسله‌يوآنيس پاله‌اولوغوسك مجادله‌لرى اثناسنده اويله آنلر كلمشدى كه، جنويزليلر ويا ونديكليلرله بر اتفاق ايتسه‌يدى، (بيزانس) او دقيقه‌ده توركلرك ألينه گچه‌بيليردى؛ فقط ايمپراطورله صهريتى بوكا مانعدى. قاچ دفعه‌لر، روم‌ايلنده، (تراكيا) ده فتح اولونان يرلرى بيله اوغلو سليمان بكه كرى ويرديرمشدى. اورخان بك، قانتاقوزينوس درجه‌سنده‌ده بيزانس سلطنتنه لياقت ادعا ايده‌بيليردى : او دورده قسطنطينوسك پايتختى مختلف قوتلر آراسنده بازيچه ايدى .

قانتاقوزینوسله اوغلو ماته اوسك فراغتندن صوكرا، اورخان بك (بیزانس)ك ضعفندن استفاده ایتمك ایستهدی. یکی أملاریك قوهدن فعله كتیریلمهسنه اوغلو سلیمان بکی مأمور ایتدی (۷۵۸). معیتنه، كرك مشاورهده بولونمق، وكرك عسكری حركتلری ادارهده یاردیم ایتمك اوزره حاجی ایل بكله أجه بكی وغازی فاضل بكی ویردی.

سلیمان بك اساساً تراكیایه برقاچ دفعه كچمشدی. تراكیا شهرلرینك حالنه تماميله واقفدی. آرتق بوسفر اورایه تماميله یرلشهجكدی. سلیمان بك، بومقصدله قوتلی بردوننما حاضرلادی. لوبو دییور كه: «سلیمان، بوسفر ایچین دكزجیلك فننده هنوز عجمی اولان باربارلردن بكلهنمیهجك درجهده قوتلی بر دوننما حاضرلادی. قانتاقوزینوسك اصراری اوزرینه اوجه روملره براقمش اولدوغی شهرلرك قسم اعظمنی و ازجمله (كلیبولی)یی آلدی. روایت ایدرلر كه یوآنیس پاله اولوغوس (كلیبولی) نك آلیندیغنی ایشتدیکی زمان، ملتك فلاكتلریله استهزا ایتمهسی لازمكلن برحكمدارك آغزینه یاقیشمایاجق برسوز سویلهمش: تورکلر اولسه اولسه بر طوموز آخوری آلدیلر دیمش. ایمپراطورك بوندن مقصدی، (كلیبولی) نك مدافعهسنه یارایان (خریدوقاسترو، طوموز حصار) ینی ایما ایمش. حال بوكه (كلیبولی)، بوندن اولده ایضاح ایتدیكمز وجهایله، بیزانسك اك قوی آناختاریدی، آطهلر دكزندن بیزانسه كیدن بوغاز

کچیدیگی قاپاتیوردی » (لوبو ، بیزانس تاریخی ، کتاب ۱۵ اولا
لر ،
ص ۴۰۳) .

مؤرخلریمز تورکلرك شهزاده سلیمان بك معیتیله روم ایلینه کچیشنی
ایلك کچیش عد ایدرلر . ۸۹۱ دن صوکرا یازیلان (تواریخ آل عثمان)
تورکلرك روم ایلینه کچیشلرینی شویله تصویر ایدر :

« راویلر شویله روایت ایدرلرکیم سلیمان شاه ولایت سیر ایتمکه
چیقدی . سیران ایدرکن ناکاه (آیدنجق) ده تماشاغه کلدی .
کوردیکم عجایب غرائب بنالردر کیم سلیمان علیه السلام بنا ایتمشدی .
پس سلیمان پاشا تماشالغی تفرج ایدرکن عجبه قالدی ، و برآز فکره
واردی . زیاده پهلوان اَر ایدی . اجه بك ایتدی :

— ای جانم ، نه عجب فکره واردکوز وفراستکوز واردر ددی .

سلیمان پاشا ایتدی :

— نعم . اشبو دکیزی اوته کچمکه فکر ایدرین . عجب ممکن
اولامیکه ، اول یرك کافرلری خبر آلمدین بو دکیزی اوته کچه‌بله‌وز .
اکا نجه تدبیر ایده‌لوم دیو اول فکرده‌یم .

سلیمان پاشا ایله دیجك ، اجه بك و فاضل بك درلردی ایکی
دلاور وار ایدی . بو ایکیسی ایتدیلر :

— ای خان . اکر دستور ویررسکوز ، بز ایکیموز بودکیزی
اوته کچلوم . تقدیرده نه ایسه کوروز .

ددیلر . سلیمان پاشا ایتدی :

— نه یردن کچرسك ؟

ددلر ، آنلر ایتدیلرکه :

— ای شاه . بونده یرلر واردرکه کچدی یقندر . هم آساندر .

ددیلر . بونلر ایله دیجك سلیمان پاشا دخی آنلره دستور ویردی .
پس آنلر دخی سوردیلر ، واردیلر بر یول بولدیلر ، آدنه (وارنجه)

بر حصاردر ، (کوپرجکی) دن (۱) اشغه دکیز کنارنده
بولیدن یقارو و (چملنك) (۲) حصاری دیرلر. آنك مقابله‌سنده
روم‌ایلی طرفنه اجه بك وفاضل بك اول ایکی غازی برصال دوزدیلر.
دخی کیجه‌ایله (جمبین) قلعه‌سنك نواحیسنه کچدیلر، باغلر آراسنده بر
کافر دوتدیلر. اول کافری صندا‌له بندروب علی‌الصباح سلیمان پاشا اول
کافره ایتدی :
ـــ بزه حصاره کرمکه برچاره وارمدرکه ، کافرلر بزی دویمیه .
ددی . اول کافر ایتدی :
ـــ ای شاه بن سزی بریردن ایلته‌یم که کمسنه کورمدین حصاره
کیره‌سز .
ددی . هماندم سلیمان پاشا امر ایتدی . بر قاچ صال دوزدیلر.
آندن سلیمان پاشا یتمش سکسان بهادر دلاورلر آلوب اول صالاره
بینوب وقلان لشکری آناطولی یقاسنده قیوب وکندو کیجه ایله روم
ایلی یقاسنه کچدیلر . بو کافر بونلری طغری (جمبین) قلعه‌سنه
کتوردی (۳) ، بر ترسلك وارایدی ، قلعیه قرشو چکلمش ایدی .
قلعه‌دن زیاده یوکسك‌ایدی . قدرت اللهی کورکه ، اولدم قلعه‌نك ایچنده
کمسه یوغدی . زیرا کیم خرمن وقتیدی . جمیع خلق هپ خرمنده
ایدیلر . قلعه شویله خالی قلمشیدی. سلیمان پاشا دخی اول یتمش‌سکسان
کشیله اول ترسلك‌دن قلعیه کیردیلر . قلعهٔ فتح ایتدیلر و لکن قلعه

---

(۱) عاشق پاشا زاده (ص ٤٨) (کوپرجکی) یی (کوره‌جه)
دیه یازار .
(۲) چملنك، اساساً (چمنلك) در .
(۳) عاشق‌پاشا زاده‌ده بوحصار، (چین حصاری) دیه‌یازیلمشدر.
حال‌بوکه‌عاشق پاشا زاده‌نك(چین) وتواریخ آل‌عثمانك (چمبین) دیدیکی
(چمنی) در ، بیزانسلیلرك (چیمپه) سیدر .

کافرلرندن برقاچ کافرکه آدی بللوجه‌در، آنلرك کبی صقلدیلر کرك اولا دیو . پس تورکار قلعه‌نك لیمانده کمیلر بولدیلر، اول کمیلری آلدیلر. واول کافرلری کمی ایچنه‌قودیلر، وقرشو آناطولی‌یقاسنه تورکاره ولشکره کوندردیلر . آندن غازیلردن ایکیوز مقداری کمیلر آرقیوب قلعیه قویدیلر و قلعده آتلو بولدیلر . غازیلر آتلندیلر و (بولایر) یاننده (آقچه لیمون ، آقچه لیمان) درلردی ، برلیمون واردی ، سلیمان‌پاشا غازیلرله اول‌لیمونه واروب خیلی کمیسین اوده اوروب یقدیلر وینه قلعیه کردیلر . آندن طورمادین اوته یقادن آدم کچوردیلر. بویله ایده ایده چوق لشکر جمع اتدیلر . اول قدم‌روم ایلنه کچمك سلیمان پاشادن‌اولدی» (ص ١٤) .

نشری ، عاشق پاشا زاده ، لطفی پاشا ، سلیمان بکك روم ایلینه کچیشنی هپ بوصورتله تصویر ایدرلر .

مؤرخ عالی دیورکه :

« وزبان حالله کویا که بو ابیاتی اوقودیلر :

نظم

آق‌دکزی کچمشوز بز برایکی صالله .
همت مردانله ، غیبدن ارسالله .
اولدی بزم صالمز، تخت سلیمان بیزه .
کوزلرمز آچمشوز احسن اعماله .

حتی ناظم مولود نبی‌سلیمان چلبی که مشارالیه سلیمان پاشای غازینك سمی هم مشربی واحیاناً سرخلقهٔ بزمنه داخل اولوب مصاحبتیله شرف کسب ایدن همنام مؤدبی ایدی ، مجاهد بزر

کوارلك روم ایلی یقاسنه کچدیکن اشتدی، تهذیب غزایه دعا نامهٔ بی همتا انشا ایدوب بو مناسبتله بو مطلع غرانی املا ایتمشیدی، بیت:

ولایت کوستروب خلقه صویه سجاده صالمش سین
یقاسین روم ایلینك دست تقوا ایله آلمش سن ».

حال بو که، سلیمان بکك (کلیبولی) قلعه سنه یرلشمه سی، تورکلرك روم ایلینه ایلك کچیشلری دکلدی؛ فقط ایلك یرله شیشلریدی. اولجه قانتاقوزینوسلك خاطری ایچین (کلیبولی)یی کری ویرمشلردی؛ شیمدی بوکا آرتق امکان یوقدی.

کیبن دیورکه:

« شیمدیکی تورکلر چاناق قلعه یی ایلك کچیشلریله صوك کچیشلرینی قاریشدیرارق اورخانك اوغلونی سکسان یاغماجی ایله پك آز معلوم اولان بر دوشمان طوپراغنه حیله ایله کچمش باربارلر کبی کوستریورلر. حالبوکه سلیمان اون بیك کشیلك بر تورك سواریسیله دها اول روم ایمپراطورینك کمیسنه دوست ومتفق کبی قبول ایدلمش، ذخیره لرینی ده ایمپراطور تدارك ایتمشدی» (بیزانسك سقوطی تاریخی، ص ٧٩٨).

کیبنك بو مطالعه سی، شهزاده سلیمان بکك روم ایلینه کچیشنه عائددر. مع مافیه (شیمدیکی تورکلر) ك ٧٥٨ ده روم ایلینه کچیشمزی هیچ بیلمه ین بر اولکدیه کچیش صورتنده تصویر ایتمه لری تماماً یا کلشدر.

سلیمان بك (کلیبولی) نك احوالنه واقفدی. کذا ٧٤٧ ده

تەئو:ورابی آلمق ایچین (سیلوری) یه اوتوز قادار کمی یوللایان اورخان بکك ۷۵۸ ده روم ایلینه عسکرینی صاللرله کچیرمش اولماسیده دوغرو اولاماز . توركلر روم ایلینه صاللرله دکل ، بیزانس مؤرخلرینك تصویر ایتدکلری کبی ، بویوك بر دونانما حاضرلایارق کچمشلردر .

سلیمان بك برقاچ کون ایچنده روم ایلینه ایکی بیك کیشی کچیرمه یه موفق اولدی . عالی دییور که : « اولا (اود کوکلك) قلعه سنی آلدیلر ، خلقن عموماً قلیچدن کچیروب بعده (اکسمیل ، بولایر) قلعه سنی فتح ایدوب ایچنده کیلری خراجه کسدیلر » .

سلیمان بك آلدیغی حصارلری تعمیر ایتدیردی ، ایکی آی بونلك ایچین چالیشدی ، باباسی اورخان بکه خبر کوندردی :

« دولتلو همتکله روم ایلی فتح اولنمغه سبب اولندی . کافرلر زبوندر . ایمدی شویله معلوم اولەکم بو طرفدن فتح اولان حصارلره وولایتلره اهل اسلامدن چوق آدم کرکدر . بو فتح اولان حصارلرك ایچنه قومیه . وهم یارار غازیلر کوندرك . »

اورخان بك روم ایلینه (کوچر قره عرب أولری) نی کوندردی . بونلر (کلیبولی) نواحیسنه یرلشدیرلدی . سلیمان بك (تکفور طاغی ، رودوستو) یه دوغرو ایلریله‌دی . (کل کل حصاری) نی آلدی ، (خیره پولیس ، خیره بولی) یه یورودی . بواثناده ، (قره سی) دن آقین آقین توركلر کلیور ،

ترا کیایه دولویوردی .

او سنه اورخان بك روم ایلینه ایکنجی بر اوردو کوندردی . بو اوردو کوچوك اوغلو مراد بکك قومانداسنده ایدی . سلیمان بك (ایپصاله) یی آلمشدی . مراد بك ده (قوکور حصار) ی قوشاتدی . آپوقاووقوس ، بیزانس ایمپراطورندن برجزا کوردیکی تقدیرده صیغنمق ایچین بورایی غایت مکمل صورتده تحکیم ایتمشدی .

عاشق پاشا زاده بو حصاردن بحث ایدرکن دییورکه :

« قوکور حصاری نك تکفورینه قالاقونیا دیرلردی ، خیلی بهادر کافر ایدی . ترك کم روم ایلینه کچدی ، اول آت آرقه سندن اینمدی » .

مراد بك حصاری آلدی . استانبول ایله ادرنه آراسنده (چورلو) اوزرینه یورودی . بوراسنی آنجاق فضله تلفات ویره‌رك آلمایه موفق اولدی . حصاری او صورتله ییقدیردی ، که سورلرندن اثر بیله قالمادی . (چورلو) نك یاقیننده (پیرغوس ، برغوس) اهالیسی صوك درجه قورقدیلر ، هپسی ده شهرلرینی براقوب قاچدیلر . مراد بك (برغوس) ی اشغال ایتدی ، بو پارلاق ظفرلردن صوکرا آناطولیه دوندی . او اثناده اورخان بك (بروسه) ده ایدی .

بو سفر ، مراد بکك فتوحاتنه سلیمان بك دوام ایتدی . سلیمان بك ، ترا کیایی کاملاً فتحه عزم ایتمشدی . حتی بو عزمنی

معیتنده‌کی غازیلره‌ده تلقین ایچین شو سوزلری سویله‌دی :

— یولداشلر سزه وصیت ایدرمکه بن بو یقینده دنیادن کدیسرم . امدی بنی بو ولایتده دفن ایده‌سز، و اکر سزه کافر غلبه ایدوب اوزریکوزه کلورسه زنهار صقنه‌سز . کافردن یوز دوندرمیه‌سز . اللهه توکل ایدوب دوره‌سز . حق تعالی‌نك حکمتن کوره‌سز .

اوصیراده سلیمان بکك معیتنده غزا ایدنلر: حاجی ایل بکلر، اجه بکلر ، اوره‌نوس بکلردی . حتی (قوکور حصاری) طرفلرینی اجه بکه تیمار ویرمشلر ، اوحوالی‌یه (اجه اوواسی) دیمشلردی . کذا ، غازی فاضل بکك‌ده بو ولایتده تیماری واردی . حتی فاضل بك‌ده ، اجه بك‌ده ، أولدکلری زمان ، بو ولایته کوموملشلردی .

سلیمان بك (قوکورحصار) نی غازی اوره‌نوس بکه ویردی. کندی‌ده آرا صیرا آقینلر یاپار ، (کلیبولی) یه دونر کلیردی. سلیمان بك ، ترا کیایه کچدکدن صوکرا ، هیچ راحت کورمه‌دی . (پیرغوس ، برغوس) ك مراد بك طرفندن فتحنی متعاقب اوده (ادرنه) اوزرینه یورودی .

مؤرخ لوبو دیورکه :

« سلیمان ادرنه‌یی قوشاتدی ، شهر اوزون مدت قارشی قویدی. سلیمان ، (ادرنه) یی‌ده آلدقدن صوکرا، ایمپراطورلغك

بوتون مالکانه‌سنی آلمانی دوشونمشدی . آرتق ظفردن ظفره قوشیوردی . نهایت أولوم ، اونی ظفر کوکبه‌سی اوزرنده یاقالادی » (کتاب ۱۹۵ ، ص ٤٠٣) .

فی الحقیقه « آو ایدرکن اوقله بر جانور اوردیلر ، بو جانور قاچدی ، سلیمان پاشـا آردینه دوشدی ، آتینك آیاغی بر دلیکه گچدی ، آتی دوشدی ، سلیمان پاشا بیله دوشدی ، اول آراده شهید اولدی (۷۵۸) . (عاشق پاشا زاده ص ٥١).

لطفی پاشاده سلیمان بکك وفاتی شویله تصویر ایدییور :

« سلیمان پاشا آته بنوب اول یرلری سیر ایدرکن آتی آیاغی بردلوکه گچوب آتیله تکرلنوب اول آراده شهید اولدی. هجرتك یدی اللی طقوزنده » (ص ۳٥) .

غریغوراس‌ده شو مطالعه‌ده بولونیور :

« خلیل بکك تخلیصی ایله مشغول ایکن اورخان بکك سلطنت وارثی ودولتنك اداره‌سنه مأمور اولان بویوك اوغلونك وفاتی وقوع بولمشدی » (۷٥۷) .

سلیمان بکك وفاتی روملر ایچین بویوك بر فرصت اولدی. درحال گمیلرله (کلیبولی) طرفلرینه هجوم ایتدیلر ، تورکلر « سلیمان پاشانك تابوتین بر دیوار آلتنده گومدیلر ، و اوزرینه طاش ییغدیلر . بلورسز ایلدیلرکم ، انی کافر بولوب بر حدث ایتمسونلر » . بعده روملره شدتله مقابله ایتدیلر ، و نهایت

موفق اولدیلر .

سلیمان بکك وفاتی اورخان بکی دلخون ایتمشدی . اساساً کندی‌ده ، بروسه‌ده ، خسته ایدی. اوغلونك وفاتنی ایشیدنجه چوق آغلادی . او درجه‌ده‌که ، الم و اضطراب خسته‌لغنی بوسبوتون آرتدیردی . ذاتاً اختیارلامشدی . اورخان بك ، ملالنی ظفرله اونوتمق ایسته‌دی. حاجی ایل‌بکله اورەنوس بکی (دیمتوقه) اوزرینه کوندردی . (دیمتوقه) حیله‌ایله آلیندی: (دیمتوقه) محافظی بومهم‌موقعی محافظه‌ایتمه‌نك اهمیتنی آکلامشدی. استحکاملرینی آرتدیرمش، اطرافنده‌کی چفته سوری تعمیر ایتدیرمشدی . حتی هرطرفدن برچوق عمله کتیردی. تورکلردن برچوغی‌ده عمله صفتیله حصاره کیردیلر. برقاچ کون صوکرا عمله‌لر بربرینه طوتوشدیلر . قارغاشالقدن بالاستفاده سلاحخانه‌یی باصدیلر ، محافظلرینی اولدوردیلر ، شهرك قاپیلرینی جوارده پوصوده یاتان تورکلره آچدیلر . شهر برآنده فتح ایدلدی . اهالیدن برچوغی قارشی قویمق ایسته‌دیلر ؛ فقط یك چابوق جزالرینی کوردیلر .

تورکلر (دیمتوقه) یی اوزون مدت محافظه ایتدیلر. نهایت قانتاقوزینوسك رجاسی اوزرینه تکرار کری ویردیلر. قانتاقو- زینوس بیزانس تختندن محروم اولدوغی حالده ینه مملکتنك منافعنی کوزه‌تیوردی. تعقیب ایتدیکی دستورده شوایدی: « ای

بر وطنداش، وطنی اداره ایدنلرك یاپدقلری حقسزلقلرك جزاسنی وطننه چکدیرمز ».

اورخان بك ، قائن پدرینك آرزوسنی بو سفرده یرینه کتیردی . فقط آرتق تورکلر ایچین ترا کیادن چیقمق احتمالی یوقدی. تورکلرك روم ایلینه یرلشمه‌لری بیزانسه قارشی بویوك بر موفقیتدی .

بیزانس، بوصورتله، تورك اردولریله دکل، تورك حصارلریله قوشادیلیوردی. دها اول (بروسه) ، (ازنیق) ، (ازمید) فتحلری ده حواله‌لرله ممکن اولا بیلمشدی. بیزانسه قارشی‌ده عین اصولك تطبیقی ، اطرافنی آنجق دائمی حصارلرله قوشاتمق سایه‌سنده ممکن اولا بیلیردی . تورکلر ، قرون وسطا تاریخنی ابدیاً قاپایاجق معظم حادثه‌نك ایلك اساسلرینی قوردوقلری ایچین بختیاردیلر .

---

۳ . یشیل بروسه

عثمانلی تورکلر، آناطولونك الك قدرتلی برزمرەسی ایدی. اولا (قرەجه حصار) ی، صوکرا (یکیشهر) ی پایتخت اتخاذایدن عثمانلی تورکلر، (ویتینیا) نك الك کوزل مرکزینیده الده ایتمشلردی. (یشیل بروسه)، بودیادك الك جاذب بلدەسیدی.

تورکلر (بروسه) یی پایتخت ایدندکدن صوکرا، (ایزنیق) ی ده آلمشلر، بوسفر اوراده اقامتی اختیار ایلەمشلردی. بونکله برابر، تورکلرك مقر ایدندکلری بلدەلر ایچنده هرزمان اهمیتنی محافظه ایدن، ینه (بروسه) ایدی.

(بروسه) اولیمپوس طاغنك اتکنده، یشیل بر اووا کنارنده ایدی. یانندن کوموش کبی بر صو آقیوردی. تورکلر طاغه (کشیش طاغی)، صویه‌ده (نیلوفر، اولوفر صویی) دیدیلر.

ابن بطوطه، اورخان بك زماننده (۷۳۲)، بروسه‌یی شو صورتله تصویر ایدییور:

« بر بلدهٔ کبیره و عظیمه اولوب چارشولری لطیف سوقاقلری فسیحدر. هرطرفی بساتین و میاه جاریه ایله

محاطدر . خارجنده شديدالحراره بر صو جريان ايدوب بو بولك
برحوضه منصب اولور. بونك اوزرينه، بری ذکوره ، ديکری
اناثه مخصوص اولەرق ، ايکی بنا ياپيلمشدر . مرضی شفا
بولمق مقصديله ، بوقاپليجه يه عزيمت و حتی بعضيلری الك بعيد
اقطار و محالدن اختيار سفر ومشقت ايدرلر . واردين ايچون
بر زاويه بولنور . کلانلر ، اوراده ساکن اولەرق ، مدت
اقامتنجه يعنی اوچ کون مدتجه اطعام ايديلورلر» (ص ٣٣٩).

(بروسه)، روماليلر زماننده ده ، بيزانسليلر زماننده ده
معمور دکلدی . بروسه يی ، الك زياده اعمار ايدن، تورکلر اولدی .
ثروت و قوت هپ (بروسه) اطرافنده طوپلاندی . نيلوفر
خاتون، کندی آديله آکيلان صو اوزرينه بر کوپرو، بر عمارت
ياپديرديغی کبی، اورخان بك ده ايچ قلعه ده بر جامع بنا ايتديردی .
جامعك انشاسنه ٧٣٦ ده باشلاندی ، ٧٣٨ ده ختام بولدی .
قاپيسنك اوزرنده شو کتابه واردی :

«بسم الله الرحمن الرحيم

قل هو الله احد

الله الصمد

لم يلد ولم يولد

ولم يكن له كفواً احد

فی تاريخ سنة ثمان و ثلثين و سبعمائه »

«اللهم اغفر لصاحب هذا المسجد وهو الامير الكبير المعظم المجاهد سلطان الغزاة غازى بن الغازى شجاع الدنيا والدين الافاق بهادر زمان اورخان بن عثمان ادام الله تم مسجد المبارك لمرضاة الله تعالى من بنى مسجدا له بنى الله بيتا فى الجنة »

اوليا چلبى بو جامعدن بحث ايدركن ديبوركه :

«ايچ قلعه‌ده‌در. طولاً وعرضاً يوزاون آياقدر. بر طبقه مناره‌سى واردر. اورخان بك بوراده مدفوندر. اورخان طاوولى ديدكلرى قرمزى قيلغلو طبل كبير بو جامعك بر طاقنده آصيليدر . دولت عثمانيه‌ده ابتدا بو طاوول چالنمشدر . سلف پادشاهلرينه مخصوص سراى بو قلعه‌ده‌در . فاتحه گلنجه‌يه قدر پادشاهلرك سرايى بو ايدى » (جلد ٢ ، ص ١٠).

ايچ قلعه‌نك يوللرى بويوك طاش دوشه‌ليدى . اولرينك بر قسمى رومليردن قالما ايدى . طاش و طوغله ديوارلرى اوزرنده رومجه يازيلر و تاريخلر واردى .

اورخان بك بو جامعدن ماعدا بر تابخانه ، برده عمارت ياپديردى . حصارده‌كى مناسترى مدرسه‌يه تحويل ايتدى . مدرسه‌يه آيريجه اوقاف تعيين ايله‌ديكى كبى ، طلبه‌نك ، خدمه‌نك وظيفه‌لرينى‌ده وقفيه‌سنده تعيين ايتديردى . بيزانس طوپراقلرنده توركلردن ايلك جامع انشا ايدن ، اورخان بك اولدى .

نشرى ديبوركه : « همان بك سرايى يانده برمسجد بنا ايتدى . (ايل ارى خواجه مسجدى) درلر. بروسه قلعه‌سنده اول بنا اولان مسجد بودر . صكره اخى حسن دخى بو مسجدك قربنده بر زاويه بنا ايتدى» (ص ٧٠) . اخى حسن ، شيخ أده‌بالينك قارده‌شى اخى شمس الدينك اوغلو ، يعنى مال خاتونك عموجه‌سى اوغلو ايدى .

اورخان بکك بروسه‌ده عمارت یاپدیردیغی بر حقنده نشری شو معلوماتی ویرییور :

« بروساده پیدردوغی عمارت یری بر ایسوز یر ایدی . اکندودن صکره آدم ورمغه وهم ایدردی. زیره (کوکدره) صویی اول ایامده (بالیق پازاری) نده آقردی . اول سببدن دره‌ٔ اوته یقایه کچمکه خوف ایدرلردی. صکره دره‌نك اوته چایدن یکاطرفنه (آت پازاری) اولیجق حصاردن یانی برآز امین اولدی . شمدی اول آت پازارینك یری سلطانی اولمشدر » (نشری ، ص ١٠٤) .

اورخان بك حصار ایچنده‌کی سرایده اوطوروردی . فقط بروسه‌ده اوطوردوغی نادردی. اکثریا (ایزنیق) نده بولونور، استانبوله قارشی یاپیلان حرکتلری اورادن اداره ایدردی .

اودورده پادشاهلره (سلطان) دنیلمزدی. مثلا عثمان غازی یه عثمان بك ، عثمان شاه ، عثمان خونکار دنیلدیکی کبی ، اورخان غازی یه‌ده عین عنوانلر ویریلیردی .

اولیا چلبی دییورکه :

« تا ابوالفتح سلطان محمده کلنجه آل عثمانه عثمان بك ، اورخان بك ، مراد بك دیرلردی » (جلد ٢ ، ص ٣٧).

اورخان بکك ایلك زوجه‌سی ، (یارحصار) تکفورینك قیزی نیلوفر خاتوندی . نیلوفر خاتونله اولندیکی زمان (٦٩٨)، اون سکز یاشنده ایدی . همان بوتون کنجلکی آت اوزرنده وبیزانس حصارلری اوکنده کچمشدی .

اورخان بكك نيلوفر خاتوندن ايكی اوغلو دنيايه كلدی : سليمان بك ، مراد بك . بونلردن باشقه ، اوچ اوغلو دها واردی : ابراهيم بك ، خليل بك ، قاسم بك . نيلوفر خاتونله ازدواجندن برقاچ سنه صوكرا (٧٢٣) ، آسپورجه خاتونله أولنمش ، اوندن ده ابراهيم بك دنيايه كلمشدی . اوغوللرندن ايكيسی ده بروسه نك فتحی سنه سی دنيايه كلمشلردی (عاشق پاشا زاده ، ص ٣١).

اورخان بكك صوك زوجه سی ، بيزانس ايمپراطوری قانتا قوزينوسك اورتانجا قيزی تهٔودورا ايدی . اورخان بك اولنديكی صيراده (٧٤٧) آلتمش يدی ياشنده ايدی . قانك والده سی ، ايمپراطوريچه ايرينی ايدی . قانتاقوزينوسك كوچوك قيزی أله نی ايمپراطور بو آنيس پاله اولوغوسله ، بويوك قيزی ماريقه ده آنكه لوس خاندانندن نيكه فوراس دوقاسله أولنمشلردی . قانتا قوزينوسك زوجه سی ايرينی ، بولغار قرالی يوآن آسانك حفيده سيدی . بناءً عليه ، اورخان بكك كرك بيزانس ايمپراطورلريله ، كرك بولغار قراللريله صهری مناسبتلری واردی .

اورخان بك بو مناسبتلرك صميميتنی محافظه يه دائما چاليشيردی .

اورخان بكك تهٔودور ايله دوكون مراسمی غايت پارلاق اولمشدی . او صيراده اورخان بك (بروسه) ده ايدی . تهٔودورانك كوزللكينی اوته دن بری ايشيديردی . قانتاقوزينوس ، شرقده قوی بر متفق قازانمق ايچين ، كنديسنه كنج پرنسسی تكليف

ایتدیکی زمان، چوق ممنون اولمشدی . قانتاقوزینوس، کندیسی ایچین اورخان بکله خوش کچینمه‌مك قادار بویوك بر فلاکت اولامیه‌جغنی بیلمز دکلدی . مع مافیه بوتون سرای خلقی قانتاقوزینوسه معارضدی. قانتاقوزینوس بو مسئله‌یی قرارلاشدیرمق ایچین نهایت بر مجلس طوپلادی . مجلس اعضاسی اورخان بکله اتفاقك بیزانس ایله غایت نافع اولاجغنی ، حتی بونك ایچین هر نه فدا کارلق لازمسه، یاپمقدن کری دورولماماسنی سویله‌دیلر . قانتاقوزینوس متفقاً ویریلن بو قرارله‌ده قنع اولمادی . دوستی، آیدین بکی اومور بکه‌ده بر مکتوب یازدی . اومور بك بو اتفاقی غایت مصیب کوردی . حتی مکتوبنده ، اورخان بکك قانتاقوزینوس قادار کندیسنی سومیه‌جکی آشکار ایسه‌ده ، (بروسه) بکنك قومشو اولمق حیثیتیله ، کندیسنه چوق فائده‌سی دوقوناجغنی؛ واقعا کندیسی ایمپراطوره یاردیم ایتمه‌یه هر زمان حاضر ایسه‌ده ، بویله بر زمانده اوزاق مسافه قطعنه مجبور اولاجغنی، اورخان بکك ایسه بر اشارتله اوردوسنی ایسته‌دیکی یره دوکه بیله‌جکنی قطعی دلیللرله آکلاتدی . بوندن باشقه، بیزانس ایمپراطورلرینك قیزلرینی مسلملرله تزویجدن اوته‌دن بری کری دورمادقلرینی‌ده مثاللرله کوستردی .

قانتاقوزینوس ، بو مراجعتلردن صوکرا قیزینی اورخان بکه ویرمه‌یه راضی اولدی، قرارینی بیلدیرمك اوزره بروسه سراینه

ایلچیلر کوندردی. عین زمانده کلینی آلمق و مملکتنه کچیرمك ایچین‌ده عسکر کوندرمه‌سنی رجا ایتمشدی.

اورخان بك بوخبردن چوق ممنون اولدی. درحال اوتوز قادار کمیله بر چوق عسکر، سرای ارکانندن‌ده الك مهملرینی کوندردی. قانتاقوزینوس (سیلیوری) یه کلدی. بیزانس ایمپراطورلری قیزلرینی یابانجی حکمدارلره ویردکلری زمان، دوکونك (سیلیوری) ده یاپیلماسی عادتدی.

اوکون (سیلیوری) خارجنده، قیرده، پرنسسلری هرکس کوره بیله‌جك قادار یوکسلك برسدیر یاپیلدی، سدیرك یانی باشنه بر چادیر قورولدی. ایمپراطوریچه ایرینی، ته‌ئودورا ایله، برده او برقیزیله برابر، کیجه‌یی بو چادیرده کچیردیلر. قانتاقوزینوس اوردوکاهده قالدی. ایرته‌سی کون ته‌ئودورا آناسنك چادیرندن آیریلدی. کیمسه کورمه‌دن سدیره چیقدی. سدیرك اطرافی غایت قیمتدار پرده‌لرله اورتولوایدی. پرده‌لری هپ ایپکلی وصیرمالیدی. پرده‌قالدیریلیر قالدیرلماز، کوزل ته‌ئودوراظریف اثوابیله میدانه چیقدی. یاننده خادم آغالر، اللرنده مشعله‌لر، دیز چوکمشلردی. مراسمده حاضر بولونانلرك هپسی آیاقده ایدی. یالکز ایمپراطور آته بینمشدی. ته‌ئودورا هرکسه کوزوکدیکی صیراده، موزیقه جنك هواسی چالمایه باشلادی، بوهوانك آرالرنده مملکتك الك کوزل سسلیلری اوقویورلردی.

اورخان بکك دلبر زوجه‌سی ایچین مدحیه‌لر اوقونیوردی. بو مدحیه‌لری دورك الك یوکسك شاعرلری تنظیم ایتمشلردی. مراسمه بر ضیافتله نهایت ویرلدی. اورخان بکك بوتون بکلری ضیافته اشتراك ایتدیلر. عسکرلر ایچین ده صوفرالر واردی. ضیافتلر کونلرجه سوردی. الك نهایت پرنسس ته‌ئودورا باباسی ایمپراطوردن و والده‌سی ایمپراطوریچه‌دن مساعده ایسته‌دی، ایکیسی ده کوزلری یاشارارق قیزلرینی اوقشادیلر، (ویتینیا) ساحللرینه، (بروسه) سراینه دوغرو یوله چیقاردیلر.

ته‌ئودورا، بروسه سراینده غایت مدبرانه حرکت ایتدی. اختیار زوجنك حرمتنی ومحبتنی قازاندی. اورخان بك زوجه‌سنی تماماً حر براقدی. ته‌ئودورا دیننی ده دکیشدیرمه‌دی. تورك علماسی آراسنده اوکامسلمانانغك یوکسکلکنی آکلاتانلر، اسلامه دعوت ایدنلر یوق دکلدی؛ فقط ته‌ئودورا بردرلو راضی اولمادی. اورخان بکك یاننده نفوذینی دائما أیلکه حصر ایتدی. پاراسیله فقیرلره یاردیم ایدر، اسیرلری قورتاریردی (۱).

اورخان بك ته‌اودورا ایله أولندیکی سنه (۷٤۷)، قائن پدرینی زیارت ایتمك ایسته‌دی. قانتاقوزینوس اوسنه (بیزانس)ه کیرمش، رقیبنه قارشی سلطنت تختنه کچمه‌یه موفق اولمشدی. عین زمانده قانتاقوزینوسی ده تبریك ایده‌جکدی. اورخان بك،

---

(۱) لوبو، کتاب ۱۱۲، ص ۲۰۵ : ۲۰۷

برقادیرغه ایله (اسکدار) ه کلدی. یاننده ته‌اودورا ایله برابر، شهزاده‌لرندن سلیمان بك، مراد بك، ابراهیم بك، وخلیل بك ده واردی. ایمپراطور، اورخان بکی (اسکدار) ده قارشیلادی. بر قاچ کون برابر یاشادیلر. آولرده، اکلنجه‌لرده وقت کچیردیلر. یمکده، بر صوفراده اورخان بکله ایمپراطور، دیکر بر صوفراده‌ده اورخان بکك درت اوغلو اوطورمشدی. اورخان بکك معیتی خالی‌ده خالیلر اوزرینه اوطورمشلر، یمك ییورلردی.

اورخان بك بو التفاتدن ممنون اولدی. زوجه‌سنی واوغوللرینی براقدی؛ کندی، مملکتنه دوندی.

ایمپراطور، ته‌ئودورا ایله برابر اورخان بکك اوغوللرینی و معیتنی آلدی، ایمپراطوریچه‌یی و دیکر قیزلرینی‌ده اونلره کوسترمك ایچین بیزانسه کوتوردی. بیزانسده ته‌ئودورا ایله برابر اورخان بکك اوغوللری اوچ کون قالدیلر، ایمپراطوردن قیمتدار هدیه‌لر آلارق (بروسه) یه دوندیلر.

خلیل بك (ازمید) خاصنه متصرفدی. اکثریا اوراده اوطورور؛ قیرلرده، دکز کنارلرنده کزردی. بر یاز کونی، هوا آلمق ایچین بویوکجه بر بالقچی قایغنه بیندی. (دیل) ده کزمك ایسته‌دی. ساحل کاملاً آغاجلقدی. آغاجلرك آراسنه برقورصان کمیسی کیزلنمشدی. بوکمی، آراصیرا ساحله تجاوز ایدر، الینه کچیردیکی آداملردن پارا آلوب

صالیویردی . کمیده کیلر خلیل بکك بیندیکی قایغی کورونجه بردنبره هجوم ایتدیلر ، برقاچ کیشی‌یی یارالادیلر ، خلیل بکی اسیر ایتدیلر ؛ دوس دوغرو (فوچه) یه کلدیلر . اودورده (فوچه) حاکملری بیزانس ایمپراطورلری طرفندن انتخاب اولونوردی .

اورخان بك ، خلیل بکك فلاکتنی دویونجه ، چوق متأثر اولدی . نهایت قورصانلرك فوچه‌لی اولدقلرینی و خلیل بکی مملکتلرینه کوتوردکلرینی خبر آلدی . فوچه‌دن انتقام آلماسنه جغرافی وضعیتی مساعد دکلدی . اورخان بك ، اوغلو خلیلك کندیسنه تسلیمنی باجاناغی ایمپراطور یوآنیس پالهاولوغوسدن ایسته‌دی . اورخان بکله ایمپراطور بیننده اوزون بر مخابره قاپیسی آچیلدی . ایکی طرفدن ایلچیلر کیدوب کلمه‌یه باشلادی فوچه‌لیلره قارشی ایمپراطورك کمیلر کوندرمه‌سی لازمدی . بیزانس خزینه‌سنده ایسه پارا یوقدی . اورخان بك بو پارایی تأمین ایله‌دیکی کبی ، روم اسیرلرندن برچوغنی ده عفو ایتدی . حتی ایمپراطورك رقیبی ماته‌اوس قانتاقوزینوسی ، یعنی قاینی‌ده تأدیب ایده‌جکنی وعد ایتمکدن کری دورمادی .

ایمپراطور اولا فوچه حاکمی (قالوته‌ت) ه بر هیئت کوندردی . قالوته‌ت ، هیئته غایت متعظمانه جوابلرده بولوندی . لیاقتنك فوقنده عنوانلر و پارالر ایسته‌دی ، ایمپراطور برقاچ دفعه

مراجعت ایتدی؛ هیچ بر نتیجه حاصل اولمادی. (بوزجه آطه)، (ليمني) ومديللي دن طوپلاديني كميلري (فوچه) يه يوللادي. او صيراده قيش كلمشدي.

ايلك بهارده (٧٥٨) فعاليتله حاضرلانمايه باشلادي. فقط يالكز دكزدن هجوم كافي كلدي. صاروخان بكنيده فوچه ـ ليلرك اتفاقندن آييرمق لازمدي. بونك ايچين صاروخان بكيله ده اتفاق ايتدي. (فوچه) يي هم دكزدن، هم قره دن قوشاتمايه باشلادي. فوچه ليلر شدتله مدافعه ايديورلردي. هوالرك بوزوقلغي، دها برچوق عارضه لر، شهرك آلينماسنه مانع اوليوردي. محاصره خطنده ايمپراطور ده واردي. بعضاً صاروخان بكنه مسافر اولور، برابر يمك يير، برابر آوه چيقار، قلعه تسليم اولمادقچه محاصره خطني قالديرميه جغني سويلردي.

صاروخان اوغلو ايمپراطوري اسير ايتمه يي و فضله جه پارا قوپارمايي قوردي. فقط حيله سي پك چابوق ميدانه چيقدي. بر صباح، ايمپراطوره بر معتاد آت كوندردي. ايمپراطور بو ترتيباته قارشي تجاهل كوستردي. صاروخان اوغلونه كيزلي برشي سويليه جكني بيان ايده رك كميسنه دعوت ايتدي، صاروخان اوغلو بو تكليفي قبول ايله دي. ايمپراطورك سفينه سنه كلدي، كمينك خلاطلري چوزيله رك آچيلمايه باشلادي.

صاروخان اوغلو، كميده، برچوق كيشينك قارشيسنده

مقصدینی اعتراف ایتدی. نهایت ایمپراطوره، زوجه‌سنك مراجعتی اوزرینه ، چوجوقلرینی رهن براقارق قورتولمایه موفق اولدی.

یاز کلدی . یوآنیس پاله اولوغوسك رقیبی ماته‌اوس قانتاقوزینوس (ماکه‌دونیا) ده حرکته باشلادی؛ فقط صربلرالینه اسیر دوشدی . ایمپراطور صربلرله اویوشدی ، رقیبنی الده ایتمه‌یه موفق اولارق (بوزجه آطه) یه یوللادی. کندی‌ده بیزانسه کلدی.

اورخان بك متأثردی . پاله اولوغوسی بطائتندن دولایی تهدید ایدییوردی . اوسنه قیش پك سرت اولدی . ایمپراطور (بوزجه آطه)یه کلدی. خلیل بکی قورتارمق ایچین (فوچه) یه متوجهاً یوله چیقدی ؛ فقط برشیئه موفق اولامادی . تکرار بیزانسه‌دوندی. موسم بهاردی (٧٥٩). اورخان بك (خالکه‌دوآن، قاضی کوی) نه کلدی ، دکز کنارینه چادیرلرینی قوردی .

بورادن ایمپراطوری دعوت ایتدی. ایمپراطور اورخان بکك یانینه قادار کله‌مدی. اوزاقدن مخابره‌ایله قناعت ایتدی . کندی، (آرقلا ، قیزقوله‌سی) نده‌ایدی . مخابرات اوچ کون سوردی. اورخان بکله یوآنیس پاله‌اولوغوس آراسنده بعض شرطلر قرارلاشدیرلدی :

١. خلیل بك اسارتدن قورتاریلنجه، یوآنیس پاله‌اولوغوسه داماد اولاجق، هنوز اون یاشنه کلن قیزی ایرینی ایله أوله‌نه‌جکدر.

٢ . آرالرنده‌کی صلح هیچ بر زمان نقض ایدلمیه‌جکدر .

اورخان بك بو شرطلری قبول ایتدی . ایمپراطوره کلیتلیجه پارا ویردی . بو پارانك بر قسمی خلیل بکی قورتارمایه صرف ایدیله جکدی .

ایمپراطور (فوچه) یه کلدی . قالوته تله مخابره یه کیریشدی . نهایت کندیسنه (پانی پرسه واسطوس) رتبه سیله یوز بیك آلتونه یاقین پارا ویره رك خلیل بکی قورتارمایه موفق اولدی . ایکیسی ده اوچ صیرا کوره کلی بر کمی یه بیندیلر ، (بیزانس) ه دوغرو یوله چیقدیلر .

موسم یازدی . چفتجیلر أکینلرینی طوپلایورلردی . زراع ، صلح وسکون ایچنده ، چالیشمایه باشلامشلردی . آرتق اورخان بك طرفندن هیچ بر تجاوز قورقوسی یوقدی . ایمپراطورله خلیل بکك کمیلریله برابر ، داها برچوق کمیلر واردی . بونلرك هپسندن آلقیش صدالری یوکسه لیوردی .

خلیل بك بیزانسه کلدی . قره یه چیقدی . خلیل بکی کورمك ایچین هر طرفدن خلق کلمش ، شهر یابانجیلرله دولمشدی . خلیل بك بوتون بو غلبه لق اورتاسنده ، ایمپراطورله برابر ، یان یانه ، آت اوزرنده کیدییوردی . سرایه آتله یالکز ایمپراطورله اوغوللری وقارداشلری کیره بیلیرلردی . بو ، بیزانسك تشریفات مراسمندندی . خلیل بك سرای قاپیسنه کلنجه ، آتندن اینمك ایسته دی . ایمپراطور ، اینمه مه سنی رجا ایتدی . حتی آتنك دیزکینلرندن طوتوب ایلری چکدی ، خلیل بك یك محجوب

اولدی . ایمپراطور آتك دیزکینلرینی براقیوردی . خلیل بك محجوبیتندن چوق رجا ایتدی . سرای میدانینك اورتاسنه قادار بوصورتله کیتدیلر ، اوراده خلیل بك آتندن ایندی ، ایمپراطورك اوکینه دوغرو قوشدی ، آتنك دیزکیننی طوتمق ایسته‌دی . ایمپراطور چوق بالواردی . بوسفرده خلیل بك نزاکت وظیفه‌سنی ایفادن کری دورمادی . نهایت ایکیسی برلکده سرایه کیردیلر . سرایده ایمپراطوریچه ألهنی واردی . ألهنی خلیل بکی کورونجه ، باشیله سلاملادی . خلیل بك شو سوزلری سویله‌دی :

— اللهك بیلدیکنی کیمسه بیلمز . آنسزین اسیر اولدم ، عائله‌ملك اوجاغندن ومملکتمزدن اوزاقلرده قالدم . نه بلالر کوردم . یاره قیشه باقمایارق قره‌دن ودکزدن غیرتلر کوسترن ایمپراطور حضرتلرینك همتلریله قورتولا بیلدم . بولطفه مقابل بندن البته مکافات بکله‌مزلر ؛ ذاتاً بویله برشی قدرتمك فوقنده‌در . مع مافیه قدرتم یتدیکی وعمرم اولدوغی مدتجه کندیلرینه قارشی هردرلو فداکارلغی اختیار ایده‌جکم .

ایمپراطوریچه ألهنی ده نازکانه جوابلر ویردی . خلیل بکه سرایده ، ایمپراطورك دائره‌سی یاننده ، بر کوشك تخصیص ایدلمشدی . خلیل بك دائره‌سنه چکیلدی . آراده صیراده مزین أثوابلر کییر ، خلقه کورونوردی . ایمپراطور ، خلیل بکه حمام اکلنجه‌لری ، ضیافتلر ترتیب ایدردی . ایمپراطورك اوصیراده

ايكى ياشنده بر چوجوغى أولمشدى. فقط او ، كنج مسافرينى صيقمامق ايچين يالكز بر كون ماتم طوتديرمش ، ايرتهسى كون اكلنجهلره وضيافتاره دوام ايدلمشدى . جنازه آلايندن ايكى كون صوكرا ايدى كه، خليل بك نشانليسى ايرينى يى كوردى.

اوصيراده اورخان بك (ايزنيق) دن (ايزميد) ه كلمشدى. مقصدى ، اوغلونى قارشيلامقدى. نهايت ايمپراطورده خليل بكه برابر كمى يه بيندى. ، ايكى كونده (ايزميد) ه كلدى، سوكيلى اوغلونى اورخان بكه تسليم ايتدى. آرتق خليل بك كنديسنك دامادى ايدى . ايمپراطور، اورخان بكه كوروشدى . خليل بكى ولى عهد ياپماسنى رجا ايتدى :

— هم دوغروسى ده بودر !

ديدى. فى الحقيقه اورخان بك، اوغلو خليلى چوق سوردى . خليل بك ، جسور ، بنيهسى صاغلام ، عاقل، فعال بر كنجدى. اورخان بكك ده بوكا تمايلى واردى . بو سببدن ايمپراطوره نازكانه جوابلر ويردى . ايلريده بونك ده بر چارهسنه باقيلابيلهجكنى سويلهدى . ايمپراطورله برابر روم عسكرى ده واردى . او كون (ايزميد) ده پارلاق شنلكلر اولدى . تورك و روم عسكرلريله بيزانس رجالى بر آلاى ترتيب ايتديلر ، طاوولار ، كوسلر، نقارهلر چالارق خليل بكى (ايزنيق) ه كوتورديلر . (ايزنيق) او صيرانده غايت غلبهلكدى . تورك رجالنك الك

مهملری اوراده اوطورورلردی . تورکلرك خدمتنده برچوق ده روم واردی . بونلر اورخان بکله اوغلو خلیل بکی قارشیلادیلر ، قویونلر ، صیغیرلر ، قوماشلر تقدیم ایتدیلر . خلیل بکله برابر کلن بیزانسلیلری کندیلرینه مسافر ایتدیلر ، نهایت برچوق هدیه‌لرله مملکتلرینه کوندردیلر (٧٥٩) (١).

خلیل بکله پرنسس ایرینی‌نك دوکونلری ایدیلوب ایدلمه‌دیکی معلوم دکلدر. معلوم اولان برشی واردر. اوده شودرکه، خلیل بکك کوندوز بك نامنده بر اوغلو دنیایه کلدی . خلیل بك بروسه‌ده عمر کچیردی . عیسی بك محله‌سنده أوی ، موسی بابا تکیه‌سی اوستنده‌ده باغلری واردی. بورایه (خلیل بك باغلری) دیرلردی.

اورخان بکك اوغوللرندن سلیمان بك ده سید حسین چلبینك قیزی ساچوق خاتونی آلمش، عمرچلبی دنیایه کلمشدی .

اورخان بك، جوارده‌کی تورك بکلریله‌ده أیی کچینیردی . مثلا قره‌سی بکنك اوغلو طورسون بك بروسه سراینده اوطورووردی . بر قارداشی‌ده ، قره‌سی‌ده ، باباسی عجلان بکك یاننده ایدی . عجلان بك أولدیکی زمان اهالی طورسون بکی ایسته‌دیلر . بو خبری بروسه‌یه باباسنك وزیری حاجی ایل بك کتیردی . طورسون بك (بالیکسر) ایله (برغمه) یی اورخان بکه ویرمکه راضی اولدی ، (قیزیلجه، طوزله) ایله (بیغادیچ) ی

---

(١) لوبو ، کتاب ١١٤ ، ص ده ٣٣٦

کنديسنه ايستەدی .

اورخان بك بورالری فتح ايتمه‌يه قرار ويردی: (باليكسر) اوزرينه يورودی . عجلان زاده برغمه‌يه قاچدی ، اورخان بك مذاكره ايچين قارداشی طورسون بكی كوندردی . قلعه‌ده كيلر طورسون بكه جواب ويرمك شويله دورسون ، اونی اوقله أولدورديلر . اورخان بكك بو حركت كوجنه كيتدی . قره‌سی‌يی درحال كندی ملكنه الحاق ايتدی . طورسون بكك قارداشی ، اورخان بكه التجا أيله‌دی . اورخان بك ، عجلان زاده‌يی بروسه‌يه كوندردی . اوغلو سليمان بكه قره‌سيدن تيمارلر ويردی. كندی دوندی ، بروسه‌يه كلدی (٧٣٥) .

اورخان بك علم و معرفت اربابيله دوشر قالقار ، اونلره اكراملرده بولونوردی .

نشری دييوركه :

«اهل علمی وحفاظی سوردی . حفاظه واهل وظايفه علوفه تعيين ايتدی . حتی قضاته دخی علوفه تعيين ايتدی ، تا كيم كمسنه‌دن نسنه آلميه‌لر . القصه اورخان زماننده عتقا وفقرا مرفه الحالدلر. حتی زكوة ويره‌جك كشی بولنمز اولدی . انوك زماننده مولانا سنان عتبهٔ اورخانه كلوب اورخان اكا شولقدر نسنه ويردی كه سنان پاشا ديمكله معروف اولدی » (ص ١٠٤) .

بودورك الك مشهور علماسی : طورسون فقيه ، داود قيصری ، تاج الدين كردی ايدی .

طورسون فقیه فضل و کمالیله تمیز ایتمشدی . امام علینك غزالرینه دائر اثری معروفدی .

طورسون فقیهك اثرندن شو پارچه ، نظمده‌کی اقتدارینك درجه‌سنه بر نمونه‌در :

مسجده کیردی رسول قیلدی نماز
شکر ایدو بن حضرته ایتدی نیاز
بو غزوات بونده اولدی تمام
مصطفانك روحنه ویره‌م سلام
نیجه بونك کبی ایله‌دی غزا
دین یولی آندن کلیش اولدی بزا
یاالهی مصطفانك حرمتی
رحمتوکله یارلغا بو امتی
صوچومز چون آنی شفیع قیله‌ریز
مرحمتوك داخی چوقدر بیله‌ریز
رحمتك اومار سنك طورسون فقی
مصطفانك معجزاتلارك اوقی
مصطفایی قبول ایتدك یارلغا
یاالهی بیزی داخی یارلغا

داود قیصری مصرده تحصیل ایتمشدی . صدرالدین قونوی خلفاسندن کمال الدین قاشانینك ارشادینه نائل اولان داود قیصری ، مصردن دونوشنده مملکتنه کلدی ، اوراده علم و معرفت نشرینه باشلادی .

(ایزنیق) ك فتحنده ، اورخان بك داودك فضل و كمالنی ایشیتدی، اونی (ایزنیق) ه دعوت ایتدی . ایلك یاپدیردیغی مدرسه‌یه مدرس تعیین ایله‌دی .

داود قیصری اورخان بك زماننده (ایزنیق) ده پك چوق طلبه یتیشدیردی . اورخان بكك صوڭ سنه‌لرنده (۷۵۱) وفات ایتدی . (چیناردیبی) نه دفن ایدلدی . اڭ مهم اثرلری شونلردی : شرح فصوص الحکم ، مراتب التوحید ، تحقیق ماءالحیات و کشف اسرار ظلمات ، شرح عروض اندلسی ، شرح منازل السائرین ، رساله فی بیان احوال حضر . داود قیصریدن صوكرا، (ایزنیق) مدرسی تاج‌الدین كردی اولمشدی كه، اوده سراج‌الدین ارموینك شاكردیدی .

كذا ، شیخ طاپدوق امره، یونس امره ، عاشق پاشا ، وكلشهری ده اورخان بكك یاشادیغی دورده مهم تأثیرلر اجرا ایدن متصوفلر و شاعرلردی .

طاپدوق امره، (ساقاریا) حوالیسنده منزویانه یاشاردی. اصل اسمی امره‌ایدی . حاجی بكتاش ولینك دعوتنه بوتون شیخلر اجابت ایتدكلری حالده ، او ایتمه‌مشدی . نهایت حاجی بكتاش اونی ده قاراجه‌احمد وصاری‌اسماعیلله چاغیرتدی. نیچین كلمه‌دیكنی صوردی. اوده ، كندیسنه نصیب ویرن برال بولوندوغنی ، اُرنلر بزمنده حاجی بكتاشی طانیمادیغنی سویله‌دی . حاجی بكتاش

او الده برعلامت اولوب اولمادیغنی صوردی :

— آیاسنده بر بن واردی .

دیدی . حاجی بکتاش آلینی اوزاتدی . امره، یشیل بنی کورور کورمز :

— طاپدوق پادشاهم .

دیدی ، واو کوندن اعتباراً آدی (طاپدوق امره) قالدی. یونس امره‌یی طاپدوق امره‌نك درکاهنه کونده‌رن: حاجی بکتاش ولی ایدی .

یونس امره (بولی) ملحقاتندن (ساقاریا) صویی جوارنده‌کی قریه‌لردن برنده دوغدی . اولا طاپدوق امره‌یه مرید اولدی. برمدت کویلرده منزویانه یاشادی. (ساقاریا)'اورمانلرندن درکاهه متصل اودون طاشیردی . برکون طاپدوق امره یونسك کتیردیکی اودونلره باقدی . هپسنك ده دوز و قورو اولدوغنی کوردی :

— طاغده هیچ اکری اودون یوقمیدی ؟

دیه صوردی . یونس امره ده شو جوابی ویردی :

— طاغده اکری اودون چوق . لکن سنك قاپیکده اودونك بیله اکریسی یاقیشماز .

یونس امره، شیخی طاپدوق امره‌یه قرق سنه خدمت ایتدی. دها صوکرا ، الٓهیلرینی یازمایه باشلادی. دیوانده‌کی شو پارچه یونس امره‌نك نصل برعشقه مجلوب اولدوغنی کوسته‌ریر :

بر ساقیدن ایچدم شراب عرشدن یوجه میخانه‌سی
اول ساقینك مستلری یوز جانلر آنك پیمانه‌سی
بونده دائم یانانلرك كلی وجودی نور اولور
اول اود بر اوده بكزه‌مز هیچ بلورمزنانه‌سی
بو مجلسك مستلرینك انا الحق دملری اولور
یوز حلاج منصور كبی اك كمدرر دیوانه‌سی
اول مجلس كیم بزده اولور آنده جكر كباب اولور
اول شمعه كیم بزده یانار آی و كونش پروانه‌سی
اول مجلسك بكریلری ابراهیم ادهم كبیدر
باخ شهرنجه یوز بیك اولا هر كوشه‌ده بر دانه‌سی
عشق شرابی ایچنلره كل بر نظر ایله‌یی كور
بونجه ییلدیر نیجه دونر اول مجلسك پیاله‌سی
یونس بو جذبه سوزلرك جاهلره سویله‌مه كل
بیلمزمیسك جاهللرك نیجه بچر زمانه‌سی

یونس امره نهایت شیخ طاپدوق امره‌نك دركاهندن آیریلدی. شیخنك وفاتندن صوكرا، مریدلری اونك اطرافنه طوپلاندیلر. یونس امره‌نك الٓهیلری بوتون تكیه‌لره یاییلدی. وفاتنده (۷۰۷) نه‌یه كومولدیكی معلوم دكلدر. مع مافیه (بروسه) ده، (قوله ایله (حاطمل) آراسنده، ارضرومده (دوتجی) قریه‌سنده، (كیچی بورلی) قصبه‌سی جوارنده، (پورصاق) صوینك (ساقاریا) یه قاریشدیغی محلده، یونس امره‌یه عائد مقاملر واردر كه، بوده آناطولو خلقنك او عصرده یونس امره‌نك قدسیتنه نه‌درجه اهمیت ویردكلرینه دلالت ایدر.

عاشق پاشا ، بابا الیاس خوراسانینك حفیدیدی . اوغوز تورکلرندندی . اورخان بلك دورنده (۷۳۰) قیرشهرنده نفیس بر اثر یازمشدی: غریب نامه. یوزبیلك بیتی تجاوز ایدن بو گزیده اثر ، اخلاقی وتصوفی ، تورکجه برمثنویدی :

الله آدین ایتدم اول ابتدا
آندن اولدی ابتدا و انتها
اولك اول اولیدر بی گمان
آخرك هم آخریدر جاودان
جمله عالم یوغیكن اول وار ایدی
شویله اکسکسوز غنی جبار ایدی
اولزمانده کیم هنوز یوغدی زمان
بی زمان اول بی مکان واردی همان
هر دو عالم اول عدمده غرق ایدی
هم عدم اول اصل دمده غرق ایدی
وار ایدی اول پادشاه بی نیاز
قنده نه ناز وار ایدی نه خود نیاز

عاشق پاشا ، اورخان بك زماننده (۸۳۳) ، قیرشهرده وفات ایتدی. مخلص پاشانك بویوك اوغلوایدی. (٦۷۰)ده دنیایه گلمشدی.

عین عصرده یتیشه ن کلشهری ده (۷۱۷) ده اون بیك بیتلی بر اثر وجوده گتیرمشدی . بو اثرلر ، اورخان بکك یاشادیغی دورده تورك ادبیاتنك نه درجه لرده بولوندوغنه پارلاق شاهدلردر. مثلا کلشهری ، اثرینك بریرنده ، حضرت محمدی :

امر ونهی عالمك پیرانه‌سی
قول وفعلی آدمك سرمایه‌سی

دیه تصویر ایدییوردی . بو اثرلوك قسم اعظمی (مثنوی) دن ماهم اولارق یازیلمشدی . گلشهری نك (منطق الطیر) ترجمه‌سی‌ده ، بو دورك مهم اثرلرندندی .

بو دورك لسان و ادبیاتی اوزرنده بومتصوف شاعرلر طرفندن یازیلان اثرلرك بویوك تأثیرلری اولدی . خصوصیله بو اثرلری یازانلر ، بابائیلره ، آخیلره ، آبداللره منسوب بویوك شخصیتلر اولدقلری ایچین ، اثرلری‌ده بودینی وسیاسی زمره‌لرك انتشارینه چوق یاردیم ایتدی .

فی الحقیقه ، بودورده آناطولوده بویوك برقوتله انتشار ایدن بکتاشیلكك اساسلرینی بابائیلك ، آخیلك و آبداللق تشکیل ایتدی .

بابائیلر نامی جنکیز استیلاسی اوکنده (خوراسان) دن کلن بابا الیاسك مریدلرینه ویریلیردی . باباالیاس‌ده سیدابوالوفا مریدیدی . بونلر ساچوقیلر زمانده بابا اسحاقك تشویقیله برعصیان چیقاردیلر . سلطان غیاث‌الدین ، عصیانی باصدیردقدن صوکرا ، شیخی عفو ایتدی . بابائیلرك بوقیامی دینی و سیاسیدی . دورك متصوف شاعرلریله « صاحب کرامت » عزیزلرندن چوغی بابائیلره منسوبدی . بونلرك خلق اوزرنده بویوك نفوذلری واردی .

آبداللق، عادتا باباییلکك برشعبه‌سیدر. آبداللردن قایغوسز آبدال (آبدالنامه) نامیله براثر یازدی. آبداللرك الك مشهورلری: آبدال موسی، آبدال مراددر. قایغوسزك شعرلری بکتاشیلك اوزرینه بویوك بر تأثیر اجرا ایتدی. شو پارچه، قایغوسزك ذهنیتنی تماميله کوستریر:

یوجه‌لردن یوجه کوردم
اربابسك سن قوجه تاکری
عالم اوقور کلام ایله
سن اوقورسك هجه تاکری
عاصی قوللر یاراتمشسك
وارسین شویله دورسون دیو
انلری قویمش اوراده
سن چیقمشسك اوجه تاکری
قیلدن کوپری یاراتمشسك
کلسون قوللر کچسون دیو
هله بز شویله دورالم
یکیتسه‌ك کچ آتا تاکری

قایغوسزك آبدال موسایه پك زیاده مربوطیتی واردی. آشاغیده‌کی منظومه بوکا پارلاق برمثالدر:

هندن بازرکانلر کلور یاپینور
عاشق اولان بو میدانده صویونور
پیشر لقمه‌لری آجلر طویونور
طوقلار کلور پیرم آبدال موسایه

اقرار بدر قوچ یکیتك بولاری
بقیه‌لری چکسه‌م کلمز ایلری
آق پیکارك یشیل کالی صولری
چاغلر کاور پیرم آبدال موسایه

آبدال موسی ایله آبدال مراد، اورخان بکله برابر، (بروسه) فتحنده بولونمشلردی.

عاشق پاشا زاده دییورکه: «آبدال موسی اورخان زماننده غزایه کلدی وبو یکیچرینك آرامنده بیله‌یوروردی» (ص ٢٠٥).

آبدال مراد حقنده‌ده (تواریخ آل عثمان) ایله (لطفی پاشا) آتیده‌کی معلوماتی ویرییورلر:

«اول یلاق اوواسنه (یالوه) جمع اولنان کافرلر بری بری ایله لاف و کذاف اوروب ترکی شویله ایده‌لم ترکی بویله ایده‌لم دیوب طورورکن ناکاه برکون بر عریان اشق جقه کلدی. کافری اسلامه دعوت ایدوب والنده بر آغاچدن قلیچوار ایدی. کافرلر آنی کوروب کولشدیلر. درویشی مسخره‌لغه آلدیلر. مکر کیرو برکون درویش کلوب بونلری اسلامه دعوت ایدوب کافرلر جمله‌سی سرخوش اولوب درویشك دولابنه جمع اولدیلر. درویشی مسخره‌لغه آلوب ایتدیلر: اکر سن دیدوکك بز دیمزسك بزمله نیچه ایدرسن. یالکوزسن، وهم یراغك یوق. درویش ایتدی: نیچون یراغم یوق. اوشته قلیج المده دیدی. اسلامه کلمزسکز بو قلیج ایله سزی قرارین. کافرلرینه کولوشدیلر، و ایچلرنده بر سرخوش کافر کلوب درویشك اوکنه طوردی، ایتدی کل ایمدی اول قلجله چال، کوره‌لم کسرمی؟ درویش دخی الله تعالی حضرتلرینه صغنوب تکبیر کتوروب کافری ارقروایلن چالدی. حق تعالی‌نك عنایتندن اول آغج قلنج کافری ایکی بولدی.

والا کافر دخی برنده اوروطورکن جانی جهنمه اصمارلدی . قالن کافرلر کینه کولشدیلر ایتدیلر قلجك قانی کسیکون ایمش . بزمله بویله‌می جنك ایدرسن دیدیلر . درویش ایدر آرقداشلکزی کورك . برندن دیره‌رك دیدی . قاتنه کاوب کوردولرکه کافر کف چکمش . دبردنلر صاندیلر کافر ایکی پاره اولوب دوشدی . اول جمع اولان کافرلر اول حالی کوروب نیجه‌سی درویشه ایناتوب اسلامه کلدیلر و نیجه‌سی قاچوب پراکنده اولدیلر حصل کلام درویش اورانی فتح ایتدی . عاقبت آنده وفات ایدوب زیارتکاه اولدی . شمدیکی حالده اول حمام یاننده اولور. مزار شریفی مشهوردر. اول حمامه وارنلر اول مزاری زیارت ایدرلر » .

اورخان بك، کرك آبدال موسی وکرك آبدال مراد ایچین بر تکیه بنا ایتدیرمشدی . اولیا چلبی (١) ، آبدال مراد تکیه‌سنی شو صورتله تصویر ایدییور :

« بروسه‌یه حواله برتفرجکاه چمنزاریرده واقع آستانهٔ آل‌عبادر. پاو برهنه ، عشق الهی ایله جکری بریان ، سینه‌سی عریان جانلر وار- درکه تفرجه واران کمسه‌یه ازدل وجان خدمت ایدرلر . بو تکیه‌یی اورخان غازی بنا ایتمش ، بیکی متجاوز صحن ، حجره ، قازان کبی باقیر بر چوق اوانی وقف ایلمشدر. اهل زیارت آنده محبت ایدوب عبادت ایدرلر » .

قانونی سلطان سلیمان ، آبدال مرادك قیلیجنك اوچده برینی کسدیره‌رك تبرکاً خزینهٔ همایونه قویدورمش .

آبدالل زمره‌سندن آبدال موسی وآبدال مراد درجه‌سنده

(١) اولیا چلبی ، جلد ٢ ، ص ١٧

دوغلو بابا ایله کییکلی باباده مشهوردی. دوغ، یوغورت دیمکدی. (بروسه) محاصره‌سنده، غازیلره متصل آیران یتیشدیردیکی ایچین کندیسنه (دوغلو بابا) دنیلمشدی.

کییکلی بابا ایسه، اولیا چلبینك روایتنه کوره، « فقرای یسویدن آذربایجان شهرندن جری حسن سلاله‌سندندر. عظیم طاغلرده وحشی صیغیرلره سوار اولوب اورخان غازی ایله سفره کیتمشدر. بارخانه‌سنی بیله وحشی غزاللره یوکلدیرمش » (۱).

(شقایق) ه نظراً، کییکلی بابا (خوی) دندی. سید ابو الوفا طرفندن و بابا الیاس مریدلرندندی. کییکلی باباده، بابائیلره منسوبدی. اورخان بك کندیسنه صوك درجه حرمت ایدردی.

کییکلی بابانك (این اوکی) نده باغ و باغچه‌سی واردی. باغچه حقنده فاتح سلطان محمد دورینه عائد بر وقف دفترنده شو سطرلر مندرجدر :

« این اوکنده شرابدار ییری دیمکله مشهور ییرکه ایکیوز اللی دونم ییردر، قیش طوغانی اوغلو عیسیدن چاوش باشی مراد بك یوز اللی فیرنکی فیلوریه صاتون آلنمش ملکدر. مولا مجدالدین بتسیله مقرر و کییکلی بابا باغ و باغچه بیله. یعقوب فقه باغچه‌سیدر.

رسم علی و حمزه وقفدر. مراد خونکار نشانیله ».

کییکلی بابا آغاجلر آلتنده دولاشیر، کییکلرله دوشر قالقاردی. طورغود آلب کندیسنی پك سوردی. برکون

---

(۱) اولیا چلبی، جلد ۲، ص ۱۷.

درویشی اورخان بکه مدح ایدر . اورخان بك کیملك مریدی اولدوغنی صوردورر . بابا الیاس مریدلرندن اولدوغنی آکلار.

— درویشی کتیرك .

دییه امر ایدر . کییکلی بابا کلمز . حتی :

— اوده بکا کلمه‌سین .

دیر . اورخان بك بو جوابه شاشیریر :

— نیچون کلمز ، ویا بنی نیچون قوماز آنده وارمغه .

دیر . کییکلی بابا شو جوابی ویرر :

— درویشلر کوز اهلی اولور ، کوزه‌درلر . وحتی‌وقتنده واررلرکم دعالری مقبول اولور .

کونلر کچر. برکون کییکلی بابا برقاواق آغاجنی اوموزلار. بروسه حصارینه کلیر . ایچری کیرر ، قاواغی دیکمه‌یه باشلار. اورخان بکه خبرویررلر . طیشاری‌یه چیقار ، کییکلی بابااورخان بکی کورر کورمز دعاایدر ، وچکیلیر کیدر .

اورخان بك، برکون کییکلی بابایی زیارت ایدر. کندیسنه (اینه کول) حوالیسنی ویرملك ایستر . کییکلی باباقبول ایتمز:

— ملك ومال حقکدر . اهلنه ویرر . بز آنك اهلی دکلز . دیر .

اورخان بك صورار :

— اهلی کیمدر ؟

كيكلى بابا شو جوابى ويرر :

— حق تعالى دنيا ملكنى سزك كبى خانلره ايصمارلادى، قوللرى بر بريله مصاحت كورسون ديو .

اورخان بك دها زياده اصرار ايدر . او زمان كيكلى بابا شو سوزلرى سويلر :

— شول قارشوكى تپه‌جكدن برى درويشلرك حوليجكى اولسون .

ايشته بو سببدن، اورخان بك « كيكلى بابا اوزرنده جمعه مسجدى ياپديردى، وزاويه دخى ياپديردى : شمديكى حالده اوزرنده احيا اولنوب بش وقتده اورخان بكك روحنه دعا ايدرلر. اول زاويه‌يه كيكلى بابا تكيه‌سى ديرلر » (١).

كيكلى بابا حقنده خزينۀ اوراقده‌كى وثائق تصنيف اثناسنده بولدوغمز شو وثيقه موجوددر :

« قطب العارفين شيخ كيكلو بابا خوى‌دن كلمشدر. اولو كيكا بنوب كلمشدر . كيكلر كندويه مسخر ايمش . كالب اينه كولده مكان دوتمش. مرحوم سلطان اورخان پادشاه حضرتلرينك فتحنده مرحوم اورخان پادشاه اول قيالرى فتح ايدركن قطب العارفين شيخ كيكلى بابا دخى اول جانبده اوچيوز آلتمش قپولى بر كليسا وامش . قزل كليسا دمكله مشهور ايمش . اول كليسائى كندولر فتح ايتمشلر . جنك ايدركن بر كستان آغاجى وارمش. جنكى ادر ادرمش . اول كستانيه واردقده اول كستانه

(١) عاشق پاشا زاده ، ص ٤٧ و ١٩٦ .

یارلوب بابایی صاقلر ایمش . کافرلر آرار بوله‌مزلر ایمش . صباح کنه چیقوب کافرلرله جنك ادردی . ارنلرله بونوعله آلنمشدر . او زمانلر حضرت اورخان پادشاه شیله خبر ویرمشلرکه : « خویدن بر ار کالب اولو کایکا بنب قزل کلیسایی آلدی » دیو جواب ویرمشلر وددکارند مرحوم اورخان پادشاه: « بابا.می خوردز» دیو اکی یوك عرقی واکی یوك شرابی کندروب بابا دخی یانـده‌کی بالم سـلطان جواب وروب «پادشاه بنه اکی یوك بال واکی یوك یاغ کندرمشلر» دیو برقران کاتردب آتش یاقدرب قیندروب ایچنه پرنج قویب اعلا زرده اولب کاتورن آدم نظرند وهم انکلز برز ذرده‌دن پادشاه کندروب وهم آلتنده‌یانق آتشدن برز قور بر پنبوق ایچنه قویب پادشاه کوندرمش ، پادشاه‌انی کوروب بی اختیار نظرلرنه وازوب انلر دخی غایبدن طعام کاتوروب ضیافت اتمشلر . مصاحبتده بابایه پادشاه حضرت بزم دخی بر اثر موز اولسون . نه‌دلرسك ، ورم . کوزك بقدوغی یری وریم دمش. انلر دخی: « بنم کوزم چوق یره بقدو . الا بنم فتح اتدوجکم یری‌ویرك» دیوب پادشاه حضرت دخی اکی باره کندونك فتح اتدوکی کویی‌آنلره وقف اتمش. اول وقف اولان کویلر محصولندن بابانك اوزرنده‌اوماج شورباسی بشـوب اینده ورونـد وفقرایه بزل اولنور . بابا بیله جواب ایدوب هرکیم بابا شورباسن ایستر ، بند سا کن اولسون وهرکیم پلاو زرده ونفایس ایسترسـه تختالی کویه کتدسـون ، اول زماند بورسیه تختالی کویی درلر ایمش . ودخی شکاری همایونکـزده بویوردوغوکوز کیبکلی بابانك وبالم سلطانك اورتوسی تجدید اولب قرق قزغان کشکك اوچ دانه صغیر واوچ موت اون یتقه واون قزغان پلاو واون‌قوبنو دخی قربان احیا اولمشدر ، کندر دوکوکز او (ر) تیله ».

کاغدك آرقه‌سنه شو مصراعلر یازیلمشدر :

بر دم اولر آل چیچکلی یازاولور
بر دم اولر خزان اولر کوز اولور
بر دم اولر آی آیدن کوندوز اولر
بر دم اولر قرا کیجا شو کوکل

بر دم اولر جان قفس دن بوشه نور
بر دم اولر نبی کورسه اوشه نور
بر دم اولر آچیلره دوشه نور
بر دم طغدن یجا اولر شو کوکل

بر دم اولر شو دنیادن اوصنور
بر دم اولر کوردوکلین اوصنور
بر دم اولر سیرچه کبی یاصنور
بر دم اولر ..... بو کوکل

*
* *

ایرلمز یاره بی یار اولمینجه
جهانك خلقی اغیار اولمینجه
حقیقت عالمینه یول وارلمز
بو ملکدن کلی بیزار اولمینجه

بو دورك ارنلرندن قاراجه احمد سلطان ده مشهوردی . کندی، حاجی بکتاش ولی مریدلرندی ؛ باباسی ده عجم دیاری ملوکندندی . (آق حصار)ه کلمش ، واوراده وفات ایتمشدی. عالی دییور که :

« اول تاریخده روم ارنلرینك قطب نامداری قره جه احمد

سلطان ایدی . سیوری حصارده ساکن سید نورالدین نام عمدهٔ واصلین تربیه‌سیله سجاده نشین اولمشیدی . عصرنده اللی یدی بیك مرید هدایت نوید قره‌جه احمد سلطانك تحت حکمنده بدید ایدی» (١) .

بابائیلرله آبداللر آراسنده یتیشن بو سیمالر ، الهیلری ایله تکیه‌لرده خلق اوزرنده بویوك بر نفوذ اجرا ایدرلردی .

بونلردن باشقه ، برده آخیلر واردی که ، سالك اولدقلری مسلکه (فتوت) درلردی. بو مسلك حضرت علی‌یه ودولاییسیله حضرت پیغمبره قادار چیقاردی. آخیلکك نوشیروان زماندن قالما ٧٤٠ آدابی واردی . شیخلر بو آدابك کافه‌سنی بیلمکله مکلفلردی . بوتون آخیلر ایسه بو آدابدن ١٢٤ دینی بیلمکه مجبوردیلر. فتوت اصحابی دوقوز کشیدی. آلتیسی ارکان طریقت، اوچی اصحاب طریقتدی هراوچنك ایکی یول قارده‌شی؛ برده، یول آتاسی واردی . آخیلر شالوار کییرلردی . ایچلرنده بر چوق مقتدر ذاتلر یتیشمشدی . آخیلك واسع بر طریقتدی . ابن بطوطه ، اورخان بك زماننده آناطولوده سیاحت ایتدیکی زمان ، پك چوق اخی زاویه‌لرنده مسافر اولمشدی . آخیلر حقنده ویردیکی معلومات غایت مهمدر :

« اخیلر بلاد رومده ساکن تورکمن اقوامنك هر ولایت وبلده

(١) عالی ، جلد ٥ ، ص ٥٥ .

وقریه‌سنده موجوددر. اجانبه ابراز رأفت وفتوت، اطعامنه وایفای حوائجنه مسارعت، جبابره‌یی تنکیل وامحا واغوان ظلم وتعدی ایله بونلره التحاق ایدن اشرایی قتل وافنا خصوصنده بونلرك دنیاده امثلی یوقدر. اوراجه غیر متأهل ومجرد کنجلردن اهل صناعت وسائره‌نك بالاجتماع کندیلرینه رئیس انتخاب ایتدکاری آدمه اطلاق وبو جمعیته دخی فتوت تسمیه ایدیلیر. رئیس بر زاویه انشا ایله قالیچه وسائر محتاج اولدیغی اشیا ایله تفریش وقنادیل تعلیق ایدر. رفقاسی کوندوز استحصال اسباب معیشته چالیشوب بعدالعصر مکسوباتنی رئیسه کتیریر. بونکله میوه وطعام و زاویه‌ده صرف اولونان دیکر مواد صاتون آلیرلر. اوکون بلده‌یه برمسافر کلیر ایسه زاویه‌لرینه مهمان ایدرلر وبو آلنان شیلرله اکا ضیافت چکرلر، اوکیمسه عودتنه قدر اونلرك مسافری اولور. برکیمسه کلمه‌دیکی حالده، اکل طعام ایچون طوپلانوب یمك یرلر، تغنی و رقص ایدرلر، و صباحلین اجرای صنعته کیده‌رك بعدالعصر ینه کافه‌سی قازاندقلرینی رئیسه کتیریرلر. بونلره فتیان ورئیسلرینه‌ده اخی دیرلر. دنیاده آنلردن زیاده افعال جمیله صاحبی کورمدم» (ابن بطوطه، شریف پاشا ترجمه‌سی، ص ۳۱۲ : ۳۱۳).

آناطولونك برچوق یرلرنده آخیلرك زاویه‌لری واردی. اك مهم زاویه‌لرك بولوندوغی یرلر شونلردی:

آنطالیه، ارضروم، ارزنجان، سیواس، قیصریه، قونیه، نیکده، آقسرای، کول‌حصار، بوردور، بالیکسری، بروسه، کیوه، مدرنی، بولی، یکیجه، قسطمونی، سینوب، آزاق، لاذقیه، آنقره.

ابن بطوطه، (آنطالیه) ده‌کی زاویه‌یی شو صورتله تصویر ایدییور:

« زاویه نفیس روم قالیچه‌لریله مفروش و عراق جامندن بر چوق آویزه‌لر ایله مزین ایدی . مسافر اوطه‌سنده بش عدد بیسوس واردی . بیسوس، باقردن معمول چراغ پایه‌یه تسمیه اولونورکه اوچ آیاغی اولوب باشنده بولنان ینه باقردن بر نوع قندیلك اورته‌سنده فتیل ایچون برانبوب واردر. بوقندیل اریمش ایچ یاغی ایله طولدیریلیر ویاننه یاغ ایله مملو باقیر اوانی وضع اولونور . اوراده فتیلی دوزه‌لتمك ایچون مقراص ده موجوددر . اخیلردن بری بوقندیله باقار وکندیسنه چراغجی دینور . اوراده شباندن بر گروه تشکیل صفوف ایده‌رك آرقه‌لرنده قبادن لباس وآیاقلرنده مست بولونور . هر برینك بلنده اولان کمره ایکی ذراع طولنده برر بیچاق آصیلیدر . باشلرنده صوفدن بیاض قلنسوه اولوب هر قلنسوه‌نك تپه‌سنده بر ذراع طولنده وایکی پارمق عرضنده برطیلسان موجوددر . بونلر طوپلاندقلری وقت ، هر بری قلنسوه‌سنی چیقاروب اوکنه قویار . باشنده زردخانیدن یاخود سائره‌دن معمول ومنظره‌سی گوزل بشقه برقلنسوه قالیر . اجتماعلری وسطنده مسافرینه مخصوص برپیکه واردر . بز مجلسلرینه گیرنجه اطعمهٔ کثیره ومیوه وطاتلی گتیروب بعده غنا ورقصه باشلادیلر . بونلرك حالی جالب تعجب فوق‌العاده وباخصوص سماحت وعلو جنابلری حقنده‌کی حیرت دها زیاده‌در . گیجه‌نك صوگنده ، کندولرنی زاویه‌ده براغه‌رق ، عودت ایلدك . » (ابن بطوطه ، شریف پاشا ترجمه‌سی ، ص ٣١٣ و ٣١٤) .

آخیلرك زاویه‌لری شیخلرینك نامیله آکیلیردی . پیرلرینك اك مشهوری ، اخی اورن ایدی . بو ، اورخان بگك زماننده آخیلرك اك زیاده حرمت ایتدکلری برذاتدی. کلشهری ، اخی اورنك خلیفه‌سیدی. اخی‌اورن عثمان بگك جلوسنده برحیاتدی.

حتی (۷۰۶) تاریخلی برده وقفیه‌سی واردی. کندی، دباغلرك پیری ایدی. حاجی بکتاش ولی ایله آرالری غایت ایی ایدی. قیرشهرنده اکثریا یکدیگریله مصاحبت ایدرلردی.

عثمان بکك ایلك زمانلرنده، اخی احمد، اخی بایزید، اخی شمس الدین، اخی حسن، مشهور سیمالردی. مثلا اخی شمس الدین، بو قاریده‌ده ایضاح ایتدیکمز وجه ایله، شیخ اده بالینك، یعنی اورخان بکك بویوك باباسنك قاردشیدی.

اخی حسن‌ده، باباسنك عموجه‌سی اوغلو ایدی.

مشهور آخی زاویه‌لرندن لاذقیه‌ده اخی سنان واخی طومان زاویه‌لری، قونیه‌ده ابن حکم شاه زاویه‌سی، نیکده‌ده اخی جاروق زاویه‌سی، قیصریه‌ده امیر علی زاویه‌سی، سیواسده چپاقچی اخی احمد زاویه‌سی، کمش‌ده اخی مجدالدین زاویه‌سی، ارزنجانده اخی نظام‌الدین زاویه‌سی، ارضرومده اخی طومان زاویه‌سی، تیره‌ده اخی محمد، بالیکسرده اخی سنان، بروسه‌ده اخی شمس الدین، قسطمونیده اخی نظام الدین، سینوبده عزالدین اخی زاویه‌لری اودورده بویوك برنفوذه مالکدیلر.

آخیلر، مسافرلرینه زاویه‌لرنده و بوستانلرده ضیافت ویررلردی. بونلر آراسنده قاضیلر، مصرده تحصیل کورمش فقیهلر ومدوسلرده واردی. مسافرلرینی دائما قارشیلارلر، حتی بایلاشامانجه قرعه چکرلردی. بایراملرده اولا قبرلری زیارت ایدرلر، اوراده قوربانلر

کسرلر ، فقرایه داغیتیرلر ، صوکراده جامعه کلیرلردی . هر صنعت اربابی طاوولاری ، بایراقلری وفقیرلریله برابر چیقاردی. «برمحلده سلطان بولونمادیغی تقدیرده حاکمی اخی اولوب آینده کانه آت ولباس اعطاوقدرینه کوره احسان ایدر . امروونهی ورکوبی عینیله ملوکه مشابه» (ابن بطوطه، ص۳۲۶) اولوردی. خلق شرافته پك زیاده حرمت ایدرلردی. سیواسده آیریجه بر (دار السیاده) ده واردی . ابن بطوطه دیبورکه:

« اوراده دارالسیاده نامیله مدرسه‌یه مشابه برمنزل واردرکه شرفادن بشقه اورایه مهمان ایدلمز. نقیب اشراب منزل مذبورده ساکندر . شریفلر دارالسیاده‌ده اقامت ایتدکجه، مفروشات ، مأکولات ، شموع وسائره ویرلدیکی کبی ، عزیمتلرنده دخی دخی زاد راحلری اعطا اولنور . »

آخیلرك حکمدارلره بیله سوزلری کچردی . ابن بطوطه سیواسه کلدیکی زمان ، کندیسنی بچاقچی اخی احمددن اول امیر علاءالدین مسافر ایتمك ایستەمش. فقط اخی احمد :

— هنوز بنم زاویه‌مه نازل اولمدقلرندن اولا بکا کلسونلر. مائده‌کی اورایه کوندررسلك .

دیبه خبر یوللامش. امیر علاءالدین‌ده راضی اولمش .

آخیلرك ایچنده غایت یاشلیلری واردی . مثلا ارضرومده اخی طومان یوز اوتوز یاشنده‌ایدی. بونکله برابر، حافظه‌سی

یرنده اولدوغی کبی ، مسافرلرینه‌ده کندی خدمت ایدردی . قیصریه‌ده‌کی اخی امیر علینك زاویه‌سنده‌کی مفروشات مکمل اولدوغی کبی ، یتکاری نفیس وقندیللری‌ده غایت ظریفدی .

آخیلك آناطولوده بویوك بر قوتدی . عاشق پاشا زاده (ص ۲۰۵) دییورکه :

« وهم بورومده درت طائفه واردرکم مسافرلر ایچنده اکیلور . بری غازیان روم ، بری اخیان روم ، بری آبدالان روم ، بری باجیان روم . ایمدی حاجی بکتاش سلطان بونلرك ایچندن باجیان رومی اختیار ایتدیکم او خاتون آنادر . آنی قیزایدندی ، کشف وکرامتنی آکا کوستردی ، تسلیم ایتدی. کندی الله‌رحمتنه واردی » .

(قیرشهر) ده‌مدفون شیخ سلیمان ولی وقفیه‌سندن آکلاشیلدیغنه کوره ، حاجی بکتاش ولینك وفاتی (٦٩٥) ده اولدی . وقفیه‌ده ، «مرحوم حاجی بکتاش ولی» دییه یاد ایدیلیوردی . (علی امیری ، تاریخ و ادبیات مجموعه‌سی ، ص ٤٧۰) .

آناطولوده بابائیلك ، آبداللق واخیلك بکتاشیلکه اساس تشکیل ایتدیکی کبی ، فکرلرده‌ده برسربستی حصوله کتیردی . قادینله ارککك اجتماعی وحیاتده‌کی وظیفه‌لری آکلاشیلدی . ابن بطوطه اورخان بك زماننده آناطولو قادینلرندن بحث ایدرکن دییورکه :

«بوبلده‌لرده برزاویه یاخود خانه‌یه اینسه‌ك ، قومشولرمز اولان ارکك وقادینلر احوالمزی صوریشدیررلردی . اوراده قادینلر احتجاب ایتمزلر .

اثنای مفارقتده ، کویا قوم وتبارمز کبی بزه وداع ایدرلر و نسوان اشك ریزان وافتراقمزه تأسف خوان اولورلردی » (ص ۳۱۰)

قیصریده امیر ارتنانك زوجه‌سنی زیارت ایتدیکنی‌ده شو صورتله آکلاتیور :

« یاننه دخول ایتدیکمزده قیام وحسن صورتله سلام وکلام ایتدی. طعام احضارینی امر ایلدی ، بعدالا کل عودتمزده بزه کوله‌لرندن بری واسطه‌سیله اکر وکمی مکمل برآت وخلعت وپاره ارسال ایله اعتذار ایتدی » (ص ۲۲۵) .

بودورده قادینلر یوزلرینی قاپامازلردی. ابن بطوطه دییورکه:

« بورادە عجیب بر حال مشهودم اولدی که اوده تورکلر عندنده قادینلرك مظهر تعظیم اولمسیدر . بونلرك موقع و مرتبه‌سی ارککلرك فوقنده‌در. امرا قادینلرینه کلنجه : برنجیسنی (قرم) دن اثنای خروجمده کوردم. «صاتیجیلر ایله چارشو اصنافنك قادینلرینه کلنجه : بونلری‌ده کوردم . بردانه‌سی بر آرابه‌یه راکب اولوب برآت چکر واوکنده اوچ ، درت جاریه أتکلرینی قالدیررایدی . باشنده (بغطان) نامیله معروف ومجوهرات ایله مزین اولان وباش طرفنده طاوس تویی بولنان برخوطوز وار ایدی. آرابه‌نك پنجره‌لری آچیق ایدی . تورك قادینلری احتجاب ایتمدیکندن ، خاتونك یوزی کورینور ایدی . دیکر برقادین دخی بو ترتیبه رعایت ایتدیکی ورفاقتنده خدمتکارلر بولندیغی حالده بازاره قویون و سود کتیروب عطریات مقابلنده خلقه صاتار ایدی . علی‌الا کثر نسوان زوجلری ایله برابر بولنوب ارککی قادینك خدامندن بری ظن ایدر » (ابن بطوطه ، ص ۳۶۸ ، ۳۶۹) .

تورکلرده ماتم طوتمق عادتی‌ده واردی . بو عادت محمد

ثالثدن صوكرا كی زمانلره قادار دوام ایله‌مشـدی . جنازه‌ده اثوابلرینی ترس كییه‌رلر ، باشلرینی آچارلردی . علما ایسـه یالكـز اثوابلرینی ترس كییرلر، باشلرینی آچمازلر ، فقط اوزرینه سیاه یوكدن بر منديل (شمله) صارارلردی .

كذا تورکلرده جسد تحنيط ايتمك‌ده واردی. ابن بطوطه (مغنيسا)یی زيارتنده اوغلو وفات ايدن صاروخان بكـندن بحث ايدركن ، دييوركه :

« كندوسيله متوفانك والده‌سی بايرام كيجه‌سی ايله صباحنی تربه‌ده امرار ايلديلر . مرحومك جسـدی تحنيط ايديله‌رك قلايلی تيمور ايله اورتولو بر تخته تابوته وضع ايديلوب رائحه‌سی خارجه كيتمك ايچون سقفسز برقبه‌يه آصيلمش ايدی . بعده قبه‌نك سـقفی ياپيله‌رق تابوت وجه‌زمينده ميدانه قونيله‌جق واثوابی‌ده اوزرينه وضع ايديله‌جك‌ايدی» (ص ۳۳۷) .

اورخان بكك كنجلـكندن حياتنك صوكنه قادار آناطولوده، تورك محيطنده، اجتماعی حيات بو شرطلر آلتنده و بو جريانلره تابعدی . اورخان بكك‌ده بو تأثيرلردن آزاده قالاميه‌جغی شبهه‌سزدی: نته كيم اقرباسندن بيله آخيلر موجود اولان اورخان بك ، اونلرك اثرينه اقتفا ايدر ، فقرايه و مسـافرلره ا كرام ايلر ، ا كثريا عمارتده چوربايی كندی أليله داغيديردی .

اورخان بكك شيخلره وطريقتلره‌ده محبتی واردی . اوليا چلبينك قولنجه (جلد۲ ، ص۳۹) كنديسی شيـخ احمد كبير

رفاعی ایله شیخ حسن رفاعی‌نك معتقدی ایدی .

اورخان بك زماننده (بروسه) جامعلر ، مدرسه‌لر ، تكیه‌لر و تربه‌لرله مزیندی . (كوكورتلو) ده علاءالدین بكك تكیه‌سی ، وقاپلیجه‌یه كیده‌جك یرده مسجدی واردی . علاءالدین بك اكثریا اوراده اوطورردی . كشیش طاغنك یشیل و اورمانلق یاماجلری ، چمنلی وادیلرنده صوكودلر آلتندن آقان دره كنارلری ، عابد درویشلرك ، منزوی شیخلرك انزوا كاهی اولمشدی . عالملر وشاعرلر بویشیل طاغلرك ووادیلرك سكوننده ذوق بولورلردی . اطرافنده دوكولن شلاله‌لردن : پیكار باشی ، آق چاغلایان ، كوكدره غایت مشهوردی . كوك دره اوزرنده الك مشهور كوپرو ، ایرغاندی كوپروسیدی .

اولیا چلبی ایرغاندی كوپروسی حقنده شوحكایه‌یی آكلاتیور :

« سنه ٧٢٦ تاریخنده اورخان بك بروسه‌یی فتح ایتمشدر . او اثناده بر مجاهد فی سبیل‌الله ، عاشق جان حمامه كیدركن بوجسر محلنده « چیقایمی ؟ وارەیمی ؟ » كبی بر صدا ایشیدیر ، غازی همان دال قلیج اولوب « چیق بقالم . نه یاپابیلیرسك ؟ » دیەرك صدا كلن محله بر صاطور اوروبجه اوردیغی یردن كورلیه‌رك بر كنز عظیم میدانه چیقارق زمین ایرغالانوب صاللانیر ، صارصیلیر . غازی ایسه حیرتده قالارق شاشیریر . ایكی یانه باقارق نه كوررسه ایی ؟ دره‌نك ایچی قیدافه سكه‌لی آلتونلرله مالامال . همان قوشارق اورخان بكه سركذشتنی بربر تقریر ایدر . اوده : « یانه خیر ایتدك ، الله سكا میسر ایتمش وار ، بروسه‌ده خیرات وحسناته صرف ایت » دیو امر ایدر . مجاهد

جمله مالی خانه‌سنه طاشیه‌رق عشرینی بیت مال مسلمینه تأدیه ایدوب بقیه‌سیله بوجسر عظیمی بنا ایدر . ایشته ایرغاندی جسری دینه‌سنه سبب بودر » (جلد ۲ ، ص ۲۷) .

کذا (پیکار باشی) نك بش ساعت یوقاریسنده‌ده (غازی یایلاسی) واردی. تورکلر (بروسه) یی محاصره ایتدکلری زمان غازیلر بوراده‌اوطوردقلری ایچین بورایه(غازی یایلاسی) دیرلردی. کستانه آغاجلریله مزین بر یردی . اوزرنده آلا بالقلرله دولو بر کول واردی . زمیننده‌ن بروسه‌شهری بوتون لطافتیله کورونوردی.

بودورده فرمانلره (بتی) ، براتلره (نشان) دیرلردی . (۷۵۹) سنه‌سنده، اورخان بکک صوك سنه‌لرنده یازیلان بر بتی نك نمونه‌سی بروجه آتیدر :

« بو بتی حکمی اولدرکم بتی کوتورن شیخ محمده جه‌ی و مسی (موسی) جه‌ی داودجه‌ی شیخ طردی خضری شیخ مراد کوسه ابراهیم حاجی محمود ایلرد (ایلریدن) وقف ایتمشلر . بزدخی مقرر دتق (طوتدق) هیچ آفریده کائنامن‌کان اول‌وقفلره مدخل ایتمسون قشلاسنه‌ویایلاسنه مانع اولمسونلر بنی کورنلر بتی اوزره اعتمادقلسونلر بو بتی حقیقت بلسونلر . کتب فی اواخر شهر و ربیع‌الآخر سنه تسع و خمسین و سبعمائه »

بو دورده عدالت تماميله جاريدی . بکلر بیله علمانك نصیحتیله عامل اولورلردی .

تواریخ آل عثمان دییورکه :

« عثمان ، اورخان و مراد خان زمانده شراب ایچمزلردی .

هم اول زمانده علمالر وار ایدی که سـو.لرین چوررلری . و اول پادشاهلر علمادن اوتانوب علما نه درلرسه سوزلریندن چیقمازلردی و آل عثماندن بر کناه صادر اولسه علما آنی منع ایدرلردی . اگر منع اولمسه اول زمانك علمالری آنلردن چقرلردی . و علما اول زمانده مفسد دکللردی. شیمدیکی علما کبی منصوبدن قورقوب تك اوطورمزلردی. اولکه شرعه مخالف ، منع ایدرلردی . سوزین چوررلردی . واول زمانده بردانشمند مدرسلردن طاب ایدرلردی که قاضی ایدهلر، بردانشمند قبول ایتمزدی » (ص ۲٥)

تورکلر بیزانسه قارشی بوتون غلبهلرینی ، تشکیلاتلرینك مکملیتی سایهسنده قازاندیلر . بو تشکیلات پارایه ، عسکره ، قیافته متعلقدی .

اوزمانلر ، تجارتده تداول ایدن پارا ، آقچه ایدی . ایلك آقچهیی باصدیران ، اورخان بکدی . اورخان بکك سکهلری متعدد رسم وطرزده ایدی . ایلك آقچهیی (۷۲۷) سنهسنده ، داها دوغروسی، جلوسنك ایلك سنهسنده باصدیردی. آقچهنك وزنی بش قیراط ، قطری ۱۸ میلمتره ایدی . یوزینه برمربع چیزیلمشدی . مربعك اورتاسنده :

لااله الاالله محمد رسول‌الله

دورت ضلعنك طیشنه : ابوبکر ، عمر ، عثمان ، علی ، یازیلیدی . آرقه یوزندهده، دورت کوشهلی، ییلدیز بیچمنده بر چیزکی واردی . اورتاسنه شویله یازیلمشدی :

فی

ضرب

ارخانی عثمان

برسا

ییلدیزك دورت ضلعنك طیشنه تاریخ قونولمشدی : سنه سبع عشرین وسعمائه .

اورخان بكك سكه‌لری اوزرنده، اسمی منتظم یازیلی دكلدی. اكثریا (لقخان) طرزنده ایدی . (بروسه) ده دائما (برسا) شكلنده یازیلیردی . آقچه‌لرك اكثری ٦ قیراط وزننده ، داها دوغروسی بر مثقالك ربعی قادار‌دی .

اورخان بك، سكه باصدیرمازدن اول، قارده‌شی (علاءالدین) علی بكله مشورت ایتدی ، برمجلس عقد ایتدیردی ، بومجلسده سلیمان بكله مراد بك‌ده حاضر بولوندی (خیرالله افندی ، جلد ۳، ص ٦٦) . باصیلاجق سكه‌لرك ربع مثقال وزننده ، و رغبت قازانمق ایچین‌ده ، یوزده دوقسان عیارنده بولونماسنه قرار ویرلدی . (آقچه) نامی عثمانلی توركلردن اول‌ده واردی . بونی اوندن آییرد ایتمك ایچین یكی آقچه‌یه (آقچهٔ عثمانی) دنیله‌جكدی . اساساً آقچه‌نك اساسی‌ده ، رومجه (آسپرو ، آق) كلمه‌سیدی .

اورخان بك زماننده ، كندیسنه(سلطان)دینلمزدی . فقط

اورخان بك سكه‌لرینك اوزرینه سیاسی بر مقصدله (السلطان الاعظم) ، (السلطان الاعدل) دیه‌ده یازدیردی . اورخان بكك « بو عنوانی یازدیرمسی افتخار و عظمت ایچین دكل ، حكومت منقرضهٔ سلچوقیه‌یی احیا ایده‌جكنی اعلان و اشاعه ایچین اولوب بو صورتله یكی فتح ایتدیكی قره‌سی بلادی اهالیسیله مغول تحكمنده قالمش اهالئ معصومهٔ اترا كك قلوبنی جلب ایله اغنیا و جنكاورانی مملكتنه دعوت ایتمك مقصدیله‌در . نته كیم عین مقصدله اسفندیار ممالكی حكمداری عادل بك‌ده ٧٤٧ سنه‌سی سكه‌لرینه مذكور عنوانی یازدیرمشدر » (١)

اكثر آقچه‌لرنده شو یازیلر واردی .

یوزنده : لااله‌الاالله محمد رسول‌الله

اطرافنده : ابو بكر ، عمر ، عثمان ، علی

آرقه‌سنده : اورخان

خلدالله

ملكه

اورخان بك بو آقچه‌لری موغول تحكمندن هنوز قورتولمادیغی زمانلر باصدیرمشدی. (٧٣٦) ده ابو سعید بهادر خان زهرلنه‌رك وفات ایتدیكی زمان، موغول قورقوسی قالمامشدی؛ شهزاده‌لری تاج و تخت غوغاسیله مشغوللردی . او تاریخه قادار باصیلان

---

[١] علي بك ، عثمانلی ایمپراطورلغنك ایلك سكه‌سی

سکه‌لرده اورخان بکك اسمی‌ده ، مقری‌ده هر کس طرفندن
اوقونامیه‌جق درجه‌ده یازیلمشدی . اورخان بکك بو سکه‌سی
غایت مهمدی . سکه‌نك اوزرنده‌کی (السلطان الاعظم) ده
قالدیرلمشدی .

بعضاً ، خصوصی سکه‌لرده باصدیریلیردی . مثلا اورخان بکی
تبجیل ایچین باصدیریلان بعض سکه‌لر واردی که ، بونلرك یوزنده :

الامام
المستنصر
(امیرالمؤمنین)

دیکر یوزنده‌ده کلمهٔ توحید یازیلیدی(۱). بوکبی خصوصی
سکه‌لردن بری‌ده ، اورخان بکك اوغلو سلیمان بکك (ایپصالا) ده
باصدیردیغی آقچه‌ایدی که ، اولیاچلبی بوسکه حقنده شومعلوماتی
ویریبور :

« اورخان غازینك مخدومی اولوب روم ایلنده ایپصلا نام
محلده ابتدا صلا ویردیرن جمعه نمازی قیلن سلیمان پاشا غازی
تبرکاً اوراده پدری اورخان غازی نامنه سکه ضرب ایتمشدر .
حقیر بوسکه‌یی کوردمکه اوزرنده (ضرب ایپصلا سنه ۷۲۰)
یازار » (جلد ۱ ، ص ٥٦٦)

بناءً علیه اورخان بکك سکه‌لری یالکز (بروسه) ده باصیلماز ،
مختلف شهرلرده‌ده باصیلیردی .

---

(۱) علی بك ، عثمانلی ایمپراطورلغنك ایلك سکه‌سی

بودورده امتعه آزدی. خصوصیله صیرمالی قوماش او قادار چوق یاپیلمازدی. اثوابلری (طوکوزلی، دکزلی) نك آق علملی بزلرندن دیکرلردی. بو قوماش یالکز دکزلیده دوقونوردی؛ پاموقدن و صیرما ایشلەمەلی ایدی که، امثالنه نادراً تصادف اولونوردی. پاموغی غایت نفیسدی، قوتلی اکیریلمشدی. بو سببدن چوق دایانیردی، والك زیاده (دکزلی قوماشی) دییه آکیلیردی. کذا، (آلاشهر) ك قیزیل افلادیسی‌ده مشهوردی. اثواب، خلعت، بایراق، هپ بو قوماشدن یاپیلیردی.

(بیله‌جلك) ك قوماش دستکاهلری مشهوردی. (بیله‌جك) معمولاتی الك زیاده (اسکیشهر) ده صاتیلیردی.

بودورده الك مهم مسئله، عسکرلکدی. اورخان بك، باباسنك یرینه کچنجیه قادار، محاربه‌لره کیدن عسکر منتظم دکلدی. بونلر آقینجیلردن عبارتدی. عثمان بك نه‌زمان سفره کیده‌جك اولسه، بونلری صورت مخصوصه‌ده چاغیریردی. مملکت بویودکجه، بو عسکرلری سریع برصورتده طوپلامقده زورلاشمشدی. بونلرك اکثریسی، زراعتله مشغول انسانلردی.

عاشق پاشا زاده دییور که:

« اورخان غازی‌یه علاءالدین پاشا ایدر. الحمدلله خانم که سنی پادشاه کوردم. ایمدی سنك لشکرك یوماً فیوماً زیاده اولسه کرکدر.

ایمدی سنکله لشکرینه برنشان قویه‌لم، غیری لشکردن اولماسون دیدی. اورخان غازی ایدر . قرداش هرنه‌کم ایدرسن بن آنی قبول ایدرین دیدی . اول ایتدی : ایمدی اطرافده‌کی بکلرك بورکی قیزلدر ، سنك آق اولسون . اورخان غازی امر ایتدی . بیله‌جکده بورك ایشلدیلر. غازیلر وجمیع توابعی آق بورك کیدیلر . آندن اورخان غازی لشکرینی زیاده ایتمك دیلدیکم اول ولایتده اوله . قارده‌شی ایدر . آنی غازیلره دانشی‌ویر، اول‌زمانده جندره‌لی قره‌جه‌خلیل بیله‌جکده قاضی‌اولمشدی. وهم اده‌بالینك قومی ایدی . آکا دخی دانشدیلر . ایلدن یایا چیقسون دیدیلر. چوق کشیلر قاضی‌یه رشوت ویردیلر، بنی یایا یازدر دیو. وهم آنلر آق بورك کیرلردی » (ص ٤٠) .

بورمه دلبندده اورخان بك زماننده ایجادایدلدی. بکلره: « قانی بورمه دلبندك ؟ » دیرلردی .

فی‌الحقیقه اورخان بك هر ایشنی بویوك برادری علاءالدینی بکله مشاوره ایده‌رك یاپاردی . قارده‌شنه صوك درجه حرمتی واردی. حتی باباسی عثمان‌بك وفات‌ایتدیکی‌زمان، میراثنی آییرمق ایچین علاءالدین بك ، بویوك باباسی اده‌بالینك قارده‌شی اوغلو أخی حسن ودها بر چوق کیمسه‌لر موجوددی . او زمان علاءالدین بك، قارده‌شی اورخان‌بکه شوسوزلری‌سویله‌مشدی :

ـــ کل‌قارده‌ش. آتامزك‌دعاسی وهمتی‌سنکله‌در. آنکچون‌کم کندی‌زمانده عسکری‌سکا قوشمش‌ایدی. ایمدی‌چوبانلق دخی‌سنکدر. مجلسده بولونان عزیزلرده بونی قبول‌ایتمشلردی. بو سببدن، اورخان بکك بویوك برادرینه صوك درجه اعتمادی

واردی . (تواریخ آل عثمان) ك دیدیكی كبی « اول زمانده قردهش قردهشه حرمت ایدردی، وبربرین آغرلردی»(ص١٤)، قاردهشلر بیننده سلطنت حرصی حكم سورمزدی .

عثمانلی تورکلر ایلك اوردولرینك تمامی بوصورتله قوردیلر. بو یکی اوردونك، حاجی بکتاشی ولی ایله هیچ مناسبتی یوقدی. حاجی بکتاش ولی او تاریخده (٧٣٧) دنیاده بیله دکلدی. مثلا یکیچریلرك کیدكلری آق بورك اساساً بیله جكدهیاپیلمشدی. بوبوركی یکیچریلر بکتاشیلردن دکل ، بکتاشیلر یکیچریلردن آلمشلردی .

عاشق پاشازاده دییورکه :

« آبدال موسی اورخان زمانندن غزایه کلدی و یکیچرینك آراسنده بیله یوریدی وبر یکیچریدن بر اسکی بورك دیلهدی ، یکیچری اوسکوفینی چیقاردی ، بونك باشینه کیدیردی . آبدال موسی ولایتنه کلدی ، اول بورك بیله باشنده ، صوردیلرکم « بو باشندهکی نهدر ؟» اول ایتدی « بوکا الفی دیرلر » دیدی . والله بونلرك تاجلرینك حقیقتی بودر» . داها صوکراده ، شو سطرلری علاوه ایدیور: « بنلکی وزنقی طوبلق و ظبلق و شیطانی عادتلر بونلرده چوقدر . وبو خلق بیلمزلر، آنی شیطانیمیدر ویا رحمانیمیدر . هر کیمسهکم حاجی بکتاش آل عثماندن کیمسه ایله مصاحبت ایتدی دیرسه یالاندر .شوبله بیلهسز »(ص٢٠٦)

بومطالعه ، هیچ شبههسز ، یکیچریلر آراسنده بکتاشیلك حسنك فائق بولونماسندن ایلری کلیوردی . فقط بوحسی تنمیه ایدنلر ، بابائیلر وآبداللردی ؛ بکتاشیلك ، اساساً بونلردنیك چوق استعارهلرده بولونمشدی .

یکیچریلر ، علاءالدین بکك توصیه‌سی اوزرینه ، آق بورك کیمشلردی . بونك آلتنه‌ده ، اوکی قیصه و آرقاسی اوزون بر شبکلاه قویارلردی . بونلرك قسم اعظمی اوزون صاقاللی یکیتلردی . « قاچان پادشاه بر کشی‌یه خشم ایلسه صقالنی کسوب اشکه بیندیر‌ردی » . صاقال کسمك ، برنوع حقارتدی (عاشق پاشازاده ، ص ٤٠) . اهالینك سرپوشی قیزیلدی .

یکی‌چری ، یکی عسکر دیمکدر . اورخان بك ، بوصورتله ، ایللك دفعه اولمق اوزره ، موظف اوردونك اساسنی قورویوردی . آوروپانك هیچ برحکومتنده موظف اوردو یوقدی . عثمانلی تورکلر عسکری تشکیلاتده بوتون دولتلره تقدم ایتمشلردی (٧٢٧) . اورخان بك اوردویی منتظم برشکله صوقمایه مجبوردی . اوزمانه قادار حرب ایدنلر ، هپ تورکلردی . فتح ایدیلن یرلر اهالیسی ایسه اکثریتله خریستیاندی . تورك نفوسنی حربله امحا ایتمك ، خریستیان نفوسنك چوغالماسنه بادی اولاجقدی . بناءً علیه تورکلرك مساعیسنه اونلری ده تشریك لازمدی . اوردویه خریستیان اولارق آلیمالری ، انضباط نقطهٔ نظرندن مضردی . کندیلرینه اعتماد ایدیله‌میه‌جکی کبی ، اکثریا اهانتلره ده معروض قالمق تهلکه‌سی واردی . بونك ایچین (دیوشیرمه قانونی) تأسیس ایدیلدی . بوقانون موجبنجه : هرسنه خریستیان چوجوقلرندن اون بش ایله یکرمی یاش آراسنده اولانلری سچیله‌جك ، (بروسه)

سراينده تربيه اولوناجقدى . كنديلرينه كونده بر آقچه وظيفه ولزومى قادارده تعيينات ويريله جكدى. (ديوشيرمه قانونى) وضع ايدلديكى سنه بيك چوجوق آليندى ، داها صوكراكى سنه لر بومقدار كيتدكجه آرتديرلدى . مملكت بويودكجه بوعسكرلرك ده مقدارى آرتيوردى .

يكيچرى اوردوسنده رتبه لرك سلسله سى آيرى آيرى آدلرله ياد ايديلدى : چورباجى باشى ، ساقا باشى كبى . اوردونك الك مقدس شيئى ، (قازان) دى. اوردو قازان اطرافنده طوپلانيردى.

بوتون اوردو افرادى اونر ، يوزر وبيكر كشيلك قطعه لره آيرلمشدى . هر قطعه يه بر ضابط قوماندا ايدردى . يكيچرى اوردوسنه (اوجاق)، قطعه لرينه (اورته) ، قيشله لرينه ده (اوطه) نامى ويريليردى .

بودورده توركلرك حرب بايراقلرى قيرمزيدى . بورنك داها عثمان بك زماننده قبول ايدلمشدى. بايراقلرى (آلاشهر)ك قيزيل آفلاديسندن ياپارلردى. حتى عثمان بكك مخلفاتى آراسنده ده بو قيزيل بايراقلر چيقمشدى .

دولتك حكمدارلق نشانه سى اولمق اوزره برده بايراغى واردى كه بو ، سلچوقى حكمدارى طرفندن عثمان بكه ويريلن (٦٨٨) آق سانجاقدى .

حرب بايراغنك اورتاسنده بعضى ويشيل رنكده بر كوبك ،

اورتاسنده‌ده آغزلری صاغه دوغرو ویان یانه‌اوچ هلال واردی . بو هلاللر ، احتمالکه ، عثمان بکك رؤیاسنده کوردیکی هلالك خاطره‌سنی تأییداچین قونولمشدی . یشیل رنك ایسه ، طبیعی، تورکلرجه مقدس بررنکدی .

بوتون اراضی ایکی صنفه آیرلمشدی : تیمار ، خاص . درت یوزقریه‌لی برکویك یوزویا ایکی یوز کویی ایکیشر اوچر کویدن مرکب اولمق اوزره اللی آلتمش (تیمار)ه تقسیم اولونور، قصورینه (خاص) نامی ویریلیردی. خاصلر بکك اوغوللری ایله ایلری کلن امرایه آیریلیر ، قصوری دولت خزینه‌سنه قالیردی .

تیمار وخاصلر ، کویلولرك تارلالرندن عبارتدی . تارلا صاحبلری بورالری اکرلر، بیچرلر، حاصلاتنك شرعی عشری ایله فراغ وانتقال خرجلرینی تیمار وخاص صاحبلرینه ویررلردی.

بوکبی تیمار وخاص اربابنه (صاحب ارض) دیرلردی. اکثریا صاحب ارضاق حقوقی اورالری فتح ایدنلره ویریلیردی . اونلرده بورالرك حاصلاتنی خیراته تخصیص ایدرلردی .

تیمار صاحبلری تیمارلرنده اوطورورلر ، بورالرك اکیلوب بیچلمه‌سنه، کلیرینك آرتماسنه چالیشیرلر، سفر وقوعنده تیمارلری داخلنده‌کی افرادی آتی و سلاحیله حاضرلایارق سفره اشتراك ایدرلردی .

اورخان بك زماننده ملکی تشکیلات‌ده یوله قونمشدی .

کندی اوغوللریله آخی، قوجه، قوکور آلپ کبی بکلر برر سنجاقده میرلوالق ایدرلردی. هر سنجاقده بر میرلوا، هر قضاده بر قاضی بولونوردی.

وزارت رتبه‌سنی حائز اولانلره پاشا دنیلدیکی تاریخلرده مقیددر. حال بو که اورخان بکك قارده‌شی علاءالدین بکله اوغلو سلیمان بك، بوتون وقفیه‌لرده بك دییه ذکر اولونمشدر. بونلره پاشا تعبیرینك بالآخره مؤرخلر طرفندن ویرلدیکی آکلاشیلیور. علاءالدین بکك ۷۳۳ تاریخلی وقفیه‌سنده (علاءالدین بیك) دییه مسطور اولدوغی کبی، سلیمان بکك وقفیه‌سنده‌ده نامی: «سید الغزاة والمجاهدین معین الاسلام والمسلمین سلیمان بن اورخان خلدالله ملکه» طرزنده ذکر ایدلمکده‌در.

بو دورده دولتك ثروتی کیتدکجه آرتمشدی؛ بوکا ده سبب، اراضینك کوندن کونه بویومه‌سیدی. خصوصیله واردات چوق، مصارفات آزدی. دولتك وارداتی جزیه، خریستیان دولتلردن آلنان ویرکیلر، خاصلرك عشری، کومروك و مملحه حاصلاتی وجوده کتیریردی. بونکله هم عسکرك علوفه‌سی ویریلیر، هم ده جامع و مدرسه کبی مؤسسه‌لر بنا ایدیلیردی. تورکلرك (ازمید) فتحندن تراکیاده یرلشنجیه قادار کچیردکلری زمان (۷۳۸: ۷۵۸) هپ شهرلر اعمارینه، زراعت و تجارتك ترقیسنه، عسکری تشکیلاته حصر ایدلمشدی. بوتون بو فعالیتلرك مرکزلرینی ده:

(بيله جك) ، (يكيشهر) ، (ايزنيق) و (ايزميد) بلده لرى تشكيل ايدردى .

خصوصيله (ايزنيق) بويوك بر اهميتى حائزدى . (ايزنيق) اورخان بكك پك خوشنه كيدردى . باغچه لرى طاتلى وا كشى نار آغاجلريله دولو ايدى . ابن بطوطه نك روايتنه كوره جويز و كستانه آغاجلرينك لطافتى ، باغلرنده يتيشن (عذارى اوزومى) پك مشهوردى . باغچه لرنده بولونمادق ميوه يوقدى . كولنك منظره سى جاذبدى . ساحللرينك (نيلوفر) لرله دولو دورغون صولرنده يوكسه لن سازلر ، باغلر ، باغچه لر و بوستانلر شهره باشقه بر كوزللك ويريوردى . قلعه سى درت ديوارله چوريليدى . هر ايكى ديوار آراسنده صو ايله دولو بر خندك ، شهرك طيشنده آصما كوپرولر واردى . كوپريلر ، ايسته نيلديكى زمان قالديريلابيليردى . شهرك ايچنده بيله باغ و بوستان واردى . بلده يه ، كوپرى يه مشابه اولان و يالكز بر سوارى كچه جك وسعتده بولنان بر طريقدن ماعدا . مدخل يوقدى . بوده ، (ايزنيق) مدافعه سنى قولايلاشديرمق ايچيندى . شهرك روملردن قالما خرابه سى الآن دوريوردى .

اورخان بك ، زوجه سيله برابر (ايزنيق) ده اوطورردى . بوراسى ، بيزانسه داها ياقين ، بيزانسه قارشى حركتلرى اداره يه داها مساعددى .

اورخان بکك زماننده (٧٣٢) ایزنیقی زیارت ایدن ابن بطوطه (ص ٣٤١ ، ٣٤٣) دییورکه : « اورخان بك ترکمان ملوکنك اعظمی وکثرت اموال و بلاد وعساکرجه جملەسنك اکبریدر . یوزه قریب قلاعی واردر . اکثر اوقاتی دور وطواف حصون ایله امرار ایدەرك هر قلعەده ، اصلاح وتفتیش مقصدیله ، بر مدت اقامت ایدر . بر بلدەده تام بر آی ساکن اولمدیغی مرویدر . بو بلدەده فقیه امام حاج مجاور علاءالدین سلطانیوکی بزی مهمان ایلدی . مومیالیه فضلا وکرمادن اولوب نه زمان زیارتنه کیتسەم ، مطلقا طعام احضار ایدر ایدی . صورتی وسیرتی داها کوزل ایدی . بمله برابر سالف البیان بیلون خاتونك اقامتکاهنه کیتدی ، مشارالیها اکرام و ضیافت ایلدی . بزم دخولمزدن بر قاچ کون صوکرا ، آنفاً ذکر اولنان اورخان بك بو بلدەیه مواصلت ایتدی » .

ابن بطوطەنك بحث ایتدیکی بیلون خاتون، یا نیلوفر خاتون ویا آسپورچه خاتوندی .

اورخان بك (ایزنیق) ی اعمار ایتمشدی . بونکله برابر بوتون بلدەلرك اك معمور واك شیرینی ، (یشیل بروسه) ایدی . صوك زمانلرده اورخان بك اختیارلامشدی . سفرلره دائما اوغلو سلیمان بك کیدیور ، اوردویه او سردارلق ایدییوردی .

یاشی سکسانه یاقلاشمشدی (٧٥٩). عمرینك صوك کونلرنده اورخان بکك ایشیتدیکی ، هپ متوالی ظفر خبرلریدی . بیزانس آرتق کاملاً تورك قوتنه وسیاستنه رام اولمشدی . اوغوللری سلیمان ومراد بکلر معیتندەکی اوردولر ، تراکیادە ظفردن ظفره قوشیورلردی .

عثمان اوغوللرينك حدودى (ساقاريا) دن (طونجه) قييلرينه قادار ايلريله‌مشدى. عثمانلى توركلره غلبه ايده‌بيله‌جك، قومشولرى آراسنده، هيچ برقوت يوقدى. حياتنك بو الك مسعود زماننده ايدى كه، اورخان بك بويوك برماتم حوادثى آلدى: سليمان بك، ترا كياده، آلديغى يرلرى كزركن، آتندن دوشمش، وفات ايتمشدى (٧٥٩).

بوفلاكت اورخان بكى صارسدى. «چوق كدر قيلوب خيلى ملول اولدى. اول خبردن اورخان بك دخى خسته اولدى» (لطفى پاشا ص ٣٥)، برمدت ألم واضطراب ايچنده ياشادى. اوغوللرينه صوك درجه دوشكوندى. خليل بكى قورتارمق ايچين نه قادار اوغراشمش، بر قاچ سنه حضورينى و راحتنى فدا ايله‌مشدى! شمدى بو آجى، روحنك الك حساس نقطه‌سنى زده‌له‌دى.

نهايت اورخان بكى، اولاد آجيسى أولدوردى (٧٦١).

تاج التواريخ (جلد ١، ص ٦٤) اورخان بكك اوغلو مراد بكه اوزون بروصيتده بولوندوغنى بيان ايدر. الك اسكى تاريخلرده ايسه بويولده برقيد يوقدر.

اورخان بك باباسنك بيزانسه قارشى تعقيب ايله‌ديكى سياستى عمرى اولدقجه ترك ايتمه‌دى. كنج آندرونيقوسى كنديسنه دشمن بيليردى؛ بو سببدن بوتون سياستى بيزانسى ضعيف

دوشورمه‌یه ، اونك آناطولوده اك مهم استنادلرینی تشكیل ایدن بلده‌لرینی آلمایه حصر ایتدی .

آندرونیقوس ده ، اورخان بكك بوغایه‌لرینی آكلادیغی ایچین رقیبلرینی علیهنه تحریك ایتمه‌یی ، اونلرله برلشمه‌یی یكانه سیاست اتخاذ ایتدی . عثمانلی توركلرك آناطولوده اك مهم رقیبلری ، قارامان اوغوللریله آیدین و صاروخان اوغوللریدی . كنج آندرونیقوسك قارامان اوغوللریله مناسبت پیدا ایتمه‌سنه جغرافی وضعیت مانعدی ؛ فقط آیدین وصاروخان اوغوللریله دكزدن هر زمان مناسبت پیدا ایده بیلیردی . نته كیم اویله یاپدی : اورخان بك (ایزنیق) ی صقیشدیردیغی زمانلر (٧٣٠) ، هر ایكیسنی ده اورخان بك علیهنه تحریك ایتمكدن خالی قالمادی .

لوبو (كتاب ١٠٩ ، ص ٤١١) دییور كه :

«آندرونیقوس كرك شرقده‌كی مالكانه‌سنك احوالنی تدقیق ایتمك و كرك اورخان بكك سطوتنه قیصقانچ نظرلرله باقدقلری ایچون كندیسیله اتفاق ایتمه‌یه حاضر بولونان تورك بكلریله اتفاق ایله‌مك ایچون سافزدن شرق ممالكنه كچدی . اورخان بكدن اندیشه ایدن بكلر آراسنده ، (ایونی) یی اداره ایدن صاروخان بك واردی . صاروخان بك ایمپراطورله بولوشدی . كویا كندی حكمداری ایمش كبی اوكا حرمت ایتدی . ایكیسی برمعاهده عقد ایده‌رك اورخان بكك تشبثلرینه قارشی كندیلرینی متقابلاً مدافعه ایتمه‌یی تعهد ایتدیلر . (قاریا) بكی آیدین بك اوصیراده خسته اولدیغی ایچون ایمپراطوری بالذات كورمه‌یه كله‌مه‌دی . فقط قیمتدار هدیه‌لر كوندره‌رك اتفاقنی قبول ایتدی . آندرونیقوس ،

آیدین بکلك ایلچیلرینی نازکانه قبول ایتـدی . بکارینك تکلیفنی قبوله درحال مسارعت کوستردی . »

بونکله برابر ، نه بیزانس ایمپراطوری ، نه ده آیدین وصاروخان اوغوللری عثمانلی تورکلرك منتظم براوردویه ، مکمل تشکیلاته ، فداکار و عزملی غازیلرك فعالیت وذکالرینه استناد ایدن قوتی بر دورلو یکمه یه موفق اولامامشـلردر . اورخان بك اصوله موافق صورتده سیاستنی تعقیب ایتمش ، ودائما موفق اولمشدر .

روم مؤرخی خالقوندیلیس دییورکه :

« غایت نازك وبالخاصه غازیلره ، صنعتکارلره وفقیرلره قارشی غایت جومرددی . او درجه ده که ، هیچ کیمسه دن صدقه اسیرکه مزدی دیرلر . دیندار ، عـدالته مجلوب ، مجاهدلرینه حرمتکاردی . بونلره أولر یاپدیرر ، اعاشه لرینی تأمین ایدردی . بروسه ده برمکتب یاپدیردی ، بوتون کنجلری بوراده یتیشدیردی . عالملره رغبت ایدردی . فکری غایت اینجه ، بالخاصه حربه دائر ایشلرده ایجاد فکرینه ده مالکدی . خریستیانلره کندیسنی سودیرمك ایچون اونلره قارشی دائما خیرخواد ، جومرد ونازکدار رانیر ، مقصدینه ده دائما نائل اولوردی » (جلد ۱ ، ص ۹) .

اورخان بك ، (یشیل بروسه) ده ، وقتیله باباسی عثمان بکك کندیسنه ظفر غایه سی اولارق کوستردیکی (کوموشلی کبند) ك یانی باشنه کومولدی .

---

٤ . بروسه‌دن کوزجه حصاره

اورخان بکك وفاتی تورکلرك بیزانسه قارشی تعقیب ایتدکلری سیاستی اصلا دکیشدیرمه‌دی . تورکلر آناطولوده قوتلندکجه ، روم بیزانس‌ده کوندن کونه ضعفه دوچار اولیوردی . ایمپراطور یوآنیس پاله اولوغوس ، حالا صاغدی . ایمپراطورك یکی پادشاه ، مراد بکه قارشی اتخاذ ایده‌جکی سیاست ده آشکاردی : تورکلرك حمایه‌سی بیزانسی آنجق یاقین دشمنلرینه ، اوده وندیکلیلرله جنویزلره قارشی قورویا بیلیردی ؛ بونکله برابر بیزانسی تورك نفوذی آلتنده انقراضه محکوم اولمقدن قورتارامازدی .

مراد بك ده ، باباسی کبی ، دوراندیش ومدبردی . اونکله بویوك قارده‌شی سلیمان بك آراسنده طبیعةً چوق فرق واردی : سلیمان بکك مزاجنده شدت وجوالیت موجوددی . مراد بك ایسه ، غایت حلیم ، سویملی و نازکدی ؛ تواضعی ، اعتدالی ، مغلوبلره بیله مرحمتی غالبدی .

مراد بکك درت شهزاده‌سی واردی : بایزید بك ، ساوجی

بك ، يعقوب بك ، ابراهيم بك . برده قيزى دنيايه كلمشدى : نفيسه خاتون .

مراد بك‌ده ، اورخان بك كبى ، ديندارڍى . علمايه ودرويشلره حرمت ايدردى . « آتاسى كبى اول دخى عمارتلر ياپدى و زياده محبت ايتديكى درويشلره زاويه‌لر ياپيويردى . وهرشهرده كم اولوردى جمعه كونى ، جمعه‌دن صوكرا فقرايه آقچه‌لر صدقه ايدردى » (١).

مراد بكك مزيتنى بيزانس مؤرخلرى‌ده تصديق ايديورلر :

« قارده‌شى طرفندن ضبط ايديلن روم بلده‌لرينك سكنه‌سى ، اونك عاليجنابانه عزمنك تأثيرينى پك چابق حس ايتديلر . مراد بك ، اهاليه سليمان بكك ياپديغى صبق‌بى اوقادار كوشلتدى كه ، هپسى‌ده بيزانس حكمدارلرينى اوزله‌مكدن واز كچديلر . مراد بك حادثات تأثيريله كندى اطاعتنه كيرن روملرك حرمت ومحبتندن باشقه ، يوآنيس پله‌اولوغوسك‌ده ، بوتون بيزانس سرايننك‌ده حرمت ومحبتنى جلبه موفق اولدى » (٢)

مراد بك ، سلطنتنك ايلك سنه‌لرنده بيزانسه قارشى دائما امنيت ويريجى برسياست تعقيب ايتدى . فتوحاتنه آناطولوده دوام ايتمه‌يى موافق كوردى ؛ آلديغى الك مهم شهر ، (آنقره) ايدى . (آنقره)ده آخيلرك نفوذى هر شيئه غالبدى ؛ فقط بو نفوذ حكومت شكلنده دكلدى . ابن بطوطه ديوركه : « بر محلده

(١) عاشق پاشا زاده ، ص ١٩٦

(٢) لوبو ، كتاب ١١ ، ص ٤٠٥

سلطان بولونمادیغی تقدیرده حاکمی اخی اولوب آیندکانه آت ولباس اعطا وقدرینه کوره احسان ایدر . امر ونهی ور کوبی عینیله ملوکه مشابه » در (ابن بطوطه، ص ۳۲۶) . (آنقره) ده آخیلرك نفوذی بوراده‌ده ایدی . آخیلر (آنقره) یی اعمار ایتمشلردی . (آخی شرف‌الدین جامعی) مشهوردی . مراد بك (آنقره)یی صلحاً آلدی . اساساً آخیلرله محاربه ایتمه‌سنه لزوم یوقدی ، جدی آراسنده‌ده آخیلر واردی . (آنقره)نك الده بولونماسی لازمدی . آناطولوده‌کی بکلردن بعضیلری مراد بکك اداره‌سنده‌کی اولکه‌لره تجاوز ایدییورلردی . بونلرك تأدیبلریله برابر (آنقره) نك‌ده آناطولوده‌کی رقیبلره قارشی مستحکم برموقع اولارق محافظه ایدلمه‌سنه لزوم حاصل اولمشدی (۷۶۲) .

مرادبکك ، باباسی یرینه کچدکدن صوکرا ، ایلك موفقیتی بو اولدی . فقط اونك‌ده بوتون سیاستی بیزانسه قارشیدی . برسنه صوکرا ، بوسیاستنك ایلك علامتلری کورولدی . اساساً بیزانس ساحللری آناطولونك دیکر تورك بکلری طرفندن‌ده ازعاج ایدیلیوردی . بونلره قارشی حرکت ایدن ، یالکز وندیکلی بر قاپوداندی . یوآنیس پالهاولوغوس ، مرادبکك سیاستنده حاصل اولان دکیشمه‌یی آکلامشدی . (دیمتوقه) و (قره‌جك) تورکلر الینه کچمشدی . تورکلر (تراکیا) ده کیتدکجه ایلریلیورلردی . (ادرنه) اساساً شهزاده سلیمان بك طرفندن آلنمشدی . مراد

بك ، (بروسه) ده اوطورمقدنسه ، (ادرنه) ده اوطورمایی موافق کوردی . چونکه فتوحاتك قسم اعظمی آوروپاده، روم ایلنده اولاجقدی. بناءً علیه بوصورتله (هه‌لله‌سپون) ی بوغازیی متمادیاً کلوب کچمه‌لره‌ده لزوم قالمایه‌جقدی. مراد بك (بروسه)یی اعمار ایتمشدی. مثلا: بروسه‌ده، قاپلیجه‌لرده بر بویوك جامع ، اسکی قاپلیجه‌یی، عمارت، خان ، مسجد، مدرسه، (کوك دره) محله‌سنده برمسجد انشا ایتدیرمشدی . شیمدی، عین اعماراتی ادرنه‌ده‌ده یاپمق ایسته‌یوردی . بوکا ایلك اول سرای انشاسیله باشلادی. سرای برسنه‌ده ختامه ایردی (۱۳۶۹) . داها صوکرا معیتی ارکانی‌ده کندیلرینه أولر وسرایلر انشا ایتدیردیلر .

تورکلرك (ادرنه) یه یرلشمه‌لری یوآنیس پاله‌اولوغوسی اندیشه‌یه دوشوردی . یوآنیس ، واقعا تورك تهلکه‌سنه قارشی وندیکلیلرله اتفاق ایتمشدی؛ فقط تورکلرك حاضرلقلری وندیکلیلرك‌ده هیچ برشی یاپامیه‌جقلری درجه‌ده اساسلیدی . یوآنیس بوتهلکه‌لره قارشی قویمق ایچین صربلرله اتفاق ایتمه‌یی دوشوندی . صرب قرالنه بر هیئت کوندردی ؛ هیئتك رئیسی استانبول پاطریقیدی. هیئت، قرالیچه أليزابت طرفندن حسن صورتله قبول ایدلدی. صربلر اتفاقه راضی اولدیلر . فقط مدهش برخسته‌لق هیئت اعضاسنی کاملاً افنا ایتدی .

یوآنیس ، بو اتفاق اوزرینه، بولغارلره برصدمه وورمق

ایسته‌دی؛ فقط اونك الك زیاده قورقدوغی ، تورکلردی . تورکلرك اوردولرینی تنسیق ایتمه‌سی ، بیزانس سراینی دهشت ایچنده براقیوردی. خصوصیله اوردونك باشنده الك دكرلی غازیلر واردی. بر چوقلری اورخان بك زماننده یتیشمشلردی : چاندارلی ، اوره‌نوس ، لالا شاهین ، حاجی ایل بکی ، قوتلو بك ، اینه‌بك ، اینجه‌جك ، طوغجه بالابان ، قره دمیر طاش ، الیاس بك ، مستجاب صو باشی ، صاروجه پاشا ، احمد چاوش ، قره‌مقبل ، پاشا یکیت ، بازارلو طوغان ، فیروز بك ، قوتلو بوغا ، احمد بك ، دولتی‌ده ، اوردویی‌ده ذکالریله اداره ایدن سیمالردی. بونلردن ، چاندارلی قره خلیل افندی اولا قاضیعسکر (۷۶۳) ، بعده وزیر اولمش ، (خیرالدین) نامنی آلمشدی (۷۶۵). لالا شاهین پاشا ، سرعسکردی . قارامانلی قره رستم فضل وکمالیله تمیز ایدییوردی . غنائمدن (خمس) آلمایی قبول ایتدیرن ، او ایدی. « هر اسیره یوز بش عثمانی بها تقدیر وهر بری ایچون خمس اولمق اوزره یکرمی بشر عثمانی اخذ » اولوناجقدی (صحائف الأخبار ، ۳ ، ص ۲۹۳). بوتون بو تشکیلات ، بیزانس سراینی حقیقی بر اندیشه‌یه دوشوره‌جك ماهیتده ایدی .

عثمانلی تورکلر روم ایلنده صربلر و بولغارلردن یرلر آلمق ایسته‌دیلر ، آناطولوده‌کی بکلرك عصیانلرینی دویار دویماز اوطرفه قوشدیلر. فقط مراد بك ، آناطولویه کچمزدن اول ، یوآنیس

پاله‌اولوغوسله کوروشـدی . غیبوبتی اثناسنده ، آلدیغی یرلره دوقونماماسنی توصیه ایتدی . مراد بکك آناطولو سفری چوق سوره‌دی ، آززمانده هپسنی‌ده اطاعتی آلتنه آلمایه موفق اولدی . بوسفرده اودرجه مدبرانه طاوراندی که ، بکلرك برداها عصیان ایتمه‌لری احتمالنی‌ده سلب ایتدی . مقصدی ، بیزانسلك (تراکیا) ده قالان یرلرینی‌ده فتح ایتمکدی ؛ بوفتوحات اثناسنده آناطولوده چیقاجق بر عصیانك ویا اوفاق بر تجاوزك ، الك اساسلی تشبثلرینی عقیم براقدیرماسنی ایسته‌مزدی .

مراد بك بوموفقیت اوزرینه ، تکرار (ادرنه)یه ، یکی پایتختنه کلدی . معیتنده ، مظفر بر اوردو واردی . بو اوردو ، حربدن باشقه بر شیئه تشـنه دکلدی . مقداری آلتمش بیك قاداردی . بوتون اوردویی آناطولودن (تراکیا) یه کچیرمك بر مسئله ایدی . تورکلرك کمیلری واردی ؛ فقط بوقادار بر قوتی آز زمانده تراکیایه کچیره بیله‌جك مقدارده دکلدی . مراد بك بونكده چاره‌سنی بولدی : جنویزلره آلتمش بیك آلتون ویردی ، کندیسنه لزومی قادار کمی تدارك ایتدی . بو فعالیتنده بویوك بر استعجال کوستریوردی . تورك پایتختنك (ادرنه) یه ، (تراکیا) یه نقلی یالکز بیزانس ایچین دکل ، بالقان حکومتلری وحتی خریستیان عالمی ایچین‌ده بر مسئله اولمشدی . آلبه‌رصوره‌لك دیدیکی دوغرو ایدی : « نه‌زمان که تورك آوروپایه کچدی ،

شرق مسئله‌سی ده باشلادی » .

صربلر ، بولغارلر ، اولاحلر ، ماجارلرله برلشمشلر ، (فلبه) و(ادرنه) اوزرینه یورویه جکلردی . (فلبه) تورکلرك ألنده ایدی . مراد بك اورایی تحکیم ایتمشدی . بوراسی ، بولغارلر ایچین نه درجه مهمسه ، تورکلر ایچین ده او درجه اهمیتلیدی .

تورکلر تراکیایه کچر کچمز متفقلره قارشی یورودیلر . دوشمانی او درجه بر سرعتله مغلوب ایتدیلر که ، فلاکت خبری پاپا بشنجی اوربه‌نی ده متأثر ایتدی . اصل غریبی ، یوآنیس پاله‌اولوغوسك ، مراد بکه سوز ویردیکی حالده ، تورکلرك مشغولیتندن بالاستفاده تورکلر ألنده بولونان ساحللره تجاوز ایتمه‌سیدی . مع مافیه بو تجاوزی ده مغلوبیتله نتیجه‌لندی . تورکلرك بیزانس کمیلرندن آلدقلری اسیرلر آراسنده برچوق مهندس وصنعتکار موجوددی . هپسنی (ادرنه) یه یوللادیلر . ایچلرنده مشهور برده معمار واردی . مراد بك معماری سربست براقدی . بروسه‌ده ، ادرنه‌ده ، یاپدیردیغی بنالره نظارت وظیفه‌سنی اوکا تودیع ایتدی .

عثمانلی تورکلر (په‌لوپونه‌زوس ، موره) ده ده برچوق بلده‌لر آلمشلردی . پاپایی اصل تلاشه دوشورن ، بو نقطه ایدی . تورك سطوتی یالکز روملق عالمنده دکل ، لاتین عاداتنك حکم سوردیکی بلده‌لرده‌ده نفوذینی کوستریوردی . پاپا اوربه‌ن ، تورك

تهلکه‌سنی قالدیرمق ایچین، بوتون خرستیان دولتلر آراسنده بر اتفاق تأمینی دوشوندی. خریستیان دولتلرك كافه‌سنی اهل صلیب تشکیلنه دعوت ایتدی؛ بو دولتلر آراسنده بیزانس یوقدی. یوآنیس پاله‌اولوغوسی بویوك بر تلاش آلدی. پاپایه بر هیئت کوندردی. پاپا، یوآنیس پاله‌اولوغوسه التفاتکارانه مکتوبلر یازدی، ایمپراطورده اهل صلیب اوردوسنه یاردیم ایچین هر دورلو فداکارلغی اختیار ایده‌جکنی بیلدیردی. وندیکلیلر کندیسندن (تەنەدوس) آطه‌سنی ایسته‌یورلردی. ایمپراطور بوکا راضی اولمادی. او، بوتون خلاصنی پاپادن و پاپانك آیاقلاندیراجغی قوتلردن بکلیوردی. فقط بو قوتلر هنوز طوپلانمامشدی: مثلا قبرس قرالی، مصر سلطاننه قارشی یاپدیغی سفرده مغلوب اولمشدی. بو مغلوبیت مرادبکی بوسبوتون ممنون ایتدی. مراد بك، مصر سلطانلریله صمیمی رابطه‌لر تأسیسنه چالیشیردی. مصر تورکلری، پاپانك تشویقیله اسلامیتی قهر ایتمك ایسته‌ین اهل صلیب اوردولرینه قارشی مظفریت قازاندقجه، عثمانلی تورکلرده بیزانسی کوندن کونه کوچولتمه‌یه، اساساً روم‌ایلنده پارچه پارچه یاشامایه چالیشان قسملرینی سورکلی بر احتضاردن قورتارمایه اوغراشیورلردی.

یوآنیس پاله‌اولوغوس، بونی بیلدیکی ایچین، لاتینلره قلباً دوشمان اولدوغی حالده، ینه اونلرك موفقیتسزلکلرندن دلخون

اولویوردی. اونك نظرنده، روملری تورك تهاجمندن قورتاراجق یکانه قوت، غربده ایدی: غربك خریستیانلق تعصبی، اك منور زمانلرده بیله، ظالمانه ایدی. اسلامیت، اهل کتابی وقایه ایدردی؛ اونلرك نظرنده ایسه، اسلامه قارشی حقك، عدالتك، قانونك، شفقتك، مروتك، هیچ حکمی یوقدی. تورك، بو قهارانه مهاجماته قارشی سینه‌سنی آچان، قیلیجنك قوتیله هرشیئی قهر ایده‌ن یکانه قوت اولدی. هدفی هیچ بر زمان غائب ایتمه‌دی. بیزانس، اونك قیزل آلماسیدی. فقط بو، صوك بر ظفر غایه‌سی دکلدی؛ یاشامق ومظفر اولمق ایچین بر استناد نقطه‌سیدی.

یوآنیس پاله‌اولوغوس، بونی بیلدیکی ایچین، هرفرصتده تورکلری أزمه‌یه چالیشیردی. فقط بوکا نه قدرتی، نه‌ده قوتی مساعددی. بو سببدن، لاتینلری دوشمان بیلدیکی حالده، اونلرك یاردیمنی تورکلرك هردورلو اتفاقلرینه ترجیح ایدردی. حال بوکه یوآنیس، مراد بکك اقرباسیدی. غازی خونکارك اوکی تیزه‌سی، یوآنیسك زوجه‌سیدی. فقط نه اورخان بك، نه‌ده مرادبك، تورکلکك حیات وبقاسنی تأمین خصوصنده حسیاته قاپیلمادیلر. اساساً بیزانس ایمپراطورلریله اولان صهریتلری‌ده سیاسیدی. بوصهریت، سیاستلرینه مغایر وتورکلکك ده‌سعادتنه منافی اولدوغی دقیقه‌دن اعتباراً، نظرلرنده لاشی حکمنده ایدی.

مراد بك ، باباسنك سیاستنه صادقدی . بیزانس بهمه‌حال تورك ألینه کچه‌جکدی. تورك اوردولری (زغره) ، (یانبولی) ، (احتمان) اوکلرنده ایدی. یوآنیس، بو ظفرلر قارشیسنده، پاپا بشنجی اوربه‌نه بوتون موجودیتیله دخالت ایدیوردی . فقط پاپاده مشکل وضعیتده‌ایدی . برطرفدن یوآنیس، دیکر طرفدن قبریس قرالی، اونی اسلامیته واسلام حکمدارلره‌قارشی اهل صلیب سفری اعلان ایتمه‌سی ایچین صیقیشدیریورلردی. یوآنیس مراد بکدن ، قبریس قرالی‌ده مصر سلطانندن ضربه یدکجه ، یکانه خلاص و سلامت چاره‌سنی پاپاده کوریورلردی . مع‌مافیه پاپاده عاجزدی . حتی قبریس قرالنه مصر سلطانیله اویوشماسنی توصیه ایتمشدی . یالکز یاپابیله‌جکی برشی وارسه ، اوده ونديکلیلرله جنویزلیلرك اسلاملره جبه‌خانه‌تدارك ایتملرینه مانع اولابیلمکدی. فی‌الحقیقه پاپا بوکا مانع اولدی؛ حتی آراغونلیلرك اسلاملرله تجاری معامله‌لرده بولونمالرینی‌ده منع ایتدی . یوآنیسه خبر کوندردی . روما کلیساسنه تابع اولمادقجه ، کندیسنه یاردیم ایده‌میه‌جکنی آکلاتدی. پاپا، بیزانسی ضعیف کوردکجه، دائما اونکله کندی معنوی قوتنی آرتدیرمایه چالیشیردی. بونکله برابر روملرك‌ده تعقیب ایتدکلری سیاست بوایدی . اونلرده، نه زمان عاجز برموقعده قالیرلرسه، لاتینلرك یاردیملرینی‌الده ایتمك ایچین، غرب کلیساسنه التحاق ایده‌جکلرینی وعد ایدرلردی .

تورکلره قارشی پاپانك حاضرلادیغی صلیب سفرندن الآن اثر یوقدی . پاپا بوتون موجودیتیله چالیشمشدی . واعظلر طرف طرف طاغیلمشلردی . عفولر بربرینی ولی ایتمشدی . بونکله برابر، صدقه نامنه برشی کوروله‌میوردی . سن پیه‌رك خزینه‌سنده‌کی پارا، غایت اهمیتسزدی .

پاپا، بوپاراینی اوروپایی خراب ایدن (بویوك بولوکلر) علیهنده قوللانمق ایسته‌دی . پاپانك بوحرکتی بویوك بر اعتراضی موجب اولدی ، اعتراض ایدنلرك باشنده‌ده شاعر (په‌ترارق) واردی . دلبر (لورا) نك حسنی حزین مصرعلرله ترنم ایدن بویوك شاعر، پاپانك علیهنده ایدی . او ، روملره یاردیمی لزومسز کوریوردی . روملرك بوتون موجودیتلریله لاتین دشمنی اولدقلرینی بیلیوردی . فقط روملری ، تورکلردن‌ده زیاده لاتین دیننك دشمنی عد ایدیوردی . په‌ترارقك فکری ، روملری یا اطاعت آلتنه آلمق ، یاخود زورله لاتین کلیساسنه تابع قیلمقدی . اساساً او دورك سیاسی آداملرندن برچوغی بو فکرده ایدی :

« بواثناده اوموللاز برحادثه روملرك جسارتنی آرتدیردی ، و اونلره پك طاتلی امیدلر ویردی . صاووا قونتی آمه‌ده تورکلردن کلیبولی‌یی آلمانك یولنی بولمش ، اورایی آنا طرفندن کندیسنه خصم اولان یوآنیس پاله اولوغوسه ویرمشدی . بوشهری الده بولوندورمق تورکلر ایچین پك مهمدی؛ چونکه آناطولودن (تراکیا) یه کچمه‌لرینی قولایلاشدیریوردی . بوندن باشقا، لیمانی‌ده مکملدی . تورکلر بولیمانی

آلدن چیقارمقله بویوك بر ثروتده غائب ایتمش اولیورلردی . کاییولی عادتا بر آنباردی ، تورکلر اورایه خریستیانلردن آلدقلری غنیمتلری ییغیورلردی » (۱) .

ماجار قرالی لوئی‌ده بولغارستاندن بر چوق یرلر آلمشدی. بو ظفر، اونی تورکلرك بولغارلردن وروملردن آلدقلری یرلره یاقلاشدیرمشدی. تورکلری بو یرلرك حدودندن اوزاقلاشدیرمق، اونك‌ده منفعتی اقتضاسندندی .

پاپا، درحال بو فرصتدن استفاده ایتدی. ماجار قرالنه تورکلره حرب اعلان ایتمه‌سنی توصیه ایله‌دی. حتی تشکل ایدن اهل صلیب اوردوسنك قوماندانلغنی‌ده اوکا ویردی. ماجار قرالی بو تکلیفی ممنونیتله قبول ایتدی ؛ فقط بیزانس ایمپراطوریله تبعه‌سی روما کلیساسنه تابع اولمادقچه ، روملر ایچین اسلاملره قارشی حرب ایده‌میه‌جکنی آکلاتدی .

یوآنیس پاله اولوغوس بو حوادثی ایشیدیر ایشیتمز ، یاننه ندیملرندن بر قاچ کیشی آلدی ، (بیزانس) دن قالقدی ، بیك درلو مشکلات ایله (بودین) شهرینه کلدی . بر دقیقه فوت ایتمه‌دی ، قرالله کوروشدی ، بوتون عائله‌سی و تبعه‌سیله لاتین کلیساسنه تابع اولاجغنی آکلاتدی. یوآنیس پاله اولوغوسك ملاحظه‌سی شو ایدی : شاید تورکلر روملره غلبه چالاجق

(۱) لوبو ، کتاب ۱۱۵ ، ص ٤۲٥

و بیزانس ایمپراطورلغنی دەویرەجك اولورلرسە، اولاً بوسنە ایلە صربستانە، دها صوكراده ماجارستانە یورویەجكلردی. یوآنیس بو مطالعەیی ماجار قرالی (لایوش) لوئی یەده آكلاتدی. لوئی حق ویردی. پاپایە خبر كوندردی. یوآنیسك وعدلرینی، كندینك قرارلرینی ایضاح ایتدی.

پاپا، (آوینیون) دن قالقدی، (رومایە) كلدی. اوصیراده یوآنیسك كوندردیكی ایلچیلر پاپا ایلە مذاكراتده بولونیورلردی. پاپا بونلرك سوزلرینە كاملاً ایناندی. ایمپراطورە، ایمپراطوریچە آلەنی یە صمیمی مكتوبلر یازدی. بیزانس واسكندریە پاطریقلرینە خبر كوندردی. پاپا ممنوندی؛ روملری آرتق لاتین كلیساسنە تابع قیلاجقدی. فقط اونلرك نەحیلەكار اولدقلرینی آكلامامشدی: ضعفلرندە ذلیل، قوت وفرصت زمانلرندە جرأتكار اولدقلرینی بیلمیوردی.

بو اثناده آنی بر حادثە پاپانك نشئەسنی قاچیردی. ماجار قرالی لوئی، بولغار قرالیلە باریشدی. (اسطرازتی میر) ی قراللغنە كوندردی، آلدیغی یرلری كری ویردی. آرتق توركلرە قارشی حرب ایتمەسنە لزوم قالمادی. بوندن باشقە، پاپانك تشبثیده اساسسزدی. آوروپا دولتلری آراسنده موجود اختلافلر، اونلرك بویوك ومتحد براهل صلیب اوردوسی تشكیل ایتمەلرینە مانعدی.

توركلرك ، بوتشـبثلرك هيچ برندن خبرلری يوقدی . بوتون خريستيان عالمی عايله‌لرنده قاينا‌شيوردی. حتی خبرلری بيله اولسه ، قورقولری يوقدی. اوردولری روم اولكه‌لرينی بربرينی متعاقب ضبط ايدييوردی . بيزانس ايمپراطورلرينك صيفيه‌لری بيله توركلر ألنده ايدی . (تراكيا) ده ضبط ايتدكلری متين قلعه‌لری كوكندن قازييورلردی .

يوآنيس پاله اولوغوس مكدردی . نهايت ، كدرينی قادين سينه‌سنده اونوتمق ايسته‌دی . كوزل بر مترەسی واردی : بر پاپاس قيزيدی؛ ايمپراطوری آووجی ايچنه آلمشدی . يوآنيس، برمدت اونكله مشـغول اولدی ، نهايت يورولدی . كنديسنه كلديكی زمان ، بر دفعه داها طالعی دەنه‌مك ايسته‌دی . پاپانك بوتون امرلرينی ديكله‌مه‌يه قرار ويردی. (بيزانس) دن چيقدی، (روما)يه كلدی. پاپا بشنجی اوربەن ايمپراطوری صميميتله قبول ايتدی. ايمپراطور ، رومايه آياق باصار باصماز ، لاتين كليساسنه داخل اولدی . قاردينالار حضـورنده محتشم مراسم ياپيلدی (۱۳۶۹ م ، ۷۷۱ هـ) . پاپا ، يوآنيس پاله اولوغوسه ألينی، آياغنی، ياناغنی اوپدوردی، كنديسنی تقديس ايتدی، صوكراده باشقه اوزاق اولكه‌لرده توركلره قارشی ياردیم ديلنسين ديه صاليويردی .

يوآنيس ، (روما) دن صوكرا ، ونديكه كلدی. سەنيور

طرفندن پارلاق برصورتده قبول ایدلدی. کندیسنه برقاچ چکدیری ویرلمه‌سی تصویب اولوندی. نیتی، فرانسه‌یه ده کچمکدی. فقط فرانسه قرالی بشنجی شارلك کندیسنه یاردیم ایده‌بیله‌جك برحالده اولمادیغنی بیلدیکی ایچین بوسیاحتدن واز کچدی. تکرار وندیکه کلدی. بوسفر حقارتلرله قارشیلاندی. یوآنیس، وندیك تاجرلرندن اودونج پارا آلمشدی. پارالرك مدهش فائضلری واردی. یوآنیس، پارایی الآن اوده‌یه‌مه‌مشدی. بونك اوزرینه آلاجقلیلر، وندیك سه‌نیورینه مراجعت ایتدیلر، آلاجقلرینی ایسته‌دیلر، پارایی ویرنجه‌یه قادار ایمپراطوری شهرده حبس ایتدیردیلر. یوآنیس تلاش ایچنده ایدی. بویوك اوغلو آندرونیقوسه مکتوبلر یاغدیردی، کندیسنی قورتارماسی ایچین ممکن اولدوغی قادارچوق پارا کوندرمه‌سنی امر ایتدی. شاید خزینه‌ده ایسته‌دیکی قادار پارا یوقسه، کلیسایه عائداموالی صاتوب تدارك ایتمه‌سنی ده توصیه‌دن کری دورمادی.

آندرونیقوس، باباسنی هیچ سومزدی. کندیسنه مکتوب یازدی، خزینه‌ده پارا اولمادیغنی، کلیسانك ایسه بوکارضا کوسترمه‌دیکنی، شاید جبری قوته مراجعت ایده‌جك اولورسه عمومی برعصیان چیقابیله‌جکنی آکلاتدی. آندرونیقوس، باباسنك محبوس قالماسندن ممنوندی. فقط کوچوك قارده‌شی مانوئه‌ل بویله‌یاپمادی: باباسنه لازم اولان پارایی بولدی، حتی وندیکه قادار کندی کوتوردی،

بو سایه‌ده باباسنك ده کوزینه کیردی. یوآنیس، بویوك اوغلو آندرونیقوسك اهانتنی بردرلو اونوتامادی.

وندیکدن چیقدی، بیزانسه کلدی. پاپا، یوآنیس پاله‌اولوغوسك لاتین کلیساسنه کیردیکنی بوتون دولتلره تبلیغ ایتدی، تورکلره قارشی کندیسنی حمایه ایتمه‌لرینی توصیه أیله‌دی. پاپانك بو توصیه‌سی بیهوده ایدی: روملره یاردیم ایده‌بیله‌جك هیچ برقوت یوقدی. اینسه اینسه، قبریس قرالی ایده‌بیلیردی؛ چونکه اسلاملرله، مصر سلطانلریله اوصیراده‌او محارب بولونیوردی. فقط اوده پریشان اولمشدی. یوآنیس، آرتق قبریس قرالندن ده، جنویزلیلردن ده، وندیکلیلردن ده امیدینی کسمشدی. بوفلاکت، اوکا پاپایه ویردیکی سوزی ده اونوتدوردی. الك زیاده قورقدوغی، مراد بك، غازی خونکار دکلیدی؟ نهایت اوکا خرجکذار اولمایه قرار ویردی. ایمپراطورلغنك انقاضی اوزرنده راحت یاشایه‌بیلمك ایچین بوندن مناسب چاره کوره‌مه‌دی.

پاپا، بوحوادثی دویار دویماز، چوك درجه متأثر اولدی. اساساً دیوشیرمه اصولنك علیهنده ایدی. شیمدی یوآنیسك ده مراد بکه خراجکذار اولدوغنی ایشیدنجه قلبی صیزلادی. روملری قورتارمق ایچین قطعی تشبثلرده بولونمایه قرار ویردی. فقط اولوم، اونك بوعزمنی ده آنی ضربه‌سیله پارچالادی (١٣٧٠ م، ٧٧٢ هـ). خلفی اون برنجی غره‌غوارده عین اثری تعقیب

ایتمك ایستەدی. تورك تهلكەسی آرتمشدی. تورکلر (سیجیلیا) یی بیله تهدید ایدییورلردی. جنویزلیلر بو تهدیده مانع اولمق ایستەدیلر، بردرلو موفق اولامادیلر. (ازمیر) الآن لاتینلرك ألینده ایدی. بوراسی، بر درجەیه قادار، تورکلرك آطەلر دکزندەکی حاکمیتنه مانع اولابیلیوردی.

تورکلردن پاپا غرەغوواردە قورقویوردی. حتی ایمپراطور یوآنیس پالەاولوغوسه، تورکلری دوامیلی بر مغلوبیت آلتنده بولوندورماسنی توصیه ایتدی. فقط ایمپراطور بوکا مقتدرمیدی؟ اساساً کندی، چوقدن تورکلرك خراجکذاری اولمشدی. آرتق تورکلردن هیچ قورقوسی یوقدی. یونانستان تورك ادارەسنه کیرییوردی. تورکلر، ماجار قراللرندن ده انتقام آلمق ایستەدیلر. تاتارلرله اتفاق ایتدیلر. تاتار خانی بغداندن یورویەجکدی. ماجار قرالی، بو تهدیده قارشی نه یاپاجغنی شاشیردی. پاپایه مراجعت أیلەدی. پاپا، بوتون خریستیان ایمپراطورلری اهل صلیب اوردوسی تشکیلنه دعوت ایتدی؛ آلمانیا ایمپراطوری دردنجی قارل راضی اولمادی. یوآنیس پالەاولوغوسك اسلاملرله اتفاق ایدەرك آوروپا قاپولرینی تورکلره آچدیغی ایلری سوردی. ایمپراطور تلاشدەایدی. بیزانسدن بر هیئت چیقارمش، آوروپانك بوتون پایتختلرنده یاردیم دیلەنیوردی. بو هیئت ایچنده بیزانسك ممتاز بر سیماسی واردی. اوده، یوآنیس لاسقاریسدی. مع مافیه

اوده هیچ برشیئه موفق اولامادی . یوآنیس پاله‌اولوغوسك امیدی بوسبوتون قیریلدی . یالکز ، شاید تورکلر ماجارلرله حرب ایده‌جك اولورلرسه ، بلکه ماجارلر تورکلرك مغلوب ایدرلر دییه امید ایدییوردی. شیمدی تورکلرك سفری تأخیر ایتدکلرینی کورونجه، نه‌یاپاجغنی شاشیردی. تورکلرك بوسبوتون نفوذی آلتنه کیرمکدن، «سدهٔ سعادت» ه باش قویمقدن باشقه چاره کوره‌مه‌دی . مراد بکی «متبوعی طانیمق خصوصنده‌کی تعهداتی پارلاق برصورتده اعلان ایتدی . اوغوللرندن برینی رهن اولارق مراد بکك سراینه کوندردی . هرنه زمان لزوم کورولورسه مراد بك معیتنده خدمت عسکریه ایفا ایتمه‌سنی قانونله تأیید ایتدی » (۱) .

مراد بك ایمپراطورك بوتذللندن ممنوندی. یوآنیس ایسه، پاپایه قارشی کندینی معذور کوسترمه‌یه چالیشدی. یکی معاهده‌یی حقلی کوسترمك ایچین کندیسنك یاپ یالکز براقیلدیغنی ، بناءً علیه تورکلرله اتفاقه مجبور قالدیغنی یازدی . پاپانك بوکا قارشی ویره‌جکی جواب معلومدی : اوده روم ملتنك لاتین کلیساسنه خصومتنی سبب کوستریوردی .

مع مافیه فلاکت یالکز بونکله قالمادی : یوآنیس ، اوغلو مانوئه‌لی کندیسنه سلطنت شریکی اعلان ایتدیردی. بو، بالطبع

(۱) لوبو ، کتاب ۱۱۵ ، ص ٤٤٠

بویوك اوغلو آندرونیقوسك ضررینه ایدی ؛ فقط ملت اویله ایسته‌مشدی . مانوئه‌لك مقری سلانیکدی . بوراده مکمل بر سرای هیئتی تشکیل أیله‌دی . تورکلرك (سلانیك) جوارینه قادار ایلریله‌مه‌لری مانوئه‌لك غروورینی قیردی . مانوئه‌ل بورالری تورکلردن آلمق ایسته‌دی . تورکلرك صربلردن آلدقلری (فه‌ر) شهرینه کوز دیکدی ، بوراسی اوجه رومارك ألینده ایدی . مانوئه‌ل صربلرله اویوشدی . مرادبك بوفسادی درحال خبر آلدی ، مانوئه‌له اوقادار قیزدی که ، درحال خیرالدین پاشایی یوللادی ،(سلانیك) ی قوشاتدی . مانوئه‌له قارشی قویمق ایسته‌دی . مانوئه‌ل ، اهالینك تسلیم اولمق ایسته‌دکلرینی ، باباسندن ده یاردیم کلمیه‌جکنی آکلار آکلاماز شهردن قاچدی ، (بیزانس) ه کلمك ایسته‌دی ، باباسی قبول ایتمه‌دی . (مدللی) یه صیغنمق چاره‌سنه باش ووردی ، اوراده‌ده قبول ایدلمه‌دی . هپسی‌ده تورکلردن قورقویورلردی . خصوصیله مانوئه‌ل ، حرکاتنده قباحتلیدی : باباسی مراد بکله اتفاق ایتمش ، تورکلره خراجکذار اولمشدی . نهایت قباحتنی اوده آکلادی . مراد بکه التجادن باشقا چاره کوره‌مه‌دی . « ادرنه‌یه کلدی ، مراد بکه مستمندانه مراجعت ایتدی . کندیسنی عفو ایتمه‌سنی استرحامکار بر طورله دیله‌دی . مراد بك بو ندامتدن وبالخاصه مرحمتنی جلب ایچین کندیسنه قارشی کوستردیکی اعتمادن متأثر اولدی . مانوئه‌لی قوجاقلادی ، برقاچ اوفاق تکدیردن

صوکرا، یاپدقلرینی اونوتاجغنه دائر سوز ویردی» (۱).

مانوئه‌ل، آرتق مراد بکك سراینده‌یاشادی. مرادبك اونی بیزانسـه قارشی تعقیب ایده‌جکی سیاسته آلت اتخـاذ ایتدی. (سلانیلك) ی آلدی، بیزانسی‌ دائمی بر ترصد آلتنده بولوندوردی.

اوصیراده، آناطولوده‌ تکرار قاریشیقلقلر چیقدی (۱۳۷٤ م، ۷۷٦ ﻫ). مرادبك، بیزانس ایمپراطورینه‌ عسکریله برابر معیتنه کلمه‌سنی امر ایتدی. حتی‌ مانوئه‌لك‌ده برابر بولونماسنی ایسته‌دی. یوآنیس، مرادبکك حدتندن قورقدی. بویوك اوغلو آندرو- نیقوسی (بیزانس) ده قائممقام براقدی. کندی، اوغلو مانوئه‌لله برابر مراد بکك معیتنه التحاق ایتدی. تورکلر بیزانسك ایکی ایمپراطورینی‌ده معیتلرنده چالیشدیریورلردی.

آندرونیقوس، باباسندن اساساً متنفردی خصوصیله حقوقنی پایمال ایده‌رك سلطنت شریکلکنه مانوئه‌لی انتخاب ایتمه‌سی قلبنده دهشتلی بر کین حاصل ایله‌مشدی. باباسندن انتقام آلمق ایچین فرصتدن استفاده ایتمك ایسته‌دی. مراد بك‌ده، اوغلوساوجی بکی قائممقام براقمشدی. آندرونیقوس، ساوجی بکی اَلده ایتمه‌یه چالیشدی. اونکله چارچابوق مناسبت پیدا ایتدی. ایکی کنج پرنس حکومتی اَللرینه آلمق، بابالرینك تختلرینی دویرمك ایچین اتفاق ایتدیلر. مقصدلرینی اَلده ایتمه‌دکجه سلاحلرینی براقمامایه قرار

(۱) لوبو، کتاب ۱۱۵، ص ٤٤٢.

ویردیلر.

فقط ایکی حیله کار اولادلك اهانتی چارچابوق میدانه چیقدی. بونی ایلك اول خبر آلان ده، مرادبك اولدی. یوآنیسی چاغیردی، مسئله یی کندیسنه غایت محقرانه آکلاتدی: «بویله منفور برتشبثی عقلنه کتیره بیله جك بر روم اولاماز» دیدی. بونی ساوجی بکك عقلنه کتیره ن ده، هیچ شبهه سز آندرونیقوس اولابیله جکنی آکلاتدی. مع مافیه، بوندن مقصد صرف کندیسنه تجاوز اولدوغنی، یوآنیس پاله اولوغوسك ایشه قاریشدیرلماسی ده، فساداورتایه چیقارچیقماز کندیسنك معصومیتی آکلاشیلمق ایچین اولدوغنی سویله دی. بناءً علیه، معصومیتنی اثبات ایتمك ایسترسه، کندی، اوغلونی نه دورلو بر جزایه کرفتار ایده جکسه، اونك ده آندرونیقوسی عین جزا ایله تأدیب ایتمه سنی امر ایتدی. یوآنیس پاله اولوغوس مرادبکه شو جوابی ویردی:

— شوکتمآب. حکایه سی بیله تویلریمی اوربرتن، سزك ایچین اولدوغی قادار بنم ایچین ده فلاکت اولان بر جنایتدن دولایی بنی نیچین اتهام ایدییورسکز؟ اکراوغلوم آندرونیقوس شوراده اولسه یدی، اوکا نه جزا ایده جکمی کورور، حیاتکزك بجه نه قادار قیمتی اولدوغنی وسزه نه درجه صادق اولدوغمی آکلار- دیکز. سزبکا یاردیم ایدیکز، آلاجغم انتقامك شدتندن حدتمك درجه سنی درحال آکلایاجقسکز.

ایمپراطوریو آنیسك بو سوزلری مرادبکك حدتنی یاتیشدیردی. ذاتاً ایکیسنك ده آناطولوده بولونمالرینه لزوم قالمامشدی. بوغاز ایچنی کچدیلر، اوغوللرینی تعقیبه قویولدیلر. بیزانس جوارنده ایکی پرنسك اوردوکاهنه تصادف ایتدیلر.

اوردوکاهك برطرفی دره‌یه مستند، بر طرفی شرانپوللرله تحکیم ایدلمشدی. ایکی پرنس ده سلاحلرینی تسلیم ایتمکدن زیاده مدافعه‌ده بولونمایه قرار ویرمشلردی. مرادبك کیجه‌لین دره‌یه یاقلاشدی، اوراده ساوجی بکك کشف قوللرینه راست کلدی؛ کندینی طانیتدی. سنه‌لرجه بایراغی آلتنده ظفردن ظفره دولاشدقلری حالده شمدی نه‌دن فکرلرینی دکیشدیردکلرینی صوردی:

— ایچکزده بندن شکایتی اولان کیم وارسه، میدانه چیقسین. کندیسنی دیکلیه‌جکم، شکایتی دوغرو ایسه حق ویره‌جکم.

دیدی. اوغلنك نانکورلکنی آکلاتدی. اطاعت ایدنلری عفوایده‌جکنی، فقط عصیانده دوام ایدنلری الك شدتلی جزالره کرفتار ایلیه‌جکنی سویله‌دی. مرادبکك بو سوزلری چوق تأثیر ایتدی. ایرته‌سی صباح بونلر آرقاداشلرینه ایشی آکلاتدیلر، آز زمانده بوتون اوردوکاهه یایدیلر. اوردوده اویله بر تبدل حاصل اولدی که، او کیجه ساوجی بکك معیتنده‌کی عسکرلرك کافه‌سی مراد بکك

طرفنه کچدیلر . ساوجی بك ، باباسنك مرحمتنه التجا ایتمکدنسه، معیتنده قالان بر مقدار عسکرله (دیمتوقه) ده مدافعه‌یه قرار ویردی . مراد بك پیشنی براقمادی ، او داها (دیمتوقه) نك قاپیلرینی قاپاتیرکن ، مرادبك‌ده سورلرینه یاناشدی . ساوجی بك بر قاچ کون دایاندی ، اهالینك ارزاقی توکندی . نهایت آجلقدن محو اولاجقلرینی آکلادیلر ، شهرك قاپیلرینی آچدیلر، ایکی عاصی پرنسی مراد بکه تسلیم ایتدیلر . مرادبك ساوجی بکی ألده ایدر ایتمز ، درحال کوزلرینی اویدوردی . قلعه‌نك عاصی مدافعلرینی‌ده دره‌یه‌دوکدوردی . آندرونیقوسی‌ده، تجزبه ایتمسی ایچین، باباسنه کوندردی . یوآنیس، یالکز اوغلنك کوزلرینی اویدورمادی ، بش یاشنده‌کی چوجوغنك‌ده کوزلرینی اویدوردی . فقط بووظیفه‌یی ایفایه مأموراولانلر قاینارسرکه‌یی آندرونیقوسك یالکز بر کوزینه دوکدیلر،اوغلونك ایسه کوزلرینی خفیفجه سقاطلادیلر. یوآنیس ، اوغلو آندرونیقوسی ، زوجه‌سی وچوجوغیله برابر، بیزانس سورلرنده (آنه‌ماس) قوله‌سنه حبس ایتدی . عصیان فاجعه‌سی‌ده بوصورتله نتیجه‌لندی.

دیکر طرفدن، تورکلرك فتوحاتی کوندن کونه بویویوردی. بوندن (غلطه) ده‌کی جنویزلرده‌اورکمه‌یه باشلادیلر. بیزانس تورکلرك ألینه کچرسه کندیلرینك چوق ضرر کوره‌جکلرینی ، حتی بوتون (غلطه)یی غائب ایده‌جکلرینی آکلادیلر. (جنوه) سناتوسنه

فلاکتی خبر ویردیلر . سناتو تورکلرك مهاجمه‌لرینه قارشی جنویز مستملکه‌لرینی محافظه ایچین دونانما حاضرلاتدی . پاپا ، جنویز پسقپوسنی تبریك ایتدی ، حتی تجهیزاته یاردیم ایچین یکرمی بیك آلتون کوندردی . بونکله برابر سفر برلك ینه یاپیلمادی . سببی واردی : روملر اکثریا وندیکلیلری التزام ایدرلردی ؛ جنویزلرده وندیکلیلری سومزلردی . بو سببدن روملره یاردیمدن واز کچمشلردی . او صیراده مراد بك ، ایمپراطور یوآنیسه امر ایتدی ، اوغلو آندرونیقوسی محبسدن چیقارتدی . آندرونیقوس مراد بکدن بو لطفه اصلا منتظر دکلدی ؛ اوغلو ساوجی بکله برابر کندیسنه ایتمش اولدوغی فنالغی بیلیوردی . فقط آندرونیقوسك چیقماسی مراد بکك سیاستنه توافق ایدیوردی . مراد بك اونك مهم بر عصیان عاملی اولدوغنی ، بیزانسی ضعیف دوشورمك ایچین کندیسندن استفاده ایدیله بیله‌جکنی آکلامشدی . حتی مراد بك بو تشبثنده جنویزلردن ده یاردیم کوردی . آندرونیقوس محبسدن چیقار چیقماز جنویزلر کندیسنه یاردیم ایتدیلر . وندیکلیلری التزام ایدن یوآنیس پاله‌اولوغوسی مغلوب ایتمك ایچین بیزانسده آندرونیقوسك طرفدارلرینی آرتدیردیلر . آندرونیقوس ، قوتنك کافی اولدوغنی آکلار آکلاماز ، سرایی آنسزین باصدی ؛ باباسنی ده ، ایکی اوغلو مانوئه‌ل ایله ته‌ئودوروسی ده یاقالادی هپسنی ده وقتیله کندیسنك

قاپاتیلدیغی قوله‌یه حبس ایده‌رك ایمپراطورلغنی اعلان ایله‌دی. اهالی درحال آندرونیقوسدن طرفه اولدی. جنویزلرك‌ده آرزولری یرینه کلدی، (بیزانس)ده بوتون حاکمیت جنویزلر الینه کچدی. وندیکلیلرك نفوذی قیریلدی. بو حالدن اوقادار اورکدیلرکه، یوآنیس پاله‌اولوغوسلك لهنه هیچ بر حرکتده بولونامادیلر.

یوآنیس، محبسدن قورتولمانك چاره‌سنی آرایوردی. نهایت بولدی. وندیکلیلردن قارلو زه‌نو ایله رابطه تأسیسنه چالیشدی. حبسخانه قاپیجیسنك قاریسنی الده ایتدی، بو قادین کندیسنك اسکی کوزده‌لرندندی. آدی (پترونیل) ایدی. قادین، ایمپراطورله قارلو زه‌نو آراسنده مخابره‌یی اداره ایتدی. قارلو، یوآنیسك یاتدیغی محبسه هجوم ایده‌رك کندیسنی چیقارمایه قرار ویردی. حبسخانه‌نك دکزه قارشی بر پنجره‌سی واردی. کیجه‌لین بر شالوپا ایله پنجره‌نك آلتنه کلدی، ایمپراطور آشاغی‌یه بر ایپ اوزاتدی، قارلو ایپه طوتونارق یوقاری‌یه چیقدی. ایمپراطوره اوزون اوزادی لافه حاجت اولمادیغنی، کندیسیله برابر اینمه‌سنی سویله‌دی، ایمپراطور ایکی اوغلونی براقمایه راضی اولمادی. کندیسی قاچاجق اولورسه، آندرونیقوسك ایکیسنی‌ده اولدوره‌جکنی آکلاتدی. قارلو اصرار ایتدی، یوآنیس راضی اولمادی. نهایت قارلو محبسدن ایندی، عسکرلرینی باشندن صاودی.

آرادن زمان كچدی : یوآنیس ، صیقندیسندن نه یاپاجغنی شاشیردی . تكرار قارلویه آدام كوندردی . كندیسنی محبسدن قورتاردیغی تقدیرده (ته‌نه‌دوس ، بوزجه آطه) یی ویره‌جكنی وعد ایتدی ؛ حتی بوخصوصده برده فرمان ویردی . قارلو ایمپراطوره جواب یازدی ، پترونیله ویردی . قادین مكتوبی قوندوراسنك ایچنه صاقلادی ، ایمپراطور یوآنیسه ویرمك ایچین فرصت قوللادی . فقط مكتوبه‌ده اوقادار اهمیت ویرمه‌دی . نهایت غائب ایتدی . مكتوب غاردیانلردن برینك آلینه كچدی . ایمپراطور آندرونیقوسه قادار تقدیم ایدلدی . قارلو زه‌نو ، عسكرلرینك برینك نزدنده صاقلیدی ، بیزانسدن قاچمق ایچین فرصت كوزله‌یوردی . اوصیراده مارقوژوستینیانی اون قادار چكدیریله بیزانسه كلمشدی . زه‌نو ، بر كیجه ، بودونانمایه كلدی . ژوستنیانی‌یه مسئله‌یی آكلاتدی ، (ته‌نه‌دوس) آطه‌سی حقنده ایمپراطور یوآنیسك ویردیكی فرمانی كوستردی ، دونانما درحال حركت ایتدی ، (ته‌نه‌دوس) اوكنه كلدی . زه‌نو ایله ژوستینیانی قره‌یه چیقدیلر ، آطه‌نك روم قوماندانینه اسكی ایمپراطورلرینك فرمانی كوستردیلر ، و آطه‌یی تسلیم آلدیلر .

بوخبرجنویزلری دهشته‌دوشوردی . وندیكلیلر (ته‌نه‌دوس) آطه‌سنه حاكم اولدقجه ، جنویز تجارتنه خلل كله‌جكنه شبهه یوقدی : آندرونیقوسه شكایت ایتدیلر . آندرونیقوس ،

بیزانسده نه‌قادار وندیکلی وارسه هپسنی حبس ایتدیردی . جنویزلر برده دونانما حاضرلادیلر . (تەنەدوس) آطه‌سنه کلدیلر ، فقط مغلوبیتدن باشقه برشی کوره‌مه‌دیلر .

وندیکلیلر عزملرنده دوام ایدییورلردی . نهایت (شیطان ملك) آدلی برینی بولدیلر ، اونك واسطه‌سیله یوآنیسی ده ، مانوئه‌لی و تەئودوروسی ده محبسدن قاچیردیلر . ایمپراطورله اوغوللاری اولا (اسکدار) ه کچدیلر ، اورادن (بروسه) یه کلدیلر ، مراد بکه التجا أیله‌دیلر ، کندیسنی آندرونیقوسدن آییرمق ایچین الك ذلیلانه شرطلره تنزل ایتدیلر . هرسنه مراد بکه اوتوز بیك آلتون ویره‌جکلر ، امرینه آماده اولمق اوزره دائما اون ایکی بیك کیشی بولوندورمایی تعهد أیله‌دیلر . اوزمانه قادار تورکلره قارشی مقاومت ایدن (فیلادەلفی ، آلاشهر) ی ده مراد بکه براقدیلر . یوآنیس پالەاولوغوسله ایکنجی اوغلو و سلطنت شریکی مانوئه‌لك وعدلری مراد بکی اقناع ایتدی . فقط بومسئله‌ده بیطرف کورونمك ایسته‌دی . اساساً آندرونیقوسله‌ده تعهدی واردی . بو تعهدی حقسزیره بوزمق ایسته‌مه‌دی . بیزانسه برقاچ کیشی کوندردی . اهالیدن آندرونیقوسمی ، یوقسه مانوئه‌لمی ایسته‌دکلرینی صوردی . اکثریت مانوئه‌لی ایسته‌دی . آندرونیقوس دعواسنك غائب اولاجغنی حس ایدرایتمز ، تاجنی تختنی براقدی ، باباسی یوآنیسه

دخالت ايتدى ، يوآنيسك آياقلرينه قاپاندى ، كنديسنى عفو ايتديردى . (سيليورى) ايله جوارنده‌كى يرلردن برقسمنى خاص مقامنده آلدى ، حياتنى اورالرده كچيرمه‌يه قرار ويردى (۱۳۷۹ م ، ۷۸۱ هـ) .

يوآنيسله اوغلو مانوئل ، بيزانس تختنه كچر كچمز ، مراد بك خبر كوندردى ، (آلاشهر)ك تسليمنى ايسته‌دى . شهر تسليم اولميوردى . نهايت يوآنيس ، اوغلو مانوئلله برابر ، اوردوسنك باشنه كچدى ، (آلاشهر) اوكنه كلدى ، تبعه‌سنى دوشمانلرينه تسليم اولمايه اجبار ايتدى (۱۳۸۱م، ۷۸۳ هـ) .

بيزانس مؤرخلرندن فرانچه‌ز ايله خالقونديليس بوحادثه‌يى ييلديرم بايزيد زماننه آتيورلر .

« آلاشهر ولايتى اهل اسلام آراسنده قالمشدى . پادشاهى كافر ايدى . آيدين اوغلو ايله مدارا ايدوب ديرلك ايدردى . بايزيد خان نيت غزا ايتدى . آلاشهره يوريدى . وحتى ولايتنه وارمه‌دين يوللرده چاغروب ياساقلرله كيتدى . هيچ كيمسه‌نك بر چوپينى ظلمله آلماديلر همان كيم بايزيد خان واردى . حصارك قاپوسن ياپديلر . جنكه حاضر اولديلر . بايزيدخان دخى يغما ديدى . كافرلر يغمايى ايشيتديلر ، امان ايله‌ديلر (۱) » .

عاشق پاشا (آلاشهر)ك فتحنى ۷۹۲ ده ، ييلديريم بايزيد زماننده‌اولدوغنى يازديغى حالده، مرادبكك وفاتى حقنده : « بو ماجرانك تاريخى هجرتك يدى يوزطقسان يديسنده واقع اولدى»

(۱) عاشق پاشا زاده ، ص ٦٠

دییور (ص ٦٤) . بو تاریخلرك هپسی ده یاكلشدر : مثلا مراد بكك وفاتی (۷۹۱) ده در. یالكز ، عاشق پاشا زاده تاریخندن آكلاشیلان بر نقطه وارسه ، اوده (آلاشهر) ك مراد بكك وفاتندن اول آلینمش اولماسیدر. (آلاشهر) محاصره سنده بایزید بك باباسیله برابر بولونمشدر، ویا شهری ضبطه او كوندرلمشدر. فقط (آلاشهر) ی تورکلره ، تبعه سنی أزه رك تسلیم ایدن ایمپراطور ، یوآنیس پالہ اولوغوسدر.

مراد بك بیزانسك بوتون قاریشیقلقلرندن استفاده ایتدی. مانوئه ل، جلوس ایدر ایتمز، جنویزلردن انتقام آلمق ایسته دی. (غاطه) یی قوشاتدی ، فقط رجعته مجبور اولدی. وندیكلیلرده حربدن بیقمشلردی . نهایت اونلرده خصملریله ، جنویزلرله اویوشدیلر .

بو صیراده مراد بك، صربلردن ، بولغارلردن ، لاتینلردن الڭ مهم یرلری آلیوردی . سردارلری یونانستانڭ مهم بر قسمنی فتح ایتمشلردی. قدس شوالیه لرندن ژان فرنان، اللرنده اسیردی. تورکلر (پاطراس) ی آلدیلر ، ژان فرنانی ویردیلر .

تورکلرك آلدقلری یرلرله ایمپراطور یوآنیسك هیچ بر علاقه سی یوقدی . فقط تورك اراضیسنك بویومه سی ، تورك سطوتنك آرتماسی یوآنیس ایچین فلاكتك الڭ بویوكیدی.

اوسنه (۱۳۸۲ م) مراد بك پارلاق بر ظفرله تمیز ایتمك

ایسته‌دی. اوردوسنك باشنه كچدی، (آطوس) طاغی جوارنده (بولینا ، آبولونیا) یی قوشاتدی .

«اینجیكرك اوزرنده بلنیه دیرلردی برحصاره . ترك اكا تكری یقدیغی دیرلر، مراد خان آنك اوزرینه واردی، واول ولایتك خلقی قاچوب اكا كیرمشلردی . نیجه كون ایوجنك ایتدیلر. آخر كوچدیلر. مراد خان بر آغاجه آرقه‌سنی ویردی . اوطوردی . آدملر كلدی . بری بری آردنجه كم ، خانم اول حصار یقیلدی دیو . كوندردیلر ، واردی ، مبالغه مال كتیردی .

آلتون وكوموش تبسیلر كتیردیلر . خلقینی كیرو قودیلر . خیلی آلتون وكوموش طاسلر دخی بولندی . غازیلر باشلرینه كیدیلر . كوردیلر یاراشیر. اسكوف اول زمانده بنیاد اولدی . هم اول آغاجكم مراد خان آرقه‌سنی ویردی ، خان ایتدی : بو دولتلو قبا آغاجدر دیدی. واول آغاجك وجه تسمیه‌سی خانك سوزیدر، واول آغاج شمدی دخی واردر . كوتوك اولوبدر. یاننده بر قویو دخی واردر » (۱) .

(آبولونیا)نك فتحندن صوكرا، مرادبك (بیزانس) ایله (ادرنه)، (ادرنه) ایله (سلانیك) آراسنده‌كی ممالكی كاملاً فتح ایتدی . (صوفیه) یی ده آلمق ایستردی . بونك ایچین متعدد دفعه‌لر تشبثده ایتمش، موفق اولامامشدی . فقط صوك تشبثی ظفرله نتیجه‌لندی. (صوفیه) توركلر الینه كچدی (۱۳۸٤ م، ۷۸٦ ه).
بوفتح غایت مهمدی: (صوفیه) الده بولوندقدن صوكرا، آدریاتیق ساحللرینه دوغرو یاپیلاجق سفرلرده قولای‌لاشابیلیردی .

---

(۱) عاشق پاشا زاده ، ص ٦٠

مراد بك ، بو ظفردن صوکرا ، (ادرنه) یه کلدی . خیرالدین پاشایه ودها بر قاچ سرداره حرکاته دوام ایتمه‌لرینی امر ایتدی ، پلانلرینی آکلاتدی . تراکیانه درامه ، کوموجنه ، ماروولیا ، قواله ، سیروز ، مناستر تورکلر ألینه کچدی . بونلردن (قواله) ، (خریستوپولیس) جوارنده ایدی .

تورك اوردولری صربستان طرفلرینه‌ده یورودیلر . (قاستوریا)یی ، (صرب بالغرادی)نی آلدیلر . (اشقودره) بیله تورکلر الینه کچدی . فقط بوتون بویرلره صاحب اولان یورکی اسطرازیمیر ، مراد بکه اقرباسندن بر قیز کوندردی ، (اشقودره)یی کری آلمایه موفق اولدی .

تورکلر بالکز قره‌لری فتح ایتمیورلردی ؛ آطه‌لر دکزنده‌کی مهم آطه‌لری‌ده فتح ایدییورلردی . (قورفو) لاتینلر ألنده ایدی ؛ آطه‌یی روملردن آلمشلردی . صوك حکمدارلری أولونجه ، قورفو خلقی باشلرینك چاره‌سنه باقدیلر ، تورك نفوذی آلتنه کیرمه‌مك ایچین لاتینلره تسلیم اولدیلر .

مرادبك آطه‌نك لاتینلره تسلیم اولماسنی خوش کورمه‌دی . آطه‌یی اساساً کندی آلمق ایستیوردی . فقط تام تدارك کوره‌جکی اثناده ایدی که ، آناطولوده ، دامادی ، نفیسه خاتونك زوجی قارامان اوغلو علاءالدین بکك کندی اراضیسنه تجاوز ایتدیکنی خبر آلدی . اونك ایچین ، چار چابوق براوردو وجوده کتیرمك اهمیتسز بر

مسئله ایدی : صرب قرالی خراجکذاریدی ؛ بولغار قرالی خراجکذاریدی؛ بیزانس ایمپراطوری، بوتون موجودیتیله کندیسنه تابعدی. اساساً کندیسنک، اوردوسی ده مکملدی. غازی خونکار بوتون خراجکذارلرندن آلدیغی قوتلرله اوردوسنی تقویه ایتدی، آناطولویه یورودی، دامادینی قطعی بر ضربه ایله أزه‌یه موفق اولدی (۱۳۸۷ م ، ۷۸۹ هـ) .

تورکلرك هیچ برخصمدن پروالری یوقدی . واقعا روم ایللرینی فتح ایتمك ایچین (ادرنه) یی پایتخت اتخاذ ایتمشلردی؛ فقط مرادبك اکثر زمانی (بروسه) ده کچیرییوردی. دوکونلر، درنکلر، شادمانلقلر هپ (بروسه) ده اولیوردی .

مراد بکك سرای حیاتی‌ده ساده ایدی . زوجه‌سی کل چیچك خاتوندی . بیزانس خانداننه منسوبدی ؛ بایزید بك اوندن دنیایه کلمشدی . (بروسه) ده نه دوکونلر اولمشدی ! ایلك دوکون ، بایزید بکله یعقوب چلبی وساوجی بکك سنت دوکونلریدی (۷۶۷). بو دوکونلرده مراد بك «عظیم ضیافتلر» ایله‌مشدی . دها صوکراده بایزید بکك أولمه جمعیتیدی . بو جمعیت هپسنه فائقدی . کرمیان اوغلو یعقوب بك قیزینی مراد بکك اوغلونه ویرمك ایستیوردی . کوتاهیه ، سماو ، اکری کوز ، طوشانلو جهاز اوله‌رق ویریله‌جکدی . مرادبك، راضی اولدی . آق صونغور ، چاوش باشی ، چاوش اوغلو تیمورخان ،

دها بیك کیشی ، کلین آلمایه کیتدیلر . بروسه قاضیسی ایله آق صونغورك خاتونی ، بایزید بکك دادیسی‌ده برابردی. قیزی آق صونغورله بایزید بکك دادیسنه تسلیم ایتدیلر. کلین آت اوزرنده ایدی . آتی یدمکه کرمیان اوغلنك چاشنکیرباشیسی تعیین اولونمشدی .

کلین بروسه‌یه کتیریلدی. بروسه‌ده پارلاق بردو کون یاپیلدی. کلینك آدی ، دولت خاتوندی. دوکونده اوره‌نوس بکك تقدیم ایتدیکی هدیه‌لر ، او دورك ثروتنه پارلاق برمعیاردی (۷۸۳).

آرادن آلتی سنه کچدی . بوسفر مراد بك هم کندی اولنمك ، هم‌ده بایزیدبکله یعقوب بکی اولندیرمك ایستەدی . آلاجقلری قیزلر ، بیزانس ایمپراطوری یوآنیس پاله‌اولوغوسك قیزلریدی. دوکونده ییلدیریمك هم‌چوجقلری سنت ایدیله‌جك ، هم‌ده کندی کوکی کیره‌جکدی. دوکون (یکیشهر) صحراسنده یاپیلیوردی . او صیراده ایدی که ، مدهش برخبر ، مراد بکك ذوقنی‌ده ، نشئه‌سنی‌ده قاچیردی .

مراد بك ، هیچ بر دشمندن قورقمازدی. فتح ایتدیکی اولکه‌لری ، اوغوللری و باباسنك امکدار غازیلریله اداره ایدردی. مثلا بایزیدبك (کوتاهیه) یی ، زوجه‌سی دولت‌خاتونك جهازینی ، یعقوب بك‌ده (قره‌سی) یی شهزاده‌سلیمان بکك وقتیله اداره ایتدیکی یرلری اداره ایدییوردی.

مراد بکك آناطولوده و تراکیاده‌کی سطوتی بالقان حکومتلرینك هیچ بری چکه‌میوردی. نهایت هپسی ده علیهنده اتفاق ایتدیلر. مراد بك بو اتفاقی چارچابق کشف ایتدی. اتفاقی وجوده کتیرن، صرب قرالیدی.

صرب قرالی، مراد بکك اساساً دشمنیدی. فقط بو سفر، اتفاقی وجوده کتیرمه‌سنك سببی، آناطولو سفرنده مراد بکك صرب عسکرلرینه فنا معامله ایتمه‌سیدی. صربلر، مراد بك اوزرینه یورومك ایچین، بونی بهانه ایدییورلردی. مراد بك، بوکا هیچ اهمیت ویرمه‌دی. اوردوسنی تماملہ حاضرلادی. سفر برلکنی بیتیریر بیتیرمز، صرب قرالنه بر هیئت کوندردی. کندیسنه حرب اعلان ایتدی، حربی اعلان ایدرایتمزده، آلتمش بیك کشیله صربستانه، «لاس ممالکنه» دوغرو یورودی. اوردودن خصوصی بر مقصد ایچین یکرمی بیك کشی آیرلشدی. بوقوت ایلریده کیدییوردی. صربلر آنی بر هجومله بوقوتی مغلوب ایتدیلر (۱۳۸۸ م).

مراد بك چوق متأثر اولدی. اوسنه تورکلرله صربلر بیننده مدهش بر حرب باشلادی. ایکی اوردو (قوصوا)ده قارشیلاشدی. صرب قرالی، عسکرلرینك جسارتنی آرتدیرمق ایچین، اونلره بی نهایه وعدلرده بولوندی. مراد بکی کیم اسیر ایدرسه اوکا قیزینی ویره‌جکنی، ممالکندن اون بلده احسان ایده‌جکنی

سویله‌دی . مراد بك ایسه ، عسکرلرینی یالکز وظیفه ایفاسنه دعوت ایتدی . محاربه‌نك ایلك زمانلرنده تورك اوردوسنك صول جناحی براز زده‌له‌نیر کبی اولدی ؛ مراد بکك اورتانجه اوغلو بایزید بك اویله بر جسارت کوستردی که ، بو جناحی قطعی بر بوزغونلقدن قورتاردی . معیتنده‌کی غازیلری تشجیع ایچین دشمن اوزرینه آتیلدی . ألنده دمیر بر طوپوز واردی . یالکز بو طوپوزله اوقادار دوشمان قافاسی أزدی که ، عسکرلری بیله حیرتلر ایچنده قالدی . تورك صولتی صرب اوردوسنی بردنبره داغیتدی . هر طرفده رجعت علامتلری کورولیوردی . صربلرك بو رجعتی نهایت مجمع بر هزیمته منقلب اولدی . صرب قرالی ، مراد بکك اسیر ایدلمه‌سنی ایستیوردی . فقط تمنیسی کندی علیهنه ظهور ایتدی . لازار ، تورکلر ألینه اسیر دوشدی .

تورکلر بو ظفردن ممنوندیلر . دوشمان ، بیتاب ، پریشان ، قوصوا اوواسنی دولدیرییوردی . مرادبك ، ظفرینك نتیجه‌سنی کورمك ایسته‌دی . محاربه میدانی دولاشیوردی . اجنبی تاریخلرینه کوره ، ییغینلرله یاتان انسان نعشلری آراسندن بر صربلی فیرلادی ، مراد بکه بر خنجر صاپلادی . ملتنك انتقامنی بو صورتله آلمایه موفق اولدی .

عاشق پاشا زاده بو فاجعه‌یی شو صورتله آکلاتیور :

« بو طرفدن مراد خانه بلش کوبله کافرك بر آدی میلوش قوبله دیرلردی ، برکافرواردی. شاپقه‌سنی النه آلمش،سکوسنی اردینه سوریو ، خانه طوغری یوریدی ، غازیلر قارشولادی . ایدر کیدك بن ال اوپمکه کلدم وهم بشارته کلدم. لاس اوغلینی طوتدیلر ، ایشته کتیریورلردیدی. غازیلر فارغ اولدیلر. همانکم ایردی ، کوندرینی چوبردی، مراد خانی سانجدی . تیز خانك اوزرینه چادر طوتدیلر. واقعده لاز اوغلینی اوغلیله طوتمشلر دی. کتیردیلر، همانکم خانك اوزرینه کلدی. کوردیکم خان اولمش. دیدیکم های بزم ایشیمز بیتمش نیدەلم دیدی. همان اونی دخی اوغلیله ایت کبی تپلدیلر » (ص ٦٣) .

اصل دوغروسی‌ده بو ایدی . مراد بك ، یارالاندقدن صوکرا ، آنجق ایکی ساعت قادار یاشایابیلدی . روحنی تسلیم ایدر ایتمز ، بکلر طوپلاندیلر ، کندینه برخلف انتخاب ایتمه‌یی دوشوندیلر. بایزید بکی مناسب کوریورلردی . حالبوکه اصل حق، آغا بکی یعقوب چلبیده ایدی. بکلر یعقوب چلبی‌یه کیتدیلر، «کل باباك سنی ایستر دیدیلر» همانکم کلدی ، انی دخی باباسی کبی ایتدیلر (عاشق پاشا زاده ، ص ٦٤) .

مراد بکك ایچینی شهیداولدوغی یره کومدیلر. نعشنی (بروسه) یه یوللادیلر. (چکرکه) یه ، آناسی نیلوفرك آدیله آکیلان کوزل دره‌نك صولرینه حاکم بر تپه‌یه ، یاپدیردیغی جامعك یانی باشنه

کومدیلر (۷۹۱ ه).

مراد بکك أولومی بوتون اسلاملری متأثر ایتدی. اودورده، اسلام عالمنده یکانه مجاهد، او ایدی. پاپا، مراد بکك سطوتنه و جلادتنه قارشی عاجزدی. مصر سلطانی ابو سعید برقوق، مراد بکك پرستشکاریدی. مراد بكك أولومی اونی اوقادار متأثر ایتدی که، تربه‌سنه یالدیزلرله مزین اجزاء شریفه وقف ایتمکدن کندینی آلامادی. هر جزؤك نهایتنده آلتون یالدیز اوزرینه، بیاض ایله مراد بکك نامنه وقف ایدلدیکی یازیلیدی. اون بشنجی جزؤك صوکنده یالدیز اوزرینه شو سطرلر یازیلمشدی:

« وقف مولانا السلطان الاعظم الملك الظاهر ابو سعید برقوق ملك دیار مصر والشام والحجازیه خلد الله ملکه علی تربة المرحوم الشهید مراد بك ابن اورخان بن عثمان نورالله ضریحه وقدس روحه وقفا محتسبا مؤید الی ان یرث الله البلاد وهو خیر الوارثین».

مراد بك، طغرایی ایلك دفعه اولارق ایجاد ایتدی. طغرا یازیسنك منشائی سکه اوزرنده‌کی:

اورخان

مراد بن

ایدی. اورخانك (ن)نی ایله (بن)ك (ن) ننك قویروقلری یوقاری‌یه و صاغه دوغرو قیوریلمش، بو صورتله طغرا شکلی حاصل اولمشدی. بو شکل، زمان کچدکجه، انتظام کسب ایتدی.

مراد بکك راغوزه‌لیلرله یاپدیغی معاهده‌یه نتیجه‌سنی باصدیغی وطغرانك بوشکلدن ظهور ایتدیکی، یاکلش برادعادن عبارتدر. تورکلرك راکوزه‌لیلرله مناسبتی بایزید بك زماننده باشلامشدر.

مراد بکك غازیلره محبتی واردی. حاجی ایلبکلر، لالا شاهینلر، اوره‌نوسلر، اونك الك زیاده تقدیرایتدیکی مجاهدلردی. اوره‌نوس بکه‌ویردیکی برات، مراد بکك سخاوتیله برابر ذکاوتنی کوسترر بر وثیقه‌در:

« توقیع رفیع همایون حکمی اولدرکه قرنداشم وامیرم سلیمان بك ایله ولایت روم ایلینه کچوب ولایتلر فتح ایدن جناب امارت مآب ایالت نصاب افتخار الامراء الکرام ملك الغزاة والمجاهدین قاتل الکفرة والمشرکین حاجی اوزنوس بك خدمتلری (حضرتلری) دام اقباله‌یه کندو قلجیله فتح یلدوکی قلعهٔ کوملجنه‌یه‌ودخی قلعهٔ سیروزه ومناستره‌وبهشته‌یه وخورپشته‌یه وارنجه برسنجاق یر اعتباری ایله اون کره یوز بیك ایله ویردم واول ولایتره عامهٔ سنی غزاة مجاهدین نصب ایتدم وبیوردوم که کما کان متصرف اولاسن اما صقن سکا روم ایلی ولایتلرن کندو قلجمله آچدم وفتح ایلدم دیو غرور کلمسون. بلکه بونی تحقیق بلکه اولا بر الله تعالی حضرتلرینكدر وآندن صوکره رسولنکدر وحق تعالی امریله رسولندن صکره خلیفه‌سیده سکا عنایت ایدوب سیزه اوچ طریقله تعظیم وتکریم ایلدك. اول بوکه سکا امیر المؤمنین خطابیله خطاب ایلدك وایکنجی خلعت فاخره واوچنجی طبل وعلم رسول اکرم صلی الله علیه وسلم وطوغ وفروغ کوندردم. هیچ بونلر اوزرینه احسان اولمز. سنده بونعمتلره شکر ایله. اندن الله تعالی حضرتلرینك ورسولنك بیوردوغندن طاشره اوله. بلکه برمملکته بك اولمق ایکی کفه‌لو بر ترازودر. بر کفه‌سی،

جنت و بر کفه‌سی جهنمدر. ایله شونلردن اوله کورکم پیغمبر حضرتلری آنك بر کونی آلتمش ییل عبادتدن صایمشدر ، وبو پندمی بلکه روم ایلی ولایتلری اوزاق یرلردر ، آنلرك تدبیر وتدارکاری وسیاست امرنده البته سیف وقلم اهلندن نجه کمسنه‌لره محتاج اوله‌سن . صاقنه‌سن هیچ خلقی مال سومکدن اوزکه آزدیریجی اولمیه‌دنیا ایچون دین امرندن کوز یومان الله تعالی قورقوسن اونودر . بو خصوصلردن بر کمسنه‌یه اعتماد واعتقاد ایتمیه‌سن . چوقدر بعض کمسنه‌لر کوندوز صایم وکیجه قایم کورنور. اما حدذاتنده پوته طپر. آنلر کبیلردن صاقنه‌سن. زنهار وزنهار بر کمسنه‌نك ظاهر حالنه آلدانمیه‌سن. نته کیم حضرت عمربن الخطاب رضی الله عنه ربیع بن زیادك ظاهر حالنه باقوب آلداندی . آنلردن حصه آلاسن ، وهرچن بر کمسنهٔ برجانبه وکیل ایدوب کوندرمك وقوللنمق استدوکده اولدن بلدوکك حالنه اعتماد ایلمه . جائزکه صوکره‌دن بر دورلو دخی اولا ، زیرا که بنی آدمك بدنی برحاله انتقال ایدوب برقرار اولمدیغی کبی اول حالنده دخی برقرار دکلدر. البته برحالدن برحاله انتقال ایتمکده‌در. پس وکیل ایدوب ایشه قوللندوغك کمسنه‌نك احوالنه کوز قولاغ طوته کور. شمدیکی احوالی اسکی احوالنه اوبارمی ، اکا کوره سوزنه عمل ایله. کمسنه‌یه غرض اولمسون ، وبو پندمی بلکه چقان اطراف مملکته قودوغك وکیللرك ایو کمسنه‌لر اولسه رعایانکده حالی ایو اولوب وبکار وکیللری رعایایه چراغلر کبیدر . هر کیمك چراغی دیکلنور ، عالم عیان اولور ، هر برینه امر ایله . الی آلتنده اولان مسلمانلری قرنداشلری بیلوب وسایر رعایایی رفق ایله طوتسونلر. ظلم وتعدی اوزرینه اولماسونلر. قیامت کوننده کوکدن قار یغار کبی کتب اعمال یغدوغی کونی آکسونلر ، و خلقك فقراسن کوزلسونلر . آنلر سوکولریدر . فقیرلق بلاسنه صبر ایدرلر . النده دنیاسی چوق اولانك دنیاسنه نظر ایتمزلر ، کندو حاللرینه شاکرلردر ، شکر ایدرلر ، خصوصا عموما روم ایلنه شیخ الاسلام

تعیین اولنان مفخر الفضلا الوان فقیه زبد علمه یه اوکات رعایت ایله وکوزله علماء عظامك که ورثهٔ سید الانامدر کمال لطف وشفقت ایله مرعی وحمی طوتوب ابقاء دین مبین واجراء شرع متین انلرك وجود شریف وانفاس لطیفلری برکاتنده بیلوب قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لحوم العلماء مسمومة مقتضاسنجه خاطر عاطرن رنجیده ایتمکدن بغایت حذر ایده‌سن وطایفهٔ سپاهیه وظیفه واحسان ابوابن کشاده قیلوب افراط وتفریطدن احتراز ایدوب نه سپاه اولان کمسنه‌دن مناصبی منع ونه آنلردن مقابله‌ده برحبه آلدوره‌سن ، وآنمه جواز کوسترمیه‌سن ، واقدام ایله اهتمام ایت. یکیدلك بهادرلك حقك وقلجك کسکین طوت وآتك یوکرکن بسله. نعمتك مبذول ایله . دائما مروت واحسان ایلمکدن خالی اولمه ، وقلجك ایله فتح اولان ولایتك محصولی خرجه وفا ایتمزدیو بحضور اولمه . ضرورت واقع اولدقده بوجانبه اعلام ایله . بزده اولان دریغ اولمز . ممکن اولدیغی قدر کوندریلور. ودخی اقدام ایله. اولا که سلانیك قلعه‌سن فتح ایده‌سن، ممالك کفاری اولا که دائما احراق ایده‌سن ، بوجانبه کلن مکتوبلرکده بعض قرا وقف ایتمك مراد ایدوب و اولادکه سندن صوکره رعایت اولمسی ایچون حکم شریفم طلب ایده‌سن. ایمدی فتح ایلدیکك ولایتدن نقدر وقف ایدرسك والله العظیم وتالله الکریم مقبولمدر واولادکه رعایت خصوصی باشم اوزره‌در . بندن صکره دولت عثمانی بنم اولادمدن هرکیمه میسر اولورسه سکا وسنك اولادکه‌کی رعایت ایتمیه، لعنة الله والملائکة والناس علیهم اجمعین اوزرلرینه اولسون ویارین قیامت کونده دیوان محشرده دعواجی اولوب خصومت ایدرم . بوخصوصده خاطرکه شبهه کتورمیه‌سن. سبحان الله تعالی حضرتلری اوغورکی آچق وقیلجك کسکین ایدوب اعدای دین اوزرینه دائما غالب ومظفر ایلیه آمین. ودائما حضور قلب ایله اوغور آچقلغنه عون الهی ومعجزات رسالت پناهی تأییدی ایله وحاضر وغایب رنلرینك ظاهر وباطن همتلری وبنم خیردعام برله کندوکه بدرقه وفادار

ملاحظه ایلیوب ادعواربکم تضرعاً وخفیةً کلمات طیباتی دوش وکردنکه حمایل صاوب حسبی الله وحده ونعم الوکیل وردینی ونعم النصیر ذکرینی تکرار قیلمه‌دن خالی اولمیوب بنم دوام دولتم بقاسنه دعا ایتمکده مساعی جمیله ظهوره کتوروب خدمات لازمه‌یه قیام کوستره‌سن ، تحریراً فی اوائل شهر شوال المکرم من سنه ثمان وثمانیه وسبعمائه

بمقام بروسه
المحمیه

بو برات ، غازی خونکارك عرفانینه بر نمونه ایدی . حامه‌ر وسائر اجنبی تاریخلرك یازدقلری کبی ، مراد بك علم ومعرفت دوشمانی دکلدی. بکلری درجه‌سنده علمایه‌ده حرمت ایدردی. فی الحقیقه ، آرادن ییللر ، عصرلر کچدی . حفیدلرینك خواجه‌سی بیله اونی تصویردن کندینی آلامادی . خواجه سعدالدینك ، قوصوا صحراسنده ، مراد بك لساندن یازدیغی دعا ، نفیس بر شاه اثردی :

آب روی حبیب اکرم ایچون
کربلاده روان اولان دم ایچون
شب فرقتده آغلایان کوز ایچون
ره عشقکده سورینن یوز ایچون
اهل دردك دل حزینی ایچون
جانه تأثیر ایدن انینی ایچون
ایله یاربی لطفکی همراه
حفظکی ایله بزه پشت وپناه
اهل اسلامه اول معین ونصیر
دست اعدایی بزدن ایله قصیر

باقمه یارب بزم کناهمزه
نظر ایت جان ودلدن آهمزه
ایتمه یارب مجاهدینی تلف
تیر اعدایه قلمه بیزی هدف
چشممز صقله کرد معرکه‌دن
جند اسلامی بکله مهلکه‌دن
بونجه ییل سعی و اجتهادمزی
غزوات ایچره یخشی آدمزی
ایتمه یارب قهرک ایله تباه
یوزمی خلق ایچنده ایتمه سیاه
راه دین ایچره بن فدا اوله‌یم
سبب عسکر هدی اوله‌یم
دین یولنده بنی شهید ایله
آخرتده بنی سعید ایله
ملک اسلامی پایمال ایتمه
منزل فرقهٔ ضلال ایتمه
کرمک چوقدر اهل اسلامه
دیلرم کیم ایریشه اتمامه

مراد بکك تربه‌سی، بروسه‌نك الك حاکم نقطه‌سنده‌در.
اولیا چلبی (جلد ۲، ص ٤٠) دییورکه:

«قبرشریفی اوزره صپانی، اوقی، زوله‌سی، قطیفه‌ایله قابلی اولدیغی حالده آصیلی طورر. شهید اولدیغی قانلی خلعتی وسائر آلات وبساطلری جمله محفوظدر». «آلات وبساط» ده‌شونلردی: ۱. بیله‌جك قلعه‌سنك کلیدی و آناختاری، ۲. غازی

خونکارك زرهی ، ٣. خرقه‌سی ، ٤ . سرپوشی ، ٥. جیلان دریسندن سجاده‌سی .

وفاتی متعاقب مصر سلطانی بوسعید بر قوقك وقف ایتدیکی کلام قدیم جزؤلری ، صوقوللو محمد پاشانك ودها سائر ذواتك وقف ایتدکاری مذهب کلام قدیملرده همپتبه‌ده حفظ اولونوردی .

تربه ، جسیم چنارلر آلتنده‌در . نیلوفر صویی ، تربه‌نك حاکم بولوندیغی اوواده ، یشیل سوکودلر آلتندن ، کوموش برشرید کبی وادینك چیچکلری وچنارلری آراسندن اوزانوب کیدر. نیلوفر کوپریسی اوزاقلردن کورونور . تربه‌نك بولوندوغی تپه، بروسه‌نك بوتون کوزللکلرینه حاکمدر. بهارده کللر وکلینجکلرله سوسله‌نیر. خزانده نارلرك ، المالرك، کستانه‌لرك ، بوکورتلنلرك رنکارنك میوه‌لری کوزلری شنلندیرر .

***

مراد بکك وفاتی واقعا تورکلری متأثر ایتدی ؛ فقط بو فلاکتدن روملرك‌ده متأثر اولدقلرینه شبهه یوقدی . لوبو (کتاب ١١٥ ، ص ٤٧٥) دییورکه :

« بوتون روملر ، وبالخاصه یوآنیس پاله اولوغوس ، کندیلرینه بر چوق فنالق ایتدیکی حالده ، مرادك وفاتی بویوك بر فلاکت تلقی ایله‌دیلر : بایزید ، قلبلرینه او درجه بر قورقو ویرمشدی » (کتاب ١١٥ ، ص ٤٧٥) .

بایزید بك ، جلوس ایدر ایتمز ، صربلردن باباسنك انتقامنی آلمق ایسته‌دی (٧٩١). صربلره قارشی بویوك موفقیتلر قازاندی. فقط طالع اوکاردنبره یوز چویردی. صربلرك (بغدان) پرنسی استه فانله برلشمه‌لری بایزید بکك حرکاتنه سکته ایراث ایتدی. (ادرنه) یه کلدی، اورادن آناطولیه کچدی. کچرکن ایمپراطور یوآنیس پاله‌اولوغوسه خبر کوندردی. ویرکی مقامنده مدهش بر پارا ایسته‌دی. نیتی، کرمیان اوغلونه ، قائم پدرینه قارشی حرکت ایله‌مکدی. ایمپراطورك اوغلو و سلطنت شریکی مانوئه‌لك ، معاشی وسائره‌سی ایمپراطور طرفندن تأمین ایدلمك اوزره، یوز کیشیله معیتنده بولونماسنی امر ایتدی. بیزانس، تورکلرك بودرجه حکمی آلتنه کیرمشدی.

بایزید بك آناطولو سفرینی موفقیتله بیتیردی. تکرار روم ایلینه کچدی. اوزمان «بیزانس تکفوری» نه قارشی داها متحکمانه ، داها متعظمانه معامله‌لرده بولونمایه باشلادی. تورکلر ظفردن ظفره قوشیوردی. ایمپراطوری الیم بر تلاش آلدی. تورکلرك آنی برضربه ایله بیزانسی آلاجغندن قورقیوردی. بوکا بر چاره آرادی: بیزانسی تحکیم ایتمکدن باشقه امکان کوره‌مه‌دی. عین زمانده ، بو فکرینی بایزیده‌ده سزدیرمه‌مك لازمدی. یوآنیس مسئله‌یی اوکجه‌دن بایزید بکه خبر ویردی. بیزانسده‌کی خراب کلیسالرك انقاضنی طوپلاتاجغنی، بونلرك

حرکت ارضدن خراب اولدوقلرینی، انقاضی یکی بناده قوللا-
ناجغنی یازدی. انقاضك برچوغنی (یالدیزلی قاپی) یه طاشیتدی.
طاشینان، انقاض دکلدی؛ غایت بیاض ایری مرمر طاشلردی.

بو طاشلرله (یالدیزلی قاپی) نك ایکی طرفنه ایکی قوله
یاپدیردی. قوله‌لری، وقتیله قانتاقوزینوسدن آلدیغی زمان،
کندی ییقدیرمشدی. قوله‌لر شهری مدافعه ایچوندی؛ یوآنیس،
بونی بالی ایتمه‌مك ایچین، قوله‌لری سوسله‌دی، انشاسنده‌الك ماهر
اوسته‌لری چالیشدیردی.

بایزید بك بو قورنازلغه قانمادی. ایکی قوله‌نك شهری
تزییندن زیاده بیزانسی تحکیم ایچین اولدوغنی آکلادی. خصوصیله
یوآنیسك انشا ایتدیردیکی یالکز ایکی قوله دکلدی؛ بوکا داها
برچوق تحکیمات ده علاوه ایتدیرمشدی که، بونلر (یالدیزلی
قاپی) دن دکزه قادار اوزانیوردی.

بایزیدبك ایمپراطوره شدتلی برامر کوندردی. استحکاملری
درحال ییقماسنی، عکس تقدیرده، اوغلو مانوئه‌لك کوزلرینی
اویدوراجغنی خبر ویردی. مانوئه‌ل، اوصیراده (بروسه) سراینده
ایدی. یوآنیس بو تهدیددن صوك درجه اورکدی، بایزید
بکك امرینه اطاعتدن باشقه برشی یاپامادی. فقط بو حقارت
ایمپراطوری چوق متأثر ایتدی، کندیسنده اساساً داملا عاتی ده
واردی. سفاهتك اعصابنه ویردیکی ضعف ده بوکا انضمام ایتمشدی.

بایزید، بیزانسك یالکز سورلرینی ییقدیرمادی؛ ایمپراطورلرینك ده وجودینی ده‌ویرمه‌یه موفق اولدی .

یوآنیس ، کوزل ئه‌ودوکییانك قوللری آراسنده وفات ایتدی (۱۳۹۱م ، ۷۹٤ ه). ئه‌ودوکییا، طربزون ایمپراطوری آلکسییوس قومنه‌نوسك قیزیدی . ایمپراطور بونی اوغلو مانوئه‌له آلاجقدی . قیزك کوزللکنی کورونجه ، دایانامامش، کندی آلمشدی . اسکی زوجه‌سی أله‌نی چوقدن وفات ایتمشدی. أله‌نی ، اورخان بکك بالدیزیدی . طالعسز قادین ، بر زمانلر قوجه‌سیله باباسی آراسنده‌کی مجادله‌لردن خیلی اوزولمشدی . یوآنیس ، قادینلره چوق مجلوبدی . بونکله برابر أله‌نی اوکا مربوطیتدن اصلا خالی قالمازدی . یوآنیسدن اوچ ارکك ، اوچ ده قیز أولادی دنیایه کلمشدی . یوآنیس ، یاقیشیقلیدی . کندیسنه (کوزل یانی ، قالو یانی) دیرلردی .

مانوئه‌ل ، باباسنك وفاتنی خبر آلدیغی زمان، (بروسه)ده ایدی ؛ بایزید بکك یاننده رهن قونولمشدی . اساساً کندی، اون سکز سنه اول، سلطنت وارثی اعلان ایدلمش، وایمپراطورلق تاجی کیمشدی. بوسفر، باباسنك وفاتنی دویونجه، بایزید بکه خبر ویرمه‌دی ، (بروسه) دن چیقدی ، بیزانسه کلدی .

مانوئه‌لك هیچ رقیبی یوقدی: بویوك قارده‌شی آندرونیقوس أولمشدی؛ ته‌اودوروس (لاکه‌ده‌مونیا) والیسیدی. بونکله برابر

اونك بر رقیبی واردی که ، هپسندن مدهشدی : بایزید بك .

بایزید بك ، ظفر نشئه‌لریله سرمستدی . مانوئه‌لی بوتون سلفلرندن زیاده تحکمی آلتنه آلاجغنه شبهه یوقدی . بیزانس خاقی ایسه یکی ایمپراطوردن پك چوق شیلر امید ایدییوردی .

فی الحقیقه ، بایزید بك ، مانوئه‌لك کندیسنه خبر ویرمه‌دن کیدیشنه پك زیاده حدتلندی . سرای خلقنی اویله برخاشلادی که ، هرکس نه یاپاجغنی شاشیردی . مانوئه‌لی ، اولو دیری ، بولوب کتیرمه‌لرینی سویله‌دی . بوآنیسك اوغلونی اله کچیره‌مینجه ، اوکا قارشی حرب اعلانه وسیله‌لر آرادی . کندیسنه خبر یوللادی : بیزانسده بر قاضی بولوندورماسنی تکلیف ایتدی ؛ بوقاضی ، مخاصم طرف هانکی ملتدن اولورسه اولسون ، هرهانکی بر تورکك ایشنه باقاجقدی . بایزید بك : « برمسلم ، کافرلر او کنده محاکمه اولوناماز » دییوردی . کذا ، مانوئه‌لدن داها باشقه شیلرده ایسته‌یوردی : مانوئه‌ل ویرکی‌یه دوام ایده‌جك ، باباسی کبی بایزید بکك خراجکذاری اولاجقدی . بوتکلیفلری تبلیغه مأمور هیئت ایمپراطور مانوئه‌له آکلاتاجقلردی که ، شاید بوشرطلری ایفا ایتمیه‌جك اولورسه ، (بیزانس) سورلرندن دیشاری بر آدیم آتماسین ؛ چونکه سورك خارجی بایزید بکك مالکانه‌سیدر .

ایمپراطور مانوئه‌ل بومحقرانه تکلیفلردن صیقیلدی . فقط نه یاپابیلیردی ؟ نهایت طاتلی بر جواب ویرمه‌یه مجبور اولدی .

بایزید بکك هیئت ارکانی ممنون ایتدی؛ فقط بایزید بك ممنون اولمادی، مانوئه‌له قارشی انتقامدن باشقه چاره اولمادیغنه قرار ویردی. اوردوسنی طوپلادی، اوچ قوله آییردی. برینك باشنه کندی کچدی، دوغرو (ترا کیا) یه کیردی. مرمره ساحلنده (پانید، پاقتیا) شهرندن بیزانس سورینه وارنجیه قادار بوتون کویلری، قصبه‌لری پریشان، اهالیسنك ایلری کلنلرینی اسیر ایتدی. (سلانیك) اطرافنی کاملاً آلدی، بیزانسه قارشی برشی یاپمادی، یالکز صیقی بر صورتده قوشاتدی. شهره ارزاق کیرمه‌یی امکانسز برحاله کتیردی.

ایکنجی قولی طورخان بکك اداره‌سنه ویردی. طورخان بك بوتون قره‌دکز ساحللرینی تاراج ایتدی. اوچونجی قوله اوره‌نوس بکی تعیین أیله‌دی. اوره‌نوسك غازیلری بر سیل کبی (موره) یه دوغرو آقوب کیتدیلر. (لاکه‌ده‌مونیا)، (آخائی) تورکلرألینه کچدی. اوصیراده بورالری یکی ایمپراطور مانوئه‌لك قارده‌شی ته‌اودوروس اداره ایدییوردی.

مانوئه‌ل، بیزانس ایچنده الآن محصوردی. محاصره آلتنده کچیردیکی حیات، ألیمدی. خلق آجلقدن قیریلیوردی. برچوقلری، اطرافنده فریاد ایتدکجه، مانوئه‌ل نه یاپاجغنی شاشیرییوردی.

نهایت اوده، سلفلری کبی، آوروپا حکمدارلرینه مراجعته قرار ویردی، بیزانسك وضعیتنی آکلاتدی. شهر تورکلر ألنه کچه‌جك

اولورسه ، تورك استیلاسنه قارشی خریستیانلغك یکانه سدی اولان بر بلده‌نك چوکه‌جکنی ، انقاضندن قوپان پارچه‌لرك آوروپاده بر چوق تخته‌لر دویره‌جکنی ایضاح ایتدی . کذا ، (قدس) یولنك ده کندیلرینه ابدیاً قاپالی قالاجغنی ، خریستیانلقدن هیچ اثر قالمایاجغنی تصویر ایتدی .

آوروپادن تورکلره قارشی امدادبکله‌ین ، یالکز ایمپراطور مانوئه‌ل دکلدی ؛ ماجار قرالی لوئینك خلفی سیکیزموندده امداد دییه فریاد ایدییوردی . فقط آوروپاده بوسسلره قولاق آصان اولمادی . سیکیزموند ، یالکز کندی قوتیله بایزید بکك اوردوسنه قارشی مقابله ایده‌میه‌جکنی بیلیوردی . بوسببدن بایزید بکله اویوشمقدن باشقه چاره اولمادیغنه قانع اولدی . (بروسه) سراینه بر ایلچی یوللامایه قرارویردی . ایلچی ، کندیسنه عائد اولمایان یرلری ضبطه نه صلاحیتی اولدوغنی بایزید بکه نازکانه صوراجقدی . فی الحقیقه ، بایزید بك بولغارستاندن خیلی یرلر آلمشدی ؛ بولغارستان ایسه ماجارلرك حمایه‌سنده ایدی .

ایلچی ، (بروسه) یه کلدی . بایزید بکك حضورینه چیقدی . بولغارستان اراضیسنك هانکی حقه مستنداً آلیندیغنی صوردی . بایزیدبك هیچ طورینی بوزمادی ، ایلچی‌یی سکونتله دیکله‌دی . آلیندن طوتدی ، قیمتدار سلاحلری احتوا ایدن کنیش بر صالونه کوتوردی ، آلینی سلاحلره دوغرو اوزاتدی ، ایکی کلمه

سویله‌دی :

— ایشته سبب ، ایشته حق !

آرتق بوکا قارشی سویله‌نه‌جك جواب یوقدی . سیکیزموند بوجوابی آلینجه ، بایزید بکه قارشی مدافعه‌دن باشقه یاپیلاجق برشی اولمادیغنی آکلادی . آلمانیادن ، ماجارستان وبوهمیادن برچوق عسکر طوپلادی . خریستیان پرنسلرك کافه‌سندن یاردیم ایسته‌مه‌یه باشلادی . پاپا دوقوزنجی بونیفاسه مراجعت ایتدی . ذاتاً ایمپراطور مانوئل‌ده اوکا مراجعت ایتمشدی .

پاپا هرطرفه امرنامه‌لر کوندردی . اوردوپاده ، حرب هرطرفی قاصوب قاووریپوردی . سیکیز موندك سوزینی دیکلیه‌جك پك آز خریستیان حکمدار واردی . بونکله برابر سیکیز موند فرانسه قرالنه مراجعتی موافق کوردی . قرال آلتنجی شارله برهیئت کوندردی ، تورك تهلکه‌سنی مدهش برصورتده تصویر ایتدی . بایزید بکك کندیسنه مکتوب یوللادیغنی ، ایمپراطورلغك کوبکنه قادار ایلریلیه‌رك کندیسیله چارپیشاجغنی ، اوراده قیلیجنی تجربه ایتدکدن صوکرا ، ایتالیایه کچه‌جکنی ، آلمانیاده یبقدیغی تاجلری (قاپیتول) ه کتیروب قویاجغنی ، (سن پییر) محرابنده آتنه یولاف یدیره‌جکنی ، بیزانس ایمپراطورینی وداها برچوق حکمدارلری پیشنده سوروکلیه‌رك رومایه کیره‌جکنی آکلاتدی . بونلر ، قرالی تشویق ایچین سویله‌نن مبالغه‌لردی .

مع مافیه فرانسه‌ده لازم کلن تأثیری یاپدی . برچوق سه‌نیورلر تورکلره قارشی حرب ایچین قرالدن مساعده ایسته‌دیلر .

قرالك عموجه‌سی ، بورغونیا دوقه‌سی جسور فیلیپ ، قرالی تشویق ایتدی ؛ حتی بویوك اوغلو قونت دونه‌وه‌رك سردار تعیین اولونماسنی ایسته‌دی . قرالك سراینده بر هیئت طوپلاندی ، فرانسز اوردوسنك یالکز سیکیزموندی دوشمانلرندن قورتارماسنه دکل ، بولغارستانله (بیزانس) آراسنده‌کی ممالکی طاراماسنه ، اوراده تك بر تورك براقمامسنه ، پایتختنده محصور قالان بیزانس ایمپراطوری مانوئه‌ل پاله اولوغوسی‌ده خلاص ایتدکدن صوکرا ، (قدس) ی اسلاملر ألندن قورتارمق ایچین فلسطین یوللرینی طوتماسنه‌ده قرار ویرلدی . بوقرار ، قرال طرفندن‌ده قبول ایدلدی . عسکر ، پاره ، آز بر زمانده طوپلاندی ، اوردو فرانسه‌دن بویوك أمللرله یوله قویولدی .

بایزید بکك بوحاضرلقلردن هیچ خبری یوقدی . او ، بیزانس ایمپراطورینك قارشیسنه کچمش ، اونکله اوغراشوب دوروپوردی . محاصره الآن دوام ایدییوردی . فقط بیزانسك آلنماسی اودرجه قولای اولامیه‌جقدی . بایزید بك ، اوکبی حاللرده ، اوزون اوزادی صبر ایده‌مزدی . عزمی و شدتی اوکا هرشیئه آن واحدده نائلیت احتراصنی ویرمشدی . ذاتاً (آنقره) ده ، (قوصوا) ده بویله حرکت ایتمه‌مشدی ؟ ییلدیرم نامی‌ده اوکا

سر عتندن کنایه اولارق ویرلمشدی .

بایزیدبك شهری آلمازدن اول، بوتون پاله اولوغوس خاندانی حضورینه کتیرتدی. (لا که‌ده مونیا)والیسی ته‌اودوروسی چاغیردی . ته‌اودوروس ییلدیریمك حضورینه کلدی ، اوراده قارده‌شی ایمپراطور مانه‌ئولی‌ده کورونجه حیرتلر ایچنده قالدی. ییلدیریم ، عین زمانده بیزانس ایمپراطورنی‌ده حضورینه چاغیرمشدی .

ایکی قارده‌شی مدهش بر قورقو آلدی . ایکیسی‌ده بایزید بکی دوشمان بیلدکلر حالده ، دعوتنه اجابتلری غریبدی. بوده کوستریوردی که ، بوتون بیزانس‌ده، ایمپراطورلری‌ده تورکلره قارشی مطیع برر آلتدن عبارتدی.

برآز صوکرا ، کنج یوآنیس پاله‌اولوغوس‌ده کلدی ؛ بو ، وفات ایدن بویوك قارده‌شلری آندرونیقوسك اوغلیدی. بایزید بك ، بوتون بیزانس خاندانك قارشیسنه کچدی. اونلره شو سوزلری سویله‌دی :

— خراجکذارلریمه تجاوزایدلمش، حتی اونلرك مالکانه‌لرینی بیله ضبطه قیام اولونمش . بن بویله بر جرأته تحمل ایده‌مم . بوکا شدتلی بر جزا لازم .

هپسی‌ده تتره‌دیلر . بوتجاوزی یاپان کیمدی ؟ (لا که‌ده مونیا) والیسی ته‌اودوروس . تجاوز ایتدیکی یرده: (لاقونیا)

(مونهم بازی) بکلکیدی؛ بو بکلك تورکلره خراجکذاردی.
حاکمیده پول ماموناسدی .
بایزید بك، بو تهدیدی یاپدقدن صوکرا، ایمپراطور مانوئهله
یکنی یوآنیسی براقدی، تهاودوروسی صالیویرمهدی. (تراکیا)
بلدهلرینی دولاشدی ، تهاودوروسی چاغیردی ، کندیسندن
(آرغوس) بلدهسنی ایستهدی . تهاودوروس راضی اولدی ،
آداملرینه امرلر کوندردی. فقط امرلرینك قصداً بطی برصورتده
اجرا ایدلمهسی اوکا وقت قازاندیردی . نهایت بایزیدك الندن
قاچمایه موفق اولدی. مع مافیه بوکا بایزیدك آداملریده یاردیم
ایتمشلردی .
تهاودوروسك قاچماسی ییلدیریمی بوسبوتون حدتلندیردی.
بونك شدتلی بر انتقامنی آلاجقدی . فقط تام اوصیراده ،
ماجارستاندن اوزرینه یورویین انتقام سیلنك سرحدلره قادار
یاقلاشدیغنی خبر آلدی . فرانسزلر (بودین) ه کلشلردی .
ییلدیریم، اوردوسنی (ادرنه) ده طوپلادی. سریع یورویشلرله
(نیکبولی) یه دوغرو ایلریلهدی . دشمنك قوتی و انتظامنی
اوکرندی ، درحال محاربه نظامی آلدی .
سیکیز موند ایسه ، او اثناده ، مجلسلر عقد ایدیيور ،
سردارلق مسئلهسنی حل ایله اوغراشیيوردی. فرانسزلرك بوشرفلی
موقعی کندیلری آلاجقلرینه شبهه یوقدی . مناقشه اوزون

سووردی ، نهایت ماجارلر راضی اولدیلر .

تورك بکلری اوزاقلردن کوروئمه‌یه باشلامشدی . فرانسزلر سکیزموندك عسکرلرینی تنظیم ایتمه‌سنی بیله بکله‌مه‌دیلر ، ایلریله‌یه‌ن تورکلره شدتلی بر هجوم ایتدیلر . تورکلر ضعیف بر مقابله‌ده بولوندیلر . فرانسزلره قارشی ساخته بر رجعت یاپدیلر ، اونلر ایچریلره دوغرو چکلدیلر . ییلدیریم ، اوردوسیله برابر ، کریده بکلیوردی ؛ فرانسزلرك بیننه بوتون شدتیله اینمکه حاضردی . فرانسزلری تام زده‌لیه‌جك بر نقطه‌یه قادار چکلدی . یاپدقلری خطالری بر لحظه کوزندن قاچیرمادی . نهایت ، بردنبره ، اویله بر سرعتله اوزرلرینه آتیلدی که ، بیکلرجه فرانسزدن آنجق اوچ یوز کیشی قورتولابیلدی .

کریده ، بویوك بر قوت واردی . فرانسزلرك رجعتی اونلری‌ده پریشان ایتدی . تورکلر شدتلی بر تعقیب اجرا ایتدیلر ، بو تعقیبده اویله بر شدت و سرعت کوستردیلر که ، اهل صلیب اوردوسنی امحایه موفق اولدیلر . ظفر غایت پارلاقدی . دوشمانك اوردوکاهی ، اشیاسی ، مالزمه‌سی ، قونت دونه‌وه‌رك آلتون قابلری ، مجوهرلری اشیاسی ، حتی کندی ، بایزید بکك النده ایدی . قونت دونه‌وه‌رك چادیرلری ، یشیل قاپلیدی . ایچنده قرال سرایلرینه یاقیشاجق زینت اشیاسی و مزینات واردی .

ماجار قرالی سیکیز موند ، آتنك حیزیله ، حیاتنی قورتارابیلمشدی. نهایت تصادف ، اوکا طونا قییلرنده بر قایق بولدوردی ، مغلوب قرال قایغه آتلادی . قره‌دکز ساحللرینی تعقیب ایده‌رك بیزانسه جان آتدی .

ایمپراطور مانوئه‌ل ، بایزیدك مغلوبیت خبرینی بکله‌یوردی . حالبوکه تورکلرك غربدن کلن آلمانلر، انکلیزلر وفرانسزلردن مرکب الك متین قوتلری‌ده قیلیجی و بازوسیله پریشان ایتدیکنی خبر آلینجه ، بوتون امللرینك محو اولدوغنی کوردی .

سیکیز موند ، بیزانسده ایی مدت قالدی . (نیکبولی) فلاکتندن آنجق بر سنه صوکرا مملکتنه دونه‌بیلدی . ییلدیریم، قونت دونه‌وه‌ری‌ده‌صالیویردی. فقطاوکاشوسوزلری سویله‌مکدن‌ده کندینی آلامادی :

— ایشته سنی، بکا قارشی سلاح قوللاندیغك حالده ، ینه عفو ایدییورم . مملکتکه کیت ، ایسترسه‌ك ینه بوتون ملتلری باشکه طوپلا ، کل. بکا ینه بویله پارلاق ظفرلر قازانمق‌فرصتنی ویررسه‌ك ممنون اولورم .

تورکلرك بوپارلاق ظفرنده قارادمیرطاش بك‌ده‌حاضردی. حتی ، عاشق پاشا زاده‌نك روایتنه کوره ، بایزیدی (بیزانس) اوزرینه یورومه‌یه الك زیاده تشویق ایدن‌ده ، او ایمش . عاشق پاشا زاده، نیکبولی ظفرینك تفصیلاتنی قارا دمیر طاشك اوغلو

اومور بکدن ایشیدوب یازمش (عاشق پاشا زاده ، ص۶۶):
« قره دمیر طاشلك اوغلو واردی . اومور بك دیرلردی .
بو اوغراشی فقیره اول خبر ویردی » .

بیزانس مؤرخلری نیکبولی ظفرینی ۱۳۹۶ ایلولی نهایتنده یعنی ۷۹۹ ده قید ایدییورلر . تورك مؤرخلری ایسه ۷۹۳ یعنی ۱۳۹۲ده کوستریورلر. غرب مؤرخلرینك فکرنجه، تورکلر ۱۳۹۲ ده کوچوك نیکبولیده اوفاق بر بوزغونلغه اوغرامشلر ، بو بوزغونلغی اونوتدورمق ایچین ۱۳۹۶ده قازاندقری ظفری ۱۳۹۲ تاریخنه آتمشلر . بو احتمال وارد اولا بیلیر؛ چونکه تاریخلریمزده پك چوق وقعه‌لر اکسیك اولدوغی کبی تاریخلرده یا کلشدر . خصوصیله بو یا کلشلق هجری تاریخ یوزندن بوسبوتون آرتمشدر . بناءً علیه عین محاربه‌یه اشتراك ایدن فرانسزلرك نشریاتیله نیکبولی‌ده اسیر اولان باویه‌رالی شیلتن به‌رکه‌رك خاطراتی اك دوغرو بر وثیقه عد ایدیله بیلیر . فرانسز منابعی نیکبولی ظفرینك ۲۵ ایلول ۱۳۹۶ ده وقوعه کلدیکنی صراحةً کوستردیکی کبی ، شیلتن به‌رکه‌رده (۳۰ ایلول۱۳۹۶) اولمق اوزره تصریح ایتمشدرکه، دوغروسی‌ده بودر (کوستاو قیلیننغ ، نیکبولی محاربه‌سی ، ص ۷ - شیلتن به‌رکه‌ر ، خاطرات ، ص ۲۶) . تاریخلریمزده ایسه بو پارلاق ظفرك نه کونی ، نه‌ده آیی بللیدر. شو حالده (نیکبولی ظفری) تاریخلریمزك نقلی اوزره ۷۹۳ ده دکل ، ۷۹۹ ده وقوعه کلمشدر .

فرانسزلردن اسیر دوشنلر : قونت دو ، قونت دولامارش، قونت دوبار ، سیر ده‌قوسی ، سیر دولا تره‌موی ، ماره‌شال بوسیقو، وقورقوسی زاندی. بونلر (ادرنه) طریقیله (کلیبولی)یه، اورادن‌ده (میخالیچ)ه کوندریلدیلر. نیکبولی ظفری (پارس) ی

هیجانه دوشوردی. سرای محافلی فلاکتی بیل باشی کونی او کره نه-
بیلمشلردی. خبری کتیره ن، ژان دوهه یل ایدی. بایزید،
بورغونیا دوقنك فدیهٔ نجات حقنده کی فکرینی آکلامق ایچین،
اونی فرانسه قرالنه و بورغونیا دوقنه صورت مخصوصه ده یوللامشدی.
اساساً ایکی بولی فلاکتی شایع اولوراولماز، بروسه سراینه کوندرلمك
اوزره فرانسه ده چارچابوق بر هیئت تشکیل ایدلدی. قرال
طرفندن ماینجیسی ومشاوری شاطو موران، بورغونیا دوقی
فیلیپ طرفندن ده بورغونیا والیسی ژان دوورژی ایله ژیلبه ر
دولووه رغه م تعیین اولوندی. مرخصلرك معیتنده برچوق کشیلرله
برابر آتلر، کوپکلر وطوغانلرده واردی. یالکز بونلری سوق
ایچین یکرمی درت اوشاق ویرلمشدی. سفارت هیئتی بایزیده
قیمتدار هدیه لر، آوه متعلق شیلرده کوتوریورلردی. بایزیدك آو
مراقی اونلرجه معلومدی. مثلا هدیه لر میاننده اون ایکی آق
طوغان واردی که، بونلر پارسدن و آلمانیادن صاتین آلنمشدی.
اشیانك الك مهملری: اینجی و ألماس ایشلمه لی طوغانجی ألدیونلری،
اون ایکی آغر قوشوم واکر طاقیمیدی. بوطاقم، غایت قیمتدار
برقوماشله مزیندی. قوماشی آلتون چیویلر وکاربرله قاپلامشلردی.
صاچاقلری وایشلمه سی کاملاً قبریس صیرماسندندی. بالخاصه
ایکی آت واردی که، بورغونیا دوقنك آتلرینه مخصوص اورتولرله
اورتولمشدی. کذا، اون ایری قویوپله تازیلر، غایت قیمتدار

(ره‌نس) قوماشلری، نفیس آل چوخه‌لر، (آرراس) خالیلری ده واردی .

بو خالیلره اسکندرك حیاتنه عائد رسمه یاپیلمشدی. بایزیدك اسکندره مجلوبیتنی بیلدکلری ایچین خالیلری صورت مخصوصه‌ده یاپدیرمشلردی . آلتون و کوموش طاقملری آره‌سنده، بر آلتون قوپا جالب دقتدی. بوتون بو هدیه‌لر آلتی بار کیره یوکله‌دلمشدی.

سفارت هیئتندن وه‌رژی ماجارستان یولنی تعقیب ایتدی . شاطو موراناله ژیلبه‌رده (میلان) یولنی اختیار ایتدیلر. سببی‌ده، میلان دوقی ژان غاله آسك بایزید نزدنده توسطنی رجا ایله‌مکدی .

هیئت ، میلانه کلیرکن ، اولجه بایزیدك فرانسه قرالی نزدینه کوندردیکی ژان دو هه‌یل (بروسه)یه دونمش، سفارت هیئتنك تورك طوپراغندن کچه‌بیلمه‌لری ایچین بایزیدك مساعده‌سنی آلمش ، (بودین)ه کلمشدی . شاطو موران ، میلان دوقه‌سنك بایزیده توصیه‌نامه‌سنی آلیر آلماز، (بودین) ه کلدی. قرال سکیزموند، بایزیدك قیلیجندن قورتولور قورتولماز ماجارستانه قاچمشدی . او اثناده اوده (بودین) ده ایدی . قرال ، هیئتی پارلاق بر صورتده قارشیلادی ؛ بایزید بکه کیدن هدیه‌لردن هیچ ده ممنون اولمادی . هیئت بالقانلردن سرعتله کچدی، آناطولویه کلدی.

ییلدیرم بایزید ، اوصیراده، بوتون فرانسز اسیرلریله برابر (بروسه)یه آلتمش فرسخ مسافه‌ده بر قصبه‌ده ایدی . قصبه‌نك

آدی (بولی) ، احتمالکه (ویره‌بولی) ایدی . بایزید بك ،
هیئتله مذاکره‌یه باشلادی . مذاکره ١٣٩٧ سنه‌سی حزیراننده
ختامه ایردی . اسیر دوشن شوالیه‌لرك فدیهٔ نجاتی ایکی یوز
بیك فلوری آلتونی اولمق اوزره قرارلاشدیریلدی . شوالیه‌لردن
برچوغی ، تره‌موی ، دوسی ، قونت دو أولمشلردی . قونت
دو غاطه‌ده (سن فرانسوا) مناسترینه کومولمشدی . حتی ١٧٤٧ یه
قادار مزاری اوراده ایدی .

ییلدیرم بایزید ، هیئته پارلاق ضیافتلر ویردی . حتی برده
آو ترتیب ایتدی . بایزید بکك محتشم آولری فرانسز زادکانك
کوزلرینی قاماشدیردی .

شاطوموران ، وظیفه‌سنی ایفا ایتدکدن صوکرا (بروسه)دن
کچدی ، بو اثناده سفارت هیئتندن ژیابه‌ر وفات ایتدی . شاطو
موران ایله‌وه‌رژی آناطولو ساحلندن ایلك حرکت ایدن کمی‌یه بیندیلر :
(مدللی) یه ، اورادن (رودوس) ه ، داها صوکرا (وندیك)ه
کلدیلر ، اسیرلرك قورتولدوغنی شوق و سرورله آکلاتدیلر :
ایلولك ایلك کونلرنده‌ده فرانسه طوپراغنه آیاق باصدیلر .

بایزید بك ، فدیهٔ نجاته وندیك دوقنك کفالتیله راضی اولدوغی
ایچین ، قورقوسز ژانله دیکر شوالیه‌لری وندیك دوقی ژان
غاله آس فدیهٔ نجات کلنجه‌یه قادار صالیویره‌ده‌دی . فدیهٔ نجاتك
کلمه‌سی آیلرجه سوردی . نهایت کلدی . شباطده اونلرد

فرانسه‌یه دونه‌بیلدیلر (شلومبه‌ژره ، شاطوموران) .

بایزید بك ، بوظفردن پارلاق بر صورتده استفاده ایتدی. روملرکده ، آوروپالیلرکده آناطولو ایله رابطه‌لرینی کسمك ایچین بوغاز ایچنه ، تاریخلریمزك تعبیری وجه ایله ، اسکندر بوغازینه بر حصار انشا ایتدیردی . حصار ، نیکبولی ظفرینك آبده‌سی حکمنده ایدی. کذا « کفار کمیلرینی مرور وعبوردن منع ایچون طوپلرومستحفظلر قودیلرکه الآن (کوزلجه حصار) دیو تسمیه اولنمشدر » (۱) .

تاریخلریمزده حصارك انشا تاریخی ۷۹۹ اولماسنه کوره ، نیکبولی ظفرینك ده عین تاریخده اولدوغنه هیچ شبهه قالماز (۲) .

بایزید بك ، ایمپراطور مانوئه‌ل پاله اولوغوسك ، نیکبولی ظفرندن اول ، ماجارلری علیهنه ناصل تشویق ایتدیکنی بیلیوردی. عاشق پاشا زاده دییورکه : « بوطرفدن استانبولك برجاسوسن طوتدیلر ، النده کاغدی دخی وار. انکروسه‌واره ، خبر ایده‌کم ، ترك سنك اوزرینه وارییور ، غافل اولمه. جاسوسی طوتدیلر ، بایزید خانه کتیردیلر ، جاسوس دخی طوغرو خبر ویردی ، بوندن اوکدین خبر کوندرمشلردر دیو » (۳).

(۲) صحائف‌الاخبار ، جلد ۳ ، ص ۲۱۰
(۲) تاج‌التواریخ ، جلد ۱ ، ص ۱۴۱
(۳) عاشق پاشا زاده ، ص ۶۵

شو حالده ییلدیریم بایزیدك ایمپراطور مانوئه‌لدن انتقام آلماماسی غیر قابلدی. بایزیدبك ایمپراطوره درحال خبر کوندردی. بیزانسی تسلیم ایتمه‌سنی ایسته‌دی. ایمپراطور، شهرك سورلرینه و تورکلرك قلعه محاصره‌سنده‌کی تجربه‌سزلکلرینه کووه‌ندی. فی الحقیقه تورکلرك قره و دکز قوتلری شهری هر طرفدن قوشاتاجق وصیقیشدیراجق درجه‌ده دکلدی. اساساً ایمپراطور فرانسه‌دن‌ده امداد قوتی ایسته‌مشدی. احتمالکه بو قوتده کلیر دییه امید ایدییوردی. مانوئه‌لك آدامی ته‌اودوروس قانتاقوزینوس، فرانسه‌ده قرال آلتنجی شارل ایله مذاکره‌یه دوام ایدییوردی. شارل، ایمپراطور مانوئه‌له بیك آلتون کوندرمشدی؛ بناءً علیه امداد قوتی کوندره‌جکنه‌ده شبهه یوقدی. مانوئه‌ل، اساساً وزیر اعظم علی پاشایی‌ده أله ایتمشدی. ییلدیریمك شدتنی آنجق اونك سایه‌سنده‌ده تسکین ایده‌بیلیردی. فی الحقیقه، علی پاشا بوکا موفق اولدی. ییلدیریمی حرب و ضربدن واز کچیردی؛ فقط بایزید بك سیاسی واسطه‌لرله مقصدینه واصل اولمقدن‌ینه واز کچمه‌دی. ایمپراطورك بویوك قارده‌شی یوآنیسی چاغیردی. ساوجی بك عصیاننده یوآنیسك کوزلری خفیفجه سقط ایدلمشدی. (سیلیوری) ده، ساکن برحیات کچیرییوردی. بایزید بك یوآنیسه ایمپراطورلق تکلیف ایدنجه، جسارته کلدی. اطرافنده‌کی آداملرك تشویقی، جرأتنی بوسبوتون آرتدیردی.

ییلدیریم ، یوآنیسه بیزانس تاجنه طالب اولماسنی تکلیف ایتدی. مادامکه ایمپراطور مانوئه‌لك بویوك قارده‌شی آندرونیقوسك اوغلیدی ، بوکا بالطبع حقی واردی . یوآنیس ، ییلدیریمك آرزولرینه تماماً تسلیم اولدی، نه امر ایدرسه یاپاجغنه دائرسوز ویردی. بایزید بك، اولا (سیلیووری) ایله مهم قلعه‌لرك کندیسنه ترکنی ایلری سوردی . بعده مانوئه‌له یاپدیغی تکلیفلری تکرار ایتدی : بیزانسده ، روملرله تجارت ایدن تورکلره مخصوص بر اسلام محله‌سی ، برجامع ، بر محکمه یاپیلاجق ، محکمه‌ده قاضیلر حکم ویره‌جکدی. یوآنیس دوغرودن دوغرویه کندیسنی بایزیدك خراجکذاری طانیاجقدی . آزاده صیراده بروسه سراینه کله جك، برتابع صفتیله اوراده کونلرجه قالاجقدی. ییلدیرم نه‌زمان آرزوایدرسه، مقدار کافی عسکرله معیتنه التحاق ایده‌جکدی . بایزیدبك ، ایمپراطور مانوئه‌لك یکنی بوشرطله ایمپراطوره شریك نصب ایلیه‌جکدی .

یوآنیس بونلرك هپسنه راضی اولدی . فقط بو شرطلر ایمپراطورمانوئه‌لی دهشت ایچنده براقدی. معاهده غایت آغیردی، مانوئه‌ل طانیمامق ایسته‌دی . بیزانس خلقنه امنیتی واردی . اهالی کندیسنه قارشی دائما بویوك بر توجه کوستردی . مانوئه‌ل، اولا خلقك کندیسنه قارشی محبتنی دنه‌مك، داها صوکراده تورکلره قارشی قویمق ایسته‌دی .

نه زمان بر نطق ایراد ایتسه ، اهالی وجد و غلیانله کندیسنه بوتون صمیمیتلرینی کوستردی. عجبا بو صمیمیت حالا باقیمیدی؟ مانوئه‌ل بونی آکلامق ایسته‌دی . فقط امیدلرینك کاملاً بوشه چیقدیغنی کوردی: اهالی ، مانوئه‌له یکنی یوآنیسله اویوشماسنی توصیه ایدییوردی . حتی بیزانس خلقی بو قدرله‌ده قالمادی ؛ مانوئه‌لی ده‌ویرمك ایچین کیزلی اجتماعلر بیله عقدینه باشلادی. مانوئه‌ل، بونی سزر سزمز، بوسبوتون تاجندن محروم اولمقدانسه، ایمپراطور یاشامق ایسته‌دی. اساساً بایزیدبك، یوآنیسك معیتنه بر تورك اوردوسی ویرمش ، بیزانس اوکلرینه یوللامشدی . بو تهدید ایمپراطور مانوئه‌لی بوسبوتون قورقوتدی . یکنی یوآنیسه آداملرندن برینی یوللادی . یانی باشنده ، کندیسنك ده بیزانس تختنه اوطورماسنه راضی اولدی .

بایزید بك ، یوآنیسی تك باشنه ایمپراطور یاپمق فکرنده ایدی. مانوئه‌لك یوموشادیغنی کورونجه، بو تصوردن واز کچدی. مع مافیه بایزیدك بو فراغتدن ده سیاسی مقصدلری واردی : عموجه ایله یکنی بر تختده بولوندورمق ، ایکیسنی بر بری علیهنه تشویق ایتمك ، ایکیسنی ده عین زمانده بیتاب براقمق دیمکدی. ایکی ایمپراطور آراسنده چیقاجق منازعه‌لر ییلدیرم ایچین دائما فائده‌لیدی . بیزانسی ، سورلرینك متانتی طیشاریدن فتحه مانع اولیوردی. ییلدیرم ، بو معظم و کهنه بلده‌یی ایچندن چوروته‌رك فتح ایلمه‌یی داها موافق کوریوردی .

٥ . بایزید بك واوغوللری

تورکلر ، شوکت وسطوتك اك یوکسك نقطه‌سنده‌ایدیلر. آرتق هیچ بر دوشماندن ، هیچ قوتدن پروالری قالمامشدی. آوروپاده تورك سلاحنه قارشی دوراجق هیچ بر دولت یوقدی. پاپاده، بالقان حکومتلری‌ده، حتی اونلرك اك قوتلیسی اولان ماجار قرالی‌ده، تورك سلاحنه قارشی طالعلرینی دەنه‌مشلردی. تورکلر ایچین بر فلاکت کله‌بیلیرسه ، آنجق آناطولودن ، کندی عرقداشلرندن کله‌بیلیردی. مع مافیه شیمدیلك بوتهلکه‌ده‌موجود دکلدی .

بروسه‌سرایی، جهان سیاستنك هدفیدی. پاپانك وآوروپانك نظرنده‌اك مدهش فورتنه‌لر (کشیش) تپه‌لرندن ظهورایده‌بیلیردی. بو قارلی وچیچکلی طاغك اتکنده یشیل بر بلده واردی‌که ، اوراسی تورك سطوتنك مرکزی ایدی .

پیکار باشنك یوکسك آغاجلری آلتندن دره‌لر چاغلایه چاغلایه آقار ، (آق چغلان) « نام نهر مانند آب پاکك »

لطافتی بروسه خلقنك تشنه قلبلرینی تسکین ایدردی. خلقك اك سودیکی یر، (غازی خونکار) مسیره‌سیدی. بومسیره‌نك جوارنده، فیضلی طوپراقلردن فیشقیران صیجاق صولر، یاماجلرنده یوکسه‌لن میوه‌لی آغاجلر، سایه‌لرنده اوطورولان چنارلر، سرحدلره غازیلر وقهرمانلر کوندره‌ن خلقك یکانه تفرجکاهیدی. اولیاچلبی بیله، عصرلردن صوکرا، بولطیف مسیره‌نك تصویرینی آکلاته آکلاته بیتیره‌میوردی:

«کشیش طاغنك دامننده بر پشتهٔ عالی اوزرنده بر وادیدرکه، جملهٔ بروسه شهری اورادن نمایاندر. چمنزار، فرحفزا برزمینی واردرکه، کویا صنع پروردکار ایله ارضی یشیل، رهاوی قطیفه دوشنمشدر. بو آستانده افلاکه سر چکمش منتها چنارلر، قره آغاجلر، عرعر، شمشاد، سرودرختلری واردرکه سایهٔ همایه‌سنده اون بیك آدم مکث ایتسه کفایت ایدر. بعض آغاجلرنده یابان آصمه‌سندن، حبل قویدن صالنجاقلر واردر. یاران ودلبران صالنوب بربرلرینه صالنجاق قولانی چکرلر، بر قاچ یرنده جمیع ظرفا مصطبه صفه‌لری، تماشاکاه صفه‌لری واردر. سطحلرنده آب جاری ایله کباب دولابلری واردرکه، کرما کرم آتشده دولابی صو چویروب کباب پیشر. آدم چویرمکه احتیاج یوقدر. آب وهواسی، مدبصری یرنده برمسیرهٔ آرام فزادر» (جلد ۲، ص ۲۸).

داها یوقاریده، کشیش تپه‌سنده (صوبران منزلی) ده بورادن آشاغی قالمازدی. کوللرنده آلابالقلر یتیشیردی. چایرلرنده «عثمان غازینك قرق بیك قویونك دولندن توره‌ین نیجه یوز بیك قیون

ییلانیر» دی (١). یاماجلری کاملاً «لاله‌لی ، سنبل وریحانلی ، کل و کلستانلی ، توتیا ازهارلی » ایدی . اورالردن کچنلرك «زرین وریحان» قوقولرندن دماغلری معطر اولوردی .

بایزید بك ، یالکز ظفرله مشغول اولمادی . (بروسه) یی اولو جامع ، مدرسه ، خان ، حمام ، دارالشفا ، وبر زاویه ایله‌ده تزیین ایتدی (٧٩٨) . دیکر طرفدن (قره فریه) ده برعمارت، (ادرنه)نه‌ده برجامع وبرعمارت یاپیلیوردی .

زماننده یتیشن علما : المولی شهاب‌الدین سیواسی، مولانا قطب‌الدین ایزنیقی ، المولی سماونه زاده شیخ بدرالدین، مولانا فخرالدین عجمی ، شیخ عبدالرحیم بن امیر عزیز ، شیخ حضرت پیر الیاس آماسیه‌ویدی. شیخ شمس‌الدین محمدبن علی ایله امیر سلطانك نفوذی هپسنه فائقدی .

امیرسلطان، بخارالیدی. خلق کرامتلرینه اعتقاد ایدردی. بایزید بیله قیزی خوندی خاتونی امیر سلطانه ویرمشدی . ییلدیریم، امیر سلطانك نصیحتلرینی دیکلر ، کندیسنه‌فوق‌العاده حرمت ایدردی .

بایزیدبك، بروسه‌ده‌اك ذوقلی زمانلرینی یاشادی. «حلیهٔ‌مبارکه‌لری قرمزی ایله صارویه مائل، بیاض دکرمی چهره‌لو، کبیرالأنف، قوی‌الهیکل شجیع و متهور اولوب اول سببدن ییلدیرم دیو

(١) اولیا چلبی ، جلد ٢ ، ص ٣١

تلقیب اولنمشدر . عمامه‌لری پدرلری واجدادلری عمامه‌لری کبی ایدی . شمدی امرایه الباس اولنان خلعتلر قماشندن بروسانك چیچکلی قطیفه‌سندن قفتان کیرلر ایدی » (١) .

ییلدیرم، برقاچ دفعه أولنمشدی: ایلك اول، باباسی زماننده کرمیان اوغلو یعقوب بکك قیزی دولت خاتونله أولندی (٧٨٣) . داها صوکرا، ینه باباسی زماننده، بیزانس ایمپراطوری یوآنیس پاله اولوغوسك اوچ قیزندن برینی آلدی (٧٨٩) . باباسنك یرینه کچدکدن صوکرا، صربستان قرالنك قیز قارده‌شی اولیوه‌را ایله ازدواج ایتدی (٧٩). احتمالکه صوك زوجه‌سی‌ده بو اولدی.

دولت خاتوندن محمد چلبی دنیایه کلدی . کرك دولت خاتوندن ، کرك دیکر زوجه‌لرندن دنیایه کلن اوغوللری : ارطوغرول ، سلیمان ، عیسی ، موسی ، محمد ، مصطفی وقاسم چلبیلردی. ایکی‌ده قیزی واردی: خوندی خاتون، فاطمه خاتون . والده‌سی کل چیچك خاتون ، حالا صاغدی .

بایزید بکك بروسه سراینده کچیردیکی حیات، ایلك زمانلرده، ساده ، وهردورلو دبدبه‌دن آزاده ایدی . فقط صرب پرنسسی ایله أولندکدن صوکرا، ییلدیریمك حیاتنده بویوك بر دکیشیکلك حاصل اولدی . بو قیزه تورکلر (لاس قیزی) ، (ولق قیزی) دییورلردی .

---

(١) صحائف الاخبار ، جلد ٣ ، ص ٣٠٦

« وهم آناسنك قيز قرداشى واردى ، بر كوچوجك قيز . او ، لاسك دخى قيزيدى . بايزيد خانه ويرمكه عهد ايتمشلردى . بايزيد خان ايلچى كوندردى . قيزى كتيرديلر . قيزكم خانله بولوشدى . مقصود نيسه حاصل اولدى . قيز كندو تورەسنجه طوره كلدى ، خدمت نيسه ايتدى . قيز قرداشم خلايغكه (سمندره) يى صدقه ايله ديدى ، خان دخى قبول ايتدى ، (كوكرجينلك) ى بيله ويرديلر . (نيكبولى) يى ويرمديلر » (١) .

بايزيد بك، صرب پرنسسنه مجلوبدى. تاريخلريمزك روايتنه كوره : « بايزيدخان صحبت اسبابن لاس قيزى الندن اوكرندى. على پاشا معاونتيله شراب وكباب مجلسى قورولدى . »

(تواريخ آل عثمان) دييوركه :

« چندرلو قرەخليلك اوغلى وار ايدى . ييلديرم خان قتنده زياده اعتبار بولوب غايتده اولولردن ايدى . آدنه على پاشا درلردى و آنى ييلديرم خان وزير ايدينمشدى . چونكيم على پاشا وزير اولدى ، فسق وفجور زياده اولدى . محبوب اوغلنلر يانته آلوب ادنه ايچ اوغلنى قودى وبر نجەسنه ... ايدوب صكره چقروب منصب ورردى . اما آنلردن ايلرو قديمى كشيلر اهل عيال اولان جمله منصبلرى يرلردى . آنلرى چيقروب معزول ايدوب برينه دخى ورمزلردى . اكر سپاهى اولسه تيمارين اوغلنه ويررلردى . و اكر اوغلى قالميوب قيزى وياخود عورتى قالسه ذليل اولمسون ديو آنلرى برقوله ويررلردى و اول‌اولنك تيمارين بيله ويررلردى . عادت ايله ايدى . على پاشا ايچ اوغلنلره اولن سپاهيلرك تيمارلرين ويرمكه بشلدى . »

قاضيلرك فسادى‌ده بو ذوق و صفا عالملرى اثناسنده ظاهر

(١) عاشق پاشا زاده ، ص ٦٩

اولدی . ییلدیرم قاضیلری طوپلاتدی ، (ینکیشهر) ده بر أوه دولدورتدی . هپسنک ده یاقیلماسنی امر ایتدی . ییلدیریمک بر عرب ماسقاراسی واردی ، هر کسدن زیاده اونک سوزینی یاپاردی . علی پاشا ، کندیسنک برایش یاپامیه جغنی آکلادی . عربی چاغیردی :

— قاضیلری قورتاراجق اولورسهك ، سکا خیلی مال ویره ین .

دیدی . عرب ، ییلدیریمک حضورینه چیقدی :

— خانم ، بنی استانبوله ایلچی کوندر .

دیدی . ییلدیریم ، سببنی آکلامق ایسته دی :

— آنده نیلرسك ، هی دولتسز ؟

— قاضیلری قیرالم ، کشیشلر قاضی اولسون .

— بره ، ایت عرب . قاضیلری کشیشلره ویرنجه کندی قوللریمه ویرسم آ .

— کندی قوللرك اوقومش دکلدر . کشیشلر خود نیجه ییل زحمت چکمشلردر .

— یا عرب . حال نیجه اولسه کرکدر ؟

— سلطانم آنی پاشالر بیلیر .

علی پاشایی چاغیردی :

— علی . بو قاضیلر هپ اوقومشلرمیدر ؟

— بلی سلطانم .

— یا نیچون خطا ایدرلر ؟

— آندن اوتوری ایدرلر که بونلرك دوشه‌لکی آزدر .

بونك اوزرینه ییلدیریم قاضیلرك وارداتنی آرتدیردی . « حجت ایچین یکرمی بش آقچه وسجل ایچون یدی آقچه ونكاح اذنی ایچون اون ایکی آقچه و رسم قسمت ایچون بیکده یکرمی بش آقچه » قبول ایدلدی (۱) .

ییلدیریمك عرب ماسقاراسی مشهوردی . ییلدیریم سپاهیلرك برقسمنی دیوان حضورنده سیاست ایده‌جکدی . وزیرلر تلاشه دوشدیلر ، قورقولرندن برشی سویلیه‌مه‌دیلر . « ناصل ایده‌لمده شو زواللیلری قورتارالم » دییه دوشونمه‌یه باشلادیلر . ایچلرندن بری شو مطالعه‌ده بولوندی :

— اکر بو حالده بونلره بر چاره اولورسه مسخره عربدن اولور .

چارچابق عربی چاغیردیلر ، ایشی آكلاتدیلر :

— بو بیچاره‌لره درمان اولورسه سندن اولور ، کوره‌لم سنی .

عرب ، ییلدیریمك حضورینه چیقدی . بایزید بکك خوینی بیلیردی . بردنبره :

— سلطانم . بونلری هپ قیرمق کرك . امان ویرمه ، خائن قالتابانلردر .

(۱) صحائف الاخبار ، جلد ۳ ، ص ۳۰۹

دیدی. ییلدیریم شاشیردی. داها باشقه صوچلری وار صاندی.

— بره عرب، نیچون؟

— هی سلطانم. بونلره نه لزوم وار؟ ایشته تیمور خان لشکر چکوب اوزریمزه کلیورمش دیرلر. بر آلای سپاهی طائفه‌سن قیردقدن صوکرا، سن سنجاق کوتور، بن قوللق طاوول چالاین، ایکیمز وارالم، تیمور خان ایله اوغراشالم، همان بز ایکیمز تیمور خانه جواب ویریرز.

ییلدیریم بر آز دوشوندی، ایشك عاقبتنی آکلادی، وسپاهیلری عفو ایتدی.

بر کون، بایزید بك صحراده چادیر قوردورمشدی. چادیرك اوکنده یوکسك بر آغاج واردی. بایزید بك بر آز اکلنمك ایستیوردی. عربی چاغیردی:

— عرب. بنی سه‌ورسه‌ك شو آغاجك چاق دوروغنه چیقاسن.

عرب تردد ایتمه‌دی. صویوندی، آغاجك دوروغنه چیقدی. قارشیده صولاقلر، اللرنده ناجاقلر، دورییورلردی. بایزید بك صولاقلره:

— هر کیم بنی سور، شول آغاجه ناجاق اورا، ییقا.

دیدی. صولاقلر آغاجه ناجاق اوشورمه‌یه باشلادیلر. عرب آغاجك تپه‌سنده نه‌یاپاجغنی شاشیردی. ییلدیریمك حضورنده‌کی وزیرلره باقدی، یالوارمایه باشلادی:

— كرم ايدك ، كلك بنى پادشاهدن ديلك ، بنى بو بلادن قورتارك ، آغاج دوشدكده هلاك اولورين .

سس چيقاران اولمادى . هركس عربه‌باقييوردى . «كورديكم آغاج دخى آز قالديكم ييقيله . همان‌دم مسكين عرب چيرمندى واول آغاجك آلتنده اولنلرك اوزرينه خرابلق ايلدى . پس اول ، آغاجى كسنلر طارطغان اولديلر ، قاچديلر . مسخره عرب دخى اول آراالقده فرصت بولوب تيز اول آغاجدن ايندى » . وزيرلره دوندى ، ياپديغى معرفتى كوستردى ، وشو سوزلرى سويله‌دي :

— يازيق سزك كبى وزيرلره ! بونك قادارده سوزيكز كچميور !

ييلديريمك سراى حياتنده بو كبى ابتدائى اكلنجه‌لرده واردى . فقط الك زياده ياپيلان ، عشرت ، وذوق وصفا ايدى .

اميرسلطان بوضعفلرك عليهنده ايدى . حتى بايزيد اولوجامعى ياپديرركن اميرسلطانله جامعى كزمه‌يه كيتدى . هرطرفنى دولاشدى ، صوكرا امير سلطانه صوردى :

— جامعك رسم وطرحى خوشكزه كيتديمى ؟

اميرسلطان شوجوابى ويردى :

— غايت كوزل طرح اولونمش . لكن درت كوشه‌سنده بر ميخانه اكسيك .

ييلديريم شاشيردى :

— جامع شريف ، بيت خدادر . انك جوارنده محرمات

نه مناسبت ؟

امیر سلطان شوجوابده بولوندی :

— حقیقتده بیت خدا مؤمنك قلبیدر . نیچون قلبکزی محرمات ایله آلوده ایدرسکز ؟

بایزید بك ، او کوندن اعتباراً ، عشرته توبه ایتدی .

ییلدیریمك اولو جامعی بروسه‌نك اك محتشم جامعلرندندی .

« بروسه‌نك مرتفع ، هوادار یرنده برجامع زیبادر . جامع ایچره چارکوشه پایه ستونلردن هربرینك آشاغیسی آدم قدی قدر مطلا ، مذهب ، منقش ، فوقنده هرپایه‌نك جانب اربعه‌سنده یاحنان ، یامنان ، یا سبحان اسماء حسنی کونا کون خطلرله مزیندر . بو خطلرك حروفی ، الفلری اوچر ذراعدرکه ، طرزمستقیمدر . بوستونلر اوزره اون طقوز قبهٔ طاق کسری درکه ، جمله‌سی صماکی ایله مستور ، قبه‌نك علملری شمس‌وار ضیاویرر . یکرمنجی قبه‌یری جامعك اورته‌سنده واقع اولوب صاری پرنج تلدن ، ماهی شیله‌سی کبی ، برقبه اورلمشدر . وخوش وطیور کیرمیوب درون جامعه آفتابك ضیاسی کیروب روشن ایدر . بو کشاده قبه‌نك آلتنده مذهب حنفی اوزره عشراً من عشر بر حوض مدوری واردرکه ، ایچنده کونا کون ماهیلر شناورلك ایدرلر . وجمله جماعت اول حوضدن تجدید وضوء ایدوب عبادت ایدرلر . بر جوزلوحندن سیاه منبری اوزره استاد وار مقدورین صرف ایدوب بر نقش مانی ایله تزیین ایلمشدرکه ، بونده اولان بروسه‌وی فخری اوزنه‌سی مثال شکوفه ، تورنجی ، اشلمی ، چارکل ، مطبق کل ، قتمر کللری وکونا مطهل وکتابه‌لری جهان رسامی جمع اولسه‌لر نقش ایتمکه قادر اوله‌مزلر » (۱) .

---

(۱) اولیا چلبی ، جلد ۲ ، ص ۱۳ , ۱٤

جامع کیجه کوندوز اهالیله دولاردی. یاننده‌کی مدرسه‌لرده بوتون علملر اوقودولوردی. خلق جامعلرده عبادت ایدر، بوش زمانلرینی مسیره‌لرده، اولو چنارلر آلتنده، چاغلایان دره‌لر کنارنده کچیریردی.

بایزید بك، خلق رفاه ایچنده یاشادیغی کبی، مملکتیده مقتدر وزیرلریله اداره ایدردی. قارا دمیر طاش پاشایه صربستانی، پاشا یکیته اوسکوبی، فیروز بکه ماجارستانه قادار دین ایالتنی، اوره‌نوس بکه سیروزی منصب اولارق ویرمشدی.

صاروخانله قره‌سی‌یی اوغلو ارطوغرول بك، آیدین ایلنی و داها صوکرا سیواسی سلیمان چلبی اداره ایدردی.

(بروسه) نك قوته استنادایدن ثروت ولاقیدیسی قارشیسنده، (بیزانس)، هردقیقه تجاوزه معروض، اسکیمش ویپرانمش بر مدنیتك انقاضی اوزرنده دائما تحکمه محکوم بر بلده ایدی.

بیزانسی الڭزیاده تحکم آلتنده یاشاتان، تورکلردی. بو تحکم، داهااوزخان بك زماننده باشلامشدی. اورخان بکدن اول تورکلرك (تراکیا) یه یرلشدکلری، (بیزانس) کلیسالرنده‌کی خزینه‌لرك تورکلر منفعتنه صرف ایدیلدیکی کورولمه‌مشدی (١).

غریغوراس دییورکه: «ایمپراطورك سراینده دوست صفتیله قبول ایدیلن تورکلر اوراده هردرلو سربستی‌یه نائل اولورلردی.

---

(١) شارل دیل، بیزانس سیمالری، ایکنجی قسم، ص ٢٦٩

دینی مراسم یاپیلیرکن، خریستیانلرك عزت نفسلرینی دوشونمه‌دن کولرلر و اوینارلردی . دیمك ایسته‌رزکه ، تورکلر کندیلرینی بیزانسه صاحب بیلیرلر ، پایتختك داخلی حربلرندن اونلر استفاده ایدرلردی » .

تورکلرك کوروشلری دوغرو ایدی . بیزانسك ضعفنه اونلردن زیاده واقف اولان یوقدی . فرانسزلر الآن بیزانسی قورتاراجغز دیه اوغراشیورلردی .

نهایت بیزانسه تکرار یاردیم ایتمه‌یه چالیشدیلر ، دکزدن برقوت کوندردیلر . بو حوادث ، تورك نفوذی آلتنده نه‌یاپاجقلرینی شاشیران بیزانس روملرینی براز جسارتلندیرر کبی اولدی . کندیلرینی تورکلره قارشی دورابیله‌جك صاندیلر . فرانسزلرك کوندردکاری دونانما ، مارەشال بوسیقونك امری آلتنده ایدی (۱۳۹۹ م ، ۸۰۲ ھ) . مارەشال بوسیقو ، (نیکبولی) انهزامنك انتقامنی آلاجقدی .

بوسیقو ، تورکلرك‌ده ، روملرك‌ده احوالنه واقفدی . ایکی سنه‌اول بیزانسده بولوندوغی کبی ، بایزیدك باباسی مرادبك زماننده‌ده ، بالذات مراجعت ایتدی ، تورك اوردوسنده خدمت ایسته‌دی . مرادبك ، بوسیقویی قوللانمایه لزوم کورمه‌دی . (نیکبولی) محاربه‌سنده تورکلر الینه اسیر دوشدیکی زمان ، بایزید بکله غایت صمیمی مناسبات تأسیس ایله‌دی . نیکبولیدن صوکرا قوتت

دونه‌وری ، یعنی فرانسزلرك قورقوسز ژانی ، وداها برچوق فرانسز پرنسلرینی قورتارمق ایچین بایزید بك نزدنده تشبثاتده بولونانده ، او ایدی .

بوسیقو ، (هه‌لله‌سپون) دن کچرکن برقاچ تورك کمیسنه راست کلدی . اونلره قارشی مقاومت کوستردی . نهایت بیزانسه کلدی ، غلطه او کنده دمیر آتدی . روملر ممنوندی . بوسیقوی خلاصکار عد ایدیورلردی . فی الحقیقه بوسیقو روملره خیلی خدمتلرده بولوندی . النده‌کی قوتلی دونانما ایله تورك شهرلرینه قارشی تخریبات اجرا ایتدی . بیزانسده عموجه ایله یکننك ده آرالرینی بولدی . بیزانس ایمپراطوری مانوئه‌لی فرانسه قرالی آلتنجی شارلك حمایه‌سی آلتنه کیرمه‌یه تشویق ایتدی . وندیکلیلره ، جنویزلره ، رودوسلیلره ده عین توصیه‌لرده بولوندی .

برسنه قادار (یونانستان) طرفلرینه تجاوز ایتدی ، ایمپراطور مانوئه‌لی فرانسه‌یه بالذات کیدوب قرالله کوروشمه‌یه تشویق ایله‌دی ، بوکاده موفق اولدی .

مانوئه‌ل ، حکومتی یکننی وسلطنت شریکی کنج یوآنیسه تودیع ایتدی . بوسیقو ایله برابر کمیلره بیندی ، اولا (موره) ده قارده‌شنه اوغرادی ، یوآنیسی کوزه‌تمه‌سنی توصیه ایتدی . وندیکه قادار بوسیقو ایله برابردی . بوسیقو وندیکده ایمپراطوردن آیرلدی ، پارسه دوغرو حرکت ایتدی .

ونديك سه‌نیوری ایمپراطور مانوئه‌لی حرمتله قبول ایتدی . اورادن (فلورانسه)یه ، (فه‌ررار)ه ، (جنوه)یه کلدی . فرانسه قرالی ، مانوئه‌لك حدودلرینه یناشدیغنی خبر آلنجه ، کندیسنی استقبال ایچین پارلاق بر هیئت کوندردی . مانوئه‌ل (۳ حزیران ۱٤۰۰ م ، ۸۰۳ ﻫ) ده پارسه کیردی .

شارل دیل ، ایکنجی مانوئه‌لك تورکلره قارشی امداد ایسته‌مك ایچین آوروپاده یاپدیغی سیاحتی شو صورتله خلاصه ایدییور :

« تموز ۱٤۰۰ ده ، ایمپراطور (شارانطون) کوپروسندن کچیوردی . پارسلی ایکی بیك بورژووا ، آت اوزرنده ، اوکا رفاقت ایچین بکلیوردی . برآز دها اوته‌ده ، باش وکیل ، پارلمنتو رئیسلری ، واوچ قاردینال ایمپراطوری قرال نامنه سلاملادیلر . نهایت بالذات آلتنجی شارل ، بوتون سرای خلقیله ، بوری و موزیقه صدالری آراسنده ، روم حکمدارینك قارشیسنه کلدی ، صفا کلدیکز مراسمنی ایفا ایتدی . ایمپراطور آتده ایدی ، آرقه‌سنده بیاض ایپکدن قیمتدار بر لباس واردی ؛ هرکس اوزرنده ایی بر تأثیر یاپیوردی .

مانوئه‌ل ، سیماسنك نجابتی ، اوزون صاقالی ، بیاض صاچلری ، بوتون شخصنك وقاریله عمومك محبتی قازاندی . کچه‌جکی یره طوپلانان خلقك آلقیشلری آراسنده پارسه پارلاق بر صورتده کیردی . سرایده مکلف بر ضیافت ویرلدکدن صوکرا ، (لوور) ه کوتورولدی ، واورایه یرلشدیرلدی . قرال ایمپراطوره هدیه‌لر ویردی . کندیسنه ایسته‌دیکی هر درلو یاردیمده بولوناجغنی وعد ایتدی . مانوئه‌ل بو وعد اوزرینه دوستلرینه شو طرزده یازمقده حقلیدی : « شانلی قرالك بزه لطف ایتدیکی شیلر پك چوق . اقرباسندن ، سرایی ارکانندن وهرکسدن

كورديكمز لطفلرده پك چوق ». ايمپراطور ، دها صوكرا ، انكلتره‌یه كچدى ، اوراده‌ده عين صورتله قبول ايدلدى .

فقط بوتون بو كوزل وعدلردن هيچ بر فائده ، هيچ بر نتيجه چيقمادى . غربده ايكى سنه قالديغى حالده ، مانوئه‌ل آنجق فائده‌سز بر طاقم منفعت علامتلرندن باشقه بر شى كورمه‌دى. دها صوكرا تعقيب ايله‌ديكى استمداد پولتيقه‌سى‌ده هيچ بر نتيجه حاصل ايتمه‌دى . چونكه روم ايمپراطورلغنك سلامتندن باشقه اوروپانك مشغول اولدوغى شيلر واردى (١) » .

ايمپراطور مانوئه‌ل پارسده وقت كچيريركن ، قارده‌شى تهاودورس (موره) يى كاملاً غائب ايتدى؛ سببى ده استعجاليدى: تهاودوروس ، قارده‌شندن هيچ بر امداد مأمول اولماديغنى آكلادى ، بر كون اولوب‌ده بايزيد بكك (موره) يى آلاجغنى دوشوندى . بوتون ممالكنى رودوس شووالیه‌لرينه صاتمق ايسته‌دى. شووالیه‌لرله پازارلغه كيريشدى. پارانك بر قسمنى پشين ويردى، قالانى ايچين‌ده كفيل آلدى .

بايزيد بك بو پازارلغى ايشيتدى ، فنا حالده جانى صيقيلدى . (موره)يى كاملاً آلمق ، اونك‌ده نيتنده واردى . فقط بورالرك ينه روملر النده بولوندوغنى ايستردى؛ جنكاور وعزمكار بر ملت النده بولوندوغنى ايسته‌مزدى. اساساً روم ايمپراطورلرينه و بونسلرينه او درجه اهميت ويرمزدى كه ، اونلرى حضورينه بيله قبول ايتمزدى. بوسفر، سیاستنى ترويج ايچين، تهاودوروسى چاغيرتدى،

(١) بيزانس سيمالرى ، ايكنجى قسم ، ص ٢٧٩

رودوس شوالیه‌لریله یاپدیغی مقاوله‌یی بوزدوغی تقدیرده کندیسنه هیچ برزمان تجاوز ایتمیه‌جکنی آکلاندی. حتی اونلری (موره)دن قوغمق ایچین لازم گلن قوتی ده ویره‌جکنی سویله‌دی. ته‌اودوروسه بوشرطلر پك فائده‌لی کوروندی. ته‌اودوروسك بو حرکتنی حقلی کوسترمه‌یه احوال ده‌یاردیم ایتدی: (موره)ده‌کی تبعه‌سی ده اساساً کندیسنك بوحرکتنی تصویب ایتمیور، وبریابانجی اداره‌سنه کچمك ایسته‌میوردی.

نهایت، خلق استقلالنی اعلان ایتدی. اهالی‌یی تشویق ایدن، پسقوپوسدی. خلق، روما کلیساسنه تابع انسانلر اداره‌سنده قالمقدنسه، تورك اداره‌سنده بولونمایی ترجیح ایدیوردی. سببی ده: تورکلر آلدقلری مملکتلر اهالیسی دینلرنده حر براقیورلردی. بوندن باشقه، رودوس شوالیه‌لری بورالرده یرلشه‌جك اولورلرسه، کندیسی پسقوپوسلغی ده الدن قاچیراجقدی.

ته‌اودوروس مشکل موقعده ایدی. نهایت اهالی‌یه مقصدینی آکلاتدی. پسقوپوس، لاتین اداره‌سندن قورتولوناجغنه قانع اولونجه، موقعندن ده، نفوذندن ده، هرشیدن واز کچدی. خلقی یاتیشدیردی، وبوصورتله ته‌اودوروس (لاکه‌ده‌مونیا) اداره‌سنی الینه آلدی.

بو صیراده تورکلر بیزانسی صیقیشدیرییورلر، شهره ارزاق صوقدورمیورلردی. حتی مارەشال بوسیقونك براقدیغی شاطو

مورانك قوتلری اولماسه‌یدی، تورکلرك بیزانس آلماسی، کنج ایمپراطوری شهردن قوغماسی ایشدن بیله دکلدی. بوکا بیزانس خاقی ده خواهشکردی. ایچلرندن برچوغی پایتختلرینی آلماسی ایچین تورکلری کندیلری چاغیریورلردی (۱).

بونکه برابر، شاطو مورانك تورکلره قارشی اوزون مدت قارشی دورماسی ده امکان خارجنده ایدی. بیزانس، داها ۱۴۰۲ ده تورکلر الینه کچه‌جکدی. بوفتحی اللی برسنه صوکرایه آتدیرمایه سبب، تیمورك استیلاسی وبایزید بکك غروری اولدی.

بایزید بکك آناطولوده مملکتلرینی اللرندن آلدیغی بکلر کاملاً تیموره صیغینمشلردی. رومارده بایزید بکدن متوالی شکایتلرده بولوندیلر. تیمور ایله بایزید بك آراسنده‌کی مخابره ایکی طرفی ده حدتلندیردی. بایزید بك، تیمورلنکه قارشی اولا متحکمانه ومحقرانه مکتوبلر یازدی. فقط بالآخره صاحبپرورانه حرکت ایتدی. بوسفر تیمورلنك دیکله‌مه‌دی. تیمورك اعتدالیله برابر قوتنه اعتمادی، بایزیدك عزت نفسیله برابر جسورانه حرکتی (آنقره) فلاکتنی وجوده کتیردی. بونکله برابر بایزید بکك (آنقره) ظفرینی ده قازانماسی ممکندی. بایزیدی محو ایدن، اهانت اولدی.

بایزید بکك معیتنده، کندیسندن قاچارق تیموره التجا

---

(۱) لوبو، کتاب ۱۱۶، ص ٤٦.

ایدن بکلرکنده عسکرلری واردی . بایزید بك بونلری او بکلرك ایالتلرندن طوپلامشدی . (آنقره) ده تیمورله قارشی قارشی یه کلدیکی زمان ، « تاتار لشکری خاین اولوب ییلدرم خاندن یوز چویردیلر ، ارزنجان بکی طهرتن بك اوغلی یاننه واردیلر . اندن کرمیان لشکری کرمیان اوغلنه دوندی ومنتشه لشکری منتشه اوغلونه دوندی وصرخان لشکری صرخان اوغلونه دوندی هر بر لشکر کندو بکزاده لرینه دوندیلر . ییلدرمدن یوز چویردیلر . اما افلاق اوغلو کیم کافر لشکریدر ، انلر محکم جنك ایتدیلر . »

تواریخ آل عثمان دییورکه :

« ییلدیریم خانك اوغلی مصطفی چلبی اول کون آناسندن آیرو دوشدی ، بلورسز اولدی . چونکه ییلدیریم خانك وزیرلری اول حالی کوردیلر ، هماندم یلدرم خانك اوغلی امیر سلطانی آرادن آلوب قچدیلر . ودخی اوغلی سلطان محمد روم چریسیله اماسیه طرفنه کیتدی ، اوغراش یرنده یلدرم خان یالکوز قپو چریسیله قلدی . اول وقت یلدرم خانك اون بیك یکیچریسی واردی . انده اول زماندن قالان یکیچریلر ایدرلر : یلدرم خان بزم اورتامزده دورر کن کلدیلر ، ایتدیلر : ای پادشاه نه دوررسین ، جمله لشکر خاین اولدی قچدی ددی . همانکم یلدرم خان بوخبری ایشیتدی ، غایت قاقیوب ال چوماغه اوردی وحتی آلایدن چیقوب اول قاچاق لشکرك اردنه دوشمك

استدیدیکم واروب اول قاچاق لشکری دوکه دوکه ینه دوندره بز دخی أی شاه ، اپیم اولوب آلایدن چقمه دیو کوردك ، چاره اولوب ییلدرم خانی یکه مدك. صانکه بزم ارامزدن چیقدی ، لشکردن خود کمسه قالمامشدی ، کیمی وارسون ، دوندرسون. اندن بر زماندنصکره کوردك کیم تیمورك لشکری ییلدرم خانی اله کتورمشلر وقرشمزه کتوررلر. ودخی تیمور خانه ایلتدیلر. چون بز دخی کوردك کیم پادشاهمز دوتلوب بوواقعیه اوغرادی ، ناچار اولوب بز دخی تیمور خانه مطیع اولدق . اما اگر کیم یلدرم خان بزم سوزمز دوتوب ارامزدن چیقمسه ، امید واردیکم اله کرمیا ایدی . آقشام اولدوغنلین بز ییلدرم خانی آلوب بر یکا قجردق . معلوم دکلیدیکم تیمورك لشکری بزی طاغده بلیدی . والا اول که تقدیرده اولاجقدر ، ناچار اولور اکا کیمسه مانع اولمز » (١) .

بایزید بك تیموردن چوق حرمت کوردی ؛ فقط اسارت عزت نفسنه دوقوندی . تیمورله برابر (آق شهر)ه کلدی ، تیمور کندیسنی (سمرقند)ه کتوره جکنی سویله دی . بایزید بك اساساً متأثردی . اهانتلر یوزندن اوغرادیغی آجی یوره کنه چوکمشدی . تیمورك اسیری صفتیله (سمر قند)ه کیتمکدنسه حیاتنه خاتمه چکمه یی موافق کوردی (١٤٠٣ م ٨٠٥ ﻫ) .

---

(١) تواریخ آل عثمان ، یازما ، ص ٣٧

تيمورلنكك رجالندن حافظ ابرو ، تيموره دائر يازديغى (زبدة التواريخ) ده، ييلديريم بايزيدك خسته‌لانديغنى وهرنه‌قادار تداوى ايدلمشسه‌ده شفا بولاماديغنى و١٦ شعبان ٨٠٥ چهارشنبه كيجه‌سى (آق شهر) ده وفات ايتديكنى و موقتاً شيخ محمود حيرانى تربه‌سنه كومولدوكنى يازييور .

عاشق پاشا زاده دييوركه : « بايزيد خان ايشتديكم سمرقنده كيده‌جكن ، همان كندو مصلحتن كوردى » (ص ٨٠)

لطفى پاشا : « بركون تيمور ييلديرمه ايدر : اى خان سنى بن سمرقنده ايلتورم . اندن سنى مملكتنه كوندرورم . چون ييلديرم خان بوجوابى اشتدى، غايت ملول اولدى، وهم غيرت ايلدى ، تيمورك ايلنه وارمسنه . هماندم كندو قيدين كوروب الله رحمتنه واصل اولدى »دييور (لطفى پاشاتاريخى، يازما ص ٤٠)

خواجه سعدالدين افندى‌ده : « آفات دور پر مخافاتدن خلاص ايچون راغب وفات اولمشلر ايدى . وچراغ حياتلرينك انطفاسنى چراغ ايله‌ارايوب، بودروازهٔ محنتدن پروازه ، هماى همت بى همتالرى بسط جناح وآهنك هواى عالم ارواح ايتمشيدى »

ديدكدن صوكرا ، بايزيدك خسته‌لق تأثيريله وفات ايتديكنى يازمقده ايسه‌ده ، « جامع الرياستين » لك انتحارى شرعاً مذموم كورمسنه نظراً ، بومقدمه‌يى بسط ايتمكدن كنديسنى آلاماديغنه

باقیلیرسه ، بایزید بکك انتحار ایتدیکنه هیچ شبهه ایدیله مز .

کذا ، صولاقزاده‌ده (ص ۹۰) دییورکه :

« بولدیغین یازان وضبط تواریخ طریقه‌سندن آزان بعض اوزانلر که تواریخ یازمغه اولچوملنوب نیجه اقوال مختلفه ایراد ایتمشلردر ، نه شان سلطنته لایق تعبیر دلپذیره عارفلر وتاریخ جلوسلرینه ومدت خلافتلرینه واقفلردر وسبب موتلری بیاننده دخی نیجه اقوال ناشتایسته یازوب شرعاً تجویز اولنمیان قضیه‌یی اول شاه دینداره نسبت ایدوب تناول زهر ایتدی ویاخود حکماء تیمور شربتلدیلر دیو بهتان وافترا ایتمشلردر . »

صولاقزاده‌نك یگانه مأخذی ، تاج التواریخدر . تاج التواریخك مأخذلری ایسه صولاقزاده‌نك دیدیکی « ضبط تواریخ طریقه‌سندن آزان بعض اوزانلر » در . بناءً علیه صولاقزاده همده‌مینك بو حقیقتدن بحث ایتمه‌یشی ، اونی « شان سلطنته لایق » کورمه‌یشی ، « شرعاً تجویز اولنمیان قضیه » لردن عد ایدیشیدر .

(آنقره) فاجعه‌سی اولدوغی زمان ، بیزانس ایمپراطوری مانوئل (فرانسه) دن دونیوردی . فلاکت خبرینی یولده ایشیتدی ، چارچابوق بیزانسه قوشدی . الك برنجی ایشی ، سلطنت شریکی یوآنیسی درحال (لمنی) آطه‌سنه دفع ایتمك اولدی . آرتق تورکلردن نه یوآنیسك امیدی ، نه ده مانوئلك قورقوسی قالمشدی . مانوئل بونکله‌ده قالمادی ؛ تورکلرك یاپدیردیغی محکمه‌یی ده ، جامعی ده ییقدیردی . تورکلری کندیلری ایچین تأسیس ایدیلن محله‌ده اوطورتمادی . باباسی یوآنیس پاله‌اولوغوسك

تورکلرله عقد ایتدیکی و کندیسنکده قبول ایله‌دیکی معاهده موجبنجه بیزانسده اوطوران تورکلرك حائز اولدقلری امتیازلری کاملاً لغو ایتدی. بایزید بکلك فلا کتندن و وفاتندن مانوئه‌ل‌ده، بوتون روملرده ممنوندی؛ بونی آرتق طالعسزلکلرینك صوکی عد ایدییورلردی. فقط بو سوینج چوق سورمه‌دی. مانوئه‌ل تیموره ایلچیلر یوللامش، بایزید بکه ویردیکی ویرکی‌یی عیناً کندیسنه ویره‌جکنی وعد ایتمشدی. تیمور، بو سفر مانوئه‌له خبر کوندردی. عسکرینی یونانستانه، اورادن‌ده آوروپایه کچیره‌جکی ایچین کمیلرینی حاضر ایتمه‌سنی امر ایتدی. برکت ویرسین که، بوفکرندن بك چابوق وازکچدی؛ مملکتنه دوغرو چکیلوب کیتدی.

حالبوکه، بیزانسدن بابالرینك انتقامنی آلاجق تورك بکلری یوق دکلدی. بایزیدك اوغلو ارطوغرول سیواسده وفات ایتمشدی. حتی بو آجینك تأثیریله ایدی که، بایزید بك یولده راحت‌راحت قاوال چالان بر چوبانه راست کلمش:

ــ چال، چوبان، چال. سیواس کبی قلعه‌می، ارطوغرول کبی اوغلمی غائب ایتدك؟ سندن مسعود کیم وار؟

دییه فریاد ایتمشدی.

مصطفی چلبی (آنقره) فلاکتی اثناسنده نیکده‌یه کیتمشدی. دیکر اوغوللری: سلیمان چلبی، عیسی چلبی، موسی چلبی،

محمد چلبی ، قاسم چلبیـدی . قیزلرندن خوندی خاتونله فاطمه خاتونده صاغدی .

موسی چلبی ، باباسیله برابر ، تیموره اسیر دوشمشدی. فقط بالاخره باباسنك جنازه‌سنی آلارق (بروسه) یه کتیردی . شمدی اوده ، قارده‌شلریله برابردی .

سلیمان چلبی (ادرنه) یه قاچدی. عیسی چلبی، باباسنك وفاتی دونجه ، (بروسه) یه کلدی، بایزید بکه خلف اولدی. برقاچ ایالت کندیسنه اطاعت ایتدی ؛ فقط باباسی زماننده اداره‌لری آلتنه کیرن (لیدیا) یی ، (ایبونی) یی ، (قاریا) یی ، (لیکیا) یی آلامادی : تیمور ، بورالری هپ اسکی بکلرینه ویرمشدی . روم ایالنده ایسه هیچ بر یر کندیسنه تابع اولمادی .

سلیمان بك قارده‌شنك بو حرکتنه قیزدی. بیزانسه کلدی ، ایمپراطور مانوئه‌ل ایله برمعاهده عقد ایتدی . بیزانس مؤرخلرینه نظراً معاهده‌نك اساسی شونلردی: سلیمان بك سلانیکله (اوستروما) صوبی جوارنده‌کی کویلردن ، (زیتون)ه قادار اولان اراضیدن، موره‌دن، و بیزانس اطرافنده‌کی بلده‌لرك کافه‌سندن وازکچه‌جکدی .

سلیمان بك، بو تعهدینی اثبات ایچین، کوچوك قارده‌شلرندن قاسم چلبی ایله قیزقارده‌شی فاطمه خاتونی ایمپراطوره رهن برافدی. بو حادثه‌یی تاریخلریمزده تصدیق ایدییورلر. ازجمله (تواریخ آل عثمان) ده شو قید واردر : « امیر سلیمان قرنداشی قاسم چلبی

و قز قرنداشی فاطمهٔ استانبول تکورنده رهن قودی که هیچ یاغیلق ایتمیه . بو طریق اوزره تکورله صلح ایتدیلر » (١) .

قاسم چلبی، بو فلاکتدن صوکرا، بیزانسده اون اوچ سنه یاشادی، صوکرا وبادن اولدی (١٤١٧م) . شارل دیل دییورکه: « بیزانسه رهن مقامنده کوندریلن بو پرنس ایمپراطور ایکنجی مانوئه‌لك اوغلو یوآنیسله برابر بویودولدی . یونان ادبیات و مدنیتندن او درجه ذوق آلدی که ، هر نه صورتله اولورسه اولسون، اورتودوقس اولمایه قرار ویردی. ایمپراطور مانوئه‌ل برقاریشیقلغه میدان ویرمه‌مك ایچین بو کنجك ارزولرینه قارشی دوردی . فقط خسته‌لانوبده اوله‌جکنی آکلار آکلاماز ، بومسلمان تکرار وافتیز اولق ایچین اصرارایتدی، ایمپراطورك کندیسنی ابدی برضلالته سوق ایدن بوممانعتدن مسئول اولاجغنی سویله‌دی، ایمپراطورده بودینسزك آرزوسنه قارشی دورامادی . حتی بالذات وافتیز باباسی اولمق ایسته‌دی، آینك ایرته‌سی کونی یکی مهتدی وفات ایدنجه، اونی اختفالات ایله (آیایانی ستودیون) کلیساسنه کومدوردی » .

قاسم بکك خریستیانلغه خواهش کوسترمه‌سی قبول ایدیله‌مز. یالکز شوراسی آکلاشیلیورکه، قاسم بك (آیایانی ستودیون) کلیساسنه کومولمشدر . تورکلر بیزانسه کیردکدن صوکرا ،

---

(١) عاشق پاشا زاده ، ص ٨١

اوراده‌کی خاچی هلاله تبدیل ایتمشلر ، آدینه (امیر آخور جامعی) دیمشلردر .

مانوئه‌ل ، امیر سلیماندن وعد آلیر آلماز ، تورك اشغالنده بولونان شهرلره قومیسرلر کوندردی . کافه‌سندن تورکلرك بوشانلماسنی امر ایتدی . تختندن قوغارق (لیمنی) یه آتدیغی سلطنت شریکی یوآنیسی‌ده (ماکه‌دونیا)یه کوندردی. کندیسنه (سلانیك پرنسی) عنوانتی ویردی .

امیر سلیمان، بیزانسده ایدی. قارده‌شلرندن محمد چلبی (آماسیه) ده ، موسی چلبی ایله عیسی چلبی‌ده (قره‌سی) ده ایدیلر . محمد چلبی ، تواریخ آل عثمانك روایتنه کوره « قطعا بکلکه مقید اولمادی » . موسی چلبی ایله عیسی چلبی (قره‌سی)ده بربرنی قوواليورلردی . نهایت موسی چلبی ، عیسی چلبی‌یی مغلوب ایتدی . « اله کتوروب آرادن کتوردی » . بیزانس مؤرخلرینه کوره‌ده امیر سلیمان، بیزانس ایمپراطوردن آلدیغی قوتلرله آناطولیه کچدی، عیسی چلبی‌یی او اتلاف ایتدی (۱) .

بو روایت صحته داها قریبدر . تیمور فلاکتنی متعاقب امیر سلیمان بیزانس ایمپراطورینك کمیلریله بیزانسه قاچمش، ایمپراطورله کوروشمش ، (ادرنه) ده بایزید بکك یرینه بکلکنی اعلان ایتمشدی . (تواریخ آل عثمان) دیبورکه : « امیر سلیمان

(۱) لوبو ، کتاب ۱۱٦ ، س ٥٥

ایشتدیکه سلطان موسی بروسه‌یه یورودی دیو ، پس امیرسلیمان دخی بورسه‌دن قالقوب سلطان موسی اوزرینه یورودی. چونکه سلطان موسی ایشتدیکه امیرسلیمان کندونك اوزرینه یورودی. پس سلطان موسی قرنداشی امیرسلیمانه قرشو دوره‌میوب قاچدی. قرەمانه کتدی » (ص ٤٣) . بوده کوستریپورکه ، امیرسلیمان، (ادرنه) ده جلوس ایتدکدن صوکرا، تیمور فلاکتی صاووشور صاووشماز ، تکرار آناطولویه کچمشدر .

مع مافیه موسی چلبینك ادعاسی ، کندنجه ، حقلیدی . تیمور ، بایزید بکلك ممالکنی اوکا ویرمشدی . خصوصیله موسی چلبی ، ذوق و سفاهتدن مجتنب ، عزمکار بر بکدی . امیر سلیمان ایسه اواثناده (ادرنه) ده جلوس ایتمشدی (٨٠٦ ﻫ) . سکه باصدیرییور ، براتلر ویرییور ، پاشالرینه (تی) سیله اراضیلر تملیك ایدییوردی . امیرسلیمانك یاننده وزیری علی پاشا ایله اینه‌بك وصوباشی حسن آغا واردی . امیرسلیمان ایمپراطورله دائما خوش کچینیوردی . معیتنده روملردن بیله عسکر واردی .

محمد چلبی (آماسیه) ده ایدی . امیر سلیمانك (ادرنه) ده جلوسنی خبر آلدی . قارده‌شنه خبر یوللادی : « امیرم و اولو قرنداشم . اکر کیم آتامز أولدیسه کندولر صاغ اولسون . پادشاهلق مبارك اولسون » دیدی . امیر سلیمانه قیمتدار هدیه‌لر یوللادی. امیرسلیمان، قارده‌شنك بوتواضعندن چوق ممنون اولدی .

أوده، كوزل اوغلانلر وهر جنسدن قوماشلر كوندردى. (ادرنه)ده اسكى جامعك انشاسنه باشلادى. قارامان بكنه مراجعت ايتدى: « قرنداشم موسايى قويوويرميه‌سن . اكركه بزمله دوستلق ايدرسه‌ك، بزدخى دوستكه‌دوست دوشمنكه دشمنوز » ديدى . قارامان بكيله باريشدى . موسى چلبى ، قارده‌شى امير سليمانك قارامان اوغليله باريشديغنى كورونجه، اسفنديار اوغلونه كيتدى . امير سليمان اسفنديار اوزرينه يورودى ، (كوينوك) ه قادار كلدى ، بر صو كنارينه قوندى ، كيجه‌سنى كوندوزنى ذوق وصفا ايله كچيردى . اوراده برقاواق آغاجى واردى؛ بك‌قاواغى ديرلردى . امير سليمان ، هپ بو قاواغك آلتنده أكلندى . نهايت اسفنديار اوغليله‌ده اوزلاشدى . (ايزنيق) ه كلدى ، اوراده‌ده عيش وصفايه دالدى. متماديا شراب ايچردى ؛ وزيرلرى بيله بو حالندن دلكير اولمشلردى. بو اثناده موسى بك (سينوب)دن كمى‌يه بينمش ، (افلاق) ه كيتمشدى. مقصدى، اوراده عسكر طوپلايوب (ادرنه) اوزرينه يورومكدى .

موسى بك صربلردن وبولغارلردن خيلى عسكر طوپلادى. امير سليمان بو خبرى ايشيدنجه ، روم مؤرخلرينك قوللنجه ، بيزانسه‌قوشدى . ايمپراطوردن امدادقوتلرى ايسته‌دى . مانوئه‌ل سليمان بكه داها زياده صميميت كوسترمك ايچين اونكله صهريت پيدا ايتمك ايسته‌دى. قارده‌شى (لاكه‌ده‌مونيا) ده‌سپوطى يوآنيس

تەاودوروسك قیزینی ویردی . بیزانسده پارلاق و مطنطن دوکونلر اجرا ایدلدی . تام بودوکونلر اثناسنده ایدی که ، موسی بکك بیزانس سورلرینه یاقلاشدیغی خبر آلیندی . سلیمان بك ، کندی عسکریله برابر ، بیزانس عسکرینك باشنه کچدی . ایمپراطورده برابردی . موسی بك اوزرینه یورودی . ایمپراطور ، موسی بك معیتندەکی بولغار و صرب قوماندانلریله اویوشدی . ایکی طرف محاربەیه باشلایجه ، بونلر سلیمان بك طرفنه کچدیلر ، موسی بکك مغلوبیتنه سببیت ویردیلر .

تورك مؤرخلرینه کوره : موسی بك افلاقه کچدیکی زمان ، امیرسلیمان آناطولوده ایدی . موسی بك افلاقه کلدی . افلاقه بکی میرچه ایدی . « قتی بهادر کافردی » . موسی بك اونکله اویوشدی ، عمومك محبتنی قازاندی . برچوق عسکر تدارك ایتدی . امیرسلیمانك ادارەسندن دلکیر اولانلرله مکتوبلاشدی . اونلرده بیزاردیلر ، هپسی ده موسی بکه التحاق ایتدیلر . موسی بك (ادرنه) اوزرینه یورویەجك برقوت طوپلارطوپلاماز حرکت ایتدی . «بوطرفدن امیر سلیمانه خبر کلدیکم اوشده قرنداشك سلطان موسی افلاق ایلندن روم ایلنه کچدی ، وروم ایلینك برەزین الدی دیدیلر . پس امیر سلیمان اول خبری اشیدیجك بروسەدن جان آتوب ادرنیه کلدی » (تواریخ آل عثمان ، ص ٤٥) .

بونکله برابر ینه عیش وصفادن خالی قالمادی . موسی بکك

اوردوسی ادرنه‌یه کیردی. امیرسلیمان حمامده ایچکیله مشغولدی. ناصلسه قارده‌شنك ألندن صیریلدی ، بیزانسه قاچمق ایسته‌دی . یولده بر کویه اوغرادی، کویده دوکون واردی. یول صورمق ایچین دوکون أوینه کیتدی. خلق امیرسلیمانی طانیدیلر ، درحال تلف ایتدیلر ، باشنی موسی بکه کوندردیلر (۱٤۱۰ م، ۸۱۳ھ).

موسی بك قارده‌شنك ضیاعندن متأثر اولدی . امیرسلیمانك أولدورولدوکی کویی‌ده، دوکون خلقنی‌ده پریشان ایتدی. امیر سلیمان، (تواریخ آل عثمان) ه کوره : « یدی ییل روم تختنه پادشاه اولدی » (ص ٤٥) .

اوسنه‌لرده امیرسلیمانك قائن‌پدری (لاکه‌ده‌مونیا) دەسپوطی و ایمپراطورك قارده‌شی یوآنیس ته‌اودوروس پاله اولوغوس‌ده أولمش ؛ ایمپراطور ، اونك یرینه ، اوغلو ته‌اودوروسی تعیین ایتمشدی .

موسی بك ، (ادرنه) ده عسکرلرینی طوپلادی . بیزانس ایمپراطوردن انتقام آلمق ایسته‌دی . عسکرلرینه برنطق ایراد ایتدی . بونطقده ازجمله شوسوزلر واردی :

« تیمورك آسیایی ناصل تتره‌تدیکینی ، بابامك ضعیف بر قوش کبی بوظالمك ألینه ناصل دوشدیکینی بیلیرسکز . ایشته بوفلاکتلره سبب، روملردر . ایرانیلری، تاتارلری ، برسورویابانجیلری یوردلریمزه صوقان اونلردر . صرف اونلرك سایه‌سنده ، اولکه‌لریمزی تاراج ایتدی . قارده‌شم ایسه فلاکتی بوسبوتون آرتدیردی . وطننه اهانت ایتدی ،

بایزیدك و اسلافنك روملردن آلدقلری یرلری تورکلك، أزلی دوشمانلری اولان روملره تسلیم ایتدی .

بز، بیزانس تکفورینك حاکمیتی بویودیکنه تحمل ایده‌مه‌یز . تکفوردن بوتون ماکه‌دونیا شهرلری ، بالخاصه سلانیك ، بهمه‌حال آلینمالیدر » (۱) .

بونطق، عسکرلر اوزرنده ایی برتأثیر اجرا ایتدی . موسی چلبینك جلوس مراسمی غایت پارلاق اولدی (۸۱۳ هـ). تورك مؤرخلرینه نظراً موسی چلبی (ادرنه) ده، بیزانس مؤرخلرینه کوره (بروسه) ده جلوس ایتدی . صربلردن انتقام آلمق ایچین اوزرلرینه یورودی. هرطرفده غلبه چالدی. عین زمانده (ادرنه)ده (اسکی جامع) لك تمللرینی قوردورمقدن‌ده خالی قالمادی .

بعده (سلانیك) ه هجوم ایتدی. قارده‌شی امیرسلیمانك اوغلو اورخان بك ایله قیزی بوراده ایدی . شهر، ایی مدت قارشی دوردی. نهایت تسلیمه مجبور اولدی. اورخان بك ایله قیز قارده‌شی قاچدیلر، بیزانسه التجا ایتدیلر. موسی بکك اصل هدفی، بیزانسدی . سلانیکدن دونر دونمز اوردوسیله بیزانس سورلری اوکنده کوروندی . مقصدی ، بیزانسی آجلق تأثیریله دوشورمکدی . فقط بو آرزوسنك ، ایسته‌دیکی درجه‌ده برسرعتله حاصل اولا-میه‌جغنی آکلایجه ، منتظماً قوشاتمایه قرار ویردی. یکی قطعه‌لر وطوپلر کتیرتدی ، شهری صیقی برصورتده محاصره‌یه باشلادی.

---

(۱) لوبو ، کتاب ۱۱٦ ، ص ٦٧

روملر بو محاصره‌ده بویوك بر جسارت کوستردیلر ، برقاچ دفعه‌لر
خروج حرکتلری یاپدیلر. بو خروجلر، محاصره آلتنده قالان
روملر ایچین تهلکه‌لیدی . هر خروجده برچوق انسان غائب
ایدییورلردی . مانوئه‌ل ، بو تعرضلردن قورتولوش اولمادیغنی
آکلادی ، موسی بکه تسلیم اولمایه قرار ویردی . تام اوصیراده
قارده‌شی محمد چلبینك آناطولوده باش قالدیرماسی بیزانسی بوسفرده
تورکلر ألینه کچمکدن قورتاردی . محمد چلبینك سلطنت حرصی
بیزانسك جان چکیشمه‌سنی دها قرق برسنه اوزاتدی (۱٤۱۲م).

محمد چلبی (آماسیه) ده‌ایدی . امیر سلیمانك سلطنته‌سس
چیقارمامشدی . موسی چلبی (ادرنه) ده بك اولونجه ، اوده
سلطنت حرصنه دوشدی . موسی چلبیدن ممنون اولمایانلر محمد
چلبینك اطرافنه قوشدیلر . محمد چلبی (بروسه) یه کلدی . خلق
کندیسنی حرمتله قارشیلادی . (بروسه) ده بکلکنی اعلان
ایتدی (۸۱۵ ه ، ۱٤٤۱ م) .

ایمپراطور، الك زیاده موسی چلبیدن بیلیوردی. بناءً علیه موسی
چلبی یی مغلوب ایتمك ایچین محمد چلبی یی الده ایتدی . هر نه زمان
آرزو ایدرسه، بیزانسك کندیسنی استقبال ایده‌جکنی وعد ایله‌دی.
ایمپراطور مانوئه‌ل، محمد چلبی‌یه اولاد معامله‌سی ایدییوردی .

محمد چلبی، ایمپراطورك بوتون تکلیفلرینی قبول ایتدی .
آناطولودن روم ایلینه کچدی . ایمپراطورله (اسکدار) ده بالذات

کوروشه‌جکدی . ایمپراطور، محمد چلبی‌یی (اسکدار) دن، اعزاز و اکرام ایله، بیزانسه کچیردی . پك چوق وعدلرده بولوندی . محمد چلبی بیزانسده بر مدت قالدی؛ ایمپراطوردن براز قوت آلدی. بیزانس جوارینی تخریب ایدن قارده‌شی موسی بك اوزرینه یورودی . محاربه‌یی ینه موسی بك قازاندی . محمد چلبی جسارتنی بوزمادی . اوردوسنك انقاضنی طوپلادی، موسی بك اوزرینه تکرار یورودی. ایمپراطور مانوئه‌ل کندیسنه عسکر ویریور، خسته‌لغنی بهانه ایده‌رك، محاربه‌یه اشتراك ایتمیوردی. محمد چلبی ایکنجی مصادمه‌ده‌ده موفق اولامادی . ایمپراطور مانوئه‌ل، بوموفقیتسزلکلردن دولایی، محمدچلبی‌یی تسلیه‌ایتدی. برقاچ کون ذوق وصفا ایله، عیش ونوش ایله وقت کچیریلدی. تام‌اوصیراده، وقتیله موسی چلبیدن فنامعامله کوره‌ن صربستان قرالی استه‌فانك یوللادیغی عسکرلر میدانه چیقدی. محمد چلبی، اوردوسنی بوعسکرلرله تقویه ایتدی .

عاشق‌پاشا زاده، محمد چلبینك استانبول تکفوری مانوئه‌لله اولان مناسباتنی شویله روایت ایدیور :

« سلطان‌محمد وزیری بایزیدپاشایه ایدر : « روم‌ایلنه کچمکه تدارك ایدك دیر . کورشاه ملك کم موسادن قاچوب بیزانسه کیردیکی وقتن آندن سلطان محمده کلدی . بایزید پاشا ایدر : « سلطانم شاه ملك بکی اوقویه‌لم، کوره‌لم، اول نه‌دیر » . اوقودیلر، کلدی : « روم‌ایلینه کچمك ایسترز، تدبیر نه‌در ؟ » دیدیلر. شاه ملك ایدر : « بیزانس

تكفورینه ایلچی كوندرككم آندن غیری یردن كچمكه چاره یوقدر .»
دیدی. زیراكم كلیبولی موسانك ألنده ایدی. ككبوزه قاضیسی فضل الله‌ی
ایلچی كوندردیلر. آنكچونكم استانبول تكفوری آكا اعتماد ایدردی.
زیرا قونشویدی . فضل واردی ، تكفوره نیسه سویلدی . عهد
وپیمان ایلدی ، كلدی خبر ویردی . سلطان محمد دخی كوچدی ،
چیقدی ، فقیر كوره قالدم . اورخان امامی اوغلی یخشی فقیرك اونده
خسته اولدم . كیوه‌ده مناقب آل عثمانی تا یلدیرم خانه كلنجه امام
اوغلیندن نقل ایدرین » (ص ۸۳ و ۸٤) .

محمد چلبی، اوردوسنی ایكی‌یه آییردی : برینی (ادرنه)
اوزرینه كوندردی . الك قوتلیسنك باشنه كندی كچدی ، قره‌دكز
ساحلنی تعقیب ایتدی . موسی بك ، قوتزینی پارچالامق
ایسته‌مه‌دیكی ایچین ، (ادرنه) ایله هیچ مشغول اولمادی ،
ذاتاً شهرك مستحكم اولدوغنی بیلیوردی . یالكز قره دكز
ساحللرنی تعقیب ایتدی . موسی بك موفق اولاجق كبیدی.
فقط عسكرینك محبتنی كاملاً غائب ایتمشدی. اوردوسنده ،
اوته‌دن بری، علیهنده بر جریان واردی. محاربه باشلار باشلاماز
اوردوده‌دن فرارلر باشلادی موسی بك‌ده رجعته مجبور اولدی.

یولده بر باطاغه صاپلاندی . « سلطان موسی‌نك بر قولی
واردی . آدی صروجه ایدی . اول صروجه كلدی . سلطان
موسی‌نك آتن سكرلدی . سلطان موسی آتندن یره دوشدی.
صروجه دخی كلوب سلطان موسی‌ٔ دوتدی . آلوب سلطان

محمده کوتوردی . پس سلطان محمد دخی اول کیجه چادرده سلطان موسی‌نك مصلحتن کوردی » (تواریخ آل عثمان ، ص ٤٨) . بیزانس مؤرخلرندن دوقاسه نظراً ، موسی چلبی سیلان دمدن أولمش ، خالقوندیلیسه نظرآده محمد چلبی طرفندن بوغدورولمشدر .

محمدچلبی آرتق بوتون رقیبلرندن قورتولدی . (بروسه) یه کلدی ، سلطانلغنی اعلان ایتدی (۱٤۱۳ م ، ۸۱٦ ه) . او زمانه قادار پادشاهلره تعظیماً (سلطان) دیدکلری حالده ، دیوان دفترلرنده (بك) دیرلردی . اولیا چلبی‌نك : « تا ابوالفتح سلطان محمده کلنجه آل عثمانه عثمان بك ، اورخان بك ، مراد بك دیرلردی » (جلد ۲ ، ص ۳۷) دیمه‌سی بو حقیقته مبنیدر .

مع‌مافیه ، چلبی سلطان محمدك اوغلو ایکنجی مرادك بلغراد وآقچه حصار تیمار دفترلرینك باشنده :

« سلطان مراد بن محمد خان » یازیلی اولدوغی کبی ، درونده پدری چلبی سلطان محمد زماننده ویریلن تیمارلر ایچین‌ده دائما « مرحوم سلطان زماننده » تعبیرلری موجوددر .

چلبی سلطان محمد زماننده (بروسه) اسکی سکونتنی قازانابیلدی . امیر سلیمان و موسی بکلر زماننده حرب ، استیلا ، داخلی مجادله‌لر ، بروسه‌نك ساکن حیاتنی سکته‌دار ایله‌مشدی . شیمدی ، چلبی سلطان محمد ، (بروسه) نك برقاچ سنه‌دن

بری ضایع ایتدیکی رفاهی اعاده‌یه چالیشیوردی .

سلطان محمدك زوجه‌سی ، ذوالقدراوغلو سولی بككك قیزی امینه خاتوندی . تیمور فلاکتنی متعاقب (٨٠٥) أولنمش ، مراد بك دنیایه کلمشدی (٨٠٦) .

امیر سلیمانك اوغلو اورخان بكله قیزی‌ده (بروسه) یه کلمشلردی . بیزانس مؤرخلرینه نظراً موسی چلبی ، تورك مؤرخلرینه نظراً‌ده محمد چلبی موسی چلبیله محاربه ایدرکن ، بیزانس ایمپراطوری مانوئل ، محمد بکه یاردیمق ایچین اورخان بکله قیز قارده‌شنی صالیویرمش ، کویاقبول ایتمیور کبی کوروئمشدی . اورخان بك افلاقه کیتمك اوزره یوله چیقدی ، یولده‌لالاسی طرفندن یاقالاندی ، سلطان محمده تسلیم ایدلدی . « سلطان محمد دخی کوزلرینی چیقارتدیروب (بروسه) یه‌کلدی. امیرسلیمانك بر قیزی واردی ، بر سنجاق بکنه ویردی . اوغلانه دخی ایوتیمار ایتدی. آقحصاردیرلردی، آنك نواحیسنده (چارطاق کویی) دیرلر بر کافر کویی واردی ، آنی تیمار ویرمشدی . هر کز بروسه‌یه امیرسلیمانك اوغلین کتیردی، عطالر ایدردی، قرداشم‌اوغلیدردیردی. وقیز قرداشینه‌دخی‌خیلی نسنه ویردی» (عاشق پاشا زاده ، ص ٨٧) .

چلبی سلطان محمدك مراد بكدن ماعدا، درت اوغلو داها واردی : مصطفی ، محمود ، یوسف ، احمد .

يدی ده قيزی دنيايه کلمشدی: برينك آدی سلجوق خاتوندی. چلبی سلطان محمد، کاه (بروسه) ده، کاه (ادرنه) ده اوطوروردی. الك زياده اوطوردوغی ير، (بروسه) ايدی. : «ادرنه ده اسكی جامع امير سليمان بشليوب تا ير يوزينه چيقنجه ياپديرمشدی. اما عمری وفا ايتميوب شويله قالمشدی. صوكرا سلطان موسی پادشاه اوليجق اولدخی اول بنايه ال اوروب ياپديردی. تاقبه لری يرينه وارنجه. آخر الامر اكا دخی عمری وفا ايتميوب دنيادن نقل ايدوب كيتدی. صوكرا سلطان محمد تمام ايدوب آكا نصيب اولدی» (تواريخ آل عثمان، ص ٥٢).

چلبی سلطان محمد، بروسه نك اعمارينه چاليشدی. كندی مستقلاً سلطنت سورمه يه باشلاديغی تاريخدن اعتباراً (بروسه) ايچين هيچ بر تهلكه قالمامشدی. وزيرلری: بايزيد پاشا، ابراهيم پاشا، حاجی عوض پاشا. اسكی تربيه ايله يتيشمش، مقتدر ذاتلردی.

روم ايلينك برچوق يرلری، تيمور فلاكتی صيراسنده، ألدن چيقمشدی. مع مافيه برچوق يرلرنده تورکلر ياشايوردی. مثلا، مرادبك زماننده، «آناطولودن صاروخان طرفنده کوچر اولولر وار ايدی. شقيلر اولدوغيچون سيروز طرفنه سورديلر» (لطفی پاشا، ص ٢٨). ديوان دفترلرندن آكلاشيلديغنه كوره، بو (صرحانلو) لر يالكز سيروز طرفلرنده دكللردی. بلغراد،

آقچه‌حصار و جوارنده‌ده واردی . تیمار دفترلرنده‌کی قیدلرده ، حتی چلبی سلطان محمد زماننده بیله ، (صرحانلودره سورکون کلمشدر) دییه یازیلیدر .

اورخان بکلر ، مراد بکلر ، بایزید بکلر زماننده‌کی تورکلك خاصه‌سی ، چلبی سلطان محمد زماننده‌ده اسکی ماهیتنی ضایع ایتمه‌دی . سلیمان بکك یدی ، موسی بکك اوچ بچوق سنه سوره‌ن بکلکلری ، کورولتولو اولمقله برابر ، اسکی عنعنه‌ده هیچ بر دکیشکلك حاصل ایتمه‌دی . ملتك طاشیدیغی آدلر بیله تورکلکه یاقیشاجق بر ماهیتده ایدی: آق طوغان ، شاهین ، دلوطوغان ، آق‌سونغور ، بهادر ، قوتلو ، بالی ، حمزه ، رستم ، صاروخان ، أده ، ساوجی ، آتجه ، بك پارس الخ ... کبی .

چلبی سلطان محمد ، بیزانس ایمپراطوری مانوئه‌لله مناسبتنی محافظه ایتدی. ایمپراطور ، چلبی‌یه جلوس تبریکی ایتمکله برابر ، بیزانسده بولوندوغی صیراده کندیسنه ایتمش اولدوغی وعدلری‌ده خاطرلاتدی . چلبی وعدلرینی طوتدی ، ایمپراطورك طیشی دوست ایچی دشمن اولدوغی حالده ، ینه اوکا قره‌دکز ساحلنده ، تسالیاده ، مرمره قییلرنده بر چوق یرلر ویردی . ایاچیلره ممنونیت کوستردی. چلبی سلطان محمد قادار روملرله خوش‌کچینن بر تورك پادشاهی کورولمه‌دی .

مانوئه‌ل بوفرصتدن استفاده ایتدي ، (موره)یه کیتدي.

تورکلرك محتمل هجوملرینه قارشی اورالری تقویه ایتدی، استحکاملرینی آرتدیردی. چلبی سلطان محمد، مانوئله‌اعتمادی اولدوغی ایچین، بو حرکتلردن هیچ قوشقولانمادی.

کذا، لاتینلره قارشی‌ده مساعد داوراندی، اونلره: «خریستیانلر هانکی اولکه‌ده اوطورورلرسه، اوطورسونلر. بن اونلرك باباسی وحامیسی اولمق ایسته‌رم» دیردی. وقتیله جدلرینك ییقدقلری قلعه‌لری اونلره تکرار یاپدیرتدی. حال بو که، چلبی سلطان محمدك انشاسنه مساعده ایتدیکی قلعه‌لری لاتینلر ینه تورکلر علیهنده قوللانیرلردی.

مؤرخ دوقاس دییورکه: «بو قلعه‌لره کوپکلر قورلر، کیجه‌لری صالیویررلردی. بونلر او درجه قوقو آلیرلردی که، تورکله خریستیانی آییردایدرلردی. تورکلری پارچالارلر، خریستیانلری‌ده محافظه ایده‌رك قلعه‌نك قاپیسنه قادار کتیررلردی».

چلبی سلطان محمد، عین زمانده، بروسه‌نك اعماریله‌ده مشغول اولدی. بروسه‌ده بر جامع، بر مدرسه، بر عمارت، کندی ایچین‌ده بر تربه انشاسنه باشلاتدی. بونلره اوقاف تعیینی لازم کلدی. امراسنی طوپلادی، مذاکره ایتدی، وزراسی شو مطالعه‌ده بولوندیلر:

ـــ استانبول نواحیسندن بعض قصبات وقرا مقدما اورخان بك زماننده فتح اولمش ایکن تیمور فترتنده تکرار دشمن ألینه

کیرمشدر. حالا استانبول تکفورینك تصرفنده‌در. آنلر تکرار فتح اولونوب اوقاف تعیین اولونسه معقول اولور.

چلبی سلطان محمد بو تدبیری موافق کوردی. دمیرطاش اوغلو علی بکی کوندردی. (هرکه)، (اسکی ککبوزه)، (طاروجی، طاریجه)، (قارتال)، (پندك) فتح ایدلدی، «جمله‌سی اوقاف عمارات سلطانیه اولمشدر. اول اطرافك دشمنی استانبوله قریب اولمغله کاه اول جانبه وکاه بو جانبه متابعت ایدرلر ایدی» (صولاقزاده، ص ۱۳۳).

نهایت جامع، عمارت وتربه انشا ایدی (۱٤۱۹م، ۸۲۲ھ).

اولیا چلبی بو جامعدن بحث ایدرکن دیبورکه: «یشیل عمارت نامیله مشهور بر جامع پر نوردر. بروسه‌نك جانب شرقیسنده مرتفع بر محلده مصنع بر جامع دلکشادر. قبه‌لری بیاض مرمر خامدر. ایکی قبه‌لیدر. طولا ۱۰۸، عرضا ۸۰ آیاقدر. ایچنده اصلا ستونلری یوقدر. محراب ومنبرین تعریفدن عاجزم».

اولیا چلبینك حقی واردی: یشیل جامع، بروسه‌نك اك نفیس اثریدی. قبه‌لرنده‌ودیوارلرنده یشیل رنکلرك بوتوز درجاتی، تصویر ایدیلمز درجه‌ده بر برینه مزج ایدلمشدی. تربه‌ده عین لطافتی حائزدی. قاپیلرینی یاپان تبریزلی حاجی علیدی. ایکی آخشاب قانادنده کوفی ونسخ یازیلر واردی.

چلبی سلطان محمد بوکبی نفیس اثرلرله مشغول اولدوغی کبی، تیمور فلاکتنده غائب ایدیلن یرلری‌ده آلمایه چالیشدی. فقط

اونك اك بویوك ضعفی بیزانس ایمپراطوری مانوئه‌له قارشیدی
وندیكلیلره ایسه بعضاً خصومت ایدردی . بونك‌ده سببی واردی
سلطان محمد (ناقسوس) آطه‌سی حاكمیله چارپیشیركن
وندیكلیلر بوكا یاردیم ایتمشلر ، تورك دونانماسنی (كلیبولی) اوكند
بوزمشلردی .

حتی ، لو بونك افاده‌سنه كوره : « مظفریتلرندن ظالمانه استفاد
ایتدیلر . تورك قپودانی ، دونانماسی ضابطانندن بر چوغنی پارچ
پارچه ایتدیلر . بونی قادینلرینك وچوجقلرینك كوزلری اوكن
یاپدیلر ؛ چونكه اونلر بو مدهش منظره‌یی كلیبولی سورلرند
كوره بیلیرلردی . وندیكلیلر ضبط ایتدكلری چكدیریلر
(تەنەدوس) لیماننه كوتوردیلر ، تورك‌لری ایچلرندن چیقاردیلر
هپسنی‌ده كسدیلر » (۱) .

چلبی سلطان محمد بونك بالطبع انتقامنی آلدی ، او
آغری‌بوز آطه‌سنی تاراج ایتدی . وندیكلیلر حربك كندیلر
ایچین مضر اولدوغنی آكلادیلر . چلبی سلطان محمد نزدند
توسط ایتمه‌سی ایچین ایمپراطور مانوئه‌له یالواردیلر . سلطا
محمد راضی اولدی ، وندیكلیلرله برمعاهده عقد ایتدی (۱٤۱٦ م)
سلطان محمد ، او صیراده ، (كلیبولی) ده ایدی . ایمپراطو
مانوئه‌ل (موره) دن دونوشنده (كلیبولی) ده سلطانه راست كلدی

(۱) لوبو ، كتاب ۱۱٦ ، ص ۷۷

وزون اوزادى كوروشديلر، بربرينه صميميتلرينى وحرمتلرينى
كلاتديلر. بو اثناده ايديكه، بايزيد بكك (آنقره) محاربه سنده غائب
ولان اوغلو شهزاده مصطفى (نيكده) دن ميدانه چيقدى. ايمپراطور
انوئه لك تشويقيله قارده شى چلبى سلطان محمده رقابت ايتمه يه
شلادى. شهزاده مصطفى ايله آيدين بكى جنيد بك آراسنده
رين بر صميميت واردى. شهزاده مصطفى (ترا كيا) يه، افلاقه
كيتدى، هر طرفدن اطرافنه آداملر طوپلاندى، بو صورتله
وتلى بر اوردو وجوده كتيرديلر. سلطان محمد، بو حوادث
وزرينه، يونانستانه كيردى. شهزاده مصطفايه قارشى يورودى،
ساليادە قارشيلاشدى. شهزاده مصطفى ايله جنيد بك،
كنديلرينى او درجه قوتلى كورمه دكلرى ايچين، محاربه يه
كيريشمك ايسته ميورلردى. سلطان محمد مجبور ايتدى: شهزاده
مصطفى مغلوب اولدى، جنيد بكله برابر (سلانيك) ه قاچدى.
بوراده پارلاق بر قبول كورديلر. سلطان محمد بوندن چوق
متأثر اولدى. سلانيك واليسى ديمتريوس لاسقاريسدن، ايكيسنى ده
يسته دى. ديمتريوس سلطان محمده جواباً: شهزاده مصطفانك
عادى بر آدام اولماديغنى، كندى برادرى اولدوغنى، بناءً عليه
كنديسنه التجا ايدن برشهزاده يى تسليم ايده ميه جكنى، بيزانسدن
كله جك جوابه انتظار لازم كله جكنى سويله دى. سلطان محمد
هم اصرار ايتدى، همده بويله عادى برشى ايچين آرالرينك

بوزولمامسنی ایمپراطور مانوئه‌له یازدی. ایمپراطوردن کلن جوابده، ازجمله، شو سطرلر واردی :

« سز بنم یرمده اولیکزده حکم ویریکز: اکر قارده‌شلرمدن بری سزك قوجاغکزه آتیلسه ایدی، و بن‌ده کندیسنی اولدورمك ایچین سزدن ایسته‌سه ایدم، بکا تسلیم ایدرمیدیکز؟ شبهه‌سز خیر. عالمه قارشی بویله بر جنایتی ارتکاب بویورمایکز. مساعده بویوریکز شوکتلی، سزك یاپاجغکزی بن یاپایم. مع مافیه سزه قارشی دائما پدرانه حسلرله متحسس اولدوغم ایچین راحتکزی ایستر و سزی راحتسز ایده‌جك هرشیئی دفع ایدرم. مادامکه، مصطفی بر قورددر دییورسکز، سزدن قاچمق ایچین بنم آغیلمه کیرمشدر، سزهیچ قورقماییکز. بوقوردك برونی بن اویله بر باغلایایم که. نه سزك سورولریکزه، نه‌ده بنم سورولریمه ضرر ویرسین. جناب حقه قسم ایدرمکه، سز بر حیات اولدقجه، مصطفی ده، جنیدده حریتلرینه مالك اولامازلر » (۱).

مانوئه‌ل، سلطان محمده بومکتوبی یازدیغی کبی، دیمتریوس لاسقاریسدن‌ده شهزاده مصطفی ایله جنید بکك کندیسنه کوندرلمه‌سنی امر ایتدی. شهزاده مصطفایی (لمنی) آطه‌سنه کوندردی. جنید بکی‌ده (پاماقاریست) مناسترینه کوندردی. راهبلرك نظارتی آلتنه قویدی.

چلبی سلطان محمد، مانوئه‌لك بوتوصیه‌سی اوزرینه اصرار ایتمه‌دی. حتی اسیرلرك محافظه‌سی ایچین ایمپراطوره هرسنه

---

(۱) لوبو، کتاب ۱۱۶، ص ۸۳

اوچ یوز بیـك آقچه‌ده ویرمكه راضی اولدی . بوحادثه ، چلبی سلطان محمدله ایمپراطور مانوئه‌ل بیننده‌كی صمیمیتی برقات داها آرتدیردی . هیـچ براختلاف بوصمیمیتی اخلال ایده‌مه‌دی.

ایمپراطور ، بومسـالمت دوره‌سندن بالاسـتفاده ، اوغلو یوآنیس پاله اولوغوسی أولندیردی . ایلك زوجه‌سی موسقوف آننا ، طاعوندن اولمشدی . شیمدی (مون‌فه‌ررا) ماركیسی ایكنجی ژاقك قیزی پرنسس صوفی‌یی آلدی. دوكونده اوغلنی سلطنت شریكی اعلان ایتدی، باشنه ایمپراطورلق تاجی كیدیردی. فقط صوفی چیركیندی . ایكـنجی اوغلو مانوئه‌له‌ده ، ایتالیاده ریچی قوتی مالاته‌ستانك قیزی قله‌ئوپاسی آلدی .

او سنه چلبی سـلطان محمد ، آناطولوده آیاقلانان بكلری تأدیب ایچین ، بیزانسدن كچمه‌یه لزوم كوردی . ایمپراطوره مراجعت ایتدی . حال بوكه ایمپراطورك بوتون مجلس اعضاسی، سرایك بوتون ندیملری، سلطان محمد بیزانسه كلیر كلمز كندیسنی توقیف ایتمه‌سنی توصیه ایدییورلردی . بونلر، چلبی سلطان محمدك بیزانسی آلمق نیتنده اولدوغنی، آناطولودن دونوشـنده بونیتی قوه‌دن فعله كتیره‌جكـنی سـویلیورلردی . ایمپراطور مانوئه‌ل بونلرك هیـچ برینك سوزینه قولاق آصمادی . چلبی سـلطان محمد بیزانسه آیاق باصار باصماز كندیسنه حرمت ایدلمه‌سی ایچین امرلر ویردی . سرایك الك ممتاز رجالندن مركب بر هیئت

سلطانی قارشیلامایه کیتدی . ایمپراطور نامنه قیمتدار هدیه‌لر تقدیم ایدلدی. چلبی سلطان محمد پارلاق بر معیتله لیمانه کوتورولدی. اوراده ایمپراطور مانوئه‌ل اوچ صره کوره‌کلی بر کمی‌اوزرنده کندیسنی بکلیوردی . ایمپراطورك کمیسی یاننده‌ده غایت مزین بر کمی واردی. چلبی سلطان محمدده اوکا بیندی. ایکی حکمدار کمیده سلاملاشیر سلاملاشماز، کمیلر حرکته باشلادی . اوقادار یان‌یانه کیدییورلردی که، ایکیسی‌ده بربرلریله قونوشابیلیورلردی. (اسکدار) اوکنه کلیندیکی زمان، سلطان محمد قره‌یه‌چیقدی. ایمپراطورك کندیسی ایچین حاضرلاتدیغی غایت مزین برچادرده استراحت ایتدی . سلطان محمده بوراده پارلاق بر ضیافت ویریله‌جکدی. عین زمانده مانوئه‌لله اوغوللری کمیدن چیقمادن صوفرایه‌اوطوردیلر. سلطان محمده چادرده ضیافت‌ویریلیوردی. ایکی حکمدار بیننده اوقادار صمیمیت واردی که، صوفرالرنده بربرینه یمك کوندرییورلردی .

چلبی سلطان محمد، ضیافتدن صوکرا آتنه بیندی. (ازمید) ه دوغرو یوله چیقدی . ایمپراطورله اوغوللری سرایه دوندیلر. حکمدارلر آراسنده بودرجه صمیمیت اولدوغی حالده بیزانس سرایی‌ارکانی حالا اسکی فکرلرنده اصرارایدییورلر، آناطولودن دونوشنده سلطان محمدك یاقالانماسنی توصیه ایله‌یورلردی. ایمپراطور بوسفرده تکلیفلرینی ردایتدی. فقط ، عین زمانده ، مملکتك

سلامتنی اهمال ایدییور کورونمه‌مك ایچین، دیمتریوس لاسقاریسه امر ویردی : لاسقاریس ، (کلیبولی) ده سلطان محمدی بکلیه‌جك روم ایلنه کچر کچمز ، آناطولو سفرندن دولایی کندیسنی تبریك ایده‌جك، (ادرنه) یه قادار برابر کیده‌جك، ایمپراطورك مرخصی صفتیله (ادرنه) ده قالاجقدی. سلطان محمدك یاننده، کورونوشده، ایمپراطورله آرالرنده‌کی مناسباتی ادامه وظیفه‌سیله قالدیغنی کوستره‌جك ، فقط حد ذاتنده پادشاهك بوتون حرکاتنی تعقیب ایده‌جك و ایمپراطوره خبر ویره‌جکدی . دیمتریوس بو وظیفه‌یی تماميله ایفا ایتدی. سلطان محمدده دیمتریوسه قارشی نازکانه معامله‌ده بولوندی (۱٤۲۰ م ، ۸۲۳ ه) .

سلطان محمد ، (ادرنه) یه دوندکدن صوکرا ، آوه چیقدی، بر یابان طوموزینك پیشنی تعقیب ایتدی ؛ فقط اوصیراده قلبنه نوبت کلدی . پادشاهی ، بی روح برحالده ، سراینه کتیردیلر.

طبیبلر تداویسیله اوغراشدیلر. چلبی سلطان محمد، حیاتنك صوك دقیقه‌لرینی یاشادیغنی آکلادی. بایزید پاشایی چاغیردی، بویوك اوغلو مراد بکی خلف تعیین ایتدیکنی سویله‌دی . کندیسنه قارشی کوستردیکی صداقتی اوغلونه‌ده کوسترمه‌سنی رجا ایتدی. مراد بکه ایمپراطوری دائما مدافعه ایله‌مه‌سنی توصیه ایتمه‌یی‌ده اونوتمادی . بری سکز ، اوبری یدی یاشنده ایکی اوغلونی ، محمودله یوسفی، بیزانس ایمپراطورینك وصایتنه براقدیغنی سویله‌دی ؛

بیزانس ایمپراطورینه اعتمادی بو درجه‌لرده ایدی .

سلطان محمد بو وصیتلری متعاقب چوق یاشامادی؛ أولوم ، صوك ضربه‌سیله ، حیاتنه خاتمه چكدی .

او اثناده مراد بك (آماسیه) ده ایدی ؛ او زمانلر (آماسیه) ، جوارینه (رومیهٔ صغری) دیرلردی. صدراعظم، سلطان محمدك وفاتی خبر ویرمك ایچین چاشنیكیر باشی الوان بكی كوندردی . سلطان محمدك وفاتی كیمسه‌یه سزدیرمه‌دی . « حكیملر كیررلر ، چیقارلر ، پاشالره حكیملر هر بری دوا ایچون بردرلو اوت استرلر كه خنكاره علاج ایده‌لم دیرلردی » (عاشق پاشا زاده ، ص ٩٥) . همان هر زمان آطه‌لره ، استانبولده، الكایی علاج بولونمقله مشهور برلره آداملر كونده‌ریرلر، علاج آراتیرلردی . نهایت طبیبلر، سلطان محمدك جسدینی اویله برحاله كتیردیلر كه ، جسد تحنیط ایدلدكدن صوكرا، دیریمی، أولومی، فرق ایتمك قابل اولمادی . هر كس پادشاهی صاغ ظن ایدییوردی . كویا هیچ برشی یوقمش كبی، سرایده ، پادشاهك اطرافنده، عسكری واداری وظیفه‌لر اسكیسی كبی ایفا اولونیوردی. دعوالر كورولیور ، امرلر ویریلیور، سرای اسكی فعالیتنی تماميله محافظه ایدییوردی .

بایزید پاشانك بو تدبیرلرده بولونماسنك سببلری واردی :

سلطان محمد ، أولمزدن اول ، وزیرلرینی طوپلامش :

— تیز اولو اوغلم مرادی کتیردك . بن خود بودوشکدن قورتلمازین ، مراد کلمدین بن أولورین ، مملکت بری برینه طوقوشور . تدارك ایدك ، نم وفاتم طویولمیه .

دیمشدی . بایزیدپاشا ایسه، روملرك، بولغارلرك، صربلرك، ماجارلرك ، وندیکلیلرك ، بو فرصتدن استفاده ایده‌رك ، تورك ممالکنه تجاوز ایده‌جکلرندن قورقیوردی .

بایزید پاشا، پادشاهك أولومنی اوقادار برمهارتله صاقلادی که، سرایده بیزانس ایمپراطورینك مرخصی دیمترییوس لاسقاریس بیله فرقنه وارامادی . دیمتریوس بیزانسه پوسته یوللامق ایسته‌دی، بوتون یوللرك قاپالی اولدوغنی کوردی . بو وقعه بیزانسده شایعه‌لره سببیت ویردی . هرکس ایمپراطور مانوئله هجوم ایتدی ، تورکلره فضله اعتماد کوستردیکی ایچین سرای خالقی ایمپراطورك علیهنده بولونیوردی .

مراد بك ، باباسنك وفاتی اولاقلردن خبر آلیر آلماز ، (بروسه) یه کلدی ، بایزید پاشا طرفندن قارشیلاندی . « بروسه‌ده تخته اوطوردی . خطبهٔ پادشاهی اوقوندی . سلطان محمدك میتنی بروسه‌یه کتیردیلر ، همین که میت ظاهر اولدی . عالمده شر وشور ، فتنه‌لر بلیرمکه باشلادی » (عاشق‌پاشازاده، ص ٩٦) (١٤٢١ م ، ٨٢٤ ه) .

٦ . بیزانسك صوڭ سنه‌لری

یکی پادشاه ، ایکنجی مراد ، باباسی کبی حلیم دکلدی . چلبی سلطان محمد ، سلطنت اوغورنده ، قارده‌شی موسی بکك عزمنی قیرمشـدی ؛ عثمان بك زماننـدن بری تورکلرك تعقیب ایتدکلری سیاستی، منفعتی اوغورنده، توقفه محکوم ایله‌مشدی. موسی بك وظیفه‌سنی تماماً ایفا ایدیـیوردی. موسی بکك سلطانی، محمد چلبینك قناعت و تواضعی، امیر سلیمان زماننده اولدوغی کبی دوام ایتسه‌یدی ، اورخان ، مراد و بایزید بکلرك قازاندوقلرك فتح ایتدکلری بلده‌لری ، تیمور فلاکتندن استفاده ایده‌رك ضبط ایدنلرك اللرندن آلمق قطعیاً ممکنندی. موسی بك عزمکار، متشبث ، عاقل ، وفطیندی . اجدادینك بز نسه قارشی تعقیب ایتدکلری سیاستدن وازکچمیور ، روملرك ازلی بر تورك دوشمانی اولدقلرینی بیلیوردی . ایمپراطور مانوئه‌للك چلبی سلطان محمدی اداره ایتمه‌سی ، حتی یوزینه کولمه‌سی منفعتی ایجوندی . بر طرفدن اونی طاتلی سوزلرله اغفال ایدیـیور ، دیکر طرفدن تورکلرك فتح

ایته‌كلری بلده‌لری آله كچیریور، (موره)نك تحكیمیله اوغرا-
شیوردی.

بیزانسك آلینماسی ایسه، توركلرك روم ایلی و آناطولوده
بقاسی ایچین الزمدی. تراكیا، قره‌دكز و مرمره ساحلنده‌كی
یرلرك بیزانسه ویرلمه‌سی، بیزانسك حیاتی قوتنی آرتدیرابیلیردی.
توركلرك مسلكلری، بیزانسی قره‌دن قوشاتمق، بیزانس
اطرافنده‌كی قلعه‌لرله، مهم موقعلری آلمق، اونی تورك طوپراغی
اورتاسنده مجرد بر حالده براقمقدی. واقعا بورالری، تیمور
فلاكتی اثناسنده، تكرار روملرك الینه كچمشدی؛ فقط
بونلری تكرار الده ایتمك زور برشی دكلدی. موسی چلبی بو
وظیفه‌یی بحق یاپیوردی.

نته كیم امیرسلیمانك بیزانسه براقدیغی یرلری برر برر آلمشدی.
فقط تام بیزانس اوكنده، شهره صوك ضربه‌یی ووراجغی صیراده
چلبی سلطان محمدك آناطولوده باش قالدیرماسی، توركلرك
برعصردن بری تعقیب ایته‌كلری سیاستده، چكدكلری امكلری ده
محو و هبا ایتمشدی.

ایكنجی مراد بوحقیقتلره واقفدی. مع مافیه بو حسنی
بیزانسه قارشی داها ایلك كونلرده بللی ایتمك ایسته‌مه‌دی.
جلوس ایدرایتمز ایمپراطور مانوئله برهیئت كوندردی. باباسی
زماننده یاپیلان اتفاقلرك یكیلنمه‌سنی طلب ایتدی. ایمپراطور،

پادشاهك ایلچیلرینه جواب ویرمزدن اول، سرای مجلسنی طوپلادی. هرکس مختلف فکرلره بولوندی. ایمپراطور مانوئه‌ل ایکنجی مراده دوستانه جواب ویرمك ایستیوردی. اوغلو سکزنجی یوآنیس پاله اولوغوس ایسه بو فکرده دکلدی. او، اوته‌دنبری تورکلره اعتماد ایدلمه‌مك طرفداریدی: تورکلرك شرق ایمپراطورلغنی محو ایتمك غایه‌سنی تعقیب ایتدکلرینی بیلیوردی. اونك فکرنجه، مادامکه تورکلره قوتله هجوم ایتمك قابل دکلدی، هیچ اولمازسه تورکلر آراسنه فساد تخمی أكه‌رك، اونلری بربرینه دوشوره‌رك، بوتون تورك قوتلرینك برباش ایله اداره اولونماسنه مانع اولارق تورك قوتنی ضعیف دوشورمك لازمدی. شهزاده‌لر آراسنه تفرقه صوقمق، برپادشاه روم ایلنده، برپادشاه آناطولوده اولمق داها موفقدی. چونکه امیر سلیمانله چلبی سلطان محمد زماننده بونك منفعتی کورولمشدی. کذا، برینه یاردیم ایده‌رك اوبرینی أزمك، یاردیم ایتدکلرینی حمایه‌سی آلتنه آلمق ویا کندیلرینه ضرر ویره‌میه‌جك برحالده اویالامق، ضعیف ومتفسخ بیزانسك صوك سیاستیدی. خصوصیله شیمدی، بیزانس سرایی بوکا هر زماندن داها زیاده موفق اولابیلیردی. ایکنجی مرادك عموجه‌سی شهزاده مصطفی اللرنده ایدی. اونی هرزمان ایکنجی مراده قارشی تهدید آلتی اولارق قوللانابیلیرلردی.

ایمپراطور مانوئه‌ل، کندیسنك تورکلره صلحپرورانه

یاشامق ایسته‌دیکنی سویله‌دی . سوزنی کچیره‌مینجه ، اوغلو وسلطنت شریکی یوآنیس پاله اولوغوسی ایسته‌نیکی کبی حرکت ایتمکده سربست براقدی .

سکزنجی یوآنیس هیچ وقت غائب ایتمه‌دی . (ادرنه) سراینه ایلچیلر کوندردی ، بونلر ایکنجی مرادی هم باباسنك وفاتندن دولایی تعزیه ایده‌جکلر ، هم‌ده مرحومك وصیتی موجبنجه کوزه‌تمه‌لری لازم کلن ایکی شهزاده‌یی، شهزاده محمودله یوسفی ، ایسته‌یه‌جکلردی . چلبینك دیکر شهزاده‌لرندن احمد ، داها باباسنك صاغلغنده ، وبادن اولمشدی (۱) .

شهزاده مصطفی، حمیدایلی والیسیدی. ایکنجی مراد، محمودله یوسفی (توقات) ده حبس ایتمشدی. فقط بالآخره کتیرتمش، آنالریله برابر (بروسه) یه یرلشدیرمشدی. عاشق‌پاشازاده دییورکه: « اول ایکی قارده‌شلرن توقاتده حبس ایتمشدی. کتیردی. ایردی، کوزلرین آچدی، بروسه‌ده علوفه‌تعیین ایتدی، اوطوردیلر، آنالری بیله » . شوحالده بو ایکی شهزاده‌نك آنالری‌ده سلطان مرادله آیریدی . صحائف الاخبار (جلد ۳ ، ص ۳۲۷) شهزاده محمودله یوسف واحمدك وبادن اولدیکنی یازییورسه‌ده ، بالطبع دوغرو دکلدر .

سکزنجی یوآنیسك ایکنجی مراددن شهزاده‌لری ایسته‌مه‌سی

---

(۱) عاشق پاشا زاده ، ص ۱۰۷

بر بهانه ایدی . حتی پادشاه رد ایده‌جك اولورسه ، قوت فلانده سوق ایده‌جکلری یوقدی . شهزاده مصطفایی صالیویره‌جکز دییه سلطان مرادی قورقوتاجقلردی . اونلرك فکرنجه ، شهزاده مصطفی اورتایه چیقاجق اولورسه ، ماکه‌دونیاده ، جنوبی تراکیاده ، آناطولوده درحال پادشاه طانیلاجقدی .

ایمپراطور مانوئلله یوآنیسك ایلچیلرینه ، ایکنجی مراد نامنه بایزید پاشا جواب ویردی : اسلاملرك کندی دین دوشمانلرینه چوجوقلرینك تربیه‌سنی تودیع ایتمه‌لری شرعاً جائز اولمادیغنی ، ایکنجی مرادك روملره قطعیاً تجاوز نیتنده بولونمادیغنی ، اگر ایمپراطور مانوئل تورکلرله دوست یاشامق ایسترسه ، اوده کندی النده اولدوغنی ، کذا دوستی چلبی سلطان محمدك ایکی شهزاده‌سنه قارشی پدرانه حسیات بسله‌مك ایسترسه ، حسیاتنه ینه حاکم اولا بیله‌جکنی ، فقط اونلره وصی اولماسنه اصلا امکان اولمادیغنی سویله‌دی . ذاتاً بیزانس سراینك تورکلردن بکله‌دیکی جواب ده ، بوایدی . سرای مجلسی ترتیباتنی حاضرلامشدی . دیمتریوس لاسقاریس درحال اون چکدیریدن مرکب بر دونانما ایله (لمنی) آطه‌سنه کوندرلدی . وظیفه‌سی ، شهزاده سلطان مصطفایی محبسدن چیقارمق ، (کلیبولی) طرفلرینه کوندرمك واوراده پادشاهلغنی اعلان ایله‌مکدی .

فی‌الحقیقه ، بر قاچ کون صوکرا ، بایزیدك اوغلو ، (آنقره)

محاربه‌سنده غائب اولان شهزاده مصطفانك پادشاهلغی اعلان ایدلدی. هر کس بایزید بکك اوغلونی مشروع پادشاه اولارق طانیدی، بو صفتله ایکنجی مراده تابع یرلرك بر چوغنی آلمایه موفق اولدی. سلطان مصطفانك قازاندیغی موفقیتلر امیدینك‌ده فوقنده ایدی. دیمتریوس لاسقاریس، بو ظفرك نشئه‌لرندن استفاده ایتمك، سلطان مصطفایی بیزانسه بوسبوتون باغلامق ایسته‌دی. سلطان مصطفی غالبیتله سرمستدی. بو سرمستی اثناسنده دیمتریوس لاسقاریس کندیسندن هر نه ایسته‌دیسه، راضی اولدی. سلطان مصطفی (کلیبولی) یی ایکنجی مراددن آلیر آلماز ایمپراطور مانوئله ویره‌جکدی. بوندن باشقه، قره‌دکز ساحلنك افلاقه قادار اولان قسملریله، تسالیانك اك کوزل یرلرینی‌ده تسلیم ایده‌جکدی؛ سلطان مصطفانك بو وعدلری، موفقیتنی قولایلاشدیرمق ایچوندی. امیر سلیمانله چلبی سلطان محمددن ماعدا، هانکی تورك بکی بیزانس دسیسه‌لرینه اویونجاق اولمشدی؟

سلطان مصطفی، اولا (کلیبولی) یی قوشاتدی، ایکنجی مراده قارشی خصومت بورادن باشلادی. شهری چارچابوق آلدی. (کلیبولی) محاربه‌سنده ایکنجی مرادك وزیری بایزید پاشا شهید اولمشدی. ایچ قلعه‌ده کیلر بو خبری ایشیدنجه، تسلیم اولدیلر. برچوق قلعه‌لرده سلطان مصطفایه تابع اولمایه باشلادیلر.

تورك ، روم ، بوتون خلق (کلیبولی) یه کلیورلر ، سلطان مصطفایه اطاعت ایدییورلردی .

دیمتریبوس سوینجندن چیلدیرییوردی . (کلیبولی) آلینیر آلنماز ، همان سلطان مصطفایه قوشـدی . شهرك ایمپراطوره تسلیمنی ایستەدی . جنید بك ده اوراده ایدی؛ جنید بك ایکنجی مراد یوزندن واقعا بوتون بکلکنی ونفوذینی ضایع ایتمش ، کذا اوسببدن دولایی سلطان مصطفی ایله برابر اولمشدی ؛ فقط روم پاپاسلری النده کچیردیکی محبس حیاتی اونی صوك درجه بیزار ایتمشدی . جنید بك ، دیمتریبوسك (کلیبولی) یی ایستەدیکنی کورونجه ، بو جرأته حیرت ایتدی، وشوسوزلری سویلەدی :

— بزم غیرتمزدن ، محاربەلریمزدن ، وقانمزدن عجبا ملتك استفادەایدەبیلیر صانیورمیسك ؟ قازاندیغمز مظفریت ، حقك بزه بر عطیەسیدر . بزه اونی قازاندیران ، جناب حقدر . بز آنجق اوکا حمد ایدەرز . واقعا سزده بزمله برابر حربك یورغونلقلرینه وتصادفلرینه قاتلاندیکز : فقط بزده بوکاقارشی سزه مکافات ویرر ، وخیرخواهانه معامله ایدەرز. سزك ایچین بوجمیله کافی اولمالیدر. شهر وقلعەفدا ایدەجکمزی هیچ عقلکزه کتیرمەیلك . هله بیزانسه دونمه کزه مساعده ایدرسەك ، بزه اوزون مدت کچیردیککز محبس حیاتنی، غاردیانی کبی ویردیککز

پاپاسلریکزك اذیتلرینی اونوتورسه‌ق ، بوكا ممنون اولمالیسك .
قوردك لیلکه ویردیکی جوابی بیلیرمیسك ؟ بن ده بو جوابی
ویریورم . قافاكك سلامتی سکا مکافات دیمکدر . بنی دیکله ،
هوالردن استفاده ایت. هوالرده فنا دکل ، یلکنلری آچ ،
کیت ، ایمپراطوریکی بول ، بزدن سلام سویله ، موفقیتلریمزی ده
خبر ویر . مانوئه‌لی بزمله دوست کچیندیرمه‌یه باق . کذا اوده
بزم دوستلغمزه اعتماد ایتسین . فقط کلیبولی یی عقلندن چیقارسین (۱).

دیمتریوس لاسقاریس بویله برجوابی هیچ بکله‌میوردی .
جنید بکك سوزلرینه شاشیردی . فقط اوکا اهمیت ویرمه‌دی .
برده سلطان مصطفی ایله کوروشمك ایسته‌دی . یانه کلدی ،
(کلیبولی) دن بحث ایتدی . اوندن ده شو جوابی آلدی :

— بن مانوئه‌له قارشی بویله بروعده بولوندوغمی انکار ایتمیورم .
فقط بوسوزی طوتمامه ، دینمز مساعد کلدر . اسلامله مسکون بر بلده‌یی
خریستیانلره تسلیم ایتمك جنایتدر . حتی دینمز اونلردن داها برچوق
بلده‌لر آلمقلغمی آمردر . بن صوك درجه دیندارم . دینمك احکامنه
صادقانه رعایت ، وظیفه‌مدر . کذا اونی نشر ایتمك وخریستیانلق
انقاضی اوزرنده ترقیسنه چالیشمق ده بنم ایچین بر بورجدر .
باشقه درلو حرکت ایدرسه‌م ، الله بکا لعنت ایدر ، هم بوتون
اسلاملرك ده لعنتنه دوچار اولورم .

(۱) لوبو ، کتاب ۲۱۱۶ ص ۹۳

دیمتریوس لاسقاریس آرتق سلطان مصطفی یه قارشی حرمت و احترامی براقدی ، الك آغیر لافلر سویله مه یه باشلادی . لاقیردیلری آراسنده شو جمله لر دقته شایاندی :

— یوز اللی سنه وار ، اجدادیکزدن عثمان ، أليمزدن (ویتینیا) یی ، (پافلاغونیا) یی ، (فیریکیا) یی آلدی . اوغلو اورخان ایمپراطورلرله یاپدیغی معاهده لرله دائما اکلندی ، ایتدیکی عهدلر اوروپاده کی مالکانه مزه تجاوزدن اونی منع ایده مه دی . طورونی و باباکز بایزید ، اونك سلطنته وارث اولوراولماز ، بزه قارشی خصومتنه ده وارث اولدی . روملره قارشی ظالمانه حرکت ایتدی . فقط کوردیکزیا نتیجه ناصل اولدی ؟

اونی ناصل برعاقبته سوق ایتدی ؟ عیسی ، سلیمان ، موسی ، اونك اوغوللری وقاردشلریکز هپ بربری آرقاسنه تاجلرندن ده ، جانلرندن ده محروم اولدیلر . قاردشکز محمد ، ایشته بزمله دوست یاشایان ایلك سلطان او اولدی ، و حیاتنی ده سکونتله کچیردی . طالعك نوازشلرینه اینانمایکز ؛ سعادتك دائمی اولاجغنی صانمایکز (لوبو ، کتاب ١١٦ ، ص ٩٥) .

دیمتریوس لاسقاریسك بوسوزلری اهمیته شایاندی . بو آجی سوزلر پك آشکار بر صورتده کوستریوردی که ، سلطان مصطفی مؤرخلریمزك ریا وتعصب اثری اولارق یازدقلری کبی ، دوزمه مصطفی دکلدی ؛ بایزید بکك حقیقی اوغلیدی . دوزمه مصطفی

اولسه‌یدی ، جنید بکه اهمیت ویرمه‌ین دیمتریوس لاسقاریس اوکاده اهمیت ویرمز ، و بو آجی سوزلری آراسنده سلطان مصطفانك اجدادینی و افعالنی ذکر ایده‌جکنه ، دوزمه‌لکنی یوزینه ووروردی .

سلطان مصطفانك جوابی دیمتریوسك بوتون أمللرینی قیردی . ایمپراطور مانوئه‌ل ایله اوغلو یوآنیس پاله‌اولوغوس تماميله قنع اولدیلرکه ، سلطان مصطفی پادشاهلقده باقی قالاجق اولورسه ، روملرك بی آمان بردشمنی کسیله‌جك . ایمپراطور مانوئه‌ل بوتصور قارشیسنده تره‌دی . کندی پلاننی کندی بوزدی . ایکنجی مراده آدم کوندردی ، کندیسیله برلشمه‌یی ، بوتون قوتلریله سلطان مصطفی اوزرینه یورومه‌یی تکلیف ایتدی ، بونك ایچین ینه اسکی شرطی ، چلبی سلطان محمدك شهزاده‌لرینی ایلری سوردی ؛ (کلیبولی) نك ده کندیسنه براقیلماسنی ایسته‌دی . ایکنجی مراد ، رقیبی سلطان مصطفایی اورتادن قالدیرمق ایچین ایمپراطورله مذاکره‌یه کیریشدی . بیزانسه برهیئت کوندردی . بوهیئت میاننده ابراهیم پاشاده واردی . عاشق پاشا زاده‌یه کوره (ص ۱۰۱) : « استانبول تکفورینی ککبوزه قاضیسی کیم ، اول فضل‌الله‌در ، آنی ایلچی کوندردیلر ، آنکچونکم اول تکفوره قونشو ایدی . تکفور ایدر : « مولانا قاضی ، ولق اوغلینه بونجه یر ویردکز ، دخی بکا ویره‌دن بریسن ویرك ،

سزکله باریشه‌یم » دیدی. قاضی ایدر: « چورلودن حداولسون » اینجه‌کزی بیله ویردیلر ، تکفور دخی قبول ایتدی ».

بیزانس مؤرخلرینه نظراً تکفور راضی اولمادی ، ابراهیم پاشا ایله کوروشدی. ایمپراطور مانوئه‌ل متصل (کلیبولی) ایله شهزاده‌لری ایستیوردی. ابراهیم پاشاده بوکا راضی اولمیوردی. نهایت مذاکره کسیلدی.

ایکنجی مراد ایمپراطور مانوئه‌لدن‌ده، عموجه‌سی سلطان مصطفادن‌ده انتقام آلمایه حاضرلاندی. ایلك اوجه سلطان مصطفی اوزرینه یورودی. فقط قوتنه کووه‌نه‌مدیکی ایچین (ییکی فوچه) ده‌کی جنویز قوماندانی یانقو آدورنودن امداد ایسته‌دی.

آدورنو، ایکنجی مرادك آرزولرینه تابع اولدی. اوردوسنی آناطولودن روم ایلنه کچیرمك ایچین بر قاچ کمی ویردی. سلطان مصطفی (ادرنه) ده ایدی. بوراده ذوق و صفا ایله وقت کچیریوردی. ایکنجی مرادك حاضرلقلرینی خبر آلدی، آدورنونك کمیلری حاضرلانمادن ، آناطولویه کچدی. برقاچ کونده (لاپسکی) یه کلدی. معیتنده بویوك براوردو واردی. ایکنجی مراد ، عموجه‌سنك بو مدهش حاضرلقلرینه قارشی شاشیردی. (بروسه) ده حاضرلقلر کورمه‌یه باشلادی.

« ایشیتدیلر، دوزمه اوزرلرینه کلیرمش. پاشا بش اولدی:

ابراهیم پاشا ، حاجی عوض پاشا ، تیمور تاش اوغلو، ایکی دخی، بری اوروج و بری علی ، اتفاق ایتـدیلر . میخال اوغلینی توقات حبسندن چیقاردیلر ، سلطان مراده کتیرمکه وهم آنك کبی ایتدیلر . حبسندن کم چیقاردیلر ، بزم الوان چلبی تکیەسنه اوغرادی ، فقیری آلدی ، بیله کیتدی » (١) .

ایکنجی مراد (اولوباد، لوپادیون) کوپریسنی کسمشدی. اوردوکاهی اوراده ایدی . سـلطان مصـطفانك قوتلری فائق اولدوغنی کوردی . حیله‌یه مراجعت ایتـدی . جنید بکی قاندیردی، کندی طرفنه چکیردی. سلطان مصطفی بونك اوزرینه چکیلمه‌یه باشلادی. (ازمیر) ه کیتدی. اوراده‌ده طوتونامادی. اوغرادیغی بوزغونلق جسـارتنی قیردی . بر قایغه بیندی ، (کلیبولی) یه چکیلدی. بوراسی ، مدافعه‌یه اك زیاده صالحدی.

ایکنجی مراد آناطولوده ایدی ، قارشی‌یه کچه‌میوردی . نهایت آدورنویه مراجعت ایتدی ، آدورنو ایکنجی مرادك آرزولرینه موافقت کوستردی . کمیلری حاضرلادی ، ایکنجی مراد ، بر صباح ، فجرله برابر ، (لاپسکی) ایله (کلیبولی) آراسنه کلدی . یدی کمی حاضرلادی . کمیده فرانق ، لاتین و ایتالیانلرده واردی . نهایت بوغاز کچیلدی . سلطان مصطفی کمیلری طوپه طوتدی . عسـکر باشقه بر نقطه‌یه چیقاریلدی .

---

(١) عاشق پاشا زاده ، ص ٩٧

هجوم باشلادی ، (کلیپولی) اوزون مدت دایانامادی . سلطان مصطفی ، قلعه‌نك دوشه‌جکنی حس ایدر ایتمز ، (ادرنه) ده‌کی خزینه‌سنی ده برابر آلدی. ایکنجی مراد آرقه‌سندن برسواری مفرزه‌سی کوندردی. سلطان مصطفی بوسفر یاقایی اله ویردی ، « قیزیل آغاج یکیجه‌سنده طوتدیلر ، ینه ادرنه‌یه کتیردیلر ، حصار برجندن آشاغی آصا قودیلر ، جمیع خلق تفرج ایتدیلر (۱) » (۱٤۲۳ م ، ۸۲۷ ه) .

ایکنجی مراد ، حقیقی رقیبندن قورتولمشدی. (ادرنه) یه کلدی . اهالینك آلقیشلری آراسنده پایتخته کیردی. ایکنجی مراد آدورنودن ایپلك کورمشدی . بوایپلکی اونوتمادی ، کندیسنه (په‌ری ثه اوریبون) قلعه‌سنی ویردیکی کبی ، (یکی فوچه)ده‌کی شاب امتیازینی‌ده بخش ایتدی. مؤرخ دوقاسك روایتنه کوره (یکی فوچه) ده‌شاب غایت بولدی . بوتون فرانسز ، ایتالیان ، اسپانیول ، آلمان ، انکلیز ، سوریه ، مصر و عرب کمیلری بورایه کلیرلر ، شاب تجارتی یاپارلردی . اوزمان شاب ، بویا وسائره‌ده قوللانیلمق ایچین پك زیاده آرانیردی .

ایکنجی مراد ، عموجه‌سی سلطان مصطفانك اورتادن قالدیر- لماسی ایچین کندیسنه یاردیم ایدنلری تلطیف ایتدی. عین زمانده ، سلطان مصطفایه یاردیم ایدنلری‌ده جزالاندیرمایی دوشوندی ،

---

(۱) عاشق پاشا زاده ، ص ۱۰۰

لطان مصطفی طرفدارلرینك باشنده بالطبع بیزانس ایمپراطوری
اردی .

ایکنجی مراد، جدی بایزید بکك، عموجه‌سی موسی چلبینك
انسه قارشی قوللاندقلری سیاستی داها عزمکارانه تطبیق
نه‌یه قرار ویردی . ذاتاً بیزانسك هر طرفی تورك عسکریله
شاتیلمشدی. یاپیلاجق برشی وارسه، اوده هجوم حاضرلقلرینی
ورمکدی .

ایمپراطور مانوئل آرتق بو دائمی مجادله‌لردن بیقمش ،
به‌ری‌له‌پت) مناسترینه چکیلمشدی . اوراده ایجیل اوقویور،
ی اثرلر یازمقله مشغول اولیوردی . بونکله برابر سلطنتدن
اغت ایتمش دکلدی . حکومتینه اوغلو سکزنجی یوآنیسله
ابر اداره ایدییوردی ؛ فقط کندینی خلقه پك نادر کوستر-
وردی . اصل اداره، یوآنیسك آلنده‌ایدی. یوآنیس، ازلی بر
رك دوشمانیدی. باباسنك تورکلره قارشی تعقیب ایتدیکی صلح
سالمت سیاستنك علیهنده ایدی. شیمدی اداره وقوت‌ده‌آلنده
ی . تورکی ازمك ایچین ایسته‌دیکی کبی حرکت ایده‌بیلیردی.
آنیس، ایکنجی مرادك بیزانس اوزرینه یورودیکنی ایشیدیر
نتمز ، دهشت ایچنده قالدی . شهری مدافعه ایچین هیچ بر
بیر اتخاذ ایدلمه‌مشدی . ایکنجی مراده بر هیئت کوندردی ،
ردوسنی چکمه‌سنی رجا ایتدی ، ایمپراطورك فکرنجه واقعا

روملر سلطان مصطفایه یاردیم ایتمشلردی؛ فقط بونك یکانه سببی، بایزیدپاشا ایدی . بایزید پاشا ، باباسی مانوئه‌له محقرانه‌معامله‌لرده بولونمشدی . خصوصیله چلبی سلطان محمدك ایکی اوغلونی ، مرحومك وصیتی موجبنجه ، کندیلرینه تودیع ایتمه‌مشدی .

سلطان مراد ، بو ماصلرلری دیکله‌مدی . روم هیئتنی توقیف ایتدیردی . بیزانسك محاصره‌سی ایچین یاپیلان حاضرلقلر بیتنجه‌یه قادار صالیویرمه‌دی . حاضرلقلر بیتدی ، ایلچیلری ده براقدی:

— ایمپراطوره سویله‌یك. یاقینده کندیسنی زیارت ایده‌جکم.

دیدی ، بیزانسه متوجهاً حرکت ایتدی. مانوئه‌ل ایله اوغلو یوآنیس ، ایکنجی مرادی عزمندن دوندورمك ایچین چوق اوغراشدیلر ، هردرلو واسطه‌لره باش ووردیلر ، نهایت الك ممتاز آداملرندن قوراقسی کوندردیلر .

قوراقس ، تورکجه‌یی غایت کوزل سویلردی . تورکلرك عادتلرینه‌ده ، دها‌لرینه‌ده واقفدی . بیزانس سرایی اونی پك چوق دفعه‌لر تورکلرله یاپیلان مذاکره‌لره مأمور ایتمش ، و نامو سیله ایشه نتیجه ویرمشدی . فقط بو سفر موفق اولامادی. قوراقسی چکه‌مه‌ینلر درحال علیهنه دوندیلر . مملکتنه اهانت ایتدیکنی ایلری سوردیلر. قوراقسك تورکلرله اویوشدوغنی، ایکنجی مراد بیزانسی آلاجق اولورسه ، قوراقسك اورایه والی اولاجغنی سویله‌دیلر . قوراقسك دوشمانلری آراسنده بر چوق کریدلیلر

واردی که، بونلر ایمپراطورك خاصه عسکرینی تشکیل ایدییورلردی. مانوئەل، قوراقسك بویله بر اهانتده بولوناجغنی اومیوردی. حتی قوراقسی برازمدافعه ایدر کبی اولدی؛ فقط موفق اولامادی. قوراقسی یاقالادیلر، اشکنجه‌لر و اذیتلرله بعض سوزلر سویله‌تدیلر. اونی باصدیلر، کوموش طاقملر، قیمتدار خالیلر میدانه چیقاردیلر. قوراقس، ایکنجی مراده تقدیم ایدلمك اوزره، ایمپراطورك بوللادیغی اشیایی آشیرمشدی. نهایت کوزلرینی اویدیلر، بریسنی اویارکن اوقادار زورله چکدیلر که، قوراقسك یوزی طانیماز بر حاله کلدی، اوچ کون صوکراده وفات ایتدی.

ایکنجی مراد بو معامله‌یی دویدی، فنا حالده حدتلندی. قوراقسی خبرویرن، میشل پیلالیس اولدوغنی خبر آلدی. پیلالیس آیاثلوغلیدی. اوصیراده تورك اوردوکاهنده بولونیوردی. ایکنجی مراد پیلالیسی توقیف ایتدیردی. اوده عین اذیتلرله تلف ایدلدی.

بیزانس محاصره‌سی اولانجه شدتیله باشلادی (۱۴۲۳ م، ۸۲۷ ه). ایکنجی مراد شهری آلمایه عزم ایتدی. مدافعه غایت شدتلیدی. روملرك خروج حرکتلری محاصره اوردوسنی یورویوردی. امیر سلطان‌ده اوردوده ایدی. دده‌لر، درویشلر، ینیچریلر، سپاهیلر، همان مادی و معنوی بوتون قوتلر، بیزانسك فتحی ایچین حصر ایدلمشدی. قطعی هجوم ۲۴ آغستوسده یاپیلاجقدی. بیزانسده قادینلر بیله مدافعه‌یه اشتراك ایدییورلردی. مع مافیه

ایکنجی مرادك عزمی موفقیته منجر اولامادی. اوردو چکیلمه‌یه مجبور اولدی . تورکلر بو محاصره‌ده طوپ قوللاندیلر. فقط اونلردن‌ده قطعی بر فائده حاصل اولامادی. اوچ آی سوره‌ن محاصره قطعی بر موفقیتله نتیجه‌له‌نه‌مه‌دی. غریبدرکه، تورکلرده ، روملرده بو حادثه‌یی عینی تظاهرله تفسیر ایتدیلر: تورکلر، بیزانس سورلری اوزرنده یشیل اثوابلی بر قادین دولاشیرکن کوردکلرینی سویله‌دیلر. روملرده امدادلرینه حضرت مریمك یتیشدیکنی ادعا ایتدیلر. حال بوکه بیزانسی تورك پنجه‌سندن قورتاران، هر زمان اولدوغی کبی، بو سفرده نه یشیل اثوابلی قادین، نه‌ده حضرت مریمدی: عثمان اوغوللرینك کندی نسلی، کندی عرقی، کندی شهزاده‌سیدی: «سلطان مرادك بر قارداشی کم اوکوچوجك قارداشیدی. آکا مصطفی دیرلردی، آتاسی آکا حمید ایلی سنجاغین ویرمشدی، هم کرمیان اوغلی دخی آنی اوغل ایدنمشدی» (عاشق پاشا زاده ٣ ص ١٠١) . ایشته او، شمدی‌ده، تام تورکلر جدینك و خاندانك الك حیله‌کار دوشماننه قارشی حرب ایتدیکی، تورکك یکانه هدفنی عزمی و متانتیله آلمایه و قرون وسطا تاریخی بر آن اول قاپاتمایه چالیشدیغی بر زمانده ، سلطنت سوداسیله اهانته جرأت ایدییوردی .

شهزاده مصطفی بو اهانتی کندی کندینه باشه چیقاراجق بر یاشده دکلدی. کندیسنه یاردیم ایدنلر واردی؛ فقط بو یاردیم

ایدنلر ، شهزاده مصطفانك ظاهری دوستی ، خاندانك حقیقی دوشمانلریدی. شهزاده مصطفایی صرف کندی قوتلرینی آرتدیرمق ایچین اغفال ایدنلر ، کرمیان اوغلو ایله قارامان اوغلو ایدی. فی‌الحقیقه شهزاده مصطفی، قوتی عثمان اوغوللرینك دوشمانلرندن آلدی. لالاسی شرابدار الیاس‌ایله برابر (بروسه) اوزرینه یورودی. (بروسه) نك آخیلری اوزمانده بویوك برنفوذی حائزایدیلر.

« بروسه‌نك عزیزلری ایشیتدیلر کم مصطفی کلیرمش ؛ تیز شهردن خیلی آقچه ، و یوز پاره دخی قماش آلدیلر ، شهرك اخیلرندن اخی یعقوبله اخی قدم‌ی کوندردیلر . مصطفی دخی کلدی ، (فدیه)یه قوندی، بو اخیلر، بکك لالاسینه کم‌شرابدار الیاس‌در، آکا واردیلر، ایتدیلر : « بودخی‌پادشاهمز اوغلیدر، والا قاردشی کلدی ، حصاری برکیتدی ، ایمدی کرم ایدك ، آتاسینك مملکتنی بو یانه لشکره ییقدرمدك » دیدیلر . « وهم شهره کتیرمك » دیدیلر ، « وهم شهره کتیرمجك شایدکه ییقه‌لر، ویاخود اوره‌لر، زیرا بیلرسز قرەمان بونلرله مدعیدر » دیدیلر (۱) .

شرابدار الیاس بوسوزلری قبول ایتدی ، هدیه‌لری آلدی، شهزاده ایله برابر (ایزنیق) ە کلدی . ایزنیقده ابراهیم پاشا سراینه قوندیلر ، اطرافدن تیمار ایسته‌ینلره تیمار ویردیلر .

---

(۱) عاشق پاشا زاده ، ص ۱۰۱

حکومتی اللرینه آلدیلر ، سلطنت سورمه‌یه باشلادیلر .

ایکنجی مراد هپسندن خبرداردی. بیلیوردی که، شهزاده مصطفی بوتون بو ایشلری یاپاجق اقتدارده دکلدی . هرشی شرابدار الیاسك النده ایدی. ایکنجی مراد، پاشالرینه شرابدار الیاسی الده ایتمه‌لرینی امر ایتدی. بونلر الیاسه خبر کوندردیلر: «خونکار سکا آناطولو بکلر بکیلکن ویردی» دیدیلر ، براتی‌ده کوندردیلر . صوکراده ، شونی آرزو ایتدیلر : «جهد ایله ، اوغلانی أکله ، بز آنده وارنجه» .

شرابدار راضی اولدی. ایکنجی مراد (ادرنه) دن چیقدی، دوقوز کونده (ایزنیق) ه کلدی . شهزاده مصطفی حمامده ایدی. میخال اوغلو (ایزنیق) ی قوشاتدی ، اهالی خروج حرکتی ایچین قاپوبی آچدیلر ، میخال اوغلو ایچری کیردی . قارشیسنه تاج‌الدین اوغلو چیقدی ، میخال اوغلونی کوندریله آتندن ییقدی، یوره کندن ووردی. کندی‌ده میخال اوغلونك عسکرلری طرفندن پارچالاندی . شهزاده مصطفی دیشاریده ایدی . شرابدار الیاس اهانت رولنی تماميله ایفا ایدیوردی .

عاشق پاشازاده دیيور که: «بونلر بونده جنکده‌یکن شرابدار الیاس مصطفایی طوتدی ، قوجاغنه آلدی ، مصطفی ایدر : «هی لالا بنی نیچون طوتارسن؟» خائن الیاس ایدر: «قرداشکه ایلتین» دیر . مصطفی ایدر : «بنی قرداشمه ایلتمه‌کم ، بکا

قرداشم قییار » دیر . شرابدارالیاس ساکن اولدی . آلدی ، کیتدی . خداونکاره قارشی ایلتدی . قرداشی دخی بیوردی جلاده . جلاد دخی بیوروغی یرینه کتیردی . بروسه‌یه آتاسی یاننه کوندردیلر . بروسه‌قومی دخی قانون شرعله دفن ایتدیلر » (۱).

شرابدارك اهانتی آشکاردی . بو اهانتی نه یوزله ارتکاب ایتدیکنی کندیسنه صوردیلر . شرابدار شو جوابی ویردی :

— صورتا بن کناهکار اولدم . الا بو ایکیسی ولایتده اولسه ضررعامدر . وهم بردخی بوکم ، بن افندم اوغلینه‌یاراماز ایش ایتمدم . بودنیانك مردارینه بولاشمدن شهید ایتدردم ، وجمیع عالم راحت اولدی . وهم بزدن اوکدین کلانلر بوقانونی قومشلر . شرابدار الیاسك بوسوزلری سفسطه‌دن عبارتدی .

« مانوئه‌ل ، شهزاده مصطفایی بالطبع هیچ کوزندن اوزاق بولو- ندورمادیغی جهتله اونی هیچ اولمازسه پادشاهی تعجیز ایچین قورقواق کبی قوللانمق ایسته‌دی . مصطفایی عثمانلی تختنه اجلاس ایچین هر نه ممکنسه یاپمایه الیاسی مأمور ایتدی . بیزانس مالیه‌سی فقر و ضرورتك صوك درکه‌سنده بولوندوغی حالده ، الیاسه کلیتلی پارا ویردی . بو پارا (ویتینیا) ده مرادك قوماندانلرینی أله ایتمك ایچوندی » (۲) .

ایکنجی مراد ، شهزاده مصطفایی اعدام ایتدکدن صوکرا ، ایمپراطور مانوئه‌ل قورقمایه باشلادی . ذاتاً بوتون اهانتلر اونك

---

(۱) عاشق پاشا زاده ، ص ۱۰۳

(۲) فرانچه‌ز ، فصل ٤٠ - دوقاس ، فصل ۲۸

باشی آلتندن چیقیوردی . ایکنجی مرادك عموجه‌سی شهزاده مصطفی ایله قارده‌شی شهزاده مصطفایی علیهنه تشویق ایده‌ن، تورکی ضعیفلاتمق ایچین شهزاده‌لری بربرینه دوشوره‌ن، ایمپراطور مانوئه‌ل دکلمیدی؟ مانوئه‌ل، ایکنجی مرادك حدتنی، بیننه ییلدیریم کبی اینه‌جکنی بیلیوردی . بونکله برابر سلطان مراد برشی یاپمادی . ایمپراطور طرفندن کوستریلن صلح آرزولرینی یرینه کتیردی . (ادرنه) سرایيله (بیزانس) سرایی آراسنده مذاکره‌لرباشلادی . مؤرخ فرانچه‌زده، بیزانس سرایی طرفندن، مذاکره‌یه مأمور هیئت میانده‌ایدی . فرانچه‌ز، ایکنجی مرادك پاشالریله عقد ایدیلن معاهده‌یی بیزانسه تبلیغ ایده‌جك، معاهده صورتنی آلارق مانوئه‌لك سلطنت شریکی و اوغلو ایمپراطور یوآنیس پاله‌اولوغوسه تصدیق ایتدیره‌جکدی . یوآنیس پاله‌ـ اولوغوس، اوصیراده ماجارستانده ایدی . برطرفدن تورکلرله مصالحه یاپمایه چالیشیور، دیکر طرفدن تورکلری مغلوب ایتمك ایچین حالا آوروپادن امداد اومیوردی . لاتین استیلاسی بیزانس ایمپراطورلرینی الآن اوصلاندیرماه‌شدی . لاتین کلیساسی شرق کلیساسنك خادملرینی صیانت ایده‌مزدی . خریستیان غربك خریستیان شرقه یاردیمی آنجق اونی یوق ایتمك، کندینه رام ایله‌مك ایچین اولابیلیردی . تاریخ، بوکا ناطق برشاهددی . نه‌دورلر کلمشدی که، خریستیان غربی یاردیملرینه چاغیران شرق

خریستیانلری تورك اداره‌سنی متحسرانه آرامشلردی .

یوآنیس پاله‌اولوغوس ماجارستاندن نه امداد آلابیلیردی ؟ دكل ماجارستاندن ، حتی غربك بوتون خریستیانلق عالمندن ، باویه‌رادن ، فرانسه‌دن ، انكلتره‌دن كلن قهرمان شوالیه‌لر (نیكبولی) میدانلرنده توركلرك ییلدیریم كبی چاقان قیلیج پاریلتیلری قارشیسنده ، توركك اوق یاغمورلری آلتنده یرلره سریلمه‌مشلرمیدی ؟ بوپارلاق ظفری تعقیب ایدن كونلرده اسیر بارونلر ، قونتلر وشوالیه‌لر ، بروسه تپه‌لرینك حاكم اولدوغی اووالردن ، نیلوفر كوپروسندن كچیریله‌رك بروسه‌یه كتیریلمه‌مشمیدی؟ پاپانك تشویقیله متفقلرینی بیله‌تشریكه موفق اولامایان بو دولتلردن بیزانس هیچ بر فائده كوره‌مزدی. (بیزانس) ، تورك طوپراقلری آراسنده محصوردی . اورایه قارادن یاردیم ایده‌بیلمك ایچین طونا سر حدلرینی كچمك لازمدی . غربك اوزمانكی عسكری تشكیلاتنه، سیاسی احتراصلرینه كوره، بوده امكان خارجنده ایدی .

فی الحقیقه، یوآنیس پاله‌اولوغوس،ماجارستانده برشی یاپامادی. بیزانسه دونه‌جكنه دائر مكتوب یوللادی. بو مكتوبی اختیار مانوئه‌ل ایله‌ایمپراطوریچه‌یه‌مؤرخ فرانچه‌ز تقدیم‌ایتدی. یوآنیسك زوجه‌سی ماریقا، بوحوادثی‌دویار دویماز ممنون اولدی، یوآنیسك كندیسنی سومه‌دیكنی بیلدیكی حالده‌،اونك سلامتنی ایشتمكله سویندی.

فرانچه‌زه قیمتدار هدیه‌لر ویردی. ایمپراطور مانوئه‌ل ایکی ییلدر مضطربدی. جسماً خسته اولدوغی کبی، فکراً ده راحتسزدی. واقعا مناستره چکیلمشدی؛ فقط سراینده دویدوغی تأثرلراونی مناسترك ساکن کوشه‌لرنده ده راحت براقمیوردی. مانوئه‌لی بو حاله قویان، تورك قورقوسیدی. او، تورکلرله خوش کچینه‌رك، آلتدن آلته اونلره دوشمانلق ایده‌رك، او زمانه قادار بیزانسی قورتارابیلمشدی. شیمدی اوغلونك، یوآنیس پاله‌اولوغوسك سلطان مراده میدان اوقوماسی، علنی و جرأتکارانه خصومتلرده بولونماسی، اونی بوسبوتون قورقوتیوردی. بیزانسك تورك پنچه‌سندن قورتولمق ایچین بر تحصنکاهی واردی: لاتین کلیسانه التحاق ایتمك. مانوئه‌ل، بوتون سلطنتی مدتنجه بو حسله کندینی اویالامش، و بیزانسی قورتارمشدی. فقط بونی پاپاده آکلامشدی: روملر، تورکلر طرفندن صیقیشدیرلدقجه بو آرزویی اورتایه آتیورلر، صوکرا وازکچیورلردی. او صیراده پاپا، بشنجی مارته‌ندی. او ده شرق و غرب کلیساسنی برلشدیرمك ایسته‌ینلردندی. مارته‌ن هر درلو فداکارلغی یاپمشدی. هر ایکی مذهبه منسوب اولانلرك اولمه‌لرینه مساعده ایتمشدی. روملرك یاردیمنه کیده‌جك اولانلره، روملرك تورکلره قارشی یاپاجقلری حربده اعانه ویره‌نلره عفولر اعلان ایلمشدی. تورکلره جبخانه صاتانلری آفورز ایتمشدی.

پاپانك بوقادار فداكارلغنه قارشی مانوئه‌ل ینه تردد ایتدی: چونكه سلطان مراد له معاهده یاپیلمشدی؛ پایتخت ایچین تورك قورقوسی یوقدی. بوندن باشقه، كندیسنك ده بر آیاغی چوقورده ایدی. بویله بر زمانده مذهب دكیشدیرمك، جدللرینك خاطره‌سنی ییقمق، جنایتدی. نهایت مانوئلله اوغلو یوآنیس، پاپایه جواب ویردیلر. تورك قوتی بیزانس سورلرینه دایاندیغی صیرالرده پاپانك آستانه‌نه قوشدوقلرینی اونوتدیلر، كندیلرینك لاتین كلیساسنه التحاقی مذاكره ایچین پاپایه كوندردكاری مرخصلرك تعلیمات خارجنده حركت ایتمش اولدقلرینی سویله‌دیلر. غرب كلیساسیله شرق كلیساسنك برلشمه‌سی ایچین بر عمومی مجلس روحانی‌یه احتیاج اولدوغنی، بو مجلسده بوتون مرخصلرك بولونماسنی، یوللرك آچیق اولابیلمه‌سی ایچین ده بوتون آوروپا دولتلرینك تورك‌لرله صلح ایتمه‌لرینی، بیزانس خزینه‌سنده اون پارا قالمادیغنی، مجلسك مصارفنی پاپانك ویرمه‌سنی تكلیف ایتدیلر. پاپا حیرتده قالدی.

مع مافیه مانوئه‌ل چوق یاشامادی. یتمش یدی یاشنده اولدی (۲۱ تموز ۱٤۲٥، ۸۲۹ﻫ). زوجه‌سی، قسطنطین داراغازه‌زك قیزیدی. ایمپراطوریچه‌دن بش اوغلو دنیایه كلمشدی: یوآنیس، ته‌اودوروس، آندرونیقوس، قسطنطین، دیمتریوس. مانوئه‌ل غایت حلیم طبیعتلیدی. كنجلكنی بروسه سراینده، غازی خونكارك یاننده كچیرمشدی. سرایده هر كسك محبتنی قازانمشدی.

برنجی مراد ، مانوئەلی کندی اوغلو کبی سوردی . مانوئەل بایزید بکك‌ده محبتنی قازانمشدی . حتی ، داها صوکرالر ، ایمپراطور اولوبده بایزید بکله آراسی آچیلدیغی زمان ، بایزید بکك حدتنه ومزاجنه کوره داورانارق بیزانسی قورتارمشدی. مع مافیه بایزیدبکك صولتنه وعزمنه قارشی بیزانسك قورتولماسی امکانسزدی . مانوئەله بو امکانی بخش ایدن ، تیمور فلاکتی اولمشدی . موسی چلبی ، باباسنك عزمنه حقیقی بر وارثدی . فقط بوسفرده محمد چلبینك سلطنت حرصی مانوئەلی بویوك بر فلاکتدن قورتارمشدی. بناءً علیه دوشمان استیلاسی، قاردەش احتراصی تورکلرك پارلاق غایەلرینی ییللرجه کریله‌تمشدی .

آرتق یوآنیس پالەاولوغوس کاملاً حردی . کندیسنك نه بر سلطنت شریکی ، نه محترص بر رقیبی واردی . تورك قوتنه قارشی ارتکاب ایتدیکی کناهی اوده آکلامشدی : یوآنیس ، بیزانس تختنه تك باشنه صاحب اولور اولماز ، سلطان مراده بر هیئت کوندردی . سلطنتی خبر ویردیکی کبی ، باباسیله یاپیلان مصالحەنك دوامنی‌ده تمنی ایتدی . سلطان مراده قرەدکز ساحلنده برچوق یرلر براقدی . هرسنه ویرکی مقامنده اوچ یوزبیك آقچه ویرمەیەراضی اولدی. واقعا بو، بویوك برپارادکلدی؛ فقط بوتذلل، یوآنیسك بر قاچ سنەاول کوستردیکی قهرمانلغه یاقیشمازدی .

یوآنیس بونی‌ده کندی ایچین آغیر کورمەدی . جدی

برنجی یوآنیس ، عموجه‌سی آندرونیقوس ، باباسی مانوئل ، هپسی‌ده ، بایزید بکك سراینه ویرکیلر تقدیم ایتمه‌مشلرمیدی ؟

یوآنیس ، صلحی بو صورتله تأمین ایتدکدن صوکرا ، آله کسی قومنه‌نوسك قیزی ماریقایی طربزوندن کتیرتدی . اسکی قاریسی ، (مون‌فه‌ررا) مارکیسی ایکنجی ژانك قیزی صوفی قاچمشدی . بدبخت قادین ، قوجه‌سنك تحقیرلرینه بوقادار تحمل ایده‌بیلمشدی . صوفی‌یی قاچیرانلر ، غلطه‌ده‌کی جنویزلردی . یوآنیس ، جنویزلره قیزاجغنه ، ممنون اولدی .

یکی ایمپراطوریچه ، ماریقا ، غایت کوزل ، فکرلی ، بر ارککی ممنون ایده‌بیله‌جك بر قیزدی . یوآنیس ، ماریقایی او قادار سودی که ، بو سوکی تدریجاً عشق حالنی آلدی . ماریقا ایمپراطوریچه اعلان ایدلدی .

یوآنیس ینه‌راحت دورمادی . (موره)یه کیتدی . قارده‌شی ، موره ده‌سپوطی ته‌اودوروس راهب اولمشدی . (موره) ده‌سپوطلغنی دیکر قارده‌شی قسطنطینه ویردی . قسطنطین (موره) ده استیلا املرینه قاپیلدی . (پاطراس) ی اشغال ایتدی ؛ حال بوکه (پاطراس) سلطان مراده ویرکی ویریوردی . سلطان مراد درحال بیزانسه آدام کوندردی . (پاطراس) ك تخلیه‌سنی امر ایتدی . قسطنطین شاشیردی : (پاطراس) ی ضبط ایتمه‌دیکنی ، تورکلرك‌ده ، روملرك‌ده دوشمانی اولان قاطالانلره قارشی محافظه

ایتدیکنی ، مع مافیه « قارده‌شی بویوك امیرك » سوزندن قطعیاً چیقامیه‌جغنی آکلاتدی . (پاطراس) دن اوردوسنی قالدیردی، وصاووشوب کیتدی .

قسطنطینك کوزی ینه (پاطراس) ده ایدی . حتی سلطان مراده یوللادیغی خبرده‌ده حقلیدی . (پاطراس) ی پاپا آلمق ایستیوردی . بورایی تورکلرك هجومندن وقایه ایچین قاطالانلرله دولو کمیلر یوللامشدی .

سلطان مرادك بو کبی قلعه‌لره اهمیت ویردیکی یوقدی . اونك بوتون کوزی سلانیکده ایدی . بوراسی برنجی مراد زماننده بری قاچ دفعه تورکلر الینه کچمش ، ینه روملره ویرلمشدی ؟ آرتق بو سفر قطعی صورتده آلیناجقدی . (سلانیك) اطرافنده‌کی تورك غازیلری شهری تمامیاً صیقیشدیریورلردی .

سلانیك قوماندانی ، امپراطور مانوئه‌لك اوچونجی اوغلو آندرونیقوسدی . سلانیك اهالیسی بو ضعیف اداره‌دن بیزاردی . بیزانس پرنسلرینك بی مجال اللرنده کاه تورکلرك ، کاه وندیکلیلرك نفوذلری آلتنده اویونجاق اولویورلردی . نهایت وندیکلیلری موفق کورمشلر، شهری اونلره تسلیم ایتمشلردی . وندیکلیلر سلانیکدن بوتون روملری بوشالتیورلر ، اورایه کندی دینداشلرینی یرلشدیریورلردی . سلطان مراد بو کوزل بلده‌نك وندیکلیلر النده قالماسنه راضی اولمایاجقدی .

وندیكلیلر سلطان مرادی آرزوسندن دوندورمك ایچین هردرلو فدا كارلغی یاپدیلر. ایمپراطوریوآنیس پاله‌اولوغوسك بیله توسطنی رجا ایتدیلر .

یوآنیس سلطان مراده مراجعت ایتدی ، دوست برشهره تعرض ایتمه‌مسنی رجا ایتدی . سلطان مراد: « اگر سلانیك ایمپراطورك قارده‌شی آندرونیقوسك النده ایسه ، واز کچه‌رم؛ فقط مادامكه وندیكلیلرك ، او الك ظالم دوشمانلرك النده‌در ، یوآنیس پاله‌اولوغوسك بوشهری آلمامه مانع اولماسنی آكلایامام». دیدی . وندیكلیلر، سلطان مرادك واز کچمه‌دیكنی خبر آلنجه، شهری درحال مدافعه حالنه قویدیلر .

(كلیبولی) ده‌كی تورك دوننماسنی یاقمق ایچین بر دوننما حاضرلادیلر . دوننمایه آندره موچه‌نیغویی قاپودان تعیین ایتدیلر. وندیك دوننماسی (كلیبولی) صولرینه كلدی، تورك و وندیك دوننمالرینك چارپیشماسی غایت شدتلی اولدی . موچه نیغو بودكز محاربه‌سنده بویوك برجسارت كوستردی ؛ فقط ضابطلری محاربه‌نك الك آتشلی بر زماننده قاچدیلر . تورك صولتی هپسنی ییلدیردی.اوزمانلرده، توركلرك الك عجمی اولدوقلری دكز محاربه‌لریدی. فقط بو محاربه‌ده اویله برمهارت كوستردیلر كه، موچه نیغو رجعته مجبور اولدی . كمیسنك دیره‌كی برطوپ كولله‌سیله پارچالاندی. كمیسی ایكی‌یه بولوندی. وندیكك بوتون

قوتی دکزده ایدی. وندیکلیلر دکزده ده مغلوب اولونجه، سلانیکك مدافعه‌سنه آرتق لزوم یوقدی. فی الحقیقه کلیبولی ظفرینی ایشیدن تورکلر، سلانیکك سورلرینه آرسلانلر کبی آتیلدیلر؛ وندیکلیلری دکزدن قاچمایه مجبور ایتدیلر. روملرك الندن الك قیمتلی بلده‌لرینی آلان وندیکلیلر، تورك تهلکه‌سنی کورور کورمز، روملری ده فلاکت ایچنده براقدیلر، کمیلرینه بینه‌رك صاووشوب کیتدیلر (١٤٣١ م، ٨٣٥ ﻫ).

مؤرخلریمزه نظراً، سلانیكك فتحی ٨٣٢ ده در برده، ایکنجی مراد سیاسته‌ده، جغرافیایه‌ده واقفدی. حال بوکه تاریخلریمزك نقله باقیلاجق اولورسه، کندیسنده سیاستدن ومعلوماتدن هیچ اثر کورولمز. عاشق پاشا زاده‌نك سلانیكك فتح ایدلمه‌دن اول سلطان مراده سویلتدیکی شو سوزلر جداً غریبدر:

« برکون مراد خان غازی وزیرلرینه ایدر: « شول سلانیك دنیلن یر ایراقمیدر؟ » دیو صوردی. وزیرلر ایدر: « سلطانم، سیروزدن خنکار کوچینه درت کوچدر » دیرلر. خنکار ایدر: « یا نیچون طورورسز؟ تیز سفر یراغن کورك ». و آندن طوپلر و منجنقلر کوردیلر؛ و کلیبولیدن کمیلر کتیردیلر؛ نیت غزا چاغیردیلر (ص ١١٨). کرك عاشق پاشا زاده‌ده و کرك سائر مؤرخلریمزده تورك دونانماسنك وندیك قاپودانی موچه نیغویه قارشی قازاندیغی دکز محاربه‌سندن بحث بیله یوقدر (صحائف الاخبار، جلد ٣، ص ٣٤٨- صولاقزاده، ص ١٦٣). یالکز (تاج التواریخ؛ جلد ١؛ ص ٢٤٤) ده: « کلیبولی معبرندن آقوب کلن کشتیلر اول کشتیلر منظرنده نمایان اولیجق من جمیع الجوانب محصور وخایب اولدوقلرندن شاشدیلر »

دییه بر قید واردر . فقط سعدالدین افندینك (كلیبولی) ده بولونان دونانمانك یوزندن ایمپراطورك (سلانیك) ه یاردیم ایده‌مه‌مش اولدوغنی یازماسی دوغرو دكلدر . ایمپراطور او اثناده (سلانیك) ه یاردیم دكل ؛ بیزانسی بیله قورتاراجق حالده دكلدی . دونانمانك كلیبولیده بولوندوغی جهتله ونديك دونانماسنك (كلیبولی) یه تجاوزی‌ده ، هم بوغازك كلید نقطه‌سنی ضبط ایتمك ؛ هم‌ده تورك دونانماسنك سلانیكه دكزدن هجوم ایتمه‌سنه مانع اولمق ایچوندی .

تورکلر ، (سلانیك)ی آلدن صوکرا ، (آقارنانی) ، (أپیر) ، (آخائی) و (ئه‌طولی) ده روملردن ولایتلردن داها برچوق یرلر آلدیلر . فقط بو ظفر چوق سورمه‌دی . بر سنه صوکرا (١٤٣٢ م) آرناوودلقده یاپدقلری آقینده موفق اولامادقلری كبی ، بیزانسه قارشی دكزدن یاپدقلری تجاوزلردن‌ده برشی قازانامادیلر . تورکلرك بیزانسی دكزدن قوشاتان قوتلری ، قرق كمیدی .

(بیزانس) بالقجیلری كندیلرینه قلاغوزلق ایده‌جكلر ، اونلری لیمانه صوقاجقلردی . تورك كمیلری امپراطورك پایتختنه قارشی موفق اولامانجه ، قارادكز ساحللرینی یاقدیلر ، طربزون اوكلرینه قادار ایلریله‌دیلر . فقط آرناوودلق بوزغونلغی سلطان مرادی پك متأثر ایتدی . سلطان مراد بو بوزغونلغی هضم ایده‌مه‌دی . آرناوودلغه یكیدن بویوك قوتلرله تجاوز ایتدی . هر طرفده موفقیت قازاندی . (قاسطوریا) بكی و آرناوودلق

قرالی یانی قاستریوتی کندیسنه ویرکی ویرمه‌یه مجبور ایتدی ؛ قاستریو ، دورت اوغلونی (ادرنه) سراینه رهن کوندردی . اسکندربك ، بودورت چوجوقدن بریدی .

سلطان مراد، آرناوودلق سفرندن صوکرا، تکرار حاضرلق کورمه‌یه باشلادی. بیزانس تلاشه دوشدی. فقط پادشاهك مقصدی باشقه‌ایدی: قارامان اوغلواوزرینه یورویه‌جکدی. قارامان اوغلو تورکك الك خائن دوشمانلریله برلشمشدی . سلطان مراد آناطولویه کچدی، قارامان اوغلو ابراهیم بکه قارشی پارلاق برظفر قازاندی. ابراهیم بك ایکنجی مراده کلیتلی پارا ویرمه‌یه، برچوق مهم قلعه‌لری ترك ایتمه‌یه ، الكزنكین باقیرمعدنلرینی بیراقمایه ، رهن اولارق ده اوغلونی سلطان مرادك یاننده بولوندورمایه راضی اولدی. بو معاهده، سلطان مرادك آناطولوده‌کی نفوذینی برقات داها آرتدیردی (۱٤۳٥ م ، ۸۳۹ ﻫ) (عاشق پاشازاده، ص ۱۳۱) . سلطان مراد ، قارامان اوغلونك دائماتورك دوشمانلریله ، بالخاصه بیزانس ایمپراطوریله، برابراولدوغنی بیلیردی. بوسفر، قارامان اوغلونی لایقیله تأدیب ایدنجه ، آناطولودن اندیشه‌سی قالمادی ، بیزانسه صوك ضربه‌یی وورمق ایچین حاضرلقلر کورمه‌یه باشلادی. فقط بومقصدی تأمین ایچین ، اول امرده، بیزانسه دیشاریدن کله‌جك قوتلری أزمك لازمدی . بو قوتلرده : بولغارلر ، صربلر و ماجارلردی .

ایكنجی مرادك بالقان سیاستی، بالقان حكومتلرینی پارچالامق، موافق زمان كلیر كلمز، برر برر محو ایله‌مكدی. كندیسنك غربه دوغرو یاپاجغی سفرلرده یكانه مانع، بونلردی.

ایكنجی مراد اولا صربستانه یورومك ایسته‌دی. صرب قرالی لازارك‌اوغلو سته‌فان اولمشدی. آناجهتندن یكنی ژورژ برانقوویچ كندیسنه وارث أولمشدی. ایكنجی مراد بووراثته اعتراض ایدییوردی. وقتیله جدی بایزید بك، لازارك قیزی میلیه‌وا ایله أولمشدی. بناءً علیه بووراثتده كندیسنك‌ده حقی واردی. برانقوویچ، بو ادعا اوزرینه، ایشك فنالاشاجغنی آكلادی. ایكنجی مراد‌له اوزلاشمایی داها مناسب كوردی. كندیسنه قارشی دوروبده بوتون مملكتلرینی الدن چیقارمقدنسه، صربستاندن بر قاچ پارچا اراضی ویرمه‌یه راضی اولدی. حتی قیزقارده‌شی ماری‌یی‌ده تكلیف ایتدی. قرال، ویره‌جكی یرلری جهاز اولارق تسلیم ایده‌جكدی. عاشق پاشا زاده دییوركه: «فی الحال ایلچی كوندردی، ایتدی: «دولتلو سلطانم، قیزیمی دخی جاریه‌لكه قبول ایتكم بایزیدده‌ك دخی بزدن قیز آلمشدر» دیدی، وهم مبالغه مال كوندردی»(ص ۱۱۷).

سلطان مراد ژورژ برانقوویچك (ولق اوغلونك) قیز قارده‌شیله‌أولندی. ماری، مستثنی بر كوزه‌للكه مالكدی. ایكنجی مرادك پك خوشنه كیتدی. صربلرده، توركلرده دلبر پرنسس

سه‌رنین ایچین پارلاق دوکونلر یاپدیلر .

عاشق پاشا زاده ، صرب قرالنك، همشیره‌سنی تکلیف ایتمه‌سنی (۷۳۱) ده ، دوکونی‌ده (۸۳۹) ده قید ایدییور :

« مراد غازی لشکر جمع ایلدی کیم ، لاس ولایتنی ضبط ایده . ولق اوغلو طویدی ، تکرار ایلچیلر کوندردی ، مبالغه ارمغانلر بیله کوندردی . وهم ایتدیکم : « قیزیمك جهازی تمام اولدی ، آدم کوندرك جاریه‌کزی آلك » دیدی . پاشالر خنکاره ایتدیلر : « آلمق کرك سلطانم » دیدیلر . خنکاردخی : « تدارك نیسه‌ایدك » دیدی . اوسکوبدن اسحق بکك خاتوننی کوندردیلر ، بوندن خیلی آدم اسکوبه‌واردیلر ، طوغرو سمندره‌یه کیتدیلر . برقاچ کوندلك یول‌قالنجه ، ولق‌اوغلو کافربکلرینك خاتونلرین قارشو کوندردی ، عجائب قونوقلقلر ایلدی ، غایت‌ایو تعظیمله سمندره‌یه کتیردیلر ، آنده‌دخی نهایتسز قونوقلقلر ایتدی . جهازینك حسابن یازمشلر ، دفترین اوزبك آغایه ویردیلر . ولق‌اوغلو دیمشکه : « بن‌جهازی قیزیمه ویرمدم ، خنکاره ویردم . دیلرسه بوجاریه‌سینه ویرسون، دیلرسه غیری‌جاریه‌سینه ویرسون» والحاصل بوقیزی‌ادرنه‌یه کتیردیلر . خنکار کندویه دوکون ایتمدی ، ایتدی : « بر سپاهی کافرك قیزینه نه‌دوکون کرك » دیدی ، وهرنه‌کم ولق اوغلو دیدی ، آنی‌خنکاره دیدیلر . خنکارایدر : « بنم‌جاریه‌لریمه ویره‌جکم‌بوقیدرکه آنك قیزینك جهازینی ویره‌ین » دیدی ، هیچ نسنه قبول ایتمدی ، کیرو جهازی اول قیزه ویردی ، بر مهل زمان طوردی ، بروسه‌یه کوندردی » (ص ۱۲۲) .

صرب قرالیله ایکنجی مراد بیننده‌کی صمیمیت چوق سورمه‌دی . ایکنجی مراد، اولجه صرب قرالنه (سمندره) قلعه‌سنی ویرمشدی؛ بوسفر قلعه‌یی تکرار آلدی .

(سمندره) فتحنده عاشق پاشا زاده‌ده حاضرمش. وقعه‌یی شو صورتله آكلاتیور:

«فقیر دخی اول زمانده اسكوبه اسحق بكه كلمشدم، كعبه‌دن. كاه‌كاه بوماجرالرده بیله بولنوردم، و بردفعه دخی اسحق بكك اوغلو پاشابكله وقلیج طوغانله حرامیلكه بیله كیتمشدم. و بر كون لشكرایچنده برغاوغا اولدی، اسحق بك آته بیندی، وجمیع بكلر دخی بیله بیندیلر. كاه‌كاه قارشودن كوردك بر ایكی كافر چیقدی، و برنیجه دخی آنلرك آردنجه چیقدی، یایاسین آردینه طوتمش، آتلوسین آردینه، قاب قارا، پوس اولوب كلیر. بكلردخی تكبیر كتیروب قارشو یورودیلر. یایانك اوزرینه آت صالدیلر. یایادخی اوق سپدی؛ اوقه باقادیلر؛ هجوم ایتدیلر. اوزرینه دوشدیلر. آتلوسی قاچدی. یایاسن آت آیاغی آلتنده قیردیلر. شویله قیرغین اولدیكم، بكلرك آتی كافرك اولوسی آراسنده یوریه‌مز اولدی. اسحق بك چاغیردی: «هی بكلر! ایو قیردیكز. اسیرایدك» ففیر قیردیغمدن غیری بشین باغلادم. اسكوبه كتیردم بشین اوسكوبده طقوز آقچه‌یه‌ویردم. الحاصل اول ییلده سمندره فتح اولدی» (ص ١٢٧).

قلعه‌یی مدافعه ایدن، ایكنجی مرادك زوجه‌سی سه‌رنینك برادر زاده‌سی ژورژدی. ایكنجی مراد، ژورژی اسیر ایتدی؛ (ادرنه) یه كتیردی. ذاتاً دیكر قارده‌شی‌ده ادرنه سراینده رهن دوروپوردی. «ایكیسنكده كوزلرینه دمیرلی سورمه چكدیلر» (عاشق پاشا زاده، ص ١٣١).

ایكنجی مراد، صربستان جهتنی تأمین ایتدكدن صوكرا، ماجارستانه یورودی. بوسفره سببیت ویرن، افلاق بكی دراقولا ایدی. دراقولا، ایكنجی مراده ماجارستان سفرنده یاردیم

ایده‌جکنی، کچیدلری آکلاتاجغنی، حتی بو سایه‌ده سلطان مرادك جرمانیایه وروما‌یه‌بیله کچه‌بیله‌جکنی سویله‌مشدی. ایکنجی مراد بوجاذب خیاله دایانامادی. دراقولایه‌ایناندی ، اوردوسنی حرکت ایتدیردی ، حال بوکه دراقولا اونی اویله صارپ کچیدلردن وچوراق یرلردن کچیردی که ، اوردو آجلقدن تلفات ویرمه‌یه باشلادی. ایکنجی مرادماجارلرله چارپیشدی، موفق اولامادی. دراقولا،رولنی‌اوقادارماهرانه‌اوینادی که، سلطان مرادك حشمندن بیله قورتولمایه موفق اولدی (١٣٧ م ، ٨٤١ هـ).

روملر،ایکنجی مرادك بوتون بوحرکتلرینی کوزدن قاچیرمیورلردی. پادشاهلك بیزانسدن اوزاق بولونماسی اونلر ایچین بویوك بر نعمتدی . ایمپراطور یوآنیس ، قارده‌شی قسطنطینی چوق سوردی. حتی کندیسندن صوکرا بیزانس تختنه اونی کچیره‌جکنی آچیقدن آچیغه سویلردی . بوسببدن قسطنطینی ، بلکه برحادثه اولور دییه ، دائما یانده بولوندورمق ایستردی . یوآنیسك بو حرکتی، دیکر قارده‌شی ته‌اودوروسك ضررینه ایدی. ته‌اودوروس اوندن بویوکدی، بویوکلك حقنی قسطنطینه‌ویرمه‌یه‌دەراضی دکلدی.

بونك ایچین اوده بیزانسه کلدی ، ایکی قارده‌ش آراسنده رقابت باشلادی. قسطنطین (موره) یه ، قارده‌شنك اداره‌سنده بولونان یرلره کیتدی . آرقاسندن ته‌اودوروس‌ده یتیشدی ، مجادله کیتدکچه شدتلندی . نهایت ایمپراطورك توسطی هرشیئی

یاتیشدیردی . ته‌اودوروس ایله دیکر قارده‌شی طوماسك (موره) ده‌قالماسنه، قسطنطینك بیزانسده وسرایده بولونماسنه قرار ویریلدی.

بیزانس پرنسلری تاج وسلطنت اندیشه‌لریله چارپیشیرلرکن، شمالده ، قره‌دکیز ساحللرنده تاتارلر جنویزلرك اللرنده‌کی یرلری آلدیلر. بو، جنویزلر ایچین مهم برضیاعدی . فقط اونلر بو ضیاعی روملره تلافی ایتدیرمك ایسته‌دیلر. (جنوه) دن دونانما کتیرتدیلر. بیزانس جنرالی له‌ئونته‌رك جسارتنه قارشی هیچ بر شیئه موفق اولامادیلر . اوسته‌لك ، محاربه اثناسنده، شهرده وقوعه کتیردکلری خسارلری ده‌تضمینه مجبوراولدیلر. (ایمپراطور قوله‌سی) ده بوخسارات میاننده‌ایدی. جنویزلریالکز بوقوله‌نك انشاسی ایچین بیزانس خزینه‌سنه بیك آلتون ویره‌جکلردی .

یوآنیس ، بو اومولماز ظفردن صوکرا ، بوسبتون جسارته کلدی . بوتون دوشوندوکی، بیزانس وتورکلردی . تورکلری مغلوب ایتمك ، هیچ اولمازسه بیزانسی تورك تجاوزندن مصون بولوندورمق ایچین ، لاتینلرك یاردیملرینه نائل اولمق لازمدی. بوده آنجق شرق کلیساسیله غرب کلیساسنك برلشمه‌سنه متوقفدی. ذاتاً پاپا بشنجی مارته‌نك خلفی دردنجی اوژه‌ن‌ده خریستیانلر بینده‌کی بو آیریلغی قالدیرمایه طرفداردی .

یوآنیس، بومقصدی تأمین ایچین ، اولا (وندیك) ه ، صوکرا (فه‌ررا) ه کلدی . بیزانس پاطریقی ده کندیسنی تعقیب

ایتدی . پاپا طرفندن قارشیلاندی . مذاکره‌لر ، مناقشه‌لر توالی ایتدی ، نهایت (فلورانسه) ده ایکی کلیسانك برلشدیکی اعلان اولوندی . یوآنیس پاله‌اولوغوس بیزانسه دوندی . خلق ممنون دکلدی . هیچ بر روم لاتین کلیساسیله برلشمه‌یی آرزو ایتمیوردی . بیزانس ، برمدت ، عصیان قافله‌لریله چالقالاندی (۱٤۳۹ م) .

شارل دیل دیه‌یور که : « دین نقطهٔ نظرندن روملرك ویردکلری مساعدات وقتیله میخائل پاله اولوغوسلك ویرمش اولدوغی مساعداتدن داها مبهم وداها محدوددی . سیاست نقطهٔ نظرندن ایسه ، بو برلشمه‌دن هیچ بر فائده مأمول ایدیله‌مزدی . چونکه پاپالق ، غربك لاقیدیسنی قیملداتمایه غیر مقتدردی ؛ بناءً علیه بیزانسه هیچ بر منفعت تأمین ایده‌مزدی » .

مع مافیه ، بیزانسده‌ده بونی آکلایانلر چوقدی ؛ حتی ایمپراطور یوآنیس یله ممنون دکلدی . ایمپراطور بیچاره‌ماری اولمشدی . سرایده الیم بر ماتم واردی . ایمپراطورك کدری یالکز بوندن عبارت قالمادی . بو سفر کوچوك قارده‌شی دیمتریوس ، خلقك ذهنیتندن استفاده ایتدی . ایکی کلیسانك برلشمه‌سی علیهنده بولوندی . بیزانس ایمپراطورلری ، تورك بکزاده‌لرینی ناصل تشویق ایدییورلرسه ، ایکنجی مرادده دیمتریوسی تشویق ایتدی . دیمتریوس ، قارده‌شی یوآنیسه قارشی عصیان بایراغنی قالدیردی . کلیسانك برلشمه‌سی علیهنده بولونانلرله کندیسنه تابع یرلرده‌کی

اهالی‌یی طوپلادی، کندیسنه مراده یاردم ایتدی. دیمتریوس، الڭ زیاده تورکلرڭ جسارتنه کووه‌نه‌رڭ، بیزانس اوزرینه یورودی. شهرڭ قاپیلری قاپاندی. دیمتریوس بیزانس جوارینی یغما ایتمکله اکتفا ایتدی.

ایکنجی مرادڭ سیاستی، بیزانسده حاکم هیچ بر فرقه براقمامقدی، حتی دیمتریوسڭده حاکم اولدوغنی ایسته‌مه‌یوردی. خاندان ارکانڭ بر بریله چارپیشارق ضعیفله‌مه‌سی اونڭ ایچین کافیدی. بناءً علیه دیمتریوسه فضله یاردم ایتمه‌دی.

ایکنجی مراد، بیزانسی ضعیف دوشورمه‌یه چالیشیرکن، بالقانلرده ازلی دوشمانلری آراسنده اتفاقلر حاضرلانیوردی. صرب پرنسی ژوژو. اقووچ، ایکنجی مرادڭ دوشمانلریله برلشمشدی. پادشاهك بوتون مملکتلرینی الندن آلماسنی بر درلو هضم ایده‌مه‌یوردی.

ژورژ، ایکنجی مرادن انتقام آلمق ایچین، فرصت بکله‌دی. پولونیا وماجارستان قرالی لادیسلاوسڭ حمایه‌سی آلتنه کیردی. اونی تورکلره قارشی محاربه‌یه تشویقدن خالی قالمادی. صربستانده‌کی معدنلری ایشله‌ته‌رڭ آلدیغی کلیتلی پارالری لادیسلاوسه ویردی. مع مافیه لادیسلاوس ده تورکلردن قورقویوردی. بو سببدن، ژورژڭ ویردیکی پارالرله یکرمی بش بیڭ کشیلك بر اوردو طوپلادی. اوردونڭ قوتی، تورڭ اوردوسنڭ

قوتنه نظراً ، بویوك بر شی دکلدی ؛ فقط قوماندانلری قور-
وینوس یانوش عسکرلکده پك مقتدردی . یانوش، (اردەل،
ترانسیلوانیا) وویوودەسیدی ؛ کندیسنه (هونیادی) لقبی
ویرلمشدی .

ایکنجی مراد، بدایتده، هونیادی یانوشه قارشی برقاچ دفعه
عسکر سوق ایتمش ، فقط موفق اولامامشدی . بو اوردولرك
کافەسیدە بربری آرقەسنه مغلوب اولمشلردی . آرتق بو ،
خریستیانلق عالمی ایچین بویوك بر موفقیتدی . پاپا ، روملرك
منفعتلریله علاقەداردی . اوسنه (١٤٤٣ م) بوتون خریستیان
حکمدارلرله برابر پولونیا و ماجارستان قرالی لادیسلاوسەدە
برمکتوب یازدی. روملرك حالنی تصویر ایتدی. اونلری تورکلر
ألنده بر قوربان تلقی ایتمکدن چکینمەدی .

تورکلرك ، یالکز بیزانسی دکل ، قبریسی و رودوسی‌دە
تهدید ایتدکلرینی آکلاتدی . انسانیت و دیانت نامنه مرحمت
ایتمەلرینی رجا ایتدی . پاپانك اونلردن ایستەدیکی شی ، یالکز
معاونتدی. اوردو طوپلامق، دونانما تجهیز ایتمك، پاراویرمکدی.

مع مافیه بومسئله ایچین پاپایی صیقیشدیران، یالکز بیزانس
ایمپراطوری یوآنیس پالەاولوغوس دکلدی؛ ایمپراطورك قاردەشی
(لاکەدەمونیا) دەسپوطی تەاودوروس‌دە پاپایه مرخص کوندر-
مشدی: (موره)دەکی خریستیانلرك قورتولماسنی رجا ایدییوردی .

هونیادی یانوشك موفقیتلری اوزرینه ، پاپانك تشویقلری بوتون حکمدارلره تأثیر ایتدی . یانوشك تورکلری (صوفیه) جوارنده بوزماسی، خریستیانلرك جسارتنی بوسبوتون آرتدیردی. اسکندر بك تورکلره اهانت ایتمشدی . بوتون بو حادثه‌لر ، تورکلره قارشی جسارت آرتدیراجق ماهیتده ایدی. پاپا ممنوندی. ییللردن بری بکله‌دیکی امللرك آرتق کاملاً حاصل اولاجغنه قناعت ایدییوردی . نهایت ، تورکلره قارشی یکی براهل صلیب اوردوسی تشکیلنه قرار ویردی. اوردونك قوماندانلغنی پولونیا و ماجارستان قرالی لادیسلاوسه تکلیف ایتدی .

پاپا ، تورکلری أزمك اندیشه‌سیله مشغول اولدوغی صیراده ایدی که، ایکنجی مراد (ادرنه) ده ایدی. ییللردن بری سوره‌ن مجادله‌لردن اوصانمشدی. سلطنتدن چکیلمك، یرینه اوغوللرندن شهزاده محمدی کچیرمك ایسته‌دی . خلیل پاشا ایله کوروشدی :

— اوغلومی تخته کچیره‌ن ، پادشاه ایده‌ین، بن خیلی سفرلر ایتدم ، غزالر ایتدم ، ایمدی بنم اوغلوم دخی بنم حیاتمده کوره‌یم نه صورتله پادشاه اولور. دیدی .

شهزاده محمد (مغنیسا) ده ایدی. دعوت ایتدی ، اوغلونی تخته کچیردی. کندی (مغنیسا) یه کیتدی. محمد بکك یاننده، وزیرلرندن خلیل پاشا ایله شهاب الدین پاشا و صاروجه پاشا قلدی. منلا خسرو ، روم ایلی و آناطولو قاضیعسکرلکنی ایفا ایدییوردی. «اول

زمانده قاضی عسکر بر ایدی . روم ایلی و آناطولی ممالکنی معاً تصرف ایلر ایدی » (٨٤٨ ﻫ ، ١٤٤٤ م)

ایکنجی مرادك فراغتی تورکلرك أزلی دوشمانلرینی آیاقلاندیردی . «قارامان اوغلوانکروسه ایلچی کوندردیکم : «نه طورورسون اشبو عثمان اوغلو دلی اولدی . تختنی بر اوغلانه ویردی ؛ کندی چالغیجی عورتلرله باغچه‌لرده ییوب ایچوب یورور ، ولایتدن ألی چکدی . ایمدی فرصت سزك و هم بزمدر ، یوریمك کرك » دیدی . پاپا ذاتاً حاضردی .

« عثمانلیلرك طبیعی دوشمانی اولان قارامان اوغلو ، سلطانك نفوذندن قورتولمایه چالیشیردی . بناءً علیه آناطولوده پادشاهه تابع نه قادار بك وارسه هپسنی آیاقلاندیرمایی تعهد ایتمشدی . اوده ، خریستیانلرله برابر ، مناسب وقتده سلاحه صاریلاجق ؛ مرادك آناطولوده‌کی مالکانه‌سنه تجاوز ایده‌جکدی . شرقده اویاندیریلاجق بوعمومی غلیان اوزرینه ، سلطان بالطبع عاصیلری تأدیب ایچین آناطولویه کچه‌جك ؛ اوردوسنك اك مهم قسمنی اورایه کوتوره‌جکدی . او زمان ، روم ایلنده بولونان بوتون قلعه‌لر مدافعه‌سز قالاجقدی . پاپا ایله متفق دولتلردن بعضیلری طرفندن تجهیز اولوناجق یتمش کمیدن مرکب بر دونانما ، مرادك غیبوبتندن بالاستفاده ، (کالیپولی) یی آلاجق ، بوغازی کاملاً قاپاتاجقدی . سلطان ، آناطولوده قارامان اوغوللاری ومتفقلریله اوغراشیرکن آوروپاده‌کی متفقلر اوردوسی (ترا کیا) یه یورویه‌جك ، تورکلرك روملردن ضبط ایتدکاری یرلرك کافه‌سنی آلاجقلردی . بو پروژه‌نك بویوك برتأثیر یاپاجغنه شبهه یوقدی . تصور ایدلدیکی کبی اجرا اولوندوغی

تقدیرده ، عثمانلیلری الیم بر وضعیته صوقاجغی شبهه‌سزدی » (۱) .

حال بوکه سلطان مراد پولونیا و ماجارستان قرالی لادیسلاوسله متارکه عقد ایتمشدی . متارکه مدتی اون سنه‌ایدی . شرطلری ده شو ایدی : سلطان مراد طونادن او ته‌ده حرب ایتمیه‌جك ، صربستانی پرنس ژورژه براقاجق ، ژورژك ایکی اوغلونی بوللایاجق ، اسکندر بکله اوغراشمیاجق ، بولغارستانك برقسمنی محافظه ایده‌جکدی .

نه پاپا ، نه ده لادیسلاوس ، ایدیلن بو یمینی دوشونمه‌دیلر . متمادیاً حاضرلقلرده بولوندیلر . بوتدارکلر اثناسنده ایدی که ، فلورانسه قاردینالی فرانسوا قوندولمیه‌ری لادیسلاوسه بر مکتوب یوللادی . بو مکتوبده ایکنجی مرادك آناطولوده بولوندوغنی ، کندیسنك الیوم آطه‌لر دکزنده اولدوغنی ، معیتنده‌کی دونانما ایله (کلیبولی) یی طوتاجغنی ، سلطان مراد ایچین روم ایلینه کچمك غیر قابل اولاجغنی ، آرتق ماجارلرك روم ایلینه یورویه‌جکلرینی ، دنیانی تورکلردن قورتارمانك تام زمانی اولدوغنی یازدی . لادیسلاوس ، سراینده بو مکتوبی اوقودوغی زمان هر کس شاشیردی . تورکلرله متارکه امضالانماسنی توصیه ایتمش اولانلر چوق متأثر اولدیلر . او صیراده‌ده ، بیزانس ایمپراطوری یوآنیس پالهٔ اولوغوسك‌ده مکتوبی کلدی . یوآنیس‌ده بو مکتوبنده : یاپیلاجق سفرده کندیسنك مشترکاً حرکت ایده‌بیلمه‌سی ایچین ، سفر پلاننك

---

(۱) لوبو ، کتاب ۱۱۸ ، ص ۱۸۹

کونده‌ریلمه‌سنی رجا ایدییور، تورکلرله ماجارقرالی لادیسلاوس آراسنده بر متارکه یاپیلدیغنه دائر بر طاقم سوزلر ایشتدیکنی، فقط بونلره اینانمادیغنی، شاید بو دوغرو ایسه، نتیجه‌سی وخیم اولاجغنی سویلیوردی. بوندن باشقه، اکر لادیسلاوس اکر بویله بر متارکه عقد ایتمش ایسه، کندیسنك دنیا وانسانیت نظرنده مسئول قالاجغنی، وبومعظم سفر ایچین شمدی‌یه قادار یاپیلان مصرفلرك بوشه کیده‌جکنی، تورك قوتنی برضربه‌ده ازمك ایچین حقلك بو عنایتندن استفاده ایتمه‌مك کناه اولاجغنی ذکر ایله‌دکدن صوکرا، بوقدن‌یره کندیسنك دوشمان طوزاغنه آتیلماماسی ایچین صوك فکری نه ایسه بیان ایتمه‌سنی قرالدن صورویوردی.

ایمپراطورك بومکتوبی قراله چوق تأثیر ایتدی. عین زمانده، قاردینال ژولیه‌نن چه‌زارینی‌ده، تورکلرله امضالامش اولدوغی معاهده‌یی بوزماسی ایچین لادیسلاوسی صیقیشدیردی.

لادیسلاوس نه یاپاجغنی شاشیردی. مجلسی طوپلادی، بومشکل وضعیتده نه یاپماق لازم کله‌جکنی مذاکره ایتدی. مجلسده، پاپانك ممثلی اولان قاردینال‌ده حاضردی. اوده‌سوز آلدی، بوتون بلاغتیله بر نطق ایراد ایتدی، اسلاملرله یاپیلان یمینك حکمی اولمادیغنی، حتی بویمینی طوتمق کناه اولدوغنی اثباته چالیشدی. قاردینالك نطقی مهم بر تأثیر یاپدی. هر طرفده حرب صدالری عکس اندازاولمایه باشلادی. لادیسلاوس، اوسنه ایچنده تورکلری

آوروپا طوپراغندن کاملاً قوغمایه یمین ایتدی . قاردینال ، مجلسده سلطان مرادك متارکه احکامنی ایفا ایتمه‌مش اولدوغنی ایلری سوردی ؛ حالبوکه تام او صیراده ، متارکه احکامنك ایفا اولوندوغنه دائر (ادرنه) دن خبر کلدی . قاردینالك مدعیاتی چورودی . فقط لادیسلاوس ینه عزمندن دونمه‌دی . طونایی کچدی ، راست کلدیکی یرلری آلارق (وارنه) یه قادار ایلریله‌دی : متفقلر بوراده طوپلانمایه قرار ویرمشلردی . لادیسلاوس (وارنه) یی آلدی ، بیزانسه دوغرو یورومك ایسته‌دی . تام او صیراده اسکندر بکدن‌ده خبر کلدی : اسکندربك حربه اشتراك ایده‌میه‌جکدی . چونکه صرب قرالی عسکرینی طوپراغندن کچیرمیوردی .

دوشمانك بومذاکره‌لری اثناسنده ایدی که ، لادیسلاوسك (وارنه) اوکلرینه کلدیکی خبر آلیندی . ایکنجی محمد وزیرلریله مذاکره ایتدی . باباسی سلطان مرادی دعوت ایتمه‌یه قرار ویریلدی . سلطان مراد « اعتذار ایدوب اجابت بیورمدیلر . تکرار اکر سزلر پادشاه ایسه‌کز هجوم کفاری دفع ایچین کلمك واجبدر ، و اکر بز پادشاه ایسك امریمزه اطاعت ایتمك واجبدر ، دیو خبر » کوندردیلر (۱) .

سلطان مراد (کلیبولی) یه کلدی . بوراده ، فلورانسه قاردینالنك کمیلرینی کوردی . اورادن بوغاز ایچنه ، (اسکندر

(۱) صحائف الاخبار ، جلد ۳ ، ص ۳۵۸

بوغازی) نه ؛ (کوزلجه حصار، آناطولو حصاری) نه کلدی. خلیل پاشا قارشی ساحله طوپلری یرلشدیرمش، کچیدی مدافعه ایدییوردی. سلطان مراد روم ایلنه بو نقطه‌دن کچدی. (عاشق پاشا زاده (کوزلجه حصاری)، (آقچه حصار) یازییور سه‌ده دوغرو دکلدر).

سلطان مراد اورادن (ادرنه) یه کلدی. بو صیراده (کلیبولی) ده مرادی بکله‌ین قاردینال، لادیسلاوسه آجیقلی بر مکتوب یازمش، سلطان مرادك کندیسنی آلداتدیغنی، کندی (کلیبولی) نه بکلرکن، اونك باشقا طرفه کچدیکنی خبر ویرمشدی. کرك بو مکتوب، کرك اسکندر بکك مکتوبی قرال لادیسلاوسی بیندن وردی. قرال، قهرندن خسته‌لاندی. کندیسنه کله‌بیلمك ایچین (وارنه) ده برقاچ کون استراحته مجبور اولدی.

سلطان مراد (ادرنه) ده اوردوسنی طوپلادی، جبری یور-یشلرله (وارنه) اوکنه کلدی. ایکی اوردوده تماس حاصل اولور اولماز، مدهش بر محاربه باشلادی. محاربه‌نك ایلك کونلرنده فائقیت خریستیانلرده ایدی. قرال لادیسلاوس، هونیادی یانوشك توصیه‌سی اوزرینه احتیاطده بولونیوردی. تورکلر، لادیسلاوسك نقض ایتدیکی معاهده‌یی بر مزراغه طاقدیرمشلر، خائن قراله کوستریورلردی.

محاربه‌نك قیزغین بر زماننده ایدی که، قرال لادیسلاوس قاردینال ژولیه‌نك تشویقیله، احتیاطدن تعرضه کچدی. مراد

بکه دوغرو هجوم ایتدی. قهرمان حضرتك مزراغی، قرالی‌ده، آتی‌ده یره دویردی. تورکلر لادیسلاوسك قافاسنی کسدیلر، نقض ایتدیکی معاهده ایله برابر مزراغه طاقدیلر، دوشمانه دوغرو هجوم ایتدیلر.

بو منظره، عاصیلری و متفقلرینی خشیت ایچنده براقدی. دوشمان صفلرنده عمومی بر انهزام باشلادی. تورکلر بو انهزامی اویله فجیع بر حاله قویدیلرکه، دوشماندن پك آز کیشی قورتولابیلدی. آوروپاده تك بر تورك براقمامایه یمین ایدن قرال، کندی پریشان اولدوغی کبی، تورکلره قارشی حربی آله‌ولندیرن قاردینال ژولییه‌نله، (استرغون) و (وارات) پسقوپوسلری‌ده محاربه‌ده تلف اولدیلر (۱۰ تشرین ثانی ۱٤٤٤، ۹ رجب ۸٤۸ ه).

مرادبك، قرال لادیسلاوسك باشنی (بروسه)یه کوندردی. متفقلر (وارنه) مغلوبیتنك قباحتنی هپ بری برینك اوزرینه آتیورلردی. هونیادی یانوش اهانتله اتهام ایدیلیور، اوده بوتون قباحتی قاردینال ژولییه‌نله پسقوپوسلره آتیور، حرکاتنه اونلرك مانع اولدقلرینی سویلیوردی.

تورکلرك بو ظفری پارلاقدی. آرتق بو سفر بیزانس ایمپراطوری یوآنیس پاله اولوغوسك تماميله یوره کنه ایندی. بوتون امیدلری محو اولدی. ایمپراطور، تورکك ضعفنده خائن،

سطوتنده ریاکاردی . درحال ، تورکلرك مروتنه صیغینمقدن باشقه چاره اولمادیغنی کوردی . حال بوکه حربك مسببلرندن بری ده ، کندیسی ایدی . حرکاته اشتراك ایچین پلان ایستیوردی . هانکی اداره ایله ، هانکی قوتله بو پلانی تعقیب ایده بیله جکدی ؟ بوآنیسلك یالکز اسلاملردکل ، خرستیانلرده ده وفاسی یوقدی . بوتون اندیشه‌سی ، بیزانس خلقنك سعادتی بهاسنه ، ذوق وصفا ایچنده قوررولان تختنی محافظه ایلمکدی .

سلطان مراد ، ایمپراطوری بوسفرده عفو ایتدی . کندیسنه برشی یاپمایاجغنی سویله‌دی . ایمپراطور ممنون اولدی . سلطان مرادك کوزینه کیرمك ایچین خریستیان دولتلردن هیچ بریله مناسبتده بولونمامایه قرار ویردی . بالطبع بوندن صوکرا ، شرق وغرب کلیسالرینك ده برلشمه‌لری موضوع بحث اولامیه جقدی .

ایکنجی مراد ، (وارنه) ظفرندن صوکرا ، سلطنتی تکرار اوغلو ایکنجی محمده براقدی ، سلطان محمد ایکنجی دفعه جلوس ایتدی ، (مغنیسا) یه چکیلدی . کندی نامنه پارا باصدیردی . (ادرنه) یانغینی ، یکیچریلرك عصیانی ، (بوچوق تپه) حادثه‌سی ایکنجی مرادك تکرار دعوت ایدلمه‌سنه احتیاج حاصل ایتدی (٨٤٩ ﻫ) .

ایکنجی مراد (مغنیسا) ده ایکن بیزانس ایمپراطورینك

قارده‌شی و (موره) ده‌سپوطی قسطنطین فرصتدن استفاده ایتمش ، سلطان مراده عائد برچوق یرلری آلمشدی . ازجمله (تب) دن تورك عسکرلرینی چیقاردیغی کبی (به ئوتی) یی ، (پیندوس) طرفلرینی‌ده أله کچیرمشدی . (پیندوس) اهالیسی قسطنطینك تشویقیله تسالیایه هجوم ایتمشلردی .

قسطنطین ، بو تشبثلرده بولوندوغی کبی ، موره‌نك تحکیمیله‌ده اوغراشدی . قوره‌نت برزخنده بر حصار واردی که ، آدینه (أکزامیل ، گرمه حصار) دیرلردی . قسطنطینك قارده‌شی طوماس بو حصاری تعمیر ایتدیردی . دمیر کتنلی کسمه‌طاشلرله یاپدیردی . حصاری بش طابیه مدافعه ایدیوردی . اطرافنده کنیش و درین بر خندك واردی ؛ بو خندك ، ایجابنده دکز صوییله دولدورولابیلیوردی . خندكك براوجی یونان ، براوجی آطه‌لر دکزنده ایدی . ایکنجی مراد بو حصار حقنده معلومات ایسته‌دیکی زمان ، امراسندن طورخان بك شو مطالعه‌ده بولونمشدی :

— بو (کرمه حصاری) غریب برحصاردر . بردکزدن بر دکزه چکلمشدر . بو ایکی دکز بو ولایتی طولانمشدر . کانه بو ولایت بر آطه کبی واقع اولدی . و بو کرمه حصاری آکا قورودن بر قاپو کبی اولمشدر ، و بو بش یرده ایو حصارلر یاپمشلردر . مبالغه یراغن کورمشلردر . اوچ یردن صاواش ویرمك کرك .

ایکنجی مراد بو معلوماتی آلدی، الکزیاده طوپ مسئله‌سنی دوشوندی. طوپ دوکمك ایچین آرابه‌لر دولوسی باقیر کوتوردی. (کرمه حصار) او کنه کلدی. محاصره باشلادی. باقیرلری «سنجاق سنجاق اولشدیردیلر، جمیع لشکرده باقیر واردی. طوپلر دوکلدی، قورولدی، جنك باشلادی» (۱).

(کرمه حصار)ك اطرافنده‌کی خندك دولدورولدی. شدتلی طوپجی آتشی سورلری خراب ایتدی. کدیکلر آچیلدی، تورکلر حصاره کیردیلر. «کافرین قیردیلر. آقینجیلره سکردیم ویردیلر، بی نهایه اسیر کتیردیلر، شویله اولدیکم بر محبوبه جاریه‌یی یوز آقچه‌یه ویردیلر».

ایکنجی مراد، اوردونك اداره‌سنی طورخان بکه براقدی، کندی (ادرنه) یه کلدی. قسطنطین پاله‌اولوغوس، ایکنجی مرادك شدتی قارشیسنده نه یاپاجغنی شاشیردی، دخالتدن باشقه چاره اولمادیغنی کوردی. صلح رجاسی ایچین مؤرخ خالقوندیلیسی کوندردی. سلطان مراد هیچ جواب ویرمه‌دی. خالقوندیلیسی حبس ایتدیردی. قسطنطین، ایکنجی مرادی بوسبتون قیزدیرماق ایچین هیچ سسنی چیقارمادی. آلدیغی یرلری اعاده ایتدیکی کبی هر سنه معین بر ویرکی ویرمه‌یی کندیسی ایچین بختیارلق

---

(۱) عاشق پاشا زاده، ص ۱۲۸. — لوبو، کتاب ۱۱۸، ص ۲۰۲

صایدی . اڭ آغیر شرطلره راضی اولدی . (كرمەحصار)ی برداها یاپدیرمق شویله دورسون ، تورك طوپندن قورتولان قسملرینیده کندی آداملرینه ییقدیردی . قسطنطین ، بو تجربەدن صوکرا ، راحت نفس آلدی . قاردەشی کبی ، اوده ، آوروپا حکمدارلرندن بوتون امیدینی کسدی ، بر کوشەیه چکیلدی ، اصلاحاتله مشغول اولدی .

ذاتاً یوآنیس پالەاولوغوس‌ده عقللانمشدی . اوده آرتق ، تورکلك زوالندن امیدینی کسمشدی . سیاستی براقمش ، تبعەسنی ادارەایله مشغول‌اولویور ، منتظم برحکمدار حیاتی پاشایوردی .

*
* *

ایکنجی سلطان مراد زماننده (بروسه) پایتخت حیاتنك صوڭ شرفلی کونلرینی کچیرییوردی .

(بروسه) و (ادرنه) ، تورکیەنك اڭ مهم شهرلرندندی . او دورده (۱٤۳۲) هرایکی شهری‌ده زیارت ایدن برطراندون دولابروکییەره نظراً ، (بروسه) تورکلر الندە بولونان شهرلرك اڭ کوزەلی و تجارت نقطهٔ نظرندن اڭ مهمی ایدی . شهر غایت واسعدی . شهرك اوچ درت عمارتنده هرزمان أت ، اکمك ، چوربا داغیدیلیردی . (بروسه) نك بدستانلری ألماس ، اینجی ، پاموقلو و داها سائر امتعه ایله دولو ایدی . بورالرده ارکك وقادین آلیش ویریش ایدرلردی . خریستیان قادینلری

قاپالی کزییورلردی. چارشیده وندیکلیلر، قاتالانلر، جنویزلر کورولیوردی.

(بروسه) قلعه‌سنك ایچی أولرله دولو ایدی. دولابروکیه‌ر دییورکه: «پادشاهلك أوی ده اوراده‌در، وچوق کوزلدر. بکادیدکلرینه کوره، بوأوده پادشاهلك اللی قادینی اوطوریورمش. أوك ایچی غایت اکلنجه‌لی ایمش. ایچریده بر باغچه ایله اوفاق، فقط غایت کوزل بر حوض وارمش. پادشاه قادینلرله قایغه بینر، او حوضده أکله‌نیرمش. فقط بن بوراسنی طیشاریدن کوردم» (١).

بروکیه‌رك افاده‌سنه کوره: اوتاریخده (١٤٣٣) تورکلر تماماً (بیزانس) اطرافنده‌کی یرلری آلمشلردی. آناطولو طرفنده (اسکدار)ده تورکلر اوطوریورلر، (بیزانس)ه روم قاییقجیلر واسطه‌سیله کچیریله‌جك اولانلردن کچید آقچه‌سی آلیورلردی.

روم‌ایلی طرفنده تورکلر (دره‌کییوم، کوچوك چکمجه)، (آثیرا، بویوك چکمجه) طرفلرینی کاملاً تخریب ایتمشلردی. تورك حدودی (چورلو) دن اعتباراً باشلایوردی. (سیلیوری) بیزانسلیلر ألنده ایدی. (برغوس) تورکلرله دولو ایدی.

بیزانسلیلر تورك قیافتنده کوردکلری انسانی فوق‌العاده صاییورلردی. فرنکلره قارشی ایسه، بویوك بر عداوتلری

(١) دولابروکیه‌ر، دکز آشیری سیاحت، ص ١٣٦

واردی . ایمپراطوریله ایکنجی مراده صوك درجه مطیعدی .

دولابروکییه‌ر دییورکه : «ایمپراطور ، تك (بیزانس) کندیسنده قالسین ، کندیسندن فضله بر ایسته‌مه‌سین ، وبوتون تراکیاده (سیلیوری) ایله بیزانسك اون ساعت شمالنده کائن بر قلعه کندیسنه براقیلسین دییه پادشاهه هرسنه اون بیك دوقه آلتونی ویرکی ویرییوردی . بیزانسده ، وندیکلیلرك اولدوغی کبی ، تورکلرك‌ده روملرله تجارت معامله‌سنه نظارت ایتمك اوزره بر ضابطلری واردی . تورك أولرندن هرهانکی بر خریستیان کوله قاچوب‌ده بیزانسه کلسه ، ایمپراطور ویا آداملری اونی درحال اعاده ایدرلردی » (١) .

مع مافیه سلطان مراد همان بوتون حیاتنی محاربه میدانلرنده کچیردیکی حالده ، بروسه‌ده ینه اعماراتدن و انشاآتدن خالی قالمامشدی . بروسه‌نك الك کوزل یرنده یاپدیردیغی مرادیه جامعی ، مرادیه مدرسه‌سی ، مراد خان عمارتی ، نفیس تورك اثرلرندندی .

اولیا چلبی مرادیه جامعندن بحث ایدرکن دییورکه :

« روحانیتلی برجامعدر. انسان کیجه کوندوز اعتکاف نیتیله ایچنده قالسه ، چیقمق ایسته‌مز. ایکی قبه‌لی ، قبله قاپوسندن محرابه قادار طولی ١٥٠ ، عرضی ٦٠ آیاقدر. محرابی ، منبری ، مؤذن محفلی ساده ، کوزل ، طرز قدیمدر. بو جامعك تاریخی (زید عمر من عمر) سنه

---

(١) دولابروکییه‌ر ، دکزی آشیری سیاحت ، ص ١٦٥

٨٥٠ . برطبقه منارهٔ عالیه‌سی واردر. طشره حرمنده منتها چنارلرك هر بری افلاکه سرچکمش . سایه‌لرنده جماعت صفا ایدرلر » (جلد ٢، ص ١٦) .

ایکنجی مراد بروسه‌ده نادراً اوطورووردی . اکثریا زمانی (ادرنه) ده کچیریردی . (ادرنه) آرتق حقیقی بر پایتخت اولمشدی . سفرلر کاملاً روم ایلنده یاپیلیووردی .

پادشاهلك ، هدفنه یاقین بر موقعده بولونماسی لازمدی . سلطان مراد (ادرنه) یی اعمار ایدییور ، یکی پایتختی سرایلر جامعلر و مدرسه‌لرله سوسله‌یوردی . ایکنجی مرادزماننده اول ، (ادرنه) ده ییلدیریمك (کوپه‌لی جامع) ی ، چلبینك (اولو جامع) ی واردی . سلطان مراد ، بونلره علاوةً ، (اوچ شرفه‌لی جامع) ی اکمال ایتدیردی . جامعك بناسنه ایلك اول عیسی و موسی چلبیلر باشلامشلر ، اتمامنه موفق اولامامشلردی. جامعك بش قاپیسی واردی . هرقاپینك اوزرینه عربی تاریخلر یازیلمشدی . قبه‌سی بش دانه ایدی . اولیا چلبینك تصویرینه کوره : « بوقبه‌نك درونه استاد نقاش نیجه بیك الوان لعلی ، لاجورد ، سمایی ، سبز کون ، اصفر کون بویالر ایله نقش بوقلمون عبرتنمون ایتمش که ، امعان نظر ایله تماشا ایدن معارفشناس انکشت بردهن اولوب واله و حیران دمبسته و سرکردان اولور » (جلد ٣ ، ص ٤٣٢) .

جامع حرمنك اوزونلغی یوز ، كنیشلكی ایكی یوزقدمدی. اوچ حرم قاپیسی واردی . ستونلری غایت ظریفدی. حرمك اورتاسنده برده حوض واردی .

جامع درت مناره‌لیدی . « جلوس اولنده آناطولوده‌كی ازمیر قلعه‌سنی قدافه نسلندن اولان روملر الندن آلوب آنده بولدیغی خزائن و دفائنی بو اوچ شرفه‌لی جامعه صرف ایتمشدر » (١) .

اولیا چلبی جامعك انشاسنه دائرده شو معلوماتی ویریور :
« حتی تیمور طاش پاشا زاده الوان بك بنا امینی ایمش . آنلرك تحریری اوزره بو جامعك مصارفنه همان زر خالص قسمندن یدی بیك كیسه مال ازمیر صرف اولنمشدر. سائر سیم خالص رایج سكه مصارفنی خدا بیلور دیمشلر. زیرا احسان ربانی مفتوح اولغله اقالیم سبعه‌ده نه قادار فنون شتایه مالك نه‌قادار استاد كامللر وارسه كرم كانی مراد خانك كرمن كورمكله كلوب هر بری بو جامعده بر رعبر تنما اثر براقشدر».

اوچ شرفه‌لی جامعدن باشقه (غازی مراد بك جامعی)ده مشهوردی . ایكنجی مرادك مولانا جلال الدین رومی‌یه بویوك حرمتی واردی . بو سببدن ، (ادرنه) ده برمولویخانه بنا ایتدیرمشدی . « بعده ایچنده بر تقریب ایله قان اولوب ، سلطان مرادك جانی صیقلمش ، سماع خانه تخته‌لرینی قالدیر- تارق برمنبر ، برده مناره یاپدیرمشدی . جامعده اصلا ستون یوقدی . ایكی یاننده مسافرخانه دنیلن تابخانه‌لر واردی .

(١) اولیا چلبی ، جلد ٣ ، ص ٤٣٤ .

تکیه، جامع اولمازدن اول ایکیوز قادار درویشی واردی . بونلر « هرهفته سماع زنلك ایدوب مطربانی آیین قدیملری اوزره سکاه ، دوکاه ، چارکاه ، نوا ، حسینی ، بوسه‌لك ، عشیران ، کوردی ، حجاز مقاملرین اجرا ایدوب هربار راست مقامنده قرارایدرلر » دی . کذا، علم ومعرفت اربابندن مقتدر مثنوی خوانلری‌ده واردی .

ایکنجی مراد ، ادرنه‌ده جامعلر وعمارتلردن ماعدا ، ایکی حمام ، بر کاروانسرای ، بر چشمه برده بدستان یاپدیردی . اسکی بدستان ، برنجی مراد کدی . مرادك بدستانی شهرك اورتاسنده ایدی ، بوراده الڭ قیمتدار اشیا صاتیلیردی . دولابلرینك مجموعی اوچ یوز قاداردی .

ایکنجی مرادن اول کلن بکلرده (ادرنه) یی جامعلر ، عمارتلر ، حماملر و چشمه‌لرله اعمار ایتمشلردی. ایکنجی مراد زماننده (ادرنه) محتشم بر پایتخت منظره‌سنی کوستریوردی .

(سرای) قواق میداننده ایدی . سرایی ، ایلك اول ، برنجی مراد بنا ایتدیرمشدی .

داها صوکرا موسی چلبی کنیشله‌تمش ، اطرافنه جسیم دیوارلر یاپدیرمشدی . سرایك محیطی بش بیك آدیمدی . مستطیل شکلنده ایدی. دیوارلرینك یوکسکلکی یکرمی ذراعدی. شماله آچیلیر بردمیر قاپیسی واردی .

ایکنجی مراد الك زیاده (خونکارباغچه‌سی سرایی) نی اعمار ایتدی. طونجه کنارینه کوشکلر انشا ایتدیردی. طونجه بوتون باغچه‌یی احاطه ایتمشدی. هرطرفی سروی، چنار، قاواق وقره آغاجلرله مزیندی. باغچه‌نك جنوبی واسع برچمنزاردی. باب همایون بوچمنزاره آچیلیردی.

ایکنجی مراد اکثر زماننی (ادرنه) سراینده کچیریردی. جلوسنده (٨٢٤) اون سکز یاشنده برکنجدی.

« ذات شاهانه طیقناز وجودلو، قیصه بویلودر. چهره‌سی تاتارمسیدر. آبلاق یوزلو، اسمر بکزلی، برآز کوچوك کوزلودر. الماجق کمیکاری چیقیق، صاقالی دکرمیدر. سویله‌نیلدیکنه کوره مرحمتلی، مشفق، عالیجناب برپادشاهمش. کلیتلی پارالر، بویوك مالکانه‌لر بخش واحسان ایلرمش. سنوی ایکی بچق میلیون دوقه وارداتی واردر. بوندن باشقه، جزیه حاصلاتی یکرمی بش بیکه بالغ اولورمش. بعضلری خزینه‌سنده برمیلیون دوقه اولدوغنی، بعضلری‌ده بونك نصفی راده‌سنده بولوندوغنی سویلرلر. فضله اوله‌رق کوله وجاریه‌لرینك برمیلیون قیمتنده مجوهراتی واردر.

احوال عادیه‌ده روم ایلی ٣٠,٠٠٠ عسکر ویرر. پادشاه بونلری ایسته‌دیکی یره‌سوق ایدرکه، بومهم برمسئله‌در. آناطولودن ٢٠,٠٠٠ عسکر آلیر. بونکله برابر ایکنجی مراد حربجو دکلدر، بن‌ده بو فکرده‌یم. چونکه او مدهش عسکری قوتلریله معظم ثروتی حرب ایچین صرف ایتسه، کوردیکی اوفاق تفك مقاومتلره قارشی خریستیانلق عالمنك بویوك برقسمنی فتح ایتمك اونك ایچین ایشدن بیله دکلدر ».

ایکنجی مراد، جدی بایزید بك کبی، آوه مراقلیدی.

بیکدن زیاده زاغاری، ایکی یوزدن زیاده آو قوشلری واردی . عشرته میلی فضـله ایدی . حربدن دوندیکی زمانلر ، اکثریا علم و معرفت تحصیلیله مشغول اولور، مثنوی‌یی وجد وحرمتله اوقوردی .

مولانابه مربوطیتی اولدوغی کبی ، امیر سلطانی‌ده پك زیاده سوردی . جلوسنده، بروسه‌ده کندیسنه قیلیج قوشادان، امیر سلطاندی . او کون ، (ادرنه) ده بولونان دولت ارکانی و وزیرلر (کلیبولی) دن کچه‌رك (بروسـه) یه قوشمشلر ، جلوس مراسمنده حاضر بولونمشلردی .

مراد ثانینك علمایه رغبتی زیاده‌ایدی . شرف‌الدین قریمی، خیرالدین قریمی ، احمد کورانی ، منلا فناری ، منلا خسرو ، مرادغازینك حرمت وتشویقیله علمه خدمت ایدن عالملردندی . فقرادن آق‌شمس‌الدین ، عبدالرحیم رومی ، آق بیق سلطان‌ده بو دورده یتیشمشلردی .

ایکنجی مراد ، آناجهتندن ذوالقدراوغوللرینه‌منسوبدی . آناسی ، ذوالقدر اوغلو سـولی بکك قیزی امینه خاتوندی . یدی‌قادار قیزقارده‌شی واردی . اوغوللری: محمد، بویوك‌احمد، کوچوك احمد ، علاءالدین ، حسن و اورخان بکلردی .

زوجه‌سی دردتدی : اسفندیار اوغلونك قیزی خدیجه‌خاتونله (۸۲۸) ده ، تکه اوغلونك همشیره‌سیله (۹۳۰) ده ، صرب

قرالی ژورژ برانقوویچك همشیره‌سی ماری ایله (٨٤٧) ده أولنمشدی. فرانسز ایاچیلرینك روایتنه کوره، ایکنجی مراد برده فرانسز پرنسسی آلمشدی. سلطان مراد سلچوق خاتونی آناطولو بکلر بکیسی قره‌جه پاشایه ویردی (٨٢٨ هـ). دیکر آلتی همشیره‌سندن اوچنی اوچ قارامان اوغلنه، ابراهیم، علاءالدین و عیسی بکلره؛ ایکیسنی اسفندیار اوغوللرینه، قاسم بکله، ابراهیم بکه؛ بریسنی ده صدراعظم ابراهیم پاشانك اوغلو محمود چلبی‌یه ویردی (عاشق پاشا زاده، ص ١٠٧).

بو اثناده کندی ده اسفندیار بکك اوغلو ابراهیم بکك قیزی خدیجه خاتونله أوله‌نیوردی.

سلچوق خاتون قره‌جه پاشا ایله یکرمی سنه یاشادی، پاشا (وارنه) غزاسنده شهید اولدی. سلچوق خاتون، زوجندن صوکرا، قرق ایکی سنه داها معمر اولدی. محمود چلبی زوجه‌سی خاتون ده مکه‌ده وفات ایتدی.

اسفندیار اوغلونك قیزندن سلطان محمد دنیایه کلدی (٨٣٣). مراد غازی اوغوللرینك تحصیل و تربیه‌لرینه اعتنا ایتدی. هر برینی کنجلکلرنده مهم وظیفه‌لرده قوللاندی. اوغوللرندن علاءالدین بك قارامان جنکنده شهید اولدی (٨٤٥). حسن ایله اورخان (ادرنه) ده وفات ایتدیلر، (طونجه) ساحللرینه کومولدیلر. بویوك احمد چلبی (آماسیه) ده وفات ایتمش،

(بروسه) یه دفن ایدلمشدی . کوچوك احمد چلبی ، پدرندن صوکرا ، قارده‌شی ایکنجی محمد طرفندن أولدورولمشدی .

قارامان اوغوللریله اسفندیار اوغوللری ایکنجی مرادك انشته‌لریدی . قیز قارده‌شی سلجوق خاتون ، صاغدی . خیرات ومبرات ایله مشغولدی . (ادرنه) ده برجامع یاپدیردیغی کبی ، بروسه‌ده‌ده بر جامع انشا ایتدیرمشدی . جامعك اوزرنده شو کتابه یازیلیدی :

(امرت بعمارته هذالمسجدالشریف سلجوق خاتون بنت السلطان بن السلطان محمد بن بایزید غازی خان خلدالله مملکته ودولته وشوکته فی حری رمضان المعظم هجریه النبی علیه الصلواة والسلام من شهور سنة اربع وخمسین وثمانمایه)

بونکله برابر ایکنجی مراددە انشا آتدن خالی قالمیوردی . (ارکنه) اوزرینه بر کوپرو یاپدیرمشدی که ، تورکلرك انفس آثارندن معدووددی . کوپرونك « یری اورمانلقدی ، وچامور چوقدی . وحرامیلرك طوزاغیدی ، هیچ بر وقت یوقدی که حرامی آدم آلمیه‌یدی . سلطان مراد خان خزینه‌لر خرج ایتدی ، اول اورمانلری قیردردی ، پاك ایتدردی . کوپرینك ایکی باشین معمور شهر ایدوب ، عمارت ، جمعه مسجدی ایتدی ، حمام وبازارلر یاپدی ، واول وقتکم عمارتك قاپوسی آچلدی ، سلطان مراد علمایی وفقرایی کندیسی آلدی ، اول عمارته واردی ،

بر نیجه کون عطالر ایتدی ، آقچه‌لر و فلوریلر اولشدیردی . اول طعام پیشدیکی وقت کندی مبارك الیله اولشدیردی . وچراغن کندی اویاردی ، یاپان معمارلره خلعتلر کیدردی . چفتلك یرلری اولان شهرك خلقینی جمله عوارضدن معاف ومسلم ایتدی » (٨٣١) (١) .

خلق ایکنجی مرادی سوردی . کندیسنه قوجه مرادبك ، قوجه مراد غازی دیرلردی . قوجه لفظی اختیارلغندن کنایه دکلدی . سلطنتی اوغلو ایکنجی محمده براقدیغی زمان ، ایکنجی مراد اوتوز بر یاشنده ایدی . بناءً علیه خلقك بو توجیهی ایکنجی مرادك بویوکلکندن دولاییدی .

ایکنجی مراد ، بوتون ایشلرینی وزیرلریله مشورت ایده‌رك کورردی . (١٤٣٢) ده (ادرنه) یه کلن دولابرو کییه‌ر ، میلان دوقه‌سی سیر به‌نه‌دیقتونك (ادرنه) ده پادشاهی بولامایجه (سیروز) ه کیتدیکنی ، ایکنجی مراده (یکی پازار) ده تصادف ایتدیکنی شو صورتله آکلاتیور :

« یکی پازارده پادشاهك کلمه‌سنی بکله‌دك . نهایت کوردك . پادشاه قصبه‌یه کیرر کن یاغمور یاغیوردی . یاننده قرق اللی آتلی قادار واردی . باشنده قرمزی بورك ، آرقه‌سنه قرمزی قدیفه اثواب ، اوستنه‌ده یاغموردن ایصلانماق ایچین مملکت اصولنجه بر لباس کیئمشدی . او کنده قوللرندن ١٢ : ١٣ تیرانداز یورییور ، برچوق دوه‌لرله یوك حیوانلری

(١) عاشق پاشا زاده ، ص ١١٦

اشیاسنی طاشیوردی . همان اورایه براوتاغ قورولدی، پادشاه اوتاغده دیکلندی . اوکله صوکاری اولدی . حمامه کیتمك ایچین چادیرندن چیقدی . آرتق کندیسنی قولایجه سیر ایده بیلیوردم . حمام اوزاق دکلدی ؛ فقط ینه آته بینمشدی . آرقه سنده ینه او قرمزی اثواب، باشنده عین سرپوش واردی . رکابنده آلتی کیشی یایا یورویوردی . سمیز وجودلیدی . ٢٨ : ٣٠ یاشلرنده کبیدی . معیتلریله قونوشدیغنی دویوردم ، کور بر سسی واردی .

میلان ایلچیسی همان آداملرندن برینی کوندردی . هدیه لرینی تقدیم ایدوب ایده میه جکنی، حضوره قبول اولونوب اولونمایاجغنی صوردوردی . بن ده ایلچینك یاننده ایدم . سلطان مراد ده بورالره کزینتی ایچین کادیکندن و اساساً پاشالری ده یاننده اولمادیغندن ارزولرینی یرینه کتیره میه جکنی ، بناءً علیه پاشالرك بکلنمه سنی ویا ادرنه یه کیدوب اوراده منتظر بولونماسنی امر ایتدی » .

ایکنجی مراد سرای تشریفاتنه رعایت ایدردی . میلان ایلچیسی به نه دیقتونك حضوره قبولی ، مراسم داخلنده اجرا ایدلمشدی .

برطراندون دولابروکییه ر قبول مراسمنی شوصورتله تصویر ایدییور :

« میلان ایلچیسی برآته بیندی . بزخدمتجیلرله برلکده یایا ایدك . سرایك اوکنده برچوق آداملر و آتلر واردی . برنجی قاپیدن ایچری کیردك . بوقاپی هر زمان آچیقدی ؛ اللرنده عصالر ، یکرمی اوتوز خدمه طرفندن محافظه اولونیوردی . اذنسز کیرمك ایسته ینلره اولا اخطار اولونور ، دیکلمزلرسه طایاقله قاپی دیشاری ایدیلیرلردی . یانلرنده برده باشلری واردی . ایلچی ایچری کیرنجه ، قاپینك یاننده

اوطورتدیلر . بوراده دیوان قورولمق ایچین پادشاهك دائره‌سندن چیقماسنی بکله‌ین برچوق کیمسه‌لرده واردی .

اوچ وزیر ایله روم ایلی بکلر بکی وسائر بکلر بکلر کلنجه ، پادشاه دائره‌سندن چیقدی . معیتنده‌کی ایکی اوچ اوغلانی ، بویوك بردیوانخانه‌یه ناظر دائره‌نك قاپیسنه‌قادار کیتدیلر و دوندیلر . بوراده روم ایلی بکلر بکی پادشاهك تشریفنی بکله‌یوردی . پادشاهك یاننده برجوجه ایله ایکی مسخره‌دن باشقه کیمسه قالمادی . آرقه‌سنه ، عادتی وجه ایله ، قویو قرمزی ساتندن برثواب ، اوستنه‌ده ایشله‌مه‌لی ساتندن یشیل رنکلی برجبه کیمشدی . پادشاه بویوك دیوانخانه‌نك کوشه‌سنده‌کی تخته طوغرو یورودی ، واوطوردی . پاشالرده‌کلدیلر ، برآزاوته‌ده اوطوردیلر . دیوانه کلمه‌لری لازم اولان‌ذاتلرده کلدیلر . بونلرده ممکن مرتبه اوزاقده ، دیوارك دیبنده دوردیلر .

هرکس یرلی یرینه اوطوردقدنصکره ، بوسنه قرالنه منسوب بری تقدیم ایدلدی . اوده وزیرلرك یاننه کتیریلدی . بوذات بوسنه قرالغنك پادشاهه مطاوعتنی عرض ایدییور ، بوسنه تاجنك کندیسنه عائدیتندن بحثله حکومتی غصب ایدن قراله قارشی پادشاهك یاردیمنی رجا ایلیوردی . دها صوکرا یکرمی قادار اولان زادکانی ، یوزلری پادشاهه دونوك اولدوغی حالده ، دیوانخانه اوکنده دوردیلر . بونلر تورك سراینده اولاح مملکتنك رهینه‌لریدی .

دائره‌نك اورتاسنده ، ایچلرنده برآز قویون آتی ایله پرنج بولنان یوزقادار قاب‌واردی . بونلر پادشاه‌کلمزدن اول اورایه‌قونولمشدی .

پادشاه تخته اوطوردقدن صوکرا ، میلان ایلچیسی چاغیریلدی . هدیه‌لری‌ده آرقه‌سندن کتیریلیوردی . هدیه‌لر اولا یمك طباقلرینك یاننه قوندی ، صوکرا اللری اوزرنده کوروله‌بیله‌جك صورتده یوقاری قالدیریله‌رق پادشاهك اوکندن کچیریلدی . ایلچی پادشاهه دوغرو ایلریلیوردی . سرایك بویوکلرندن بری ایلچینك اوکنه دوشدی .

پادشاهك دائره‌سنه‌قادار کوتوردی . ایلچی شابقه‌سنی چیقارمادی . حرمتله أکیلدی ، تختك باصاماقلرینه یاقلاشدیجه داها فضله برحرمتله أکیلدی . پادشاه آیاغه قالقدی ، تختندن ایکی باصاماق آشاغی ایندی. ایلچی پادشاهك ألنی اوپمك ایسته‌دی . سلطان مراد نزاکةً مساعده ایتمه‌دی . « قومشوسی و عزیزقارده‌شی » میلان دوقه‌سنك خاطرینی صوردی ، صحت و عافیتنك برکمال اولدوغی عرض ایدلدی . بومکالمه‌یی بن ایشیده‌میوردم. صوکرادن دویدم ، خبرآلدم که، ترجمانلق وظیفه‌سنی پادشاهك یاننده پك نفوذلی بریهودی یاپیور، هرایکی طرفك سوزلرینی حرف بحرف تورکجه و ایتالیانجه هربرینه آکلاتیورمش .

بعده ایلچی ، مراسمه رعایةً ، یوزی پادشاهه متوجه، کری کری کیتدی ، بوسنه بکنك یاننده دوردی . پادشاه حالا آیاقده ایدی . ایلچی اوطورنجه اوده تختنه اوطوردی . ایلچی‌یه به‌نه‌دیقتویی تقدیم ایدن ذات ، بزلرده بوسنه بکنك یاننده یر کوستردی . اواثناده سلطان مرادك اوکنه بر ایپك خاولو وبرپیشکیر سریلدی . قیپ قیرمزی ، یووارلاق برمشین پارچه‌سی‌ده قوندی .

بورالرده سفره یرینه مشین قویمق عادتدی . صوکره أتله دولو ایکی یالدیزلی طباق کتیرلدی . خدمه‌لر قالایلی قابلرده‌کی یمکاری ، هردرت کیشی بر طباق داغیتدیلر . بوقابلرده برآز قویون أتیله ، برآزده برنج واردی . سفره‌ده اکمك و ایجه‌جك برشی یوقدی .

دائره‌نك برکوشه‌سنده یوکسك بر راف کوزیه ایلیشدی . اوزرنده کوچوك ، آلت کوزنده‌ده کوموشدن بویوك برقاب‌واردی. بعضیلری قالقوب بورادن برشی ایچیورلردی . ایچدکاری صومیدی ، شرابمیدی ، آکلایامادم .

بوفه‌نك یاننده برموزیقه طاقمی واردی . پادشاه ، دائره‌سندن چیقنجه چالمایه ، اسکی پادشاهلرك قهرمانلقلرینه‌دائر تورکولر چاغیرمایه باشلادیلر . برچوقلری‌ده خوشلرینه کیدن پارچه‌لری ، کندیلرینه

خاص کور برسـساله باغیریـیورلردی ، اولا بو ، بکا غریب کلدی . فقط ایچری کیرنجه کوردم که،اللرنده بویوك ثللی سارلر واردی. بونلرك تورکولری یَك باشلانجه‌یه قادار سوردی . آتلر قالدیرلدی. ایلچی‌ده مأموریتنه دائر برکلمه سویلیه‌مه‌دن قالقدی ، اقامتکاهنه کیتدی .

ایلچینك اسکان مصارفی اولق‌اوزره ایکی‌یوز آقچه‌صرف ایدلدی. بوآقچه بالذات ایلچی‌یه ویرلدی. اوچنجی کونی ایلچی‌یه خبر کوندردیلر. مأموریتنك نه‌دن عبارت اولدوغنی آکلاتماسنی سویله‌دیلر . ایلچیسی سرایه کیتدی . بوسفر پادشـاهله کوروشـه‌جك ، مأموریتنی اوچ وزیر ایله روم ایلی بکلر بکنه آکلاتاجقدی .

قاپی‌یه کلدك . بو درت دولت آدامنی دیوانخانه‌نك طیشـنده ، تصادفاً برآغاچ اوزرینه اوطورمش بولدق . پاشـالر ، ایلچی‌یه اوکارینه کلمه‌سنی سویله‌دیلر ، آلتنه برخالی سردیلر. میلان ایلچیسی ، تورك وزیرلری طرفندن محاکمه‌یه چاغیریلمش کبی ، قارشـیلرنده اوطوریـیوردی . اطرافده باشقه آداملرده واردی . ایلچی ، مقصدینی شویله آکلاتدی :

ـــ قارده‌شلری میلان درقه‌سی ، ماجارستان قرالّغنك ، افلاقك، صوفیه‌یه قادار بولغارسـتانك ، بوسـنه قراللغیله اسقلاوونیایه تابع آرناوودلغك یدضبطلرنده بولنان قسمنك روما ایمپراطوری سکیزموندە ترك ایدلمه‌سنی ذات شاهانه‌لرندن استرحام ایدیـیور .

پاشالر ، مسـئله‌یی پادشاهه عرض ایده‌جکارینی سویله‌دیلر .

اوچ کون کچدی . جواب آلمق ایچین ایلچی‌یی سرایه دعوت ایتدیلر . سرایه کیردیکمز زمان سـلطان تختنه اوطورمش ، دیوان قورولمشدی . دیوانخانه‌ده‌پادشاهدن ، أت کتیره‌نلردن ، ایچه‌اوزاقده دوران پاشـالردن ، اولکی دیوانده کوردکلریمك برقسمندن باشـقه کیمسه یوقدی . نه بوفه ، نه چالغیجیلر ، نه ده بوسنه بکی و اولاح

زادکانی واردی. یالکز کمالونیادوقه‌سنك قارده‌شی مانولی پادشاهك حضورنده بر بنده‌سی کبی دوریبوردی .

پادشاه چیقنجه‌یه قادار سیربه‌نه‌دیقتویی‌سرای قاپیسنده بکلتمشلردی. چیقارکن کوردم : چابوق چابوق کیدیبوردی . بوسفر آرقه‌سنده صیرمالی یشیل بر اثواب واردی که ، اودرجه قیمتلی برشی دکلدی . پادشاه ایچریده ایکن دیوانخانه‌نك ایچنده قاضیعسکرایله‌دیکرذاتلرله خلقی محاکمه ایدییور ، اجنبی خریستیانلرده شکایتلرینی آکلاتیورلردی . پادشاه کیدنجه اونلرده چیقدیلر ، وزیرلر ایلچی‌یی اولجه ذکری کچن یرده عین مراسمله قبول ایتدیلر .

جوابلری شویله ایدی : ذات‌شاهانه قارده‌شلری میلان دوقه‌سنه سلام سویله‌مه‌کزی ایسته‌یور. فقط آرزولرینی‌یاپامیه‌جغنه تأسف‌ایدییور. زیرا تکلیفلری عقله و حکمته مغایردر . جهانکیرانه فتوحاتلرینی ماجارستاندن داها ایلریلره کوتورمه‌دیکی ایچین کندیلرینك ممنون اولمالری لازم کلیر . حالبوکه بو ، کندیلری ایچین هرزمان ممکندر ؛ فقط قیلیجلریله آلدقلری یرلری کری ویرمك آصلا ممکن دکلدر . »

برطراندون دولابروکییه‌ر ، بورغونیا دوقه‌سی ایی فیلیپك باش میرآخوریدی . (قدس) ی زیارت ایتمش ، دونوشنده تورك ایالتلرندن کچمشدی . سیاحتنه دائر یازدیغی اثرك آدی : (دکز آشیری سیاحت، ١٤٣٢ و ١٤٣٣ سنه‌لرنده قدسدن فرانسه‌یه قارادن دونوش) در .

برطراندون ، سرای مراسمی حقنده بوقیمتدار معلوماتی ویردیکی کبی، ایکنجی‌مراد زماننده آناطولو خلقنك‌اوصافنی‌ده شو صورتله تصویر ایدییور :

« تورکلر چوق آداملر . صباحلری ایرکندن قالقیورلر، قیرلرده آز بر شیله قناعت ایدییورلر . ایی پیشمه‌مش اکمك ، پاصدیرما ، یوغورت ، بال ، پینیر ، اوزوم ، میوه ، سبزه ییورلر . حتی اوکودولمش بر آووچ اون ، بر کونده اونلرك آلتیسنی سکزینی دویورا بیلیر . اللرینه بر آت ویا شفاسندن امید قالمایان بر ویون کچدیمی، بوغازلایوب ییورلر . بونی چوق دفعه‌لر کوردم . اویومقده‌ده زحمتلری یوق ، یرده بیله یاتیورلر .

البسه‌لری ، بربری اوزرینه کییلمش ، ایکی اوچ پاموقلی اثواب . اثوابلری دیزلرینه قادار اینیور . بونلرك اوستنه مانطو مقامنده، بر کورك کییورلرکه ، بوکا قپامه دییورلر . قپامه واقعا خفیفسه‌ده ، یاغموره دایانیور . بونلرك غایت ظریف وانجه‌لری‌ده وار. کییدکلری چیزمه‌لر دیزلرینه قادار . کذا ، بعضیلری آل قدیفه‌دن ، بعضلری‌ده ایپکدن ، پاموقدن، عادی قوماشدن پوطورلر کییورلر. حربده ویولده راحتسزاولمامق ایچین، اتکلرینی قالدیرییورلر ؛ شالوارلرینه صوقویورلر؛ بویله‌جه راحت راحت یورویورلر .

آتلری غایت ایی . بسلنمه‌لری اوجوز . یوللری اوزون ودواملی. فقط آتلری ضعیف طوتیورلر ؛ آنجق کیجه‌لین یم ویرییورلر . حرب قیافتلرینه کلنجه، روملردن بعضیلری مسلمانلغی قبول ایتدکلری زمان یاپیلان مراسمده بن ایکی دفعه بولوندم . بوکبی حاللرده تورکلر پارلاق شنلکلر یاپیورلر . الك کوزل سلاحلرینی قوشانیورلر ؛ غلبه‌لکله شهری آتله دولاشیورلر . ایشته بویله برحالده ؛ تورکلرك ؛ طبق بزمکیلر کبی ؛ زره‌لر کیدکلرینی کوردم ؛ فقط اونلرك زره‌لری دها صیق . قول سپرلری عینی . خلاصه، بزی ژول‌سه‌زار زماننده تصویرایدن رسملره بکزییورلر. زره‌لری یاری قالچه‌لرینه‌قادار اینیور ؛ فقط اوجی دائره‌وی اولارق بر قماشه مربوطکه ، بو قماشده دیز قاپاقلرینه قادار اینیور »

باشلرنده ، قافالری کبی یووارلاق بر مغفر وارکه ؛ اوزونلغی یارم قدم ؛ اوجی‌ده سیوری . مغفرك یانلرنده بش سپر وار : بری اوکده ؛ بری آرقه‌ده ؛ اوچی یانلرده ، یوزه ؛ بویونه و یاناقلره کله‌جك ضربه‌لردن قورومق ایچین . بونلرده فرانسه‌ده عسکرلریمزك کییدکارینه بکزه‌ییور .

بو سرپوشدن ماعدا ، دیکر بر سرپوش داها وارکه ؛ بونی مغفرلرینك اوستنه کییورلر . بو سرپوش پرنج تلدن . بونلرك اویله زنکین وظریفلری واردی‌که ، فرق اللی دوقه ایدر ؛ عادیلرینك قیمتی ایسه آنجق بر ایکی دوقه‌در . واقعا عادیلری دیکرلرندن آز دایانیقلی ایسه‌ده قیلیج ضربه‌لرینه قارشی ینه دایانابیلیر .

تورکلر اکثرلرینه قولتوغه اوطورر کبی اوطوررلر ، کومولولرلر ، دیزلرینی یوقاری طوتارلر ، قیصه اوزنکی قوللانیرلر . فقط بو وضعیتده بر مزراق ضربه‌سیله یره دوریله‌بیلیرلر . الك چوق قوللاندقلری سلاح : یای ، اوق ، قیلیج ، قیصه صاپلی کرزدر . کرزك طوپوزی برقاچ دیشلی‌در . صوپا ، زرهسز اومووزلره وورولدیغی زمان تهلکه‌لیدر . شوکا قناعت ایتدم‌که ، زرهله باشه وورولاجق ایی بر ضربه انسانی سرسم ایدر . برچوقلری تحته قالقان قوللانیورلر ، اوق آتدقلری زمان آتلرینی بونکله محافظه ایتمه‌یی بیلیورلر . بونی بکا ایی قوللانانلر آکلاتدیغی کبی کوزمله‌ده کوردم .

پادشاهلرینك امرلرینه اطاعتلری پایانسزدر . حیاتی بهاسنه بیله اولسه ، کیمسه اونك امرلرندن دیشاری چیقمایه جسارت ایده‌مز . ذاتاً بوتون پادشاهلری ایشلر ، اونلری فرانسه‌دن‌ده جسیم طوپراقلره صاحب قیلان واسع فتوحات ، هپ بودائمی اطاعتلری سایه‌سنده‌در .

تورکلرك علیهنده بولونمق ، اونلرك قیمتلرینی دوشورمك ایسته‌مم ؛ بالعکس ، شونی اعتراف ایده‌رم‌که ، حیات ایشلرنده اونلری پك سربست

و پك دوغرو بولدم ، هله جسارته لزوم اولدوغی زمانلرده ، غایتله ایی داورانیرلر .

تورکلر یورغونلغه وزحمتلی حیاته قاتلانیرلر. فقط شن وجوشغون آداملردر . دیللرندن هیچ تورکو دوشمز . اونك ایچین تورکلرله یاشامق ایسته‌ینلر ، اویله کدرلی ، خولیالی انسانلر اولمامالی ، دائما کولر یوزلو اولمالیدر . بوندن باشقه ، تمیزیوره‌کلی ومرحمتلی آداملردر . چوق دفعه‌لر کوردم . بز یمك ییرکن ، یانلرندن بر فقیر کچسه ، اونی درحال بزمله برابر یمکه چاغیرییورلر . بز ایسه بونی آصلا یاپمایز » (ص ٥٢٧) .

سلطان مراد بوتون ظفرلرینی بوجسور ، مرد ، مشفق و کریم خلقك اطاعتی و بازوسیله قازانیردی .

تورك سطوتی ، سلطان مراد زماننده ، الك یوکسك مرتبه‌یه واصل اولمشدی . بیزانس ، تورك سیاستنه بوتون موجودیتیله بویون اکمشدی . بولغارستان و صربستان اورتادن قالقمش ، یالکز (بلغراد) قالمشدی . ماجارستانده ، هونیادی یانوش (وارنه) بوزغونلغنك آجیسیله دلخون ، تورکلردن انتقام آلمایه چابالایوردی .

ایکنجی محمد (مغنیسا) ده ایدی . ایلك جلوسك ذوقی و نشئه‌سنی اونوتامیوردی . وارنه غزاسندن صوکرا ، باباسنك تختده قالماسنی ، کندیسنك (مغنیسا) یه اوزاقلاشدیرلماسنی وزیر اعظم خلیل پاشادن بیلیوردی . قلبنده وزیر اعظمه قارشی سونمز بر کین واردی .

سلطان مراد ، اوغلونك بو عداوتلرینه بیکانه ایدی .

(ادرنه) ده ، اونك مروتنی کورمك ایستیوردی . بر کون وزیری خلیل پاشایی چاغیردی :

— خلیل ! قیزم جهازلدم ؛ چیقاردم . ایمدی دیلرینکه اوغلم سلطان محمدی أوەرم . الا دیلرمکه دلقادر اوغلو سلیمان بکك قیزین آلام دیرین ، وهم ترکمان بزمله طوغرولق ایدر.

خلیل بك شو جوابی ویردی :

— نوله سلطانم ، لایقدر .

ذوالقدر اوغلنه حضر آغانك خاتوننی یوللادیلر . سلیمان بکك بش قیزی واردی . بشنی ده کتیردی. ایچلرندن بکندیکنی سچدی . (ادرنه) یه کلدی ؛ خونکاره خبر ویردی . سلطان مراد راضی اولدی . تکرار حضر بکك خاتونیله آناطولو بکلرینك خاتونلری کوندریلدی . سلیمان بك بونلری حرمتله قارشیلادی ؛ قیزینی (ادرنه) یه یوللادی . خونکار، کلینك جهازینی کوردی :

— بنم توره مده بو دکلدر .

دیدی . جهازی کندی یاپدی . دو کون درنك باشلادی . اطرافك بوتون بکلری دعوت ایدیلدی . علمایه، فقرایه صدقه‌لر ویریلدی . کلینك آدی ، مکرمه خاتوندی (۸۵۰) . (عاشق پاشازاده بودو کونی ۸۵۳ده قید ایدیورسه‌ده، دوغرو دکلدر) .

سلطان مراد ، قرق بش یاشنده ایدی . برسنه صو کرا ،

طورونی بایزید بك دنیایه كلمش ، پك مسرور اولمشدی (۸۵۱).

پادشاهك بوتون نظری ، ماجارستانده ایدی . هونیادی یانوش ، عاشق پاشا زاده‌نك دیدیكی كبی یانقو خورياد ، طونا سرحدنده بویوك بر تهلكه ایدی . شمال حدودلری تأمین ایچین اولا هونیادی یانوشك امیدلرینی قیرمق لازمدی . ماجارستان قوتلی بولوندقجه ، هر زمان صرب ، اولاح و بوسنه بكلرینی آرقاسنه طاقارق روم ایللرینی تهدید آلتنده بر اقماسنه قارشی دورمق قابل دكلدی .

ماجارستان كاملاً اونك اداره‌سنده ایدی . یكی قرال دنیایه كلدیكی زمان ، باباسی (وارنه) ده قهرمان حضرتك أليله تلف ایدلمشدی . بوسببدن كنج قراله ماجارلر لادیسلاوس (لوپوستوم) دیيورلردی . هونیادی یانوش ، قراله وصی تعیین اولونمشدی . قرال ، آوستریا آرشیدوقی آلبه‌رتك اوغلوایدی . یا كه‌للون خاندانندن لادیسلاوسك (وارنه) ده اتلافی اوزرینه ، ماجارلر اولجه كندیسنی ماجار تختندن اوزاقلاشدیردقلری حالده ، ینه دعوت ایتمشلر ، ماجار قروناسنی كییدیرمشلردی .

هونیادی یانوش ، وصایتی ألده ایتدیكی دقیقه‌دن اعتباراً ، تورکلره قارشی حركتی دوشونیوردی . صربلردن و چه‌لردن امیدی واردی . نهایت هپسنی اتفاقنه جلب ایتدی ، روم ایلینه یورودی ، (بلغراد) دن كچدی . سلطان مراد ، بو یورویشی خبر آلیر

آلماز ، اوردوسـنی طوپلادی . آناطولودن قارامان اوغلوده عسکر کوندردی . قارامان اوغلونك کوندردیکی عسکرلر « قالتاغی ا کرلی ، قتی کورکلو ، اورمه قوشاقلو ، قالاباق دلبندلو ، اوزنکیسی قایشی ایپدن ، و قلیجی باغی ایپدن » دی . سلطان مرادك بو انتظامسز عسکره جانی صیقیلدی ، قارامان اوغلونك سردارینه شو لطیفه‌ده بولوندی :

— آقی چابلی اوغلی ! بنم آنك یاردیمنه احتیاجم یوقدی ، اما بونلری کوندردیکنه ایو وارمش . بنم چریمك مسخره‌سی یوقدی ، بونلری مسخره‌لق ایچون کوندرمش . وهم آندن بنم نسنه‌یه اوموم یوقدر ، ولی شونی ایسترمکه شیطانلق ایتمسون ، کندی حالنده طورسون .

سلطان مراد ، (صوفیه) یه کلمشدی . اوغلو سلطان محمد ده یانده ایدی . پادشاه (قورشونلو کلیسا) یولیله (قوصوه) یه کلدی . ایکی اوردو قارشیلاشدی (١٨ تشرین اول ١٤٤٨ ، ٨٤١ ھ) . تورك اوردوسنك قوتی یوز اللی بیك ، ماجارلرك اللی بیکدی . پاپا بشنجی نیقولانك وکیلی ده ماجار اوردوسنده ایدی . پسقوپوس ، ماجار جنراله مراجعت ایتدی ، عسکرلر جسارتلرینی کوسترمزدن اول دینی مراسم یاپیلماسنی تکلیف أیله‌دی . عسکرلرك کناهلرینی چیقاردی . سلطان مراد ایسه ، قارشیده‌کی اوردوکاعده ، دعا

ایدییوردی : « یامولا ! امت محمدی سن صاقله . بنم کناهم چوق . بونلری کافر ألنده زبون ایتمه » دییوردی . محاربه باشلادی . ایکی طرف شدتلی مهاجمه‌لرله چارپیشدی . خواجه سعدالدین ، محاربه‌یی شویله تصویر ایدییور :

ایکی عسکر بری بیرینه کیردی
صدای ضربه‌زن عیوقه ایردی
شـو دکلو ایتدی غازیلر نبردی
که‌طوتدی کوك یوزین اول‌عرصه کردی

محاربه جمعه کونی باشلادی . ایرته‌سی کونه قادار ، قانلی برصورتده دوام ایتدی . واقعا برچوق بکلر شهید اولدی ؛ فقط دوشماندن‌ده برچوق زادکان اسیرایدلدی. عاشق پاشازاده دییورکه : « فقیر دخی بر کافر دپه‌لدم ، خنکار فقیره بر آت ویردی . درویش آق بیقه دخی ویردی » (ص ١٣٥) . «عسکرلر، همان بوتون سواری قلیجدن کچیرلدی . زرهلی اولدقلری حالده، ینه انسان حیوان هپ محاربه میدانینه سریلدیلر. هونیادی بیله غالبك وأولومك پنچه‌سندن کوج بلا قورتولابیلدی» (١) .

اسیر ایدیلن بکلری ساطان مرادك قارشیسنه کتیردیلر . ترجمان واسطه‌سیله کوروشدی . ایچلرندن چه بکنه صوردی :

— بن خود سزکله یاغیلق ایتمدم ، یاسز بنم ولایتمه نیچون کلدیککز ؟

(١) لوبو ، کتاب ١١٨ ، ص ٢٠٧

— کوزمزه شـونك کبی اسیرلك کوریـنورمش . و الا پادشاهه برقاچ سوزم واردر، سویلیه‌ین . اول سوزم بوکم بش بیك یاراو نوکرله خنکارك قوللغنه کلم، ودخی اون‌پاره حصار ویره‌ین، هر برینك ولایتندن خیلی مبلغ حاصل اولور، ودخی بنم بهام‌چون ایکی یوز بیك فلوری کتیرده‌ین، ودخی غیری ولایتمدن دخی خراج کلسون، جمیع مملکتمده سنك قانونك یوریسون .

ساطان مراد راضی اولمادی :

— الله عنایتنده سنك هیچ بر نسنکه احتیاجم یوقدر . نه مالکه ونه قلعه‌که ونه لشکرکه .

چهلربانی شاشیردی :

— سنك کبی غنی پادشاهك اوزرینه کلنه هرنه ایتسه‌لر لایقدر، دیدی .

ساطان مراد اسـیرلره رحم ایتمه‌دی . بو پارلاق غالبیتی متعاقب (ادرنه) یه دوندی . هرطرفه ظفرنامه‌لر یوللادی . بالخاصه غالبیتنی بیزانس ایمپراطورینه دویوردی . ایمپراطور چوق کدرلندی، صحتی بیله خللدار اولدی . ذاتاً ایتالیادن دونوشندن بری خسته ایدی . تشرین اولك صوکارینه دوغرو کندیسنه داملا کلدی، اوتوز برنده‌ده تاجنه و تختنه وداع ایتدی . وفاتنده اللی سکز یاشنده ایدی .

یوآنیس پالەاولوغوسـك یرینه کچه‌جك اوغلو یوقدی .

اوچ قارده‌شی واردی : قسطنطین دراغازه‌س ، دیمتریبوس ، طوماس. ته‌اودوروس کندیسندن بر آزاول اولمشدی . سلطنت حقی الك بویوکه ، قسطنطینه عائددی . کوچوك قارده‌شی دیمتریبوس ، کندیسنك (بورفیروبی‌نه‌طوس) یعنی (باباسی ایمپراطورکن دنیایه کلمش بر پرنس) اولدوغنی ادعا ایدییور ، سلطنت حقنی کندیسنه لایق کورویوردی . فقط اهالی قسطنطینی ایسته‌دیلر ، بو صورتله قاریشیقلغك ده اوکنی آلدیلر . حتی قسطنطینك سلطنتنه داها زیاده قوت ویرمك ایچین ، سلطان مرادك ده موافقتنی قازانمایه چالیشدیلر . مؤرخ فرانچه‌زی (ادرنه)یه یوللادیلر . فرانچه‌زی ، قسطنطینك بیزانس ایمپراطورلغنی تصویب بویورماسنی «قوجه مراد غازیدن» رجا ایتدی . سلطان مراد بو نزاکتدن ممنون اولدی ، فرانچه‌زی غایت نازکانه قبول ایتدی ، هدیه‌لرله اعزاز ایده‌رك بیزانسه کوندردی .

فقط اهالیدن برچوقلری بو حرکتدن ممنون اولمادیلر ، ملتك آلداتیلدیغنی ایلری سوردیلر . حال بوکه (بیزانس) اوته‌دن بری تورکلره تابعدی . قسطنطینك بو حرکتی زمانه غایت موافقدی .

اساساً بیزانس تورکلرك خراجکذاریدی ، ایمپراطوری تورکلرك امرینه تابعدی . یوآنیس پاله‌اولوغوس ، سلطان مرادك ماجارستان سفرنده ، تورکلردن امر آلیر آلماز ، عسکرلریله برابر تورك اوردوسنه التحاق ایتمه‌مشمیدی ؟ بو وظیفه‌یه صادق قالمق ،

بیزانس ایمپراطورلری ایچین اوته‌دن بری یگانه خلاص چاره‌سیدی.
فرانچه‌ز، استانبوله کلیر کلمز، قسطنطینه خبر یوللادیلر.
قسطنطین اوصیراده، (لا که‌ده مونیا) ده ایدی. مارتده بیزانسه
کلدی (۱٤٤٥ م، ۸٥٤ ﻫ). پارلاق بر صورتده قارشیلاندی.
اویونلر، آت قوشولری یاپیلدی. قسطنطین، پاپا بشنجی نیقولا یه
مکتوب یوللادی، روما کلیساسنه صداقت کوستردی؛ فقط خلق
برلشمه‌نك علیهنده ایدی. فلورانسه مجلس روحانیسنده هر کس
روملردن او قادار نفرت ایدییوردی که، قسطنطین نهایت برشی یاپامادی
قسطنطینك جلوسندن صوکرا، سلطان مراد ده چوق یاشامادی.
یوآنیس پاله‌اولوغوسك وفاتندن تقریباً اون آلتی آی صوکرا
اوده ادرنه‌ده وفات ایتدی (شباط ۱٤٥۱، ۸٥٥ ﻫ).
قرق یدی یاشنده ایدی. قلبدن وفات ایتمشدی.
لوبو (کتاب ۱۱۸، ص ۲۱۳) دییور که:
« مراد، عسکری مزیتلرینه ملی و اخلاقی فضیلتلرده ضم
ایتمشدی. مرحمتلی، خیرخواه ومشفقدی. سوزینه دائما صادق
اولمقله مشهوردی. غایت دینداردی؛ بونکله برابر خریستیانلره
دوشمان دکلدی.

روملر دیرلردی که: « جناب حق جنتده مکافاتلاندیرامیه جغی
ایچین، اونی دینی یوزندن جنتدن چیقارمش. فقط ایی افعالندن
دولایی ده دنیاده هر درلو سعادتلره نائل ایتمشدر. » سلطان مرادك

وفاتندن روملر پك متأثردی . ایكنجی مراد خلقك رفاهی و سعادتی ایچین چالیشیردی . غایت فعالدی . حربدن هیچ یورولمازدی . عسكرلری كبی اوده حربك زورلقلرینه ، صوغوغه ، صیجاغه ، محرومیتلره قاتلانمقدن كری دورمازدی .

ایكنجی مراد، اجدادی طرفندن فتح ایدیلن، بالآخره امیر سلیمانله چلبی سلطان محمد طرفندن بیزانس ایمپراطورینه بخش ایدیلن یرلری ، جنید بكدن ازمیرله آیاثلوغی ، عموجه‌سی سلطان مصطفادن (ایزنیق) ی آلمشدی .

آناطولوده (آیدین) ، (منتشا) ، (صاروخان)،(قاریا)، (حمید ایلی) كاملاً سلطان مرادك زماننده توركلرك كیرمشدی . توركیانك آناطولو حدودینی تثبیت ایتمش ، اوطرفده مهم هیچ بر تهلكه براقمامش، قارامان اوغلونی اطاعتی آلتنه آلمشدی.

ایكنجی مراد روم ایلنده سلطان مصطفانك ضبط ایتدیكی یرلری، كلیبولی‌یی ، ادرنه‌یی ده اله كچیردی. بوتون (موره)، حاكمیتی آلتنه كیردی . (موره) پرنسی ، ایمپراطور یوآنیسك قارده‌شی قسطنطین كندیسنه خراجكذاری اولدی . تیمورلنكك استیلاسی اوزرینه اَلدن چیقان یرلری ، تورك تختنه تابع قیلدی. روملردن آلدیغی الك مهم بلده، سلانیككدی. سلانیك، ایكنجی مراد زماننده ایشلك بر لیماندی . عربستاندن ، بحر احمردن بوتون كمیلر سلانیكه كلیردی . تجارتی یوكسكدی . فقط اوزمانلر بوراسی روملر اَلنده دكل ، ونديكليلرك ضبطی آلتنده ایدی .

سلطان مراد اولدیکی زمان ، اوغلو سلطان محمد یکرمی ایکی یاشلرنده ایدی . (مغنیسا) ده اوطوریوردی . سلطنت ذوقی دماغندن چیقمامشدی . باباسنك وفاتی خبر آلیر آلماز ، آتنه بیندی :

— بنی سون آرقه‌مدن کلسین !

دیدی . ایکی کونده یوز یکرمی فرسنخ مسافه‌یی آشدی ، (کلیبولی) یه کلدی ؛ (ادرنه) یه دوغرو یوله چیقدی .

۷ . بیزانسده تورکلر

ایکنجی محمد (بروسه) ایله علاقه‌سنی کسمش کبیدی . (ادرنه) دن آیرلمیوردی . باباسنی (بروسه) یه کومدورمشدی . تربه‌سی ، جامعنک یاننده ایدی . اولیاچلبی دییورکه : « بروسه‌ده مدفون اولان سلاطینک جمله‌سندن متعظمانه یاتار . پاك برقبهٔ میناسی » ، صندوقه اوزره منقش ، زردوز ستری واردی » . قبه‌سی ، وصیتی موجبنجه ، آچیق براقیلمشدی . ایکی سرپوشی ، کونده‌لك وجمعه‌لق قاووغی ، اوزرنده یملك یدیکی مشین صوفراء تربه‌سنده محفوظدی . تربه‌سنك قاپیسنه شو کتابه قازدیرلمشدی :

(بسم الله الرحمن الرحیم . الحمد لله المتوحد بالبقاء المنزه عن الزوال والفیضا وعلی من ارسله بالحنفیة البیضا و آله واصحابه الکریم امابعد فقط انتقل من دار الفناء والمغرور الی دار البقاء والسرور . ومن منزل الصنا والترح الی محفل العنا والفرح سلطان سلاطین الدهر مالك البر والبحر سلطان الغزاة والمجاهدین ملجاء

الصعفا و المساکین فخر السلاطین آل عثمان المخصوص بعنایة .
الملك المنان السلطان بن السلطان مراد بن السلطان محمد بن السلطان بایزید خان ایداه الله تعالی علی غرقه الجنان وافاض علیه شآبیب الغفران ضحوة اربعا غرة محرم الحرام سنة خمس وخمسین و ثمانمایة)

سلطان محمد (بروسه) یه نادراً کلیردی . جلوس مراسمی (ادرنه) ده اجرا اولونمشدی . ایکنجی محمد « وسط القامه ، خوش قیافت ، مدور کردن ، ملحم بدن ، کشاده آلنلو ، طوغان برونلو » ایدی . علمایه و شعرایه حرمت ایدردی . علم و معرفت اربابنی اطرافنه طوپلار ، کندی ده شعرله اشتغال ایلردی . زمانه کلنجه‌یه قادار بابالری « زرکشی کلاه مولوی اوزره دستار پچیده صارینورلر ایدی . اسکوف زرینی خدامه تعیین ایدوب علمایه مشابهت نیتنه صوف ، مجوزه رسمنده موصوف بر کونه دلبند صارندیلر » (صولاقزاده ، ص ١٩٠)

ذوالقادر اوغلونك قیزی مکرمه خاتونله اولنمزدن اول ، ایلك زوجه‌سندن شهزاده مصطفی دنیایه کلمشدی . دیکر شهزاده‌لری : بایزید ایله سلطان جمدی . شهزاده مصطفی عاقل وفطنتدی . باباسنك پك زیاده محبتنی جلب ایله‌مشدی .

سلطان محمدك جلوس مراسمی پك پارلاق اولدی . هر طرفدن تعزیه و تبریك ایچین ایلچیلر کلدی . ایچلرنده بیزانسدن وطربزون

ایمپراطورلغندن کلنلرده واردی . ایمپراطور قسطنطینك قارداشی طوماسده بر ایلچی کوندرمشدی .

(غلطه) دن ، (ساقیز) و (رودوس) آطه‌لرندن کلن ایلچیلرده واردی . سلطان محمد ایلچیلری غایت نازکانه قبول ایتدی ، حکمدارلریله صلح ومسالمت ایچنده یاشایاجغنی سویله‌دی . بیزانسدن کلن ایلچیلره داها زیاده اعتبار ایتدی . باباسی سلطان مرادك ایمپراطورله یاپدیغی دوستلق معاهده‌سنه دوام ایده‌جکنی ؛ باباسنك ، بالخاصه صوك زمانلرده ، رومه‌لره قارشی کوستردیکی صمیمی حسیاتی کندیسنده‌ده کوره‌جکلرینی آکلاتدی . امیر سلیمانك طورونی وقاسم بکك اوغلو ، بیزانسده وفات ایدن اورخان چلبی استانبولده یاشایوردی . اونك مصارفی اولمق اوزره ، (اوستروما ، استریمون) صویی جوارنده‌کی اراضیدن اوچ یوز بیك آقچه ویرمه‌یه راضی اولدی .

قسطنطین ، ایمپراطور اولور اولماز ، سلطان مرادك طول زوجه‌سی ماری ایله اولنمك ایسته‌دی . ماری ، صربستان پرنسنك قیزیدی . ایمپراطور ، بوقیزله اولنمك سایه‌سنده ، قرالك یاردیمنی جلب ایتمك امیدنده ایدی . بوندن باشقه ، سلطان محمدكده اوكی آناسنك خاطری ایچین رومه‌لره قارشی برشی یاپمایاجغنی ظن ایدییوردی . بو ازدواجی تصویب ایدنلردن بری ده مؤرخ فرانچه‌زی . پرنسس ماری ، اللیسنده واردی . بونکله برابر

ایمپراطورك تکلیفنی رد ایتدی . تورك سراینـدن چیقان صرپ پرنسسی ، بیزانسه کیرمك ایستەمەدی . مذاکرات بردنبره دوردی . نهایت قسطنطین، کورجستان قرالنك قیزینی ترجیح ایتدی؛ فقط اونیده آلمق نصیب اولمادی .

ایمپراطور اولنـکله مشغولکن ، سلطان محمدده دوشمانلریله اوغراشیوردی .

ایکنجی محمدك آناطولوده حقیقی دوشمانی قارامان اوغلو ایدی . قارامان اوغلو ابراهیم بك ، عثمان اوغوللرینی ضعیف دوشورمك ایچین دائما خریستیانلرله اتفاق ایدردی . اساساً خریستیان دولتلرده عثمانلی تورکلری اشغال ایتمك ایچین قارامان اوغلونی تشویقدن کری دورمازلردی . فقط بوسفر قارامان اوغلو خریستیان تشویقندن بر نتیجه چیقمایه جغنی آکلادی ، سلطان محمدك بوتون آرزولرینی یرینه کتیردی . سلطان محمد برچوق روم اکابریله کوروشدی . بونلر ، ایمپراطورك قارداشی دیمتریوسك طرفدارلریدی . هپسیده سلطان محمده ایمپراطور قسطنطینك مشروع بر ایمپراطور اولمادیغنی ، سلطنتی خدعه ایله ألده ایتدیکنی سویلیورلر ، اونی ایمپراطورك علیهنه تشویق ایدییورلردی . مع مافیه قسطنطین ده سلطان محمده قارشی متبصرانه حرکت ایتمیوردی . مثلا ، تام اوصیراده ، سلطان محمده خبر کوندردی . امیر سلیمانك طورونی اورخان چلبی ایچین ویریلن پارانك کجیکدیکندن شکایت ایتدی .

مقدارینك آزلغنی ایلری سوردی . شاید پارا ویرلمیه‌جك اولورسه ، اورخان چلبی‌یی صالیوره‌جکنی ، بناءً علیه سلطان محمد ایچین تهلکه باش کوستره‌جکنی تهدید مقامنده سویله‌تدی . سلطان محمد ، ایمپراطور قسطنطینك ایلچیلرینه جواب بیله ویرمه‌یه تنزل ایتمه‌دی . (اوستروما) جوارنده‌کی اراضیده اورخان چلبی ایچین ویریله‌جك پارایی تحصیل وظیفه‌سیله اوطوران روم مأمورینی درحال قوغدوردی .

قسطنطین ، یاپدیغی ایشك نه‌یه واراجغنی آكلادی . پاپا بشنجی نیقولایه باش ووردی . تورکلره قارشی کندیسنه امداد کوندرمه‌سنی رجا ایتدی . حتی ، پاپانك کوزینه کیرمك ایچین بیزانسه دینی تدقیقاتده بولونمایه مأمور منور آداملرده کوندرمه‌سنی یازدی . پاپا ، فلورانسه مجلس روحانیسنده بیوك براقتدار کوسترن قاردینال ایزیدوری کوندردی .

ایکی کلیسانك برلشمه‌سی مناسبتیله آیاصوفیا کلیساسنده پارلاق مراسم اجرا ایدلدی . یورکیوس سقولاریوس ، بونك علیهنده ایدی . (که نادیوس) نامنی آلان بوذات ، لاتینلردن روملره هیچ بر وقت امداد کله‌جکنه قانع دکلدی .

بیزانسده کلیسا مسئله‌سی خلقی بر برینه قاتدیغی صیراده ، سلطان محمد قارامانلدن دونمشدی . شیمدی ، بوتون دوشونجه‌سی (بیزانس) ی آلمق ایچین حاضرلقده بولونمقدی . اساساً

بو کوزل بلده‌نك آلنماسنی باباسی سلطان مراد ده وصیت ایتمشدی. اجدادندن برچوغی (بیزانس) ی محاصره ایتمشلردی ؛ فقط یا قاردشلرینك اهانتی ، ویا آوروپالیلرك مهاجماتی یوزندن موفق اولامامشلردی . سلطان محمد (بیزانس)ی آلاجق اولورسه ، بو کندیسی ایچین بویوك بر شرف اولاجقدی .

ایکنجی محمد ، بو مقصده نائل اولابیلمك ایچین بوغازك روم ایلی قییسنه ، جدی بایزید بکك یاپدیردیغی (کوزلجه حصار)ك قارشیسنه ، بر حصار یاپدیرمایی دوشوندی . بو صورتله بوغازی قاپایاجق ، بیزانسه قره‌دکزدن ارزاق وجبخانه صوقدورمیه‌جقدی. حصارك انشاسنه قرار ویرر ویرمز آناطولویه امر کوندردی (۸۵۶ ھ) .

حصارك انشاسی ایچین مالزمه و عمله ایسته‌دی . انشاآت باشلادی . بر کون ، حصار محلنه کندی ده کلدی (۲۶ مارت).

عمله‌یی شوق و غیرته کتیردی . فعالیت خارق العاده ایدی . پاشالر بیله ، اللرنده قازمالر ، طوپراق قازیه‌یورلر ، طاش و کیره‌ج طاشیه‌یورلردی .

ایمپراطور قسطنطین ، سلطان محمدك بو تشبثی اوزرینه ، دهشتلر ایچنده قالدی . آناطولوده‌کی ، روم ایلنده‌کی ، آطه‌لرده‌کی روملر قورقولرندن تیتره‌یورلردی. حصارك انشاسنی همان هر کس ، ایمپراطورلغك سقوطنه باشلانغیج تلقی ایدییورلردی.

قسطنطین نه یاپاجغنی شاشیردی . پایتختك قاپیسی اوکنه برحصار یاپیلماسنی آرالرنده موجود مصالحه‌یه مغایر عد ایتدی . سلطان محمد ایلچیلری نازکانه قبول ایتدی . روم ایلنده بر حصار یاپدیرمایه حقی اولدوغنی ، حصارك یاپیلدیغی یر نظر دقته آلنیرسه ، قسطنطینك بوندن تلاشه دوشمیوب بالعکس ممنون اولماسی لازم کله جکنی ، (بیزانس) جوارینه برحصار یاپیلاجق اولورسه یکدیکرینه دها قولای یاردیم ایده بیله جکلرینی ، مشترك دوشمانلری اولان رودوس ، وندیك و قاتالونیا قورصانلرینه قارشی قولای حرکت ایدیله بیله جکنی آکلاتدی . فی الحقیقه بونلرك بیزانس تجارتنه دائما ضررلری دوقونوردی . روم ایلچیلری بو مطالعه‌لری قبول اتمه‌دیلر ، انشا آتك دوردورولماسنی ، یاپیلان قسملرك ییقدیرلماسنی ایسته‌دیلر . ایشته اوزمان ، سلطان محمد بردن بره پارلادی . هرکسك کندی طوپراغنده حصار یاپدیرمایه حقی اولدوغنی ، کندیسنی بو حقندن محروم ایده‌جك بربابایکیت وارسه میدانه چیقماسنی سویله‌دی ، روملرك جوابلرینی بیله بکله‌مه‌دن هپسنی حضورندن قوغدی . حتی ، تکفورلری برداها بو مسئله ایچین آدم یوللایاجق اولورسه ، دیری دیری قازیغه ووراجغنی سویله‌دی . بو جواب ، روملرك آغزینی طیقادی ، هپسی ده سسلرینی بیله چیقارمادن بیزانسه دوغرو یوله دوزولدیلر .

قسطنطین ، ایلچیلرینك آكلاتدقلری سوزلردن چوق متأثر اولدی . عسكرینك باشنه كچه‌رك حصارده چالیشان عمله‌لره هجوم ایتمك ایسته‌دی . اهالی ایله پاپاسلر مانع اولدیلر ، سلطانی بوسبوتون قیزدیراجغنی آكلاتدیلر . قسطنطین برآز سكونت بولدی . سلطان محمده تجاوز ایده‌جك اولورسه ، اوغرایاجغی فلاكتك درجه‌سنی اوده آكلادی . حرصنی وحدتی بللی ایتمه‌مه‌یه قرار ویردی . ایكنجی محمدك ایلك ملاقاتده ایلچیلرینه سویله‌دیكی صلح ومسالمت سوزلرینه اعتماد ایتمش كبی كوروندی . داها زیاده خوشنه كیتمه‌یه چالیشدی . حصارده چالیشان عمله‌یه ارزاق و صو كوندرمه‌یه باشلادی .

سلطان محمد ، عمله‌نك باشندن آیریلمایور ، انشا آته بالذات نظارت ایدییوردی .

ایمپراطور قسطنطین ، سلطان محمده ایتدیكی ایلكلره مقابل اوندن ده بر ایلك ایسته‌دی . جوارده‌كی محصولاتك بر تورك مفرزه‌سیله محافظه‌سنی رجا ایتدی . سلطان محمد ، ایمپراطورك بو تكلیفندن ده استفاده‌یه باقدی . عسكرینك آتنی وقیصراغنی مرعالرده اوتلاتدی ، جوارده‌كی روملری قطعیاً راحت براقمادی . ایمپراطور بوندن ده متأثر اولدی . فی الحقیقه ، كویلر تجاوزه اوغرایور ، خلق شكایت ایدییوردی .

قسطنطین ، بوفلاكتی خبر آلیر آلماز ، بوسبوتون قیزدی .

استانبولك قاپیلرینی قاپاتدی ، کرك کزمك و کرك تجارت ایچین بیزانسه کلن نه‌قادار تورك وارسه ، هپسنی توقیف ایتدیردی . فقط بو توقیف چوق سورمه‌دی ، توقیف ایتدیردیکی آدام‌لری تکرار صالیوبردیردی .

ایمپراطورك بو شاشقینلقلرینه سلطان محمد هیچ اهمیت ویرمیوردی . حصار فعالیتله انشا ایدیلیوردی . سلطان محمد ، حصار بیتنجیه قادار ، باشندن آیرلمادی . چالیشان عمله ، بش بیك قاداردی . حصار اوچ کوشه‌لی یاپیلدی . هر کوشه‌سنده بر بویوك قوله واردی .

قوله‌لرك ایکیسی قره‌یه، بری د کزه ناظردی . دیوارلرینك قالینلیغی اوتوز ایکی ، اونلری یکدیکرینه ربط ایدن دیوارلرك قالینلیغی‌ده یکرمی بش قدمدی . قوله‌لرك اوزری قورشون قاپلیدی . حصار آغستوس نهایتنده بیتدی (١٥٤٢ م ، ٨٥٦ ه) . انشاآت درت آی سوردی . آدینه (بوغاز کسن حصاری) دنیلدی . سلطان محمد حصاره درت‌یوز قادار محافظ یرلشدیردی . فیروز آغایی قوماندان نصب ایتدی . کندیسنه بوغازدن هیچ بر کمی‌یی اذنسز کچیرتمه‌مه‌سنی ، کمیلر حصار اوکندن کچرکن حصاری سلاملاماسنی ، کمیلردن ویرکی آلماسنی تنبیه ایله‌دی ، ویرکینك نظامنامه‌سنی‌ده کندی تنظیم ایتدی . او کونلرده کچن بر وندیك کمیسی ، اذنسز کچدیکی ایچین

درحال باطیریلدی .

حصارك انشا ایدیلدیکی یره روملر (لوموقوپیا) دیرلردی . (لوموقوپیا) حصاری، اونلرك نظرنده بوتون تهلکه‌لرك منبعیدی . تورك عسکرلری اکثریا حصاردن چیقیورلر، (بیزانس) سورلرینه قادار کلیورلردی .

ایمپراطور بوندن‌ده شکایت ایتدی . سلطان محمد ایمپراطوره قارشی صمیمانه داوراندی . مقصدی، تدارکاتی بیتیرنجیه‌قادار، ایمپراطوری کندیسندن امین بولوندورمقدی .

سلطان محمده اوربه‌ن آدلی بر ماجار ملتجی کتیردیلر . طوپ دوکمکده مهارتی واردی . اساساً ایمپراطور قسطنطینك خدمتنده ایدی . فقط ایمپراطوردن آلدیغی معاش آز اولدوغی ایچین سلطان محمدك خدمتنه کیرمك ایسته‌دی، موفق اولدی .

سلطان محمد اوربه‌نی اله کچیردیکی ایچین ممنوندی . کندیسنه الك زیاده لازم اولان طوپدی . اوربه‌نی چاغیردی، شیمدی‌یه قادار موجود طوپلردن داها بویوك بر چاپده طوپ یاپماسنی امر ایتدی . اوربه‌ن طوپ یاپمقله مشغول اولدی، بو ایشلره (بوغاز کسن حصار) نده باشلاندی .

سلطان محمد حصاردن قالقدی، (ادرنه) یه کلدی . بوتون مشغولیتی بیزانسی آلمق ایچین حاضرلق کورمکدن عبارت اولدی.

(بیزانس) بردرلو کوزینك اوکندن کیتمیور ، ذهنی متمادیاً اشغال ایدییوردی . اطرافنده برچوق مهندسلر واردی ؛ بونلر کیجه کوندوز چالیشیورلردی . بعضاً اونلرله مذاکره ایدییور ، کندیلرینه فکر ویرییوردی .

سلطان محمد بیزانسك بر پلاننی چیزمشدی . بو پلان دائما اوکنده ایدی . شهرك هانکی طرفدن هجوم ایتمك داها موافق اولاجغنی بو پلان اوزرنده تدقیق ایدییوردی . باطاریه یرلرینی ، لغم محللرینی ، کندیك آچیلاجق یرلری کاملاً تعیین ایتمشدی . بیزانسی آلمق ایچین هراحتمالی دوشونمشدی . بعضاً عسکرلرینه تعلیملر یاپدیرییور ، بعضاً ده طوپلری تجربه ایتدیرییوردی .

بو طوپلر آراسنده اوربه‌نك یاپدیغی طوپ ده واردی . بو طوپه برده آد قونولمشدی : شاهی .

دورك مؤرخلری ، اوربه‌ن طرفندن یاپیلان طوپی پك زیاده مدح ایدرلر . فرانچه‌زك روایتنه کوره طوپك محیطی دوقوز ، قطری اوچ قدمدی . (ادرنه) ده بو طوپ ایلك دفعه تجربه ایدیله‌جکی زمان ، اهالی‌یه قورقماسینلر دییه خبر ویرلمشدی . فی‌الحقیقه ، طوپ اویله بر کورولتو ایله پاطلامشکه ، مؤرخ دوقاسك قولنجه ، اوتوز میل مسافه‌دن ایشیدیلمش . آتدیغی کولله‌ده بر میل قادار اوزاغه دوشمش . آلتی قدم درینلکنده طوپراغه صاپلانمش . بیزانس محاصره‌سنده بالذات بولونان

مدللی پسته‌پوسی ساقیزلی له‌ئونارده، بویوك برطوپك شهره پك زیاده خسار ویردیکندن بحث ایدر. له‌ئونارك روایتنه کوره، بوطوپله آتیلان کولله‌لردن برینی کندی معاینه ایتمش، بیك ایکی یوز اوقه کلمش. طوپلرك آتدقلری کولله‌لر هپ غرانیتدن ایمش.

سلطان محمد اوربه‌نك طوپنی بر آن اول (ادرنه)‌دن یوللادی. طوپ، شباط صوکلرنده یوله چیقاریلدی (۱۴۵۳)، آنجق ایکی آیده بیزانس اوکنه کله‌بیلدی. آلتمش او کوزله چکیلیوردی. بعضیلرك روایتنه کوره، طوپی قیملداتمق ایچین یوز اللی چفت باز کیر قوللانیلمش. نقلنه مأمور اولانلرده ایکی بیك کیشی ایمش. بونلرك بر قسمی طوپك دوریلمه‌سنه مانع اولمق ایچین یانلرنده یورورلرمش. برقسمی ده طوپك کچه‌جکی یرلره کوپرولر یاپارلر، مانعلری قالدیررلرمش.

سلطان محمد، یالکز بوغاز کسن حصارینی یاپمقله قالمادی؛ ایمپراطورك موره‌دن، قارده‌شلری دیمتریوس ایله طوماسدن، امداد آلماماسی ایچین، (موره) یه طورخان بکی کوندردی. طورخان بك، سلطان مراد زماننده‌ن بری، اوراره واقفدی. بناءً علیه (قوره‌نت، کرمه حصار) ی چار چابوق کچدی، (آرقادی) یه کیردی، اوغوللری عمر بکله احمد بك ده یاننده ایدی. احمد بك، دیمتریوس ایله طوماسك جنرالی ماته‌اوس آسانله چارپیشدی؛ فقط اسیر دوشدی. دیمتریوس احمد بکی

(اسپارطه) ده بر قلعه‌یه حبس ایتدی .

سلطان محمد حاضرلقلرینی بیتیردی . مقصدینی آرتق بوسبوتون آچیغه ووردی . ایلك اول بیزانسه دوغرو قاراجه پاشایی کوندردی . وظیفه‌سی : (مه‌زه‌مبریا) ، (سیلیوری) ، (بیزون) و (آخیولی) جهتلرینی تأمین ایتمکدی . بو وظیفه حتمیله ایفا ایدیلدی . (بیزانس) جوارنده‌کی اوفاق تفك قلعه‌لرده بو میانده ضبط اولوندی . قاراجه پاشانك صولتنه قارشی هیچ بر کیمسه تحمل ایده‌مه‌دی . آز بر زمانده (بیزانس)ك اطرافی تورکلرك آلینه کچدی . آرتق شهره ارزاق کیرمك ده امکان خارجنده ایدی .

نهایت تورك اوردوسی (ادرنه) دن یوله چیقدی ، نیسانك ایکنجی کونی بیزانس سورلری قارشیسنه کلدی . (بیزانس) لك فتحنی الك زیاده کوجلشدیرن ، سورلریدی .

(بیزانس) سورلری اوچ کوشه‌لیدی . ایکی یانی دکزله چویریلمشدی . غربه دوغرو اولان قسمی قره‌یه ناظردی . شمال قسمنی (خریسو که‌راس ، خلیج) احاطه ایدیوردی . بیزانسی غلطه‌دن بو لیمان آییریوردی . تورکلر بورایه (لیمون) دییورلردی . سورك شمال شرقی قسمنی (پروپونتیس ، مرمره دکزی) قوشاتیوردی . مرمره‌نك وجوده کتیردیکی لیمانه (سرای ایمپراطوری لیمانی) دیرلردی . بوندن باشقه ، برده (بوقوله‌ئون) لیمانی واردی . اوکا بو اسمك ویرلمه‌سنه سبب ، جوارده بر بریله کوره‌شه‌ن بر آرسلانله بر

اوکوز هیکلی بولونماسندندی . (خریسوکه‌راس) ه (ایچ-
لیمان) دنیلدیکی کبی ، بولیمانه‌ده (طیش لیمان) دیرلردی .
(غاطه)، جنویزلر طرفندن آلینمازدن اول بیزانسه تابعدی .

بیزانسک تکمیل محیطی اون آلتی میلدی . سلطان محمد،
بیزانسی قوشاتدیغی زمان ، شهر بووضعیتده ایدی . سورلر
خرابه یوز طوتمشدی .

روملر، شهرك قوشاتیلدقلرینی کورر کورمز ، صوك درجه
مأیوس اولدیلر . هر کس آرتق قورتولوش چاره‌سی اولمادیغنی
آکلایوردی . معنوی حسلری اودرجه صارصیلمشدی که ،
هرشیده اوغورسزلق حس ایدییورلردی . بعضاً اورتایه برطاقم
شایعه‌لر چیقیور، کوکدن برامر کلدیکی وبوامرده ، تورکلرك
شهره کیرمه‌لرینه ممانعت اولونماماسی، حتی ژوستینیانوس ستونه
قادار براقیلماسی ، اوراده بر ملك ظهور ایده‌رك کندیلرینی
پریشان ایده‌جکی آغزدن آغزه کزییوردی . بوشایعه‌لر ،
بیزانسی مدافعه ایچین سلاحه صارلمق ایسته‌مه‌ینلری ممنون
ایدییوردی .

تورکلر ، سور خارجنده ، ترتیبات آلمقله مشغول ایدیلر .
نهایت اوردوکاهلرینی (رومانوس پورتاس) رومانوس
قاپیسنك قارشیسنه قوردیلر ، بوقاپی قره‌یه ناظردی .
ایکنجی مراده ، اوتوز سنه اول بیزانسی قوشاتدیغی زمان ،

أوردوکاهنی بورایه قورمشدی . تورك اوردوسنك اشغال ایتدیکی محل، آلتی بیك خطوه اوزونلغنده ایدی. آناطولو عسکرلری صاغ جناحده دوریبور ، (خریسوپیلی ، یالدیزلی قاپی) یه قادار اولان اراضی‌یی اشغال ایدییوردی . روم ایلی عسکری صول جناحده ایدی؛ بونلرده (قیسیلوپورتاس، اودون قاپیسی) و (خریسوکه‌راس) ه قادار اولان مسافه‌ده ایدی. اوردونك قوتی یوزبیکدن فضله تخمین اولونیوردی. تورکلرك بولوندوغی اوردوکاهك اطرافنه درین بر خندك قازیلمش ، شرانپوللر چاقیلمشدی . اطرافنده ، یکیچریلرله سرای ارکانی ، نوبت بکلیورلردی. زغنوس پاشا (غلطه) طرفنده ایدی. وظیفه‌سی، (غلطه) و (په‌را ، بك اوغلو) نده اوطوران جنویزلرك حرکاتنه مانع اولمقدی .

سلطان محمد، بیزانس قارشیسنه کلدیکی کون، تورك دونانماسی ده کلدی . دونانما اوچ کوره‌کلی یوز کمی ایله مختلف شکلده یوز اوتوز کمیدن مرکبدی . شوصورتله ، بیزانس قره‌دن ده ، دکزدن ده قوشاتیلمشدی .

روملر، تورك دونانماسنك کلدیکنی کورونجه ، چارچابوق لیمانك زنجیرلرینی کردیلر . بو زنجیر (آقروپولیس) دن (غلطه) قوله‌سنه ، (قروویون) ه قادار اوزانیوردی . مختلف مسافه‌لرده صویه قازیقلر دیکیلمشدی . زنجیر اونلره

استناد ایدییوردی . زنجیر بو نجه برچوق کمیلر دیزلمشدی ، لیمانه کیره‌جك چكدیریلره اونلردن مقابله ایدیلیوردی . بوزنجیر روملرك پك زیاده ایشلرینه یارامشدی . واقعا بیزانسك دونانماسی واردی ؛ حتی مختلف ملتلردن پارا ایله کمیلرده طوتولمشدی ؛ فقط دونانمالری تورك دونانماسنه فائق دكلدی . سورلری مدافعه ایده‌جك قوت ایسه ، آز برشیدی .

تورکلر باطاریه‌لرینی منتظم صورتده یرلشدیردیلر . اوربه‌نك یاپدیغی ایری طوپ‌ده بونلرك ایچنده ایدی .

ایمپراطور قسطنطین مأیوسدی . کیمسه‌یه امنیتی یوقدی . مدافعه اوردوسی قوماندانلغنه جنویزلی ژان ژوستینیانی‌یی تعیین ایتمشدی . بیزانسی تورکلردن قورتاردیغی تقدیرده کندیسنه (لیمنی) آطه‌سنی ویره‌جکدی . روملر ایچنده ایمپراطورك الك زیاده اعتماد ایتدیکی ذات‌ده ، لوقاس نوطاراسدی . لوقاس ، مه‌غادوقس رتبه‌سنی حائزدی . اوندن باشقه طانیلان سیمالر : دیمتریوس قانتاقوزینوس ، نیکه‌فورس ، وته‌اوفیلوسدی . بونلردن باشقه ، بیزانسده اجنبیلرده واردی که ، بونلرده‌ونديكليلردی . ایچلرنده قونطارینی ، تره‌ویزانو ، جیووانی لوره‌دانو ، غریتی ، بالیوسلری مینوتتو ، الك ممتازلریدی . تورك اولارقده ، امیر سلیمانك اوغلو اورخان چلبی بولونیوردی (۱) .

[۱] قیریتوولوسه نظراً اورخان بك ، فاتحك عموجه‌سی وایکنجی سلطان مرادك قارده‌شیدی . شو حالده اورخان بك ، امیر سلیمانك

سلطان محمد ، محاصره‌نك دها اوچنجی كونی ، استانبول سورلرینه قارشی سپرلر یاپدیردی . بو ، تورکلرك تعبیری وجه ایله ، طوپراق سورمكدی . سپرلر ایلریله‌دكجه ، ایچلرنده چالیشانلر ، شرانپوللر دیكه‌رك كندیلرینی محافظه ایدییورلردی . هجوم نقطه‌لرینك هر برینه قارشی درحال اون درت باطاریه قورولدی . بویوك طوپ (خارسیاس پورتاس) اوكنه قونولدی .

داها صوكرا ، لغملر یاپیلمایه باشلادی . یر آلتنده دهلیزلر وجوده كتیریلدی ، شهره بو دهلیزلردن كیریله‌جكدی . روملر بیزانسك بر قایا اوزرینه مبنی اولدوغنی بیلدكلری ایچین بو لغملردن هیچ قورقمیورلردی . اونلرك بوتون مدافعه ایتدكلری سورلردی . فقط لوغران آدلی بر آلمان ، تورکلرك یر آلتندن لغملرله اوغراشدقلرینی كورونجه ، اوده قارشیلق لغملر یاپمایه باشلادی . ایكی طرف یر آلتنده قارشیلاشدی . روملر لغملر ایچنه روم آتشی آتدیلر ، تورکلر چكیلدیلر . آتشدن دهلیزلرك دیره‌كلری چوكنجه ، اوزرنده‌كی سور قسمی‌ده مدهش كورولتولرله چوكیوردی .

تورکلر ، بو سفر ، بویوك باطاریه‌لری (رومانوس پورطاس ،

شهزاده‌سی قاسم بكك اوغلو ایدی . بیزانس مؤرخلرینه نظراً : ایكنجی سلطان مرادك درت قارده‌شی واردی : علاءالدین ، احمد ، اورخان ، حسن . بناءً علیه بیزانسده‌كی اورخان ، ایكنجی مرادك قارده‌شی اورخان بكدی .

طوپ قاپی) قارشیسنه کتیردیلر، شدتلی طوپجی آتشنه باشلادیلر. مع مافیه روملرکده طوپلری واردی .

مؤرخ خالقوندیلایسك روایتنه کوره ، بو طوپلر یوز اللی اوقه‌لق طاش کولله آتابیلیوردی . چاپلری ، تورك طوپلرینك چاپلرینه نظراً کوچوکدی. فقط آتیلدیغی زمان اوقادار کری تەپیوردی که ، آلتنده‌کی سور قسملری بیله ییقیلیوردی . جبخانه‌لرده باروت آزدی . بوسببدن ، طوپلرك اوزون مدت قوللانیله‌میه‌جغی آشکاردی .

سلطان محمد ، متمادیاً چالیشیور ، هیچ برلحظه راحت ایتمیوردی. محاربه‌یی بالذات تدقیق ایدییور، هرطرفه یتیشیوردی. باطاریه‌لری دولاشیور ، تأثیرلرینه باقیور ، آچدقلری کدیکلری معاینه ایدییوردی. اونك الڭ زیاده کووه‌ندیکی، بویوك طوپدی. بوطوپ ، حقیقةً شهری پك زیاده تخریب ایدییوردی . فقط اونكده قوللانیلماسی اوزون سورمه‌دی . برکون بردنبره پاطلادی . موجدینی‌ده ، ضابطلرینی‌ده أولدوردی . بوکبی قضالر روملر طرفنده‌ده وقوعه کلدی .

تورکلر ، طوپجی آتشیله سورك بویوك بر قسمنی خراب ایدر ایتمز، هجوم حاضرلقلری کورمه‌یه باشلادیلر . سلطان محمد ، قره طرفنده‌کی برنجی خندکك دولدورولماسنی امرایتدی. بوامر، تورك غازیلری طرفندن سرعتله اجرا ایدیلدی .

خندك دولدورولور دولدورولماز ، تورکلر خندکك اوزرندن اخشاب بر قوله یوروتمه‌یه باشلادیلر . بو قوله برقاچ قاتلیدی . او تاریخه قادار بو نوعدن کورولنلرك الك جسیمی والك خارق‌العاده‌سیدی . آلتنده صاغلام تکرلکلر واردی . بو سایه‌ده غایت قولای یوروتوله‌بیلیوردی . ایچنده ، عسکر ، جبخانه ، سورلره چیقمق ایچین مردیوه‌ن بیله واردی . ایچی ، یانمامق ایچین ، تازه کسیلمش صیغیر و مانده دریلریله قاپلیدی . طیشنه بزلر آصیلیدی . بونلر اوقلرك وطاشلرك تأثیرینی آزالتیوردی . قوله ، اولا (طوپ قاپی) یه دوغرو ایلریله‌تیلدی . تورکلر ، قوله‌نك ایلریله‌مه‌سنی قولایلاشدیرمق ایچین بوتون طوپلرله آتش ایتدیلر . روملرده بوکا قارشی تکمیل سلاحلرندن استفاده‌یه باشلادیلر .

اورتالق داها آغارمامشدی . هجوم باشلامش دیمکدی . او کون ، ایکی طرفده ، آقشاملره قادار محاربه ایتدیلر . اورتالق قارارمایه باشلاینجه ، آتش کسدیلر . ایرته‌سی کون ، تورکلر تکرار هجومه حاضرلاندیلر . فقط او کیجه ، روملرك بوتون خنده‌کی تمیزله‌دکلرینی کورونجه ، حیرتلر ایچنده قالدیلر . ایکی طرفده هجوم ومدافعه‌ده چوك غیرتلرینی کوستریوردی . تعرضی سلطان محمد ، مدافعه‌یی‌ده ایمپراطور قسطنطین اداره ایدییوردی .

ایرته‌سی کون، دکزده وقوعه کلن بر حادثه، سلطان محمدك حدتنی برقات داها آرتدیردی. آطه‌لر دکزندن (پروپوندیس، مرمره) یه دورت دوشمان کمیسی کیردی. بو کمیلردن بری ایمپراطور کدی؛ (سیجیلیا) دن محصورینه ارزاق کتیرییوردی. دیکر اوچی ده جنویز کمیسیدی؛ ایچلری آرپا، شراب، زیتون یاغی، خورما و قورو سبزه دولو ایدی. تورك دونانماسی بونلری دوردورمق ایسته‌دی. فقط اونلر تورك دونانماسنه او قادار آنی بر صورتده هجوم ایتدیلر که، ایچلرندن برقاچ دانه‌سنی باطیردیلر. سلطان محمد، بو مجادله‌یی (بك اوغلو) صرتلرندن سیر ایدییوردی. دونانمانك بو فلاکتنی کوروبجه، صرتلردن آشاغی ییلدیریم کبی ایندی. حدتندن آتی دکزه قادار سوردی. دونانما قاپودانی شدتله تأدیب ایتدی. فقط دوشمان کمیلری لیمانه کیرمشلردی.

سلطان محمد، (ایچ لیمان، خریسو که‌راس) دوشمان النده قالدقجه، موفقیتك کوجله‌شه‌جکنی آکلادی. بو لیمانه حاکم اولمانك چاره‌سنی دوشوندی. کمیلری قره‌دن یوروته‌رك خلیجه ایندیرمه‌یه قرار ویردی. (غلطه) سورلرینك آرقاسندن، (آیا قوزما) مناسترینك قارشیسنه قادار بر یول یاپدیردی؛ چالیلری، آغاجلری کسدیردی. اوزرلرینه یاغلی قالاصلر دوشه‌تدی، یتمش سکسان کمی‌یی بو قالاصلر اوزرندن قایدیرارق

کچیرمه‌یه باشلادی. بو کچیش، نشئه‌لی بر منظره عرض ایدییوردی. کمیجیلر تورکو چاغیرییور، بورولر و داووللر چالینیور، تورك دوننماسی قره‌لری عادتا دکزه تحویل ایدییوردی. بوده کوستریوردی که، تورکلرك دوشماندن هیچ پروالری یوقدی. فی الحقیقه، تورکلرك بو داهیانه عزملری، پارلاق بر موفقیتله نتیجه‌لندی. کمیلر بر بوچوق فرسخ مسافه کچدیلر، و کاملاً خلیجه ایندیلر.

روملر، تورك دوننماسنی خلیجده کورونجه دهشت ایچنده قالدیلر. نتیجه‌یی تماميله آکلایورلردی. اونلر ایچین دکزدن امداد آلمق آرتق امکان خارجنده‌ایدی. حتی بوتون بیزانس دوننماسی‌ده اسقاط ایدلمش دیمکدی. سورلرك خلیج طرفنده‌کی قسملری مدافعه ایدیله‌میه‌جك درجه‌ده ایدی. اونلر لیمانك آغزنده‌کی زنجیره، لیمانده‌کی دوننمایه کووه‌نمشلردی.

تورکلرك فعالیتی کیتدکجه آرتدی. تورکلر غلطه ساحلندن بیزانس یاقاسنه کوپرو یاپمایه قالقیشدیلر. اوفاق قایقلر اوزرینه قالاصلر دوشه‌دیلر، هپسنی بر برینه دمیرلرله باغلادیلر. بو کوپرو، غلطه‌نك خلیج طرفنده‌کی سورك (کینه کییون قاپیسی) نه قادار امتداد ایدییوردی. کوپرویی یاپمق ایچین غلطه طرفنه بر باطاریه یرلشدیرمشلردی. تورك دوننماسی لیمانه تماميله حاکمدی.

روملر بوکا قارشی بر چاره دوشوندیلر، کمیلری یاقمایه

قرار ویردیلر . تورکلر غلطه‌ده‌کی جنویزلردن بونیده خبر آلدیلر . فقط جنویزلرك سیاستلری ایکی یوزلو ایدی : هم تورکلری ، هم روملری التزام ایدییورلردی . مع‌مافیه تورکلر اونلری‌ده تأدیبدن خالی قالمادیلر . جنویز دونانماسینی شدتلی بر طوپچی آتشنه طوتدیلر ، اونلری بیزانسه یاردیم ایده‌میه‌جك بر حاله کتیردیلر .

بیزانس قره‌دن و دکزدن تمامیله صیقیشدیریلمشدی . آرتق عمومی هجوملك اجراسنه انتظار ایدیلیوردی . سورك ایکنجی قسمی‌ده ییقلمشدی . تورك طوپچیسی سورلری قرق کوندر آتشه طوتیوردی . ایمپراطور هیجان‌ایچنده ایدی . جنویزلر ، قاطالانلر ، پاپانك قاردینااللری ، ایتالیانلر ، کیریدلیلر بیزانسی بوتون موجودیتلریله مدافعه ایدییورلردی .

«ایمپراطورك پاراسی یوقدی . مالیه‌سی بیتیکدی . بوتون قلبلرده انسانیت حسی اوقادار سونمشدی که ، الکزنکین بیزانسلیلر بیله ایمپراطورلرینه وطالعسز وطنداشلرینه یاردیم ایده‌جك یرده ، هیچ اوتانمادن پارالرینی صاقلایورلردی» (١) .

مع مافیه هرایکی طرفده سماوی علامتلری ظفرلرینه ویا فلاکتلرینه دلیل عد ایتمکدن کری دورمیورلردی . محاصره‌نك اوزاماسی ایکی طرفی‌ده یورمایه باشلادی .

---

(١) لوبو ، کتاب ١٦٩ ، ص ٢٦١

نهایت ، بر صلح مسئله‌سی اورتایه چیقدی . ایمپراطور نومیددی . محاصره ، هرهانکی شرطلرله اولورسه اولسون ، قالقاجق اولورسه ، بیزانسی‌ده ، حیاتی‌ده قورتارمش اولاجقدی . نهایت سلطان محمده آدام کوندردی . محاصره‌نك قالدیرلماسی ایچین هردرلو شرطلره راضی اولدی . سلطان محمد ایمپراطورك (بیزانس) ی کندیسنه تسلیم ایتمه‌سنی ، بو آرزوسنه موافقت ایتدیکی تقدیرده ، ایمپراطوری موره حکمداری نصب ایده‌جکنی ، ایکی قارده‌شی طوماس ایله دیمتریوسه‌ده تورك طوپراغندن یرلر ویره‌جکنی سویله‌دی .

ایمپراطورك کوندردیکی آدامه برچوق مطالعه‌لرده بولوندی ، بیزانسی آلمق عزمنی داها قطعی بر صورتده کوسترمك ایچین سوزینی شو جمله ایله بیتیردی : « یابن بیزانسی آلیرم ، یا بیزانس بنی ! »

نهایت دیوان طوپلاندی . وزیر اعظم خلیل پاشا روملر طرفندن الده ایدلمشدی . خلیل پاشا ایمپراطور طرفندن واقع اولان تکلیفك قبول ایدلمه‌سنه طرفداردی . فقط زغنوس پاشا عکسی فکرده بولوندی . پاشانك مطالعه‌سی دوغرو ایدی . حتی بو مطالعه سلطان محمدك‌ده خوشنه کیتدی .

اورتالقده بر شایعه واردی : بیزانسه آوروپادن امداد کلدیکی سویله‌نیوردی . پاپا ، جنویزلر ، وندیکلیلر وقاطالانلر مرکب بر دونانما حاضرلامشدی . فقط ایش ایشدن کچمشدی .

زغنوس پاشا آوروپادن امداد کلمك امکانسز اولدوغنی سویله یوردی.

سلطان محمد ، قطعی هجومه حاضرلق امرینی ویردی . خلیل پاشا متأثر اولدی ، حتی دیوانك مقرراتنی قسطنطینه خبر ویردی ، مدافعه یه شدتله دوام ایتمه سنی ده توصیه دن کری دورمادی . خلیل پاشانك اهانتی آرتق آشکاردی .

سلطان محمد ، عمومی هجوم کوننی تعیین ایتدی : ۲۹ مایس . تورك اوردوسنده بویوك برفعالیت واردی . سلطان محمد ، هجوم قوللرینی دولاشیور ، نطقلر ایراد ایدیوردی . «منادیلر اوردوی همایونده ندا قیلدیلر که هر کیم مقدم کدی که چیقه ، اکر دیرلك تحقق ایتمامش کیمسه ایسه عالی همتلر اولوب زیاده جهت اوله . واکر دیرلك بیانلردن ایسه تیمارلری ایسه بویوك سوباشی اوله . سوباشی ایسه سنجاق بکی اوله . سنجاق بکی ایسه بکلر بکی اوله . النه حکم شریف دخی صدقه اولنه . تا نسلی منقرض اولنجه یه دکین اولادلری کیبی دولت آل عثمانی ده که تا قیامت باقی وپاینده اولسون . هر زماندن مرعی ومحترم اوله» (۱) .

تورکلر ، سور طیشنده منادیلر چاغیریرلرکن ، بیزانس پریشان برحالده ایدی . پاپاسلر آیینلر یاپیورلر ، یالین آیاق ، سوقاقلرده دینی آلایلر ترتیب ایدییورلردی . بو آلایك پیشنده بیزانسك سناتوسی ، ضابطلری ، سرای خلقی ده متأثرانه

(۱) تاجی زاده ، محروسهٔ استانبول فتحنامه سی ، ص ۱۷

یورویورلردی . اختیارلر ، قادینلر ، چوجوقلر سوقاقلره دوکولمشلردی . هپسی ده کوزلرندن یاشلر دوکه‌رك استمداد ایدییورلردی .

نهایت آیین بیتدی . ایمپراطور ، عسکرلرینی طوپلادی . اونلرك یورغون دماغلرینی نطقلرله اویاندیرمق ایسته‌دی . ایمپراطورك کوزلرندن یاشلر آقیوردی . نطق بیتدکدن صوکرا ، (آیاصوفیا) یه کیتدی ، محرابك اوکنده دیز چوکدی ، اوزون دعالرده بولوندی . ندیملری ده اطرافنده ایدی . آیاغه قالقدی ، روملره مؤثر خطابلرده بولوندی . صوکرا سراینه کیتدی ، اسکی سلطنتك واحتشامنك کوزلر قاماشدیران کوشه‌لرینی صوك دفعه زیارت ایتدی . سرایدن چیقدی . روحی متأثردی ، آتنه بیندی . سوری دولاشدی ، (رومانوس قاپیسی) نه کلدی . مدافعه حاضرلقلرینه باشلادی .

کیجه یاریسندن صوکرا ، ساعت بردی . تورك هجومی باشلامشدی . شفق سوکویوردی . بیزانس هرطرفدن هجومه اوغرامشدی . تورکلرك صوك هجومی مدهشدی : هیچ بر تورك حیاتنی دوشونمیوردی . دوشه‌نی ، شهید اولانی کوره‌ن یوقدی . بوتون تورکلر ، روملره صوك ضربه‌یی ایندیرمه‌یه عزم ایتمشلردی .

تاجی زاده دییورکه : « حضرت سلطنت پناه رحمة‌الله

دخی فریضهٔ صبحی ادا ایتدکدن صکره غزا نیتنه ساز وسلاح قوشنوب حصار فتحی قصدینه النه برزرین ششپر آلوب آت آرقاسنه کلدی . علم مقدسی ستون بارکاه فلك اطلس اولوب ارکان دولت داعیان سلطنت رکاب همایونه جمع اولدیلر . سنجاقلر چوزولدی . طبل ونقاره‌لر دوکلدی . غازیلر دلاورلر حاضر اولوب جنك قولاین کوزلرلر ایدی» (١) .

سورلره اوق ، طاش ، مرمی یاغمورندن کورولمیوردی . روملر ، مازغاللردن تورکلر اوزرینه قیزغین زیتون یاغلری دوکیوردلر ، دکرمن طاشلری آتیورلر ، مرمی یاغدیریورلردی . فقط بوفلاکتلردن قورقان تك بر تورك یوقدی . بوتون فعالیت ، (رومانوس قاپیسی) نه قارشیدی .

روملرك الك چوق کووه‌ندکاری ، جنرال ژوستینیانیدی . فقط تورك آتشی اونی ده سورلردن یووارلاماز ، بوتون امیدلری قیرلدی . ژوستینیانی یارالانمشدی . یاراسنی صاردیرمق ایچین چکلمك ایسته‌دی . ایمپراطور تلاش ایچنده قالدی . کری چکلمه‌سی ایچین ممکن اولدوغی قدار زورلادی . ژوستینیانی دیکله‌مه‌دی . بر شالوپایه بیندی ، اولا (غالطه) یه ، اورادن ده (ساقیز ، خیوس) ه دوغرو صاووشدی کیتدی . قسطنطین حالا مدافعه ایدیوردی . تورکلر (رومانوس

(١) تاجی زاده ، محروسهٔ استنبول فتحنامه ی ، ص ١٩

قاپیسی) یاننده‌کی ایلك سوری آلدیلر . روملر ایکنجی سوره چکلدیلر. صفلرنده مدهش برقاریشیقلق واردی . تورك هجومی بونقطه‌ده اوقادار مدهش اولدی که، روملرك برچوغی أزیلدیلر. برقسمی‌ده تورك قیلیجی آلتنده پریشان اولدیلر . مجادله‌ده تلف اولانلر آراسنده ، ایمپراطور قسطنطین‌ده واردی .

صباح ، ساعت سکزدی . تورکلر ، بیزانسه کیرمشلردی. « آفتاب جهان آرا بو حادثه‌یی تماشا ایتمکچون هنوز منظرهٔ افقه قدم باصمامشدی کم ، حکمت هدایت (نصرت بالصبا) ظهوره کلوب حبای نصرت (ولقد ...) مهبندن تنسم ایلیوب اسدی. ادرنه قاپیسی جانبندن اولان کدکده قتال ایدن غازیلر کافرلره غالب کلوب بش اون غازی دیوار اوزرینه چیقوب سنجاق دیکدی ؛ تکبیر وتهلیل وتمجید و تقدیس آوازی ثرادن ثریایه ایرمشدی، آنی کوروب هرطرفدن بکلر وسرورلر وعامهٔ اشکر کوکه صعود ایدر دعای مستجاب کبی بروجه ایله عروج ایدوب فضای آسمانی کبی حصار ایچنه دوکلدیلر . » (۱) .

تورکلرك ، بر بچق عصردن بری ، بیزانسه قارشی تعقیب ایتدکلری سیاست، قطعی بر ظفرله نتیجه‌لنمشدی . آرتق بیزانسی تورك بازوسندن قورتاراجق نه پاپانك اهل صلیب اوردولری ، نه‌ده بیزانس سراینك دسیسه‌لری قالمشدی . تورکلر

(۱) تاجی زاده ، محرسهٔ استنبول فتحنامه ی ، ص ۲۰ .

بیلك درلو مشقتلرله یورمق وأزملك ایستەدكلری بلمەیی ، برداها دوشمان ألینه کچمەملك اوزره فتحه موفق اولمشلردی . بوفتح یالکز تورکلك مقدراتنده مهم بر دوره تشکیل ایتمیوری؛ جهان تاریخندەده اوزون بر دوره نهایت ویریوردی . تاریخی قرنلره آییرمق وظیفەسی تورکلرك قیلیجینه نصیب اولمشدی .

فی الحقیقه بیزانس ، تورکلرك سیاسی وحیاتی غایەسیدی . تورکلر سلطنتلرینی یاشاتمایه چالیشدقلری بویوك کوندن بری ، هپ بو غایه پشنده قوشمشلردی . بیزانس ، اونلرك نظرلرنده تورکه مقدر بر بلده ایدی . تورکلك قوتی قارشیسنده ، پاله اولوغوسلری (تکفور) دن باشقه برشی تلقی ایتمیورلردی . مع مافیه بیزانس الك مدهش ضربەیی ، غربلیلردن ، لاتینلردن یەدی . بوضربەدن صوکرا ، قسطنطنیەنك سورلری آراسنده دیریلن سلطنت ، یالانجی طاشلرله مزین تاجلر آلتنده ، بوتون ضعفیله کورونیوردی . بیزانسی پالەاولوغوسلر ادارەسنده داها بر بچق عصر قادار یاشاتان قوت ، نه ملیت ، نه حمیت ، نه فضیلت ، نەده سیاستدی ؛ بیزانسی احتضار حالنده بیله یاشاتان ، ریا و تبصبص ، یالان ودسیسه ایدی .

۲۹ مایس ، تورك غازیلرینك وجد ایله آکدقلری بر کون اولدی . شهره کیرن تورکلرك کوزلرینی قاماشدیران ، بیزانسك یالکز ثروتی ومبانیسی دکلدی . تورکلر واقعا بیزانسی

ضبط ایتمشلردی ؛ فقط کندیلری‌ده بیزانسك حسننه و آلایشنه مسخر قالمشلردی .

بو معظم کونی کورمك بختیارلغنه نائل اولان تاجی بکك اوغلو جعفر چلبی دییورکه :

« لعلی کهرریز ، زلفی دلاویز ، قامتی کل بوداغی ، پستانلری غنجهٔ نوخیز دوشیزه‌لرکه ، اوزکه کمسه مثلن کورمش دکل ، وسوار و خانخالدن غیری بر فرد ساعد و ساقلرینه ایریشمش دکل ، کفاره سزاوار دکلدی ، سعادتلو جانلره نصیب اولدی » .

صوڭ

بویوك آطه : ١٩٢٤

